

Fyodor Dostoyevski - Suç ve Ceza Cilt 2

Bu kitap, Patates Baskı Ekibi tarafından tek kopya olarak, Beyazıt Devlet Kütüphanesi Görme Engelliler bölümünde kullanılmak üzere görmeyen okuyucuların yararlanabileceği hale dönüştürülmüştür.

Bu çalışma Patates Baskı'nın söz konusu kamu hizmetine destek sağlamak amacı ile gönüllü olarak yürüttüğü bir faaliyettir. ÖTEKİ KLASİK

Kapak Dizaynı: Öteki Ajans Kapak Resmi: Efkân Beyaz Dizgi: Öteki Ajans Baskı: Emel Matbaası, Ankara, 1996

Yönetim Yeri:

Dr. Mediha Eldem Sk. No: 52/1

Kızılay / ANKARA

Tel.Fax: 433 96 09

Öteki, Açık Yayıncılığın Kuruluşudur.

ISBN 975-7782-60-2

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

SUÇ VE CEZA Cilt 2

Rusça'dan Çeviren

Mazlum Beyhan

BEYAZIT DEVLET KÜTÜPHANESİ

Tasnif No. Demirbaş No.

891-733 349936

Dördüncü Bölüm

I

Raskolnikov bir kez daha, "yoksa hâlâ düşmü görüyorum?" diye düşündü. Karşısında duran beklenmeyen konuşma güvensizlikle, kuşkuyla baktı. Sonunda şaşkınlık içinde:

"Svidrigaylov!? Ama bu... Çok saçma! Olacak şey değil!" diye söylendi.

Onun bu şaşkınlığı konuşma hiç de şaşırtmıya benzemiyordu:

"Size uğramamın iki nedeni var: İlki, sizinle tanışmak istemem. Nicedir son derece ilginç şeyler duyuyorum hakkınızda. İkincisi, doğrudan doğruya kız kardeşiniz Avdotya Romanov-na'nın çıkarlarının söz konusu olduğu bir girişimde benden yardımınızı esirgemeyeceğinizi umuyorum. Hakkımdaki düşüncelerinden dolayı kız kardeşiniz birinin tavsiyesi olmadan bana kapısından içeri adım bile attırmaz. Ama siz yardım ederseniz, öyle sanıyorum ki..."

Raskolnikov onun sözünü keserek:

"Yanılıyorsunuz", dedi.

"İzninizle sorabilir miyim: onlar daha dün geldiler, değil mi?"

Raskolnikov karşılık vermedi.

"Dün geldiler, biliyorum. Ben de önceki gün geldim zaten. Bakın Radion Romanoviç, kendimi temize çıkarmaya çalışacak değilim, ama açıklamama izin verin: boş inançları bir yana bırakarak sağduyu ile düşünecek olursak, bütün bu olup bitenlerde benim yönümden özellikle suç sayılabilecek bir şey var mı?" Raskolnikov konuşmadan ona bakmaya devam ediyordu.

"Yani benim suçum, kendi evimde korunmasız bir kızla saksıyırmam ve onu "tiksinç önerilerimle aşağılamam" dir, öyle değil mi? (Herkesten önce kendim itiraf ediyorum bunu!). Yalnız, kabul ediniz ki, ben de bir insanım... et nihil humanum*... Kısacası,

Et nihil humanum! (Aslında da Latince) :Ve açması bir insan!

341

ben de âşık olur, sevebilirim (ne yaparsınız, böylesi şeyler bizim irademizle olmuyor). Bu durumda da her şeyin açıklaması son derece doğallık kazanıyor. Burada bütün sorun şu: ben bir canavar mıyım, yoksa bir kurban mı? Kurbandsam, nasıl bir kurban? Düşünün: ben sevdiğim kıza benimle birlikte Amerika'ya ya da İsviçre'ye kaçmasını önerirken, belki de ona karşı sonsuz bir saygı besliyorum içimde. Yalnızca bu da değil: her ikimiz için mutlu bir gelecek kurmayı düşünüyorum. İnsan aklı, algılaması, tutkuların tutsağı oluyor çoğu kez. Ben belki de ondan çok kendime kıydım..."

Raskolnikov onun sözünü tiksintiyle keserek:

"Hayır", dedi, "hiç de dediğiniz gibi değil! Siz ister haklı olun, ister haksız, ben sizden tiksiniyorum! Sizi tanımak, bilmek istemiyorum. Kovuyorum sizi! Defolun!"

Svidrigaylov birden bir kahkaha attı:

"Pes doğrusu! Sizi kandırmak olacak şey değil! Kurnazlık edeyim dedim, ama hayır, siz sorunun en canalıcı noktasına parmak bastınız!"

"Ama siz su anda bile kurnazlık ediyorsunuz..."

Svidrigaylov çingiraklı bir kahkaha daha atarak:

"Ne olmuş sanki? Ne olmuş?" dedi. "Bonne Guerre* derler buna, bu kadarcık bir kurnazlığa da mı izin yok artık? Ama siz benim sözümü kestiniz. Öyle ya da

böyle, ben bir kez daha tekrarlıyorum: eğer bahçedeki o olay olmasaydı, hiçbir tatsızlık da olmayacaktı. Marfa Petrovna..."

Raskolnikov onun sözünü kabaca keserek:

"Duyduğuma göre", dedi, "Marfa Petrovna'yı da öbür dünyaya siz göndermişsiniz?" "Demek bunu da duydunuz? Hoş, duymamanız olacak şey değildi ya... Sorunuza gelince, bu konuda vicdanım tümüyle rahat olduğu halde, doğrusu nasıl yanıt vereceğimi bilemiyorum. Yani korktuğumu, çekindiğimi falan sanmayın, bu konuda gizli kapaklı hiçbir şey yok, her şey apaçık ortada: doktor raporları, tıka basa yemek yedikten ve bir şişeye yakın da şarap

Bonne Guerre (Aslında da Fransızca): Mertçe dövüş. (Çev.)

342

içtikten sonra tok karnına banyoya girmenin neden olduğu beyin inmesinden sözediyor. Raporlarda başkaca hiçbir şey yok. Bu kesinlikle böyle. Ama ben epeyce düşündüm olay üzerinde, özellikle de buraya gelirken, trende: bu acı, bu mutsuz sonda benim hiç mi payım yok? Onu sınırlendirdiğim için, ya da başka herhangi bir nedenle benim yüzümden olmasın tüm bunlar? Ama böyle bir şeyin sözkonusu olamayacağı sonucuna vardım."

Raskolnikov gülümsedi:

"Keyfe keder üzüntülerle rahatsız etmişsiniz kendinizi!"

"Niçin gülüyorsunuz? Düşünün: topu topu iki kırbaç vurdum ona. İzi bile kalmadı bunların. Riça ederim, beni yüzüstü bir adam sanmayın, ben bunun benim yönümden ne denli aşağıla-tıcı bir şey olduğunu çok iyi biliyorum, hatta bunun da ötesinde bir şey; ama şunu da çok iyi biliyorum ki, Marfa Petrovna da, "nasıl söylemeli", benim bu merakımdan çok hoşnuda benziyordu. Doğrusunu isterseniz, kız kardeşinizle ilgili o olay alabildiğine sömürüldü. Marfa Petrovna'nın evden bir yere çıkamadığının üçüncü günüydü. İlçede de görülmesi için bir neden kalmamıştı; o ünlü mektubu ile ilçede herkesi baktırmıştı (mektubun okunması hikâyesini de duymuş muydunuz?) Ve derken benim şu iki kırbaç olağanüstü bir olay haline getirdi. Hemen arabayı hazırlamalarını buyurdu!... Hiç hoşlanmıyor görünmelerine karşın, kadınların bazen aşağılanmaktan çok, ama çok büyük zevk aldıklarını söylemeye gerek bile görmüyorum. Gerçi bu herkeste böyledir, insanlar genellikle aşağılanmaktan çok, ama çok hoşlanırlar. Bilmem siz de farkettiler mi? Ama kadınlar için bu özellikle böyledir. Hatta denilebilir ki, yalnızca bununla yetinirler, bununla yaşarlar ve başka hiçbir şeye gerek duymazlar."

Raskolnikov bir ara kalkıp gitmeyi ve bu görüşmeye bir son vermeyi düşündü. Ama tuhaf bir merak, hatta hesaplılığa benzer birtakım düşünceler bir an için bunu yapmasına engel oldu.

Dalgın dalgın:

"Kavga etmekten hoşlanır mısınız?" diye sordu.

"Hayır pek sevmem," dedi Svidrigaylov. Sesi sakindi "Marfa Petrovna ile hemen hiç kavga etmezdik. Tam bir uyum içindey-

343

dik. Hoşnuttu benden. Yedi yıllık evliliğimiz boyunca (eğer tümüyle kuşku verici, anlamsız olan üçüncüsünü saymazsak) topu topu iki kez kırbaç kullandım. Bunlardan ilki, evlendiğimizden iki ay sonra, çiftliğe yeni yerleştiğimiz sıralarda olmuştu; ikincisi ise işte şu son olaydır. Siz de beni canavar ruhlu, geri kafalı, kölelik yanlısı biri sanmıştınız herhalde? Heh-he!... Yeri gelmişken: bilmem hatırlıyor musunuz Rodion Romanoviç, birkaç yıl önce, henüz mahkemelerin açık görüldüğü o mübarek zamanlarda, adını şimdi çıkaramadığım soylunun biri, bir Alman kadını vagonda kırbaçlamıştı da, adamı gerek halk, gerekse basın rezil etmiş, yerin dibine batırmıştı. "Çağ"ın* çirkin davranışı da aynı yıl olmuştu yanılmıyorsa? ("Mısrı Geceleri" toplantılarını hatırlıyor musunuz? Kara Gözler! Ah Neredesiniz Gençliğimizin O Altın Çağları!) Her ne ise, benim bu konudaki düşüncem şu: O Alman kadını kırbaçlayan adama herhangi bir biçimde sevecenlik duymuyorum. Çünkü aslında böylesi bir davranış... Ne diye sevecenlik duyacağımı ki böyle bir davranışa! Bununla birlikte şunu da söylemekten kendimi alamayacağım: İnsanın tepesini attıran öyle "Alman kadınları" oluyor ki bazen, hiçbir ileri görüşlü insan o soylu adamın yaptığını yapmayacağına ilişkin kendinden yana güvence veremez. Ama o zamanlar hiç kimse olaya bu açıdan bakmamıştı, oysa asıl insanca olan bu noktadır. Asıl hak ve adalet de budur!"

Svidrigaylov birden gülmeye başladı. Raskolnikov bir şeyi açıkça anlamıştı:

Svidrigaylov kesin olarak bir şeye karar vermişti ve gizli birtakım düşünceleri vardı.

"Birkaç gündür hiç kimseyle konuşmamışsınız galiba?" diye sordu Raskolnikov.

"Hemen hemen öyle. Ne oldu, benim böylesine akli başında biri olmam mı şaşırttı sizi?"

"Çağ"ın çirkin davranışı; 1861 yılında "Çağ" gazetesinde bir müzikli edebiyat geçesinde kadının Puşkin'in "Mosır Gecelerinden Kleopatra'nın monologunu "terbiye ve edep kurallarına aykırı olarak "kışkırtıcı" el-kol hareketleriyle okumasını kınayan bir yazı yer almış, yazı ilerici basında tepkiyle karşılanmıştı. Dostoyevski de dergisinde "Çağ"ın çirkin davranışı"nu kınayan iki yazı yazmıştı (Çev.)

344

" Hayır. Gereğinden çok akli başında olmanız şaşırıyor be-

ni.
"Sorularınızın kabalığına gücenmediğim için mi? Öyle, değil mi? Ne diye güceneyim ki?" Sonra, insanı şaşıratan bir saflıkla ve dalgın dalgın sürdürdü sözlerini: "Siz nasıl sorduysanız, ben de öyle yanıt verdim. Beni özellikle ilgilendiren hiçbir şey yoktur. Hele bu sıralar... Az önce söylediğim gibi, kız kardeşinize olan ilğim yüzünden birtakım bayağı düşüncelerle yüzünüze güldüğümü düşünmekte özgürsünüz!.. Ama size açıkça söyleyeyim ki, canım çok sıkılıyor. Özellikle şu son üç günden beri... Onun için sizi gördüğüme çok sevindim. Sakın gücenmeyin Rodion Romanoviç, ama nedense siz bana çok tuhaf bir insan olarak görünüyorsunuz. Biliyor musunuz, sizde bir şeyler var; özellikle şimdi, yani şu anda değil de, genel olarak su sıralarda... Peki peki, geri aldım sözlerimi, çatmayın kaşlarınızı öyle! Sandığınız gibi yol yordam bilmez, kaba saba bir adam değilim."

"Bilmiyorum, belki hiç kaba saba bir adam değilsiniz" dedi Raskolnikov.

Bakışları kederliydi. "Hatta bana öyle geliyor ki, siz çok iyi bir sosyete adamısınız, ya da hiç değilse, nerede nasıl davranılacağını bilen akli başında bir insansınız."

Svidrigaylov soğuk, hatta biraz kendini beğenmiş bir tavırla:

"Doğrusunu isterseniz, beni kimsenin düşüncesi ilgilendirmez. Öte yandan, madem ki ülkemizde bayağı kişiler el üstünde tutuluyor, ben ne diye öyle olmayayım ki?.." dedi ve gülümseyerek ekledi: "Hele insanın yaratılışı da buna elverişli ise..."

"Ne olursa olsun, ben sizin burada pek çok tanıdığınız olduğunu duydum. Yani siz hani su "çevresi olmayan" diye nitelendirilen kişilerden değilsiniz. Bu durumda, özel bir amacınız olmasa, beni ne diye gelip arayacaksınız?"

Svidrigaylov, Raskolnikov'un sorusundaki ana noktaya değinmeden, övünürcesine:

"Evet," dedi, "pek çok tanıdığım olduğu doğrudur. Bugün üçüncü gündür ki, bu kentte sürtüp duruyorum. Ben çevremi tanıyorum, çevrem de, sanıyorum, beni tanıyor. Oldukça sık giyiniyorum, çevremde kimse beni yoksul bir insan olarak görmüyor. Şu yapılan köylü reformu da bize pek dokunmadı: or-

345

martlarım, şulak çayırılarım olduğu için gelirimde bir azalma olmadı... Ama oraya gitmem, eskiden beri sıkıyorum oradan. Sürtüp durduğum şu üç gün içinde kimseyle bir yakınlığım olmadı... Bir de buraya kent diyorlar! Nasıl kurulmuş, niçin kurulmuş bu kent burada, Allahşkına? Tam anlamıyla bir memur ve her türden öğrenci kenti! Sekiz yıl önce bu kentte serserilik ediyor-dum ben; doğrusu ya, o sıralar pek çok şeyin farkına varmamışım!.. Bugün güvendiğim tek bir şey var, o da anatomi, Allah sizi inandırıyor!"

"Ne anatomisi?"

Svidrigaylov bu kez de sorulan sorunun farkında olmadan:

" Şu sizin kulüpleriniz, Dussot'larınız, puantlarınız,* hatta şu ilerlemeleriniz yok mu... aman benden, irak olsunlar azizim! Artık oyunda hileye paydos!"

" Demek hile yaptığınız da oldu?"

" Hilesiz olur mu hiç? Sekiz yıl önce, kibarlıktan, efendilikten nasibini almış esaslı bir gruptuk biz burada, zamanımızı güzel geçirdik. Hem, biliyor musunuz, hepimiz yol yordam bilen insanlardık: şairler, kapitalistler falandı... Sonra, bilmem farket-tiniz mi, bizde, Rus toplumunda oturup kalkmayı bilen insanlara hep oyunda hile yapanlar arasında rastlanır. Bu işleri bıraktığımdan beri köyde oturmamın nedeni de bu. Niejin'li bir Yu-nanlı'ya olan borcum yüzünden az kalsın hapse düşüyordum o sıralar. Derken tam bu sırada Marfa Petrovna yetişti, Yunanlıyla pazarlığa oturup otuz bin ruble karşılığı beni kurtardı (borcumun tamamı yetmiş bin rubleydi). Kendisiyle yasal olarak evlendik, beni alıp köye, çiftliğine götürdü. Sanki bir haziney-dim... Kendisi benden beş yaş büyüktü. Beni çok seviyordu. Yedi yıl köyden dışarı çıkmadım. Şunu da unutmayın ki, bir başkası adına düzenlenmiş otuz bin rublelik borç senedini, hani kendisine başkaldırırsam falan diye hep bir koz olarak elinde tuttu. Söyle bir kırırdayacak olsam, tuzağa düştüm demekti! Yapardı

... kulüpleriniz, Dussot'larmız, puantlarınız... Dussat 0 yıllarda Peters-burg'da ünlü bir restoranın sahibi. Puant (Fransızca, point); Gezinti yeri (Çev.)

346

da! Zaten kadınlarda bütün bu duygular karışık olarak bir arada bulunur."

"Ortada böyle bir senet olmasaydı, kaçır mıydınız?"

" Bilmem ki bunu size nasıl söylesem? Bu senetten dolayı hemen hiç rahatsız olmadım. Zaten canım bir yere gitmek istemiyordu. Marfa Petrovna'nın kendisi bana iki kez yurt dışına çıkmamı önerdi; sıkıldığımı görüyordu. Ya..! Daha önce de çıkmıştım dışarıya, her çıkışımda da müthiş canım sıkılmıştı. Can sıkıntısı da değil de, ne bileyim işte... Deniz, Napoli Körfezi, güneşin, doğuşu... Bakarsın, içinde üzücü bir şeyler duyarsın!.. En çok da bu üzüntüden nefret etmişimdir. Hayır, insanın memleketi daha iyi: burada hiç değilse başkalarını suçlar, kendini haklı görürsün. Hem ben belki bir araştırma grubuyla Kuzey Kutbu'na gideceğim. Çünkü j'ai le vin mauvais* ve içkiden de tiksiniyorum. Oysa şarap bir yana, zaten hiçbir şey sözkonusu değil benim için... Denedim bunu. Dediklerine bakılırsa Berg pazar günü Yusupov parkında büyük bir balonla uçacakmış. Yanına da, belli bir ücret karşılığında yol arkadaşı alacakmış, aslı var mı acaba?"

" Biner miydiniz böyle bir balona?"

" Ben mi? Hayır... Öylesine söyledim..." Svidrigaylov gerçekten de dalgınlaşmış gibiydi.

"Bu adam ne istiyor?" diye düşündü Raskolnikov.

"•Hayır, bu senet beni üzmüyordu", diye sürdürdü sözlerini Svidrigaylov; yine öyle dalgındı. "Ben kendim ayrılmıyordum çiftlikten. Kaldı ki, bir yıl önce, doğum günümde Marfa Petrovna bana bu senedi geri vermişti. Hem de üzerine önemlice bir para ekleyerek... Paralı kadındı. 'Görüyor musunuz Arkadiy İvano-viç, size nasıl güveniyorum..?' demişti. İnanmıyor musunuz böyle söylediğine? Ama bilmelisiniz ki, köyde hatırı sayılır bir patron olmuştum, yörede herkesçe tanınmıştım. Sonra çeşitli kitaplar da getirttim... Marfa Petrovna başlangıçta onaylıyordu bu kitap işini, ama sonraları okumaktan bana bir hal geleceğinden korkmaya başladı."

"Marfa Petrovna'yı çok özlemiş gibisiniz?"

(Aslında da Fransızca) -sarhoşluğum kötüdür. (Çev.)

347

"Ben mi? Olabilir... Belki de, gerçekten özledim... Aklıma gelmişken: hayaletle inanır mısınız?"

"Ne hayaleti?"

"Ne hayaleti olacak, bildiğimiz hayalet! Siz inanır mısınız?"

"Evet, belki de hayır, pour vous plaire*... Yani pek o kadar değil..."

"Peki hayalet gördüğünüz oluyor mu?"

Svidrigaylov tuhaf bir bakışla:

"Marfa Petrovna arada bir ziyaret etmek lütfunda bulunuyor", diye mırıldandı ve ağzı tuhaf bir gülümsemeyle çarpıldı.

"Nasıl yani, ziyaret etmek lütfunda bulunuyor?"

"Üç kez geldi. İlki, kendisini toprağa verdiğimiz gündü. Mezarlıktan çıktıktan bir saat sonra görüldü. Buraya hareketimin ongunuydu. İkinci kez, dün değil önceki gün, yoldayken, Malaya Vişera istasyonunda görüldü; şafak vaktiydi. Üçüncüsü de, iki saat önce, tek başıma odamda otururken oldu."

"Uyanık mıydınız?"

"Tümüyle. Üçünde de uyanıktım. Geliyor, bir dakika kadar konuşuyor, sonra kapıdan çıkıp gidiyor. Her kapıdan girer çıkar. Hatta ayak seslerini duyar gibi olurum."

"Peki ben sizin basınıza bu türden şeylerin kesinkes geldiğini niçin düşündüm?" Nasıl olduğunu kendi de anlamadan söyle-yiverdiği bu sözler Raskolnikov'u çok şaşırtmıştı. Büyük bir heyecan içindeydi.

Svidrigaylov şaşırarak:

"Demek böyle?" dedi. "Demek siz bunu düşündünüz?.. Gerçekten mi? Aramızda ortak bir nokta bulunduğunu söylememiş miydiniz size?"

Raskolnikov sertçe:

"Hiçbir zaman böyle birşey söylemediniz!" dedi. Heyecanlıydı.

"Söylemedim mi?"

"Hayır!"

* (Aslında da Fransızca): Sizi hoşnut etmek için. (Çev.) 348

"Söylediğimi sanıyordum. Demin içeri girdiğimde gözlerinizi kapamış kendinizi uyur gibi gösterdiğinizizi görür görmez, kendi kendime 'İşte, tâ kendisi!' demiştim."

Raskolnikov:

"Ne demek, tâ kendisi? Bununla söylemek istediğiniz ne?" diye bağırdı.

Svidrigaylov gerçekten şaşırmış gibiydi, safça:

"Ne mi?" diye kekeleydi. "Doğrusu bunu ben de bilmiyorum."

Bir dakika kadar sustular. Gözlerini birbirlerine dikmişlerdi. "Ama bütün bunlar çok saçma!" diye bağırdı Raskolnikov, canı sıkılmıştı. "Marfa Petrovna geldiği zaman size neler söylüyor?" "Kim, o mu? İncir çekirdiğini dolduramaz şeylerden sözeder... İnsanoğlu neymiş, görün de şaşın! Zaten beni öfkeliendiren de bundan başka bir şey değil! İlk gelişinde (biliyor musunuz, çok yorulmuştum: cenaze töreni, dua faslı, yas yemeği...) sonunda çalışma odamda yalnız kalmış, bir sigara tütürüp karmaşık düşüncelere dalmıştı. Birden kapıdan giriverdi: 'Arkadiy İvano-viç, bugün telaştan yemek odasındaki saati kurmayı unutmuşsunuz' dedi. Bu saati, gerçekten de yedi yıldır hep ben kurardım. Kurmayı unuttummu da, bana hep o hatırlatırdı. Ertesi gün, artık buraya geliyorum, sabaha karşı istasyonda inmişim, -gece yolda biraz uyuklamıştım, her yanım dökülüyordu, gözlerimden de uyku akıyordu,- bir kahve söylemiş oturuyorum, bir de ne göreyim, Marfa Petrovna, elinde bir deste oyun kâğıdı, gelip yanıma oturmamış mı? 'Falınıza bakıp yolculuğunuzun nasıl geçeceğini söyleyeyim mi, Arkadiy İvanoviç?' dedi. Faldan çok iyi anlardı. Ona falıma baktırmadığım için kendimi hiç bağışlamayacağım. Korkup kaçmıştım... Aslında tam o sırada kampana da çalmıştı... Ve işte bugün, bir aşçı dükkanından getirttiğim berbat yemekten sonra ağırlaşmış bir mideyle, bir sigara tütürmüş oturuyordum ki, birden Marfa Petrovna içeri girdi. Üzerinde yeşil ipekli kumaştan, uzun, çok şık bir elbise vardı. 'Merhaba Arkadiy İvanoviç', dedi, 'Elbisemi nasıl buldunuz? Aniska böy-lesini dikebilir mi?' (Aniska bizim köyde oturan bir terzi kızdı, eskiden toprak kölelerindendi, sonra Moskova'da terzi-lik kurs-

349

larına falan gitmiş, çok iyi bir kızdı). Marfa Petrovna karşımda dönüp duruyordu. Önce elbisesine, sonra da yüzüne dikkatle bakarak: 'Marfa Petrovna', dedim, 'böyle önemsiz şeyler için ta buraya, bana kadar gelip rahatsız olmaya neden böyle isteklisiniz? 'Ah, aman Tanrım, dedi, 'demek artık seni rahatsız da etmeyeceğim!' Kendisini biraz kızdırmak için, 'Ben, Marfa Petrovna, evleniyorum' dedim, 'Bu kendi bileceğiniz bir şey Arka-diy İvanoviç' dedi, 'yalnız kararınızı toprağa verir vermez evlenmeye kalkışmanız, size fazlaca şeref kazandırmaz! Bari iyi birini seçmiş olaydınız, yoksa ne siz mutlu olabilirsiniz, ne de o; yalnızca herkesi kendinize güldürmüş olursunuz.' Bunları dedikten sonra çıkıp gitti. Yürürken elbisesinin hoşrutusunu duyar gibi oldum. Ne saçma şeyler ama, öyle değil mü?

"Belki de bütün bunları siz uyduruyorsunuz?" dedi Raskol-nikov. Svidrigaylov dalgın dalgın:

"Ben çok az yalan söylerim", dedi, sorudaki kabalığın farkına varmamış gibiydi.

"Bundan önce de hayalet gördüğünüz olmuş muydu?"

"Ha... Evet, gördüm, bir kez, altı yıl önce. Filka adında bir uşağım vardı.

Ölmüştü. Gömüldüğü gün, alışkanlıkla, 'Filka, çubuğumu getir' diye seslendim.

İçeri girdi, doğruca çubuklarının bulunduğu küçük cam dolaba yürüdü. 'Herhalde benden oçalıyor' diye düşündüm. Çünkü öldüğü gün kendisini esaslı paylamıştım.

'Böyle yırtık dirseklerle nasıl yanıma gelebiliyor-sun! Çık dışarı sersem!' diye bağırmıştım. Çıktı gitti ve bir daha da dönmedi. O zaman bunu Marfa Petrovna'ya söylememiştim. Kendisi için âyin yaptırıp dua falan okutmak istedim, ama sonra utanıp vazgeçtim."

"Bir doktora görüseniz..."

"Rahatsızlığımın ne olduğunu bilmemekle birlikte, hasta olduğumu ben de biliyorum. Ancak bana kalırsa ben sizden beş kat daha sağlıklıyım. Demin size hayaletlere inanıp inanmadığınızı sormuştum? İnanıyor musunuz?"

"Hayır, hem de hiç inanmıyorum!" Raskolnikov'un-sesi öfkeliydi.

"Böyle durumlarda genellikle ne derler?" diye mırıldandı Svidrigaylov; kendi

kendine konuşur gibiydi, basını hafifçe yana

eğmiş, bir başka yana bakıyordu. "Derler ki: 'Sen hastasın, görüldüğünü sandığın

şeyler de, gerçekliği olmayan bir sayıklamadan başka birşey değil'. Zaten bu

iste sağlam bir mantık arama! Ben hayaletlerin yalnızca hastalara görüldüğüne

katılıyorum; ama, bu hayaletlerin, başkalarına değil de, yalnızca hastalara

görüldüğünü kanıtlar."

Raskolnikov sinirli bir şekilde:

"Hayalet diye bir şeyin olmadığına hiç kuşku yok!" dedi.

Başka yana bakmakta olan Svidrigaylov gözlerini ağır ağır ona doğru çevirerek:

"Demek hiç kuşku yok?" dedi. "Demek siz böyle düşünüyorsunuz? Peki, şöyle

düşünemez miyiz acaba (siz de yardım edin bana): Hayaletler, başka dünyalardan

parçalar, bölümlerdir, onların başlangıcıdır. Sağlıklı bir insanın bunları

görmesi için hiçbir neden yok, çünkü sağlıklı insan, yeryüzü insanı demektir,

yani bu dünyada yaşayan insandır, yeryüzünün düzeni bunun böyle olmasını

gerektiriyor. Ama şu sağlıklı insan biraz hastala-nıverince, yani

organizmasındaki normal yeryüzü düzeni bo-zuluverince, bir başka dünyanın olabilirliği kendini duyurmaya başlar; hastalık arttıkça öteki dünya ile yakınlık da artar. İnsan öldüğünde ise, doğrudan doğruya öteki dünyaya geçer gider. Ne zamandır düşündüğüm bir konu bu benim. Eğer öbür dünyaya inanıyorsanız, bu düşüncelere de inanabilirsiniz."

"Öbür dünyaya filan inanmıyorum ben!"

Svidrigaylov dalmış, düşünüyordu. Birden:

"Peki ya orada örümcekler ya da buna benzer yaratıklardan başka bir şey yoksa..?" dedi.

"Kaçık bu adam" diye düşündü Raskolnikov.

"Biz sonsuzluğu anlaşılması olanaksız bir düşünce olarak, şöyle kocaman, çok büyük bir şey olarak düşünürüz hep. İyi ama neden ille de kocaman, çok büyük bir şey? Oysa, bir de bakmışsınız, küçücük, köy hamamı gibi bir yerdir: is içinde, köşeleri örümceklerle dolu? Düşünebiliyor musunuz? İşte size sonsuzluk! Sonsuzluk benim gözüme bazen böyle görünüyor."

"Daha içaçık, daha insafli bir biçimde düşünemez miydiniz bunu?" diye bağırdı Raskolnikov; hastalıklı bir bağırdı bu.

350

351

Svidrigaylov belli belirsiz bir gülümsemeye:

"Daha insafli mı?" dedi. "Ne biliyorsunuz, belki de en insaflısı budur. Hem, elimde olsaydı eğer, ben özellikle böyle bir düzenleme yapardım!"

Bu çirkin karşılık üzerine Raskolnikov birden üşür gibi oldu. Svidrigaylov başını kaldırdı, gözlerini dikip ona baktı, soran bir kahkaha attı.

"Düşünebiliyor musunuz, yarım saat önce birbirimizi görmemiştik bile ve düşman sayılıyorduk; şu andaysa, aramızda çözümlenmemiş bir sorun dururken, bunu bir yana bıraktık ve neler konuşmaya başladık! Hamurumuzun bir olduğunu söy-, lerken doğruyu söylüyormuşum değil mi?"

Raskolnikov sınırlı sınırlı:

"Ziyaretinizle beni niçin şerefleştirdiğinizi bir an önce anlatmanızı rica etmeme izin verir misiniz?" dedi. "Çünkü benim... benim... hiç zamanım yok..."

Hemen dışarı çıkmak zorunda-

yım...

"Hay hay! Hay hay! Kız kardeşiniz Avdotya Romanovna, bay Lujin'le... Pyotr Petroviç Lujin'le evleniyormuş, öyle mi?"

"Kız kardeşimle ilgili her türlü sorunu bir yana bıraksanız ve de onun adını ağzınıza almasanız... Siz gerçekten de Svidrigaylov iseniz, benim yanımda onun adını ne cesaretle ağzınıza aldığınızı doğrusu anlayamıyorum?"

"Ama ben onun hakkında konuşmaya geldim, adını nasıl anmam?"

"Pekâla, söyleyin, ama çabuk!"

"Karım tarafından benim akrabam da olan bay Lujin'i eğer yarım saat olsun görebildiyerseniz, ya da onun hakkında gerçeği yansıtan şeyler duyabildiyerseniz, eminim ki, kendisi hakkında bir fikir edinmişsinizdir. O Avdotya Romanovna'ya göre bir insan değil. Bana kalırsa Avdotya Romanovna soylu bir davranışla ve hesapsızca kendisini feda ediyor, ailesi uğruna büyük bir özveride bulunuyor. Hakkınızda duyduklarımın edindiğim kanıya göre, kız kardeşinizin çıkarları zedelenmemek koşuluyla bu evlilik bozulursa, siz bu işe sevineceksiniz. Sizi tanıdığım şu anda ise bu inancım bütünüyle pekişti."

352

"Bu sözleriniz, sizin yönünüzden son derece safça, hatta, bağışlayın, küstahça..."

"Yani kendime bir şeyler yontmaya çalıştığımı mı söylemek • istiyorsunuz..? Tasalanmayın, Rodion Romanoviç, kendi çıkarlarımı güdüyor olsaydım, -konuyu bu denli apaçık ortaya koymazdım, o kadar da aptal değilim! Buradaki bir psikolojik tuhaflığı açıklayayım. Demin Avdotya Romanovna'ya duyduğum sevgiden dolayı kendimi haklı göstermeye çalışırken, burada kurbanın belki de ben olduğumu söylemiştim. Bilin ki, şu anda kız kardeşinize karşı hiçbir sevgi duymuyorum. Bu benim için de şaşılacak bir durum, çünkü bir zamanlar onu gerçekten sevmiştim..."

"Gününüzü gün etmek, gönül eğlendirmek istediğinizden..."

"Gerçekten de eğlence düşkün, gezip tozmayı seven bir adamım. Ama kız kardeşiniz öyle üstün özellikleri olan bir insan ki, ona ben bile kapılmaktan kendimi alamadım. Ama şu anda anlıyorum ki, bütün bunlar saçmaymış!"

"Çoktan anladınız bunu?"

"Önceleri de fark ediyordum, ama üç gün önce, tam Peters-burg'a geldiğim gün, buna kesin olarak inandım. Kısacası Moskova'dayken bile hâlâ Avdotya Romanovna'yı elde etmeyi ve bu konuda Lujin'le rekabete girişmeyi düşünüyordum."

"Sözünüzü kestiğim için özür dilerim, ama lütfedip biraz kısa kesemez misiniz? Ziyaretinizin sebebine gelseniz... Acelem var ve dışarı çıkmak zorundayım..."

"Büyük bir sevinçle. Buraya geldikten sonra... bir... geziye çıkmaya karar verince, zorunlu bazı işlerimi yoluna koymak istedim. Çocuklarımı teyzelerinin yanında kaldı; onlar zengin; bana hiç mi hiç ihtiyaçları yok. Sonra, benim nasıl bir baba olduğum da ortada! Yanıma yalnızca, Marfa Petrovna'nın geçen yıl bağışladığı parayı aldım. Bu kadarı bana yeter. Bağışlayın, şimdi konuya geliyorum. Çıkmayı tasarladığım yolculuktan önce> Bay Lujin'le de hesaplaşmak istiyorum. Bunu kendisine hiç katlana-madığımdan yaptığımı sanmayın; Marfa Petrovna'yla kavgamıza Lujin neden olmuştur; çünkü Lujin'in evlenme işini Marfa Petrovna'nın kotardığını öğrenmiştim. Şimdi, sizin aracılığınız-

355

la, hatta sizin yanınızda Avdotya Romanovna ile görüşmek ve ona; bir, Pyotr Petroviç'ten kendisine büyük bir yarar gelmeyeceği gibi, tam tersine ve düpedüz zarar geleceğim açıklamak; iki, neden olduğum tatsızlıklar dolayısıyla kendisinden özür dileyerek, ona on bin ruble verme önerisinde bulunmamı kabul etmesini rica etmek ve böylece de Lujin'den ayrılmasını kolaylaştırmak istiyorum, ki bir fırsat doğduğunda onun da bu ayrılığı benimseyeceğinden eminim."

Raskolnikov öfkelenmekten çok şaşırmişti:

"Siz gerçekten de, gerçekten de delisiniz!" diye bağırды. "Nasıl cesaret edebilirsiniz böyle konuşmaya!"

"Bağıracağınızı biliyordum zaten. Ama bakın: ben her ne kadar zengin bir adam değilsem de, şu on bin rubleyi kız kardeşinize rahatça verebilecek bir durumdayım, çünkü bu para bana hiç mi hiç gerekli değil. Eğer Avdotya Romanovna kabul etmezse, aptalca harcayıp gideceğim bu parayı. Bu bir. İkincisi: vicdanım çok rahat; kendim için hiçbir çıkar gütmüyorum. İster inanın, ister inanmayın, ama daha sonra hem siz, hem de Avdotya Romanovna bunun böyle olduğunu göreceksiniz. Sorun şu ki, saygıdeğer kız kardeşiniz benim yüzümden birtakım tatsızlıklara katlanmak zorunda kaldı; içten bir pişmanlık duygusuyla yaptığım kötülükleri parayla kapatmaya çalışıyorum değilim, bu tün amacım, yalnızca kötülük eden, kötülük etme ayrıcalığı olan bir insan olmadığımı kanıtlayarak, onun yararına bir iş yapmaktır. Eğer önerimi yaparken milyonda bir olsun kendi çıkarımı güdüyor olsaydım, daha beş hafta önce bundan çok daha fazlasını önermişken, şimdi tutup da yalnızca bir on bin ruble önermez-dim. Bu da bir yana, ben yakında, hem de çok yakında, genç bir kızla evleniyorum; böylece de Avdotya Romanovna'ya karşı kötü birtakım niyetlerimin olduğu kuşkuları tümüyle ortadan, kalkmış olacaktır. Son olarak da sunu söyleyeyim ki, bay Lujin'le evlenmekle Avdotya Romanovna, yine aynı parayı almış olacaktır, yalnız bir başka yolla... Bana hiç kızmayın, Rodion Roma-novic, soğukkanlılıkla, sakın sakın bir kez daha düşünün su işi."

Bunları söylerken Svidrigaylov'un kendisi son derece sakın ve soğukkanlıydı.

356

"Rica ederim kesin artık", dedi Raskolnikov. "Ne olursa olsun, bağışlanmaz bir küstahlıkta bulunuyorsunuz."

"Hiç sanmam. Bu dünyada insan insana ancak kötülük edebiliyor, anlamsız birtakım biçimcilikler nedeniyle bir damla olsun iyilik yapabilme hakkına sahip değiliz. Çok saçma bir şey bu. Şimdi, diyelim ben ökeydim ve bu parayı kız kardeşinize dinsel vasiyetle bırakmış olsaydım, o zaman da geri çevirebilecek miydi?"

"Büyük olasılıkla, evet."

"Yo, bu olamaz. Her neyse, olur ya da olmaz. Şu var ki, on bin ruble pek de fena bir para sayılmaz. Ne olursa olsun, ben bu konuştuklarımızı Avdotya Romanovna'ya iletmenizi rica edeceğim."

"Hayır, iletmeyeceğim."

"O zaman, Rodion Romanoviç, ben onunla kendim görüşme yollarını aramak, dolayısıyla da onu rahatsız etmek zorunda kalacağım."

"Peki iletirsem, kendisiyle görüşme yoluna başvurmayacak mısınız?"

"Doğrusu ne diyeceğimi bilemiyorum. Bir kez olsun görüşebilmeyi çok isterdim."

"Hiç ummayın."

"Yazık! Aslında siz beni tanıyorsunuz. Kimbilir, ilerde belki de daha yakından tanışırız."

"Yakınlaşacağımızı mı düşünüyorsunuz?"

"Neden olmasın?" Svidrigaylov gülümseyerek yerinden doğruldu ve şapkasını aldı.

"Aslında sizi rahatsız etmek istemiyordum. Gerçi bu. sabah yüzünüz beni çok etkilemişti, ama yine de buraya gelirken fazla umutlu değildim..."

"Demek sabahleyin de beni gördünüz? Nerede?" Raskolnikov tedirgin olmuştu.

"Bir rastlantı sonucu... Nedense sizde bana benzer bir şeyler olduğunu düşünüyorum hep. Ama telaşlanmayın, can sıkıcı bir adam değilim; kumarda hile

yapanlarla tatsızlık çıkarmadım, uzak akrabalarımıdan Prens Svirbey'i kendimden bıktırmadım,

357

Rafael'in Madonnası üzerine, bayan Prilukova'nın albümüne bir şeyler yazmayı becerdim ve Marfa Petrovna'yla yedi yıl, yanından hiç ayrılmamacasına birlikte yaşadım. Geçmişte, Samanpa-zarı'nda Vyazemski'nin evinde* yatmışlığım da vardır. Şimdi de belki Berg'in balonuna binip uçacağım."

"Güzel! Sormama izin verin: sözünü ettiğiniz yolculuğa yakında rını çıkıyorsunuz?"

"Hangi yolculuğa?"

"Şu demin sözünü ettiğiniz..."

"Ha, evet!.. Gerçekten size bir geziden sözetmiştim... Bu epey geniş bir konu... Ama bana ne sorduğunuzu bir bilseydiniz!" Svidrigaylov birden kısa ama gürültülü bir kahkaha attı: "Hem bakarsınız geziye çıkmak yerine evlenivermişim! Bana önerdikleri bir kız var da..."

"Burada mı?"

"Evet."

"Ne zaman becerdiniz bunu?"

"Ama ben yine de Avdotya Romanovna ile bir kez olsun görüşebilmeyi çok isterdim. Ciddi olarak rica ediyorum bunu sizden. Eh, şimdilik hoşçakalın..! Az kalsın unuttuyordum! Rodion Romanoviç, kız kardeşinize, Marfa Petrovna'nın kendisine üç bin ruble bıraktığını söyler misiniz? Bu tümüyle doğrudur. Marfa Petrovna ölümünden bir hafta önce yaptırdı vasiyetnamesinde bu düzenlemeyi ve her şey benim yanımda oldu. İki üç hafta içinde Avdotya Romanovna parayı alabilir."

"Doğru mu bu söylediğiniz?"

"Doğru. Kendisine iletin... Tekrar hoşçakalın. Kaldığım yer size çok yakın."

Tam çıkarken Svidrigaylov kapıda Razumihin'le çarpıştı.

* ... Samanpazarı'nda Vyazemski'nin evi... - "Suç ve Ceza"nın yazıldığı yıllarda, V.V. Krestovski'nin "Petersburg Viraneleri" adlı romanında ayrıntılı bir biçimde anlatılmış olan, Petersburglu yoksulların düşük bir ücret karşılığı barındıkları ev. (Çev.)

II

Saat nerdeyse sekiz olacaktı; Bakaleyev'in pansiyonuna Lu-jin'den önce varabilmek için ikisi de adımlarını hızlandırdılar.

Sokağa çıktıklarında Razumihin:

"Kimdi deminki adam?" diye sordu.

"Svidrigaylov. Evlerinde mürebbiye olarak çalıştığı sırada kız kardeşime sarkıntılık eden çiftlik sahibi. Bu olay yüzünden karısı Marfa Petrovna, Dünya'yı kovmuş ama daha sonra kendisinden özür dilemişti. Geçenlerde de birdenbire oluverdi. Bugün annem sözediyordu hani... Neden, bilmiyorum, ama ben bu adamdan çok korkuyorum. Karısını toprağa verir vermez buraya gelmiş. Çok tuhaf bir adam, bir şeyler yapmaya kararlı görünüyor... Ve sanki bildiği bir şeyler var... Dünya'yı ondan korumak gerek... Sana bunu söylemek istiyorum, duyuyor musun?"

"Korumak mı! Avdotya Romanovna'ya ne yapabilir ki o? Ama benden bu istediğin için sana teşekkür ederim Rodya... Koruruz Avdotya Romanovna'yı, koruruz! Nerde oturuyormuş adam?"

"Bilmiyorum."

"Niye sormadın? Yazık! Neyse, ben öğrenirim!"

Raskolnikov bir süre sustu, sonra:

"Sen onu gördün mü?" diye sordu.

"Evet, kendisine iyice dikkat ettim."

Raskolnikov diretti:

"Sen onu iyice gördün mü? Apaçık gördün mü? "

"Evet, kendisini çok iyi hatırlıyorum. Bin kişi içinde görsem, çıkartırım. Gördüğüm insanların yüzlerini hiç unutmam."

Yeniden sustular. Sonra Raskolnikov:

"Hımm..." diye söylendi. "Evet, öyle bu... Biliyor musun... hep bir hayalmiş gibi geliyor bana bunlar."

"Ne demek istediğini pek iyi anlayamadım?"

Raskolnikov çarpık bir gülümsemeyle:

"Hani siz hepiniz bana deli diyorsunuz ya", dedi, "bu şimdi bana da öyle geliyor... Yani ben gerçekten bir deliyim ve yalnızca bir hayalet gördüm..!"

358

359

"Ne diyorsun sen?"

"Kimbilir, belki de delinin biriyim ben ve şu son günlerde olup bitenlerin hepsi yalnızca benim hayalimde geçen şeylerdi..."

"Eh, Rodya! Yine sınırlarını bozmuşlar senin!.. Neler söyledi o adam sana, niçin aramış seni?"

- Raskolnikov karşılık vermedi. Razumihin bir dakika kadar düşündükten sonra: "Dinle", dedi, "şimdi sana raporumu veriyorum. Sana uğradım, uyuyordun. Öğle yemeğinden sonra Porfiri'ye gittim. Zamyotov yine oradaydı. Bir şeyler söylemeye yeltendim, ama olmadı, bir türlü istediğim gibi konuşmadım. Hiçbir şey anlamıyorlar, anlayamıyorlar ve utanıp sıkılmıyorlar. Porfiri'yi pencere kenarına çekip bir şeyler söylemeye başladım, ama yine istediğim gibi olmadı: o bir yana bakıyor, ben başka bir yana... Sonunda yumruğumu suratına dayayıp, o suratı akrabaca dağıtacağımı söyledim. Yüzüme baktı, hiçbir şey söylemedi. Tukurdum ve çıktım, hepsi bu kadar. Çok aptalcaydı. Zamyotov'la tek kelime bile konuşmadım. Her şeyi berbat ettiğimi düşünüyordum ki, merdivenlerden inerken aklıma gelen bir düşünce beni sevindirdi: ne diye telaşlanıp duruyoruz biz seninle? Senin için bir tehlike ya da buna benzer bir şey sözkonusu olsa, hadi neyse! Sana ne her şeyden! Ne ilgin var senin olup bitenlerle? Tukur gitsin yüzlerine; daha sonra biz onlara güleceğiz... Ben senin yerinde olsam onlara birtakım yalanlar uydururdum. Daha sonra, göreceksin, nasıl utanacaklar! Tukur gitsin! İlerde vuracağız kendilerine, şimdilik gülüp geçelim!"

Raskolnikov:

'Evet, herhalde!' dedi. İçinden de, 'Peki yarın ne diyeceksin adama?' diye düşündü. Tuhaf şey, şu ana kadar, 'Öğrendiğinde Razumihin ne düşünecek acaba?' düşüncesi hiç aklına gelmemişti. Bunu düşününce, gözlerini dikip arkadaşına baktı. Razu-ihinin'm, Porfiri'yi ziyaretiyle ilgili anlattıkları çok az ilgisini çekmişti: ne çok şey önemini yitirmişti birdenbire ve ne çok yeni ve önemli şey ortaya çıkmıştı!..

360

Koridorda Lujin'le karşılaştılar: saat tam sekizde gelmişti, kadınların odasını arıyordu. İçeri birlikte girdiler. Ne birbirlerine bakmışlar, ne selamlaşmışlardı. Delikanlılar önden yürümüşler, Pyotr Petroviç incelik gereği paltosunu çıkarmak için girişte biraz oyalanmıştı. Pulheriya Aleksandrovna hemen kapıya, onu karşılamaya koştu. Dünya ağabeyisiyle selamlaştı.

Pyotr Petroviç içeri girdi, kibarca ama aşırı bir ciddiyetle hanımları selamladı. Bakışlarında bir şaşkınlık ve hâlâ kendini to-parlayamamışlık seziliyordu. Pulheriya Aleksandrovna da şaşırmış, utanmış gibiydi. Konuklarını çabucak üzerinde semaver kaynayan yuvarlak bir masanın çevresine aldı. Dünya ve Lujin masanın iki ucuna karşılıklı oturmuşlardı. Razumihin ve Ras-kolnikov'sa, Pulheriya Aleksandrovna'nın karşısında yer almışlardı: Razumihin, Lujin'e, Raskolnikov'sa kız kardeşine yakındı.

Bir an kimse konuşmadı. Pyotr Petroviç, yavaş hareketlerle cebinden patiska bir mendil çıkardı, ortalığa bir esans kokusu yayıldı. İyiyürekli, ama hakkı yenmiş, bunun için de karşısında-kilerden kesinlikle açıklama istemeye kararlı bir havayla burnunu sildi. Daha içeri girdiğinde paltosunu çıkarmadan çekip gitmek ve buyruklarını dinlemeyen şu iki kadına ağır bir ceza vererek bir anda akıllarını başlarına getirmek düşüncesi gelmişti aklına. Ama cesaret edemedi buna. Öte yandan bilinmezlikleri sevmeyen bir adamdı, burada da açıklanması gerekli bir nokta vardı: Buyrukları nasıl böylesine açıkça çiğnenebilmişti? Demek ki bir şeyler olmuştu. Cezayı nasıl olsa verirdi, bu kendi elinde olan bir şeydi. Onun için şimdi neler olup bittiğini öğrenmesi daha iyi olacaktı.

Pulheriya Aleksandrovna'ya dönerek resmi bir tavırla:

"Umarım yolculuğunuz iyi geçmiştir?" dedi.

"Tanrıya şükür, Pyotr Petroviç."

"Çok sevindim, Avdotya Romanovna da yorulmadılar ya."

"Ben genç ve güçlüyüm" dedi Dünya, "yorulmam... Ama annem için oldukça ağır bir yolculuktu."

"Ne yaparsınız, ulusal yollarımız çok uzun, «Rusya Anacığımız» büyük ülke... Çok istememe karşın dün gelip sizi karşıla-yamadım. Yine de, umarım, her şey yolunda gitmiştir?"

361

Pulheriya Aleksandrovna değişik bir ses tonuyla:

"Ah, hayır Pyotr Petroviç, dün doğrusu tam anlamıyla şaşkına döndük" dedi.

"Allahtan Dmitriy Prokofiç yardımımıza geldi. Yoksa perişan olurduk." Sonra Razumihin'i Lujin'e tanıttı: "İşte kendisi, Dmitriy Prokofiç Razumihin..."

Lujin Razumihin'e yan gözle bakarak:

"Dün bu şerefe kavuşmuştum..." diye mırıldandı ve kaşlarını çatıp sustu.

Pyotr Petroviç, topluluk içinde nazik görünen, özellikle de nazik olma iddiasında olan insanlardandı; böyleleri buldukları topluluk içinde kendilerine uygun olmayan en ufak bir aykırı durum karşısında ellerindeki bütün olanakları kaybederler ve buldukları yeri şenlendiren bir insan olmaktan

çıkıp, boş bir un çuvalına dönerler.

Yine kimseden ses çıkmıyordu: Raskolnikov ısrarla susuyor, Avdotya Romanovna zamanından önce konuşmak istemiyordu; Razumihin'inse zaten söyleyeceği bir şeyi yoktu. Bu yüzden yine telaşlanan Pulheriya Aleksandrovna her zamanki yola başvurdu:

"Marfa Petrovna ölmüş, duyduunuz mu?"

"Tabii duyduğum. Hemen öğrendim bunu; hatta Arkadiy İva-noviç Svidrigaylov'un, karısını toprağa verir vermez apar topar buraya, Petersburg'a hareket ettiğini size haber vermeye geldim. En azından, güvenilir kaynaklardan aldığım bilgi böyle."

Duneçka telaşlanmıştı:

"Petersburg'a mı? Buraya yani?" diye sordu, sonra annesiyle bakiştılar.

"Evet, buraya. Apar topar gelişine bakılırsa, geçmişte olup bitenler de dikkate alındığında, bu ziyaretin amaçsız olmadığı kendiliğinden anlaşılır."

"Aman Tanrım!" diye bağırdı Pulheriya Aleksandrovna. "Dunyacığımı burada da mı rahat bırakmayacak?"

"Bana kalırsa telaşlanmanızı gerektirecek bir durum yok: ne sizin, ne de Avdotya Romanovna'nın. Kuşkusuz, onunla söyle ya da böyle herhangi bir ilişki kurma konusunda sizin istekli ol-
mamanız koşuluyla. Bana gelince, gözüm üzerinde olacaktır, su anda da nerede kaldığını araştırıyorum..."

"Ah, Pyotr Petroviç, şu anda beni nasıl korkuttuğunuzu bilemezsiniz! Ben kendisini topu topu iki kez gördüm, ama bana korkunç bir adam olarak görünmüştü, korkunç! Rahmetli Marfa Petrovna'nın ölümü de onun yüzünden oldu, eminim."

"Bu konuda kesin bir yargıda bulunamayız. Elimde doğruluğu su götürmez bilgiler var. Çeşitli aşağılamalarıyla manevi yönden kadının ölümünü hızlandırmış olabilir. Hal ve davranışları, huyu, karakteri konusunda sizin düşüncenize katılıyorum. Şu anda zengin olup olmadığı, Marfa Petrovna'nın kendisine, herhangi bir şey bırakıp bırakmadığını bilmiyorum; en kısa zamanda bana bu konuda bilgi ulaştırılacaktır. Ama burada, Petersburg'da eğer elinde birkaç kuruş varsa, hemen eski yaşamına başlayacağı kuskusuzdur. Kendi gibi ayıp ve ahlaksızlık çamuruna gömülmüş insanların en kötüsüdür Svidrigaylov. Böyle bir adamı sevmek mutsuzluğunu yaşayan ve onu borçlarından kurtaran Marfa Petrovna'nın, sekiz yıl önce onu bir başka beladan daha kurtardığını kabul etmek için elimde önemli birtakım tutanaklar var: yalnızca karısının çabaları ve özverisiyle, bir cinayet davası, -canavarca, fantastik bir cinayet- daha başından önlenmiş, böylece Svidrigaylov Sibirya'ya düşmekten kurtulmuştur. Bilmek isterseniz, bu, işte böyle bir adamdır."

"Aman Tanrım!" diye bağırdı Pulheriya Aleksandrovna.

Raskolnikov dikkatle dinliyordu.

Dünya, sert, etkileyici bir sesle:

"Bu konuda elinizde önemli birtakım tutamaklar olduğu doğru mu?" diye sordu.

"Rahmetli Marfa Petrovna'nın bana bir giz olarak anlattığı şeylerdir bu söylediklerim. Belirtmem gerekir ki, bu konu hukuksal yönden tümüyle karanlık durumdadır. Bir zamanlar burada Resslerich adında yabancı bir kadın yaşıyormuş, (şimdi de buraldaysam bu kadın sanırsam), ufak tefek faiz işleri ve başka işlerle uğraşmış. İşte bu Resslerich'le bay Svidrigaylov arasında uzun süredir son derece yakın ve gizli bir ilişki varmış. Uzak akrabalarından birinin kızı, sanırsam yeğeni, Resslerich'in yanında

362

363

kalırmış; onbeş, hatta ondört yaşında, sağır bir kızcağızmış bu; Resslerich bu kızdan nefret edermiş, yediği bir lokma ekmeği durmadan başına kakar ve hatta acımasızca dövmiş. Bir gün kızcağızı tavan arasında asılı bulmuşlar. Olayın intihar olduğuna karar verilmiş ve bu tür işlerde izlenen genel birtakım formalitelerden sonra dosya kapatılmış. Ancak daha sonra bir ihbar yapılmış. Kızın... Svidrigaylov'un tecavüzüne uğradığına ilişkin. Gerçi işin burası da oldukça karanlık, çünkü ihbarı yapan da bir başka Alman kadın, kötü şöhretli, güvenilmez biri. Sonuçta Marfa Petrovna'nın çabaları ve parası sayesinde ihbardan bir şey çıkmadı, her şey dedikodu sınırlarında kaldı. Ancak çok anlamlı bir dedikoduydu bu. Siz de, Avdotya Romanovna, altı yıl önce, toprak köleliği hukuku daha kaldırılmamışken, Filip adında işkenceyle öldürülmüş bir adamın öyküsünü duymuşsunuzdur herhalde..?"

"Benim duyduğum, Filip'in kendini asarak öldüğüydü." "Doğru, ama onu bu istemediği ölüme zorlayan daha doğrusu itekleyen şey, bay Svidrigaylov'un ardı kesilmeyen baskı ve işkenceleriydi."

"Benim bildiğim böyle değil" dedi Dünya soğuk bir tavırla. "Benim bu Filip üzerine duyduğum şeyler oldukça tuhaf: söylediklerine göre bir hipokondriyakmış

bu Filip, bir tür ev filozofu... Herkes aşırı okumaktan beyninin sulandığını söylemiş; o da zaten bay Svidrigaylov'un işkenceleri yüzünden değil, daha çok bu alaylar yüzünden kendini asmış. Bay Svidrigaylov çiftlik halkına, benim orada bulunduğum sıralarda çok iyi davranırdı. Çiftliktekiler de, onu Filip'in ölümünden suçlu bulmakla birlikte, yine de severlerdi."

Lujin'in ağzı anlamlı bir gülümsemeyle çarpıldı: "Bakıyorum da Svidrigaylov'u haklı çıkarmaya çalışıyorsunuz Avdotya Romanovna! Gerçekten de çok kurnaz ve hele kadınların gönlünü çelmede çok usta bir adamdır; tuhaf bir biçimde ölen Marfa Petrovna, bu durumun içler acısı örneğidir. Ben yalnızca bu adamın ilerdeki olası birtakım girişimlerine karşı sizi ve annenizi uyararak istemişim. Bence bu adam yine borç yü-

364

zünden hapse düşecektir. Buna kesinlikle inanıyorum. Marfa Petrovna çocukları düşünerek ona bir şeyler bağışlamak niyetinde değildi, ama yine de bir şeyler bıraktıysa eğer, bu çok küçük bir miktardır ve onun gibi yaşam süren birine bir yıl bile yetmez."

"Pyotr Petroviç" dedi Dünya, "lütfen şu Svidrigaylov konusunu kapayalım, canımı sıkıyor."

Raskolnikov birden suskunluğunu bozdu ve ilk kez konuşarak:

"Az önce bendeydi bu Svidrigaylov" dedi.

Her yandan şaşkınlık sesleri yükseldi, herkes ona baktı. Pyotr Petroviç bile heyecanlanmıştı.

"Yarım saat kadar önce ben uyurken odama girmiş, beni uyandırdı, kendisini tanıttı. Konuşurken epey senlibenli ve neşeliydi; kendisiyle dost olacağımı umuyormuş, kesinlikle inanı-yormuş buna. Seninle görüşme konusunda çok ısrarlı, Dünya! Bu görüşme için benim yardımcı olmamı rica etti. Sana bir önerisi var, bunu bana da söyledi. Ayrıca Marfa Petrovna'nın, ölümünden bir hafta önce vasiyetnamesiyle sana da üç bin ruble bıraktığını bildirdi. Bu parayı çok kısa süre sonra alabilirmişsin." "Allah razı olsun!" diye bağırdı. Pulheriya Aleksandrovna, haç çıkardı. "Dua et onun için, Dünya, dua et!"

"Evet, bu doğru!" sözleri döküldü Lujin'in ağzından.

"Ee, sonra?"- diye sabırsızlandı Dünya.

"Sonra, kendisinin zengin olmadığını, bütün çiftliğin, su anda teyzelerinin yanında kalan çocuklara kaldığını söyledi. Bana yakın bir yerde oda tutmuş kendisi, ama neresi, bilmiyorum, sormadım..."

Pulheriya Aleksandrovna korku içinde: . "Peki önerisi neymiş Dünya'ya?" diye sordu."Sana söyledi

mi?

"Evet, söyledi."

"Neymiş?"

"Sonra söylerim."

Raskolnikov sustu, çayını içmeye koyuldu.

365

Pyotr Petroviç saatini çıkarıp baktı:

"Bir işim var, gitmem gerek..." Sonra bozulmuş bir yüzle iskemlesinden kalkmaya davranarak ekledi:

"Böylece size engel de olmamış olurum..."

"Kalın Pyotr Petroviç," dedi Dünya. "Bu akşamı bizimle geçirmek niyetiyle gelmişsiniz. Kaldı ki, anneme bazı açıklamalarda bulunmak istediğinizi yazmıştınız."

Lujin gösterişli bir tavırla yerine otururken:

"Çok haklısınız Avdotya Romanovna", dedi, şapkasını hep elinde tutuyordu.

"Gerçekten de hem sizinle, hem de saygıdeğer annenizle üstelik de çok önemli birtakım konularda görüşmek istiyordum. Kardeşiniz nasıl bay Svidrigaylov'a ait bazı önerileri benim yanımda açıklayamıyorsa, ben de.:, başkalarının yanında son derece önemli bazı konuları görüşmek istemiyorum... Gö-rüsemem. Öte yandan, üzerinde ısrarla durduğum çok önemli ricam da yerine getirilmemiştir..."

Lujin sanki acı duyuyormuş gibi yüzünü buruşturdu ve gösterişli bir tavırla sustu.

"Kardeşimin bu toplantıda bulunmaması ricanız, benim ayak diremem nedeniyle yerine getirilmemiştir. Mektubunuzda kardeşimin sizi aşağıladığını yazıyordunuz. Bana kalırsa bu konu hemen açıklığa kavuşmalı ve siz barışmalısınız. Rodya sizi gerçekten aşağıladıysa, sizden özür dilemelidir ve dileyecektir."

Bu sözlerden cesaretlenen Pyotr Petroviç:

"Öyle bazı aşağılamalar vardır ki Avdotya Romanovna", dedi, "insan ne kadar isterse istesin, unutulması olanaksızdır. Her şeyin, geçilmesi tehlikeli olan bir sınırdır, bu sınır bir aşıldı mı, artık geriye dönüş yoktur."

Dünya sabırsızlıkla onun sözünü keserek:

"Size söylemek istediğim yalnızca bu değildi Pyotr Petroviç", dedi. "Beni lütfen iyi anlayın: bizim bütün geleceğimiz bu sorunun bir an önce çözülmesiyle çözümlenmeyeceğine bağlıdır. Size hemen söyleyeyim ki, ben bu soruna başka türlü yaklaşmam. Ve siz eğer bana bir parça değer veriyorsanız, güç de olsa bu hikaye hemen bugün çözüme kavuşmalıdır. Bir kez daha tekrarlıyorum: Rodya suçlu ise sizden özür dileyecektir."

366

Gitgide sinirlenmekte olan Lujin:

"Sorunu bu şekilde koymanız beni şaşırttı Avdotya Romanovna", dedi. "Size değer verir, hatta ne bileyim, size tapabilirim, ama ailenizden birisi hoşuma gitmeyebilir. Sizinle evlenmeyi bir mutluluk sayarım, ama bununla bağdaşmayacak birtakım yükümlülükleri üstlenmeyi..."

Dünya duygulu bir sesle onun sözünü keserek:

"Ah, bırakın bu alınganlıkları Pyotr Petroviç", dedi. "sizi hep gördüğüm ve görmek istediğim gibi akıllı ve soylu olunuz. Size yüce bir söz verdim: nişanlısınız!. Bu işte bana güvenin ve vereceğim kararda tümüyle yansız olacağıma inanın. Şu anda üstlendiğim yargıcılık rolü, sizin için olduğu gibi, kardeşim için de bir sürprizdir. Mektubunuzu aldıktan sonra, kendisinden ne olursa olsun buraya gelmesini istediğimde, niyetimden hiç haberi yoktu. Barışmamanız durumunda ikinizden birini, ya sizi, ya onu seçmek zorunda kalacağımı anlıyorsunuz. Hem onun, hem de sizin yönünüzden sorun böyle bir hal almıştır. Seçimimde yanılmak istemiyorum ve yanılmamalıyım. Sizin için kardeşimle, kardeşim içinse sizinle ilişkiyi kesmek durumundayım. Onun yönünden, gerçekten kardeşim olup olmadığını, sizin yönünüzden, bana değer verip vermediğinizi, bana gerçek bir koca olup olmayacağınızı anlamak istiyorum ve bunu anlayacağım."

Lujin yüzünü buruşturarak:

"Doğrusu sözlerinizi çok manidar buldum Avdotya Romanovna", dedi, "hatta sizinle kurmaktan onur duyduğum ilişkimiz gözönüne alındığında, aşağılayıcı. Beni şu,.., küstah gençle karşılaştırıp; aynı kefeye koymakla doğrusu aşağılamış oldunuz, ama bu bir yana, deminki sözlerinize, bana verdiğiniz sözü çiğneme olanağı da yaratmış oluyorsunuz. Diyorsunuz ki: 'Ya siz, ya o?' Böylece bana ne kadar az değer verdiğinizi gösteriyorsunuz... Aramızdaki ilişki ve üstlendiğimiz sorumluluklar karşısında ben böyle bir şeye izin veremem."

"Nasıl?" diye parladı Dünya. "Sizi, hayatımda en değer verdiğim şeylerle, bugüne kadar bütün hayatımı oluşturan şeylerle

367

bir tutuyorum da, siz yine de size az değer verdiğimi söyleyip alınıyorsunuz ha?"

Raskolnikov sessiz, alaylı gülümsedi; Razumihin tiksintiyle yüzünü buruşturdu; Pyotr Petroviç'e gelince, Dünya'nın itirazına aldırmış, sanki hoşuna gidiyormuş gibi, gitgide daha katlanılmaz, daha sinirli olmaya başlamıştı. Bilgece öğüt veriyormuş gibi:

"İnsanın gelecekteki yaşam arkadaşına, kocasına duyduğu sevgi, kardeşine duyduğu sevgiden daha yüce olmalıdır", dedi. "Hem ben ne olursa, olsun, onunla aynı kefeye konulmam... Her ne kadar demin kardeşinizin yanında açıklamalarda bulunmayacağımı ısrarla belirttiysem de, benim için son derece önemli ve üzücü bir konuyu açıklığa kavuşturması için saygıdeğer annenize seslenmek niyetindeyim. Dün oğlunuz -Pulheriya Aleksandrovna'ya dönmüştü-, bay Rassudkin'in yanında (Razumi-hin'e dönüp nazik bir selam, verdi: Böyle miydi adınız...? Özür dilerim, unuttum...) benim bazı düşüncelerimi açmış ve hayatın her urlu nimetine doymuş zengin bir kızla evlenmektense, hayatın her türlü acısını çekmiş yoksul bir kızla evlenmenin, hem karı-koca ilişkileri yönünden, hem de genel olarak ahlaki yönden daha doğru olacağını belirtmiştim. Oğlunuz, sözlerimin anlamını bilebile çarpıtıp beni kötü niyetli olmakla suçladı ve bence bunu yaparken de sizden aldığı mektuba dayanıyordu: Şimdi siz, sayın Pulheriya Aleksandrovna, beni bunun tersine inandırmak olanağını bulabilirseniz, doğrusu çokça rahatlamış olacağım. Rodion Romanoviç'e yazdığınız mektupta acaba benim sözlerimi hangi deyimlerle dile getirmiştiniz?"

"Hatırlamıyorum", dedi Pulheriya Aleksandrovna; şaşırmıştı, "sözlerinizi nasıl anladığımdır, öyle aktarmışımdır. Rodya'nın bunlardan size nasıl sözettiğini bilemem, belki biraz abartmıştır."

"Siz onu etkilememiş olsaydınız, o abartmazdı."

Pulheriya Aleksandrovna başını dikerek:

"Pyotr Petroviç", dedi, "şu anda burada bulunuyor olmamız, Dünyanın da, benim de sözlerinizi kötü anlamda yorumlama-düğümüzün en açık kanıtıdır."

Dünya, Pulheriya Aleksandrovna'yı destekleyerek:

"Çok doğru anneciğim!" dedi.

Lujin alınmıştı:

"Yani burada da ben mi suçluyum?"

Pulheriya Aleksandrovna cesaretlenerek:

"Bakın, Pyotr Petroviç", dedi, "siz hep Rodion'u suçluyorsunuz, ama geçen günkü mektubunuzda onunla ilgili doğru olmayan şeyler yazmışsınız."

"Doğru olmayan şeyler yazdığımı hatırlamıyorum."

Raskolnikov dönüp Lujin'e bakmadan sert bir sesle:

"Benim", dedi, "dün paralarımı, arabanın altında kalarak ezilen memurun dul karısına değil de ki doğrusu budur, düne kadar yüzünü bile görmediğim kızına verdiğimi yazmışsınız. Bunu benim ailemle aramı açmak için böyle yazdınız; kendisini hiç tanımadığınızı kız hakkında iğrenç birtakım sözler etmenizden nedeni de yine bu. Bütün bunlar dedikodu ve alçaklıktır."

Lujin öfkeden titreyerek:

• "Bağışlayın ama efendim", dedi, "mektubumda sizden sözet-mem, tümüyle kız kardeşinizin ve annenizin isteği üzerinedir: benden sizi nasıl bulduğumu, üzerimde nasıl bir izlenim bıraktığınızı yazmamı rica etmişlerdi. Mektupta sözünü ettiklerime gelince, orada doğru olmayan tek satır bile bulamazsınız. Yani siz bütün paranızı o aileye vermediniz mi? Ve o mutsuz aile içinde şerefsiz kişiler de yok mu?"

"Bence siz bütün üstünlüklerinizle o mutsuz kızın serçe parmağı bile olamazsınız."

"O zaman siz onu annenizle kız kardeşinizin çevresine sokma cesaretini de göstereceksiniz?"

"Bilmek istiyorsanız, söyleyeyim: ben bunu yaptım bile. Bugün annemle Dünya'nın yanına oturttum onu."

Pulheriya Aleksandrovna:

"Rodya!" diye bağırды.

Dünya kıpkırmızı oldu; Razumihin kaşlarını çattı. Lujin alaylı gülümseyerek:

"Görüyorsunuz değil mi Avdotya Romanovna", dedi. "Böyle bir durumda anlaşmadan, barıştan sözedüebilir mi? Umarım

368

369

artık sorun tümüyle aydınlanmış ve kapanmıştır. Şimdi, sizin ailece görüşmenizin tadını kaçırmamak ve birbirinize gizlerinizi açmanıza daha fazla engel olmamak için gidiyorum (Sandalyesinden kalkıp şapkasını aldı). Ancak gitmeden önce son bir nokta olarak sunu da belirtmek cesaretini göstereceğim: bundan böyle bu tür buluşmalara ve uzlaşma toplantılarına beni katmayacağınızı umarım. Bunu özellikle sizden rica edeceğim, saygıdeğer Pulheriya Aleksandrovna, çünkü bu mektubumu size yazmıştım, bir başkasına değil."

Lujin'in bu sözleri Pulheriya Aleksandrovna'nın gücüne gitmişti:

"Bizi bütünüyle buyruğunuz altına almak ister gibisiniz Pyotr Petroviç", dedi.

"Dünya size arzunuzun yerine getirilmeyişinin nedenlerini açıkladı: çok iyi niyetleri vardı Dünya'nın. Sonra, siz bana buyruk verir gibi yazıyorsunuz. Yoksa sizin her arzunuzu buyruk saymamız mı gerekiyor? Oysa ben bunun tam tersi bir davranış içinde olmanız gerektiğini söyleyeceğim: bize karşı daha kibar, daha hoşgörülü olmalısınız; çünkü size güvenip her şeyimizi bıraktığımız gibi buraya geldik. Böylece, demek oluyor ki, ek bir çaba göstermenize gerek yok, biz zaten sizin elinizde-yiz."

"Bu hiç de doğru değil Pulheriya Aleksandrovna! Hele de Marfa Petrovna'nın size üç bin ruble bıraktığı şu sırada... kaldı ki, (alaylı alaylı gülümsedi) bana karşı takındığınız şu tavırlara bakılırsa, bu para tam zamanında çıkıp geldi!"

Dünya sinirli sinirli:

"Bu sözlerinizden öyle anlaşılıyor ki" dedi, "siz gerçekten de bütün hesaplarınızı bizim umarsızlığımız üzerine yapmışsınız."

"Ama hiç değilse şu anda böyle bir hesap içinde olamam. Öte yandan Arkadiy İvanoviç Svidrigaylov'un, size ulaştırılması için ağabeyinizi yetkili kıldığı gizli önerilerinin görüşülmesine de engel olmak istemiyorum. Kaldı ki, görebildiğini kadarıyla, bu gizli önerilerin sizin için çok önemli, belki de çok hoş birtakım anlamlar var."

Pulheriya Aleksandrovna:

"Aman Tanrım!" diye bağırды.

Razumihin yerinde duramıyordu.

"Şimdi de utanmıyor musun kardeşim?" dedi Raskolnikov.

"Ütanıyorum, Rodya", dedi Dünya. Sonra öfkeden yüzü sapsarı, Lujin'e döndü:

"Pyotr Petroviç, defolun!"

Pyotr Petroviç anlaşılacak böyle bir son beklemiyordu. Kendine, sözü geçerliğine, kurbanlarının umarsızlığına fazla güvenmişti. Olanlara hâlâ inanamıyordu. Rengi gitmiş, dudakları titremeye başlamıştı:

"Avdotya Romanovna" dedi. "Ben böyle bir uğurlamayla şu kapıdan çıkıp gittim mi bir daha geri dönmem. İyi düşünün! Sözüm sözdür!"

Dünya yerinden fırlayarak:

"Bu ne küstahlık!" diye bağırdı. "Sizin dönmenizi isteyen kim!"

Son ana kadar işin böyle bir çözümlenmesine inanmayan Lujin, ipin ucunu iyice kaçırmış gibiydi:

"Nasıl? Demek böyle!" diye bağırdı. "Demek böyle! Ama Avdotya Romanovna, sizi protesto edebileceğimi biliyor musunuz?"

Pulheriya Aleksandrovna heyecanla atılarak:

"Nasıl böyle konuşabilirsiniz onunla?" diye bağırdı. "Hem nasıl, ne hakla protesto edebilirsiniz? Dünya gibi bir kızı senin gibi birine vereceğim ha? Çekin arabanızı, rahat bırakın bizi! Böyle bir işe girişmekle yanılmışız, herkesten çok da ben yanılmışım..."

Öfkeden kudurmuşu dönen Lujin:

"Ama Pulheriya Aleksandrovna", dedi, "söz verip beni bağlamıştınız, şimdiyse bu sözünüzden cayıyorsunuz... Hem... hem ben onca harcama yaptım..."

Bu son sözleri Lujin'in karakterine öylesine uygundu ki, öfkeden ve öfkesini bastırma çabasıyla sarı kesilen Raskolnikov, sonunda dayanamadı ve bir kahkaha attı. Pulheriya Aleksandrovna ise iyice çileden çıkmıştı:

371

"Harcama mı? Ne harcamasıymış acaba bu? Sakın bizim sandık için yaptığınızı harcama olmasın! Bu sandık için kondüktörün sizden beş para almadığını biliyoruz. Aman Tanrım! Demek sizi bağladık ha? Kendinize gelin Pyotr Petroviç! Biz sizi değil, üstelik de hem elimizi, hem ayağımızı olmak üzere, asıl siz bizi bağladınız."

Dünya annesine yalvararak:

"Yeter anneciğim, yeter!" dedi. Sonra Lujin'e döndü: "Pyotr Petroviç, lütfen gider misiniz?"

"Gidiyorum, ama son bir söz daha", tümüyle kendini yitirmiş gibiydi Lujin: "Sizi almaya karar verdiğimde hakkınızdaki dedikoduların bütün kenti sardığını anneniz unutmuyor. Kamuoyuna aldırış etmeyip şeref ve itibarınızı size geri kazandırdıktan sonra bir ödül ummak, hatta minnet duymanızı istemek hakkım değil miydi? Ancak gözlerim yeni açıldı! Kamuoyunun düşüncesini küçümsemekle, çok ama çok büyük gaflette bulunduğumu anlıyorum."

Sandalyesinden fırlayan ve dövüşe hazırlanan Razumihin:

"Ölümüne mi susamış bu adam!" diye bağırdı.

Dünya:

"Çok kötü yürekli, çok aşağılık bir insansınız!" dedi.

Raskolnikov Razumihin'e engel olarak:

"Ne bir söz, ne bir davranış!" diye bağırdı; sonra Lujin'in yanına gidip yüzüne yüzüne yaklaştırarak tane tane: "Defolup gider misiniz!" dedi. "Tek kelime daha söylemeye kalkışmayın, yoksa..."

Pyotr Petroviç öfkeden çarpılmış, bembeyaz bir yüzle birkaç saniye

Raskolnikov'un yüzüne baktı, sonra dönüp çıktı gitti. Yüreğinde Raskolnikov'a karşı, dünyada pek az insanın birbirine duyabileceği bir kin ve nefret vardı.

Her şeyin, ama her şeyin suçlusu Raskolnikov'du. İşin en ilginç yanı da, Lujin'in merdivenlerden inerken, belki de her şeyin daha yitirilmemiş olduğunu, hele kadınlarla ilgili durumun "pekâlâ" düzeltilebilir olduğunu düşünmesiydi.

372

III

İşin en önemli yanı da, Lujin'in, son ana kadar böyle bir sonu beklemiyor olmasıydı. İki yoksul ve savunmasız kadının buyruklarına karşı gelebileceklerini bir olasılık olarak bile aklına getirmediğinden, son ana kadar onlara küstahça davranmaya devam etmişti. Onda böyle bir inancın yeretmesinin başlıca nedeni, kibirliliği ve kendini beğenmişlik derecesine varan kendine güveniydi. Hiçten varolan Pyotr Petroviç hastalıklı denilebilecek bir biçimde kendine hayrandı; akıl ve yeteneklerine büyük değer verir, bazen, yalnızken, aynada hayranlıkla yüzünü seyrederdi. Ancak hayatta en sevdiği şey, emeğiyle ve her türlü yolla kazandığı paralarıydı: bu paralar kendinden yüksek olan her şeye ve herkese erişmesini sağlıyordu.

Demir Dünya'ya, hakkında kötü dedikoduların yayıldığı bir sırada kendini almaya karar verdiğini hatırlatırken son derece içtendi, hatta onun bu "kapkara nankörlüğü" karşısında derin bir öfke duymuştu. Gerçekten, Dünya'ya evlenme teklifinde bulunduğu, Marfa Petrovna'nın herkesin içinde yalanladığı bu dedikoduların saçmalığına çoktan inanmıştı; Marfa Petrovna'nın yalanlamalarından sonra kasaba halkı da kızın suçsuzluğuna inanmış ve olayı unutup gitmişti. O sıralar bütün bunları bildiğini şu anda kendisi de yadsıyamazdı. Ama yine de, Dun-ya'yı kendi düzeyine yükseltmiş olmasına büyük değer veriyor, bunu bir tür

kahramanlık niteliyordu. Şimdi de Dünya'ya bu büyük gizini açarken, kendisinin hayranlık duyduğu bu düşüncelerine, bu yiğitçe davranışına, başkalarının nasıl olup da hayranlık duymadıklarını bir türlü anlayamıyordu. O gün Raskol-nikov'un ziyaretine geldiğinde de, odaya, yaptığı büyük iyiliğin meyvelerini toplamaya gelmiş bir velinimet gibi girmiş, çok tatlı iltifatlar dinlemeye hazırlanmıştı. Şu anda merdivenlerden inerken, doğal olarak, kendini fena halde aşağılanmış, değeri anlaşılmamış bir insan olarak görüyordu. Dünya kendisi için düpedüz vazgeçilmez bir şeydi, ondan vazgeçmesi düşünülemezdi bile. Ne zamandır hep evlilik hayalleri kurardı; ama işte bunca yıldır para biriktirmiş ve beklemişti. Evleneceği kızla ilgili olarak yüreğinin derinlerinde bulunan büyük gizine esrikliğe benzer büyük bir coşkuyla bağlanmıştı: evleneceği kız dürüst, yoksul (kesinlikle yoksul), çok genç, çok güzel, soylu, okumuş olacaktı; aynı zamanda hayatta çok - çekmiş, gerçek, onun karşısında hep boynu bükük olmalıydı bu kız; ona saygı göstermeli, yaşadığı sürece onu kurtarıcısı olarak görüp, ona minnet duymalı, yine ona, ama, yalnızca ona hayran olmalıydı. İşten zaman bulup da dinlenebildiği anlarda, hayalinde bu gönül ayartıcı, bu çekici konu üzerinde ne sahneler yaratmıştı! İşte onca yolun hayali gerçekleşmek üzereydi. Avdotya Romanovna'nın güzelliği, kültürü büyülemişti kendisini; hele kızcağzının içinde bulunduğu umarsız durum büsbütün coşturmuştu. Hatta düşlediğinden de fazlası vardı Dünya'da: kız gururlu, karakterli, erdemliydi; eğitim ve öğretim bakımından kendisinden bile üstündü (bunu hissediyordu). İşte böyle bir yaratık yaptıkları için ona derin bir minnet duyacak, hayatı boyunca önünde kul köle olacaktı. Ona gelince, kızın üzerinde sınırsız ve kesin bir egemenlik kuracaktı!.. Sanki bile bileymişçe-sine, bu işten, kısa bir süre önce uzun uzadıya düşünüp taşınmış ve sonunda yapmakta olduğu işi değiştirip, daha geniş bir iş alanına atılmaya karar vermişti. Böylece, nicedir için için düşlerini kurup durduğu yüksek sosyeteye girme olanağına da kavuşmuş olacaktı... Tek kelimeyle, Petersburg'u denemeye karar vermişti. Kadınlar sayesinde "çok, ama pek çok" şey kazanabileceğini biliyordu. Güzel, namuslu, kültürlü bir kadının alımlılığı, onun, yolunu şaşılacak derecede güzelleştirir, onu çekici kılar, başına bir hâle örebilirdi... Ve işte şimdi bunların hepsi yıkılıp gidiyordu. Bu anı, bu çok çirkin kopuş, yıldırımınla vurulmuşa döndürmüştü onu. Bu kötü bir sakaydı. Anlamsız bir şeydi bu! Küçük bir saygısızlıkta bulunmuştu, hatta düşüncelerini bile daha doğru dürüst söyleyememişti, kendini kaptırır vermiş, biraz şaka yapmıştı. Ama nasıl da ciddi olmuştu! Derken!.. Hayır! Yarın, hemen yarın bu işi düzeltmeli, açılan yaraları sarmalıydı. En önemlisi de su kendini beğenmiş, ağzı süt kokan çocuğu ortadan kaldırmalıydı; hersey onun başının altından çıkmıştı. Birden, hiç elinde olmadan, hastalıklı bir duyguyla Razumihin'i hatırladı...

374

Ama ondan yana hemen yatıştı: "Yok artık, onun gibisiyle de mi bir tutacaktı kendini!" Onun en korktuğu kişi Svidrigaylov'du... Kısacası, daha epey işi vardı...

Dünya annesini kucaklayıp öperek:

"Hayır, bütün suç bende!" diyordu. "Paralarına tamah ettim, ama yemin ederim kardeşim, onun böylesine aşağılık bir insan olduğunu bilmiyordum. Daha önce görebilseydim bunun hiçbir şeyine tamah etmezdim. Beni suçlama kardeşim!"

Pulheriya Aleksandrovna durmadan:

"Verilmiş sadakamız varmış!" diye tekrarlayıp duruyordu. Ama olup bitenlerin hâlâ farkında değil gibiydi, bilinçsizce tekrarlayıp duruyordu, aynı sözleri. Hepsi neşelenmiş, hatta beş dakika sonra kahkahalarla gülmeye başlamışlardı. Yalnız Dünya arada bir olup bitenleri hatırlayınca sapsarı kesiliyor, kaşlarını çatıyordu. Pulheriya Aleksandrovna böyle bir olaya sevinebileceğim hayal bile edemezdi; Lujin'le bozuşma, daha bu sabah bile korkunç bir yıkım gibi geliyordu ona. Razumihin'e gelince, sevincinden içi içine sığıyordu. Ama sevincini tümüyle açığa vuramıyordu daha; sıtmaya tutulmuş gibi tirtir titriyordu; sanki seksen kiloluk bir ağırlık kalkmıştı yüreğinin üzerinden. Artık bütün hayatını onlara verebilir, hayatı boyunca onlara hizmet edebilirdi... Az şey miydi bu! Aslında kendi hayallerinden bile korkuyor, kafasından gelecekle ilgili düşünceleri uzaklaştırıyordu. Bir tek Raskolnikov, kaşlarını çatmış, dalgın oturuyor ve hiç konuşmuyordu. Lujin'le ilişkilerin koparılması için en çok direten o olmasına karşın, olanlara karşı su anda en az ilgi duyan da oydu. Dünya elinde olmadan onun hâlâ kendisine kızgın olduğunu düşünüyor, Pulheriya Aleksandrovna ise ona çekine çekine arada bir göz atıyordu.

Dünya ona doğru yaklaşarak:

"Svidrigaylov sana ne söyledi?" diye sordu.

"Ya, evet evet!" diye bağırdı Pulheriya Aleksandrovna.

Raskolnikov başını kaldırdı:

"Sana ne olursa olsun bir on bin ruble vermek ve benim yanımda seni bir kez görmek istiyor,"

375

"Görmek mi! Dünyada olmaz!" diye bağırdı Pulheriya Alek-sandrovna. "Hem ne cesaretle para verme önerisinde bulunabiliyor?"

Sonra Raskolnikov (oldukça ilgisiz bir tavırla) Svidrigay-lov'la konuşmalarını aktardı. Yalnız gereksiz birtakım ayrıntılara girmemek ve hiç hoşlanmadığı birtakım konuların açılmasını önlemek için Marfa P.etrovna'nın hayaletinin Svidrigaylov'u ziyaretiyle ilgili bölümleri atladı.

"Sen ne dedin ona peki?" diye sordu Dünya.

"Önce isteğini sana iletmeyeceğimi söyledim. O zaman, her yola başvurup seni kendisinin rahatsız etmek zorunda kalacağını söyledi. Sana olan tutkusunun delilik olduğunu, su anda sana karşı hiçbir şey duymadığını söyledi... Lujin'le evlenmene de karşı... Aslında sözleri oldukça dolambaçlıydı."

"Peki sen ne anlam veriyorsun bu duruma Rodya? Adamın niyeti ne olabilir?"

"İtiraf ederim, hiçbir şey anlamıyorum. Hem on bin ruble öneriyor, hem zengin olmadığını söylüyor. Bir yerlere gideceğinden sözediyor, ardından bu söylediğini unutup. Derken birdenbire evlenmek istediğinden, kendisine hatta kız bile bulduklarından sözediyor... Kuşkusuz bir amacı var, kafasından bir şeyler geçiyor ve büyük olasılıkla da bunlar iyi şeyler değil... Ancak, seninle ilgili kötü birtakım niyetleri olsa, konuya böylesine aptalca yaklaşmasını düşünmek de tuhaf. Doğal olarak ben senin adına bu para önerisini kesinlikle geri çevirdim. Kısaca adam bana oldukça tuhaf göründü... Hatta... biraz da deli gibi geldi. Ancak yanılıyor da olabilirim. Belki bütün bunlar aldatmacadır. Marfa Petrovna'nın ölümü sanırım onu epey etkilemiş."

"Allah rahmet eylesin!" dedi Pulheriya Aleksandrovna. "Hayatım boyunca duacı olacağım! Düşünsene Duniacığım, su üç bin ruble olmasaydı ne yapardık şimdi? Sanki gökten düştü bu para önümüze! Ah, Rodya sabahleyin topu topu üç ruble bir şey kalmıştı cebimizde ve kendisi akıl edip de verene kadar su adamdan birşey istememek için Dünya'yla saatlerimizi rehine koymayı düşünmüştük."

Svidrigaylov'un önerisi Dünya'yı çok şaşırtmışa benziyordu. Sürekli düşünüyor, nerdeyse titreyerek:

"Besbelli korkunç bir şeyler tasarlıyor!" diye söyleniyordu. Onun bu korkusu Raskolnikov'un dikkatini çekmişti: "Sanırım onu birkaç kez daha görmem gerekecek" dedi Dun- ya'ya.

Razumihin coşkuyla:

"İzleyeceğiz onu!" diye bağırdı. "Ben onu izleyip bulacağım! Gözümü ayırmayacağım üzerinden! Rodya bana izin verdi. De- min kendisi söyledi: 'Kız kardeşimi koru' dedi. Siz de izin veri-yor musunuz Avdotya Romanovna?" Dünya gülümseyerek ona elini uzattı, ama yüzündeki kaygı izleri yok olmamıştı. Pulheriya Aleksandrovna kızına çekine çe- kine bakıyordu; üç bin ruble onu yatıştırmış gibiydi.

Onbeş dakika kadar sonra canlı bir konuşmanın içinde bul- dular kendilerini. Raskolnikov bile, konuşmaya katılmamakla birlikte, bir süre onları dikkatle dinledi. Kendinden geçen Razu- mihin heyecanlı bir söylev tutturmuştu:

"Ne diye gidecekmisiniz, ne diye? Hem o küçük ilçede ne yapacaksınız? En önemlisi, burada hep birlikte olacaksınız; her-biriniz öteki için gereklisiniz! Hem de nasıl gereklisiniz! Anlayın söylediklerimi! Hiç olmazsa bir süre daha kalın... Beni de dost olarak aranızda kabul edin! İnanın bana, çok güzel bir iş kurabiliriz! Dinleyin, size projemi ayrıntılarıyla açıklayayım. Bu sabah, daha bütün bunlar olmamışken aklıma gelmişti... Şöyle: benim bir dayım var (sizi tanıştıyorum; son derece akıllı basında, saygıdeğer bir ihtiyarcıktır!), kendisinin birikmiş bin rublesi var, emekli maaşı aldığı için bu paraya gereksinimi yok. İki yıldır bu parayı alıp, kendisine yüzde altı faiz vermem, için ısrar eder durur. İşin aslı açık: Niyeti bana yardım etmek. Geçen yıl gereksinim duymamıştım, ama bu yıl dayım gelir gelmez kendisinden bu parayı almaya karar verdim. Siz de elinizdeki üç binden binini verirsiniz, başlangıç için bu bize yeter, ortak oluruz. Peki ne yapacağız bu parayla?"

Razumihin projesini ayrıntılarıyla açıklamaya koyuldu. Bizdeki kitapçıların ve yayıncıların, yaptıkları işten nasıl az anla-

376

377

dıklarını, çünkü bunların genellikle kötü yayıncılar olduklarını, oysa iyi bir yayının pekâlâ iyi satıldığını, dahası önemlice para kazandığını açıkladı. Başkaları hesabına çalıştığı şu son iki yıldır Razumihin hep kitapçılık üzerine hayaller kuruyordu. Gerçi altı gün önce, elindeki bir çevirinin yarısıyla bunun

avans tutarı olan üç rubleyi almaya kandırabilmek için Raskolnikov'a Almatı'dan "şvah*" olduğunu söylemişti, ama bu yalandı ve bunun yalan olduğunu Raskolnikov da biliyordu. Çünkü Razumihin üç Avrupa dilini, hem de fena sayımlayacak ölçüde, biliyordu.

Razumihin sözlerini heyecanla sürdürüyordu:

"Elimize böyle bir olanak geçmişken niçin, niçin kaçırırım bu fırsatı? Kuşkusuz çok çalışmamız gerekecek. Ama çalışırız. Siz, Avdotya Romanovna, ben ve Rodion... Bazı yayınlar şimdi çok iyi para getiriyor! Bu işin temeli, neyi çevireceğini bilmektir. Biz de hem çevireceğiz, hem çevirdiklerimizi yayınlayacağız, hem de öğrenimimize devam edeceğiz. Benim epeyce deneyimim olduğu için yararlı olabilirim. İki yıldır yayıncı yayıncı dolaşırım, işin içyüzünü bütünüyle öğrendim, inanın bana yapılmayacak bir iş değil! Hem ayağımıza kadar gelmiş böyle bir fırsatı ne diye tepelim? Bildiğim öyle birkaç yapıt var ki, çevirtip yayınlamaları için yalnız adlarını söylememe her biri için yüz ruble verirler... Hele bir tanesi var ki, beş yüz ruble verseler adını gene vermem. Bunlar öyle meşe kafalı heriflerdir ki, daha kitabın adını duyar duymaz kuşkuya düşerler! Basımevi, kâğıt, satış gibi işleri siz bana bırakın! Bu işlerin bütün girdi çıktısını bilirim! Şöyle ufaktan başlar, yavaş yavaş büyütürüz. En azından ekmeğimizi çıkarır, koyduğumuzu da yüzde yüz alabiliriz." Dünya'nın gözleri parlamıştı.

"Bu söyledikleriniz çok hoş şeyler Dmitriy Prokofiy", dedi.

Pulheriya Aleksandrovna da:

"Ben tabii bu işlerden bir şey anlamıyorum" dedi. "Belki de iyi birtakım işlerdir, ama yine Allah bilir. Yeni başlanılan işin ne olacağı belli olmaz. Kuşkusuz, hiç değilse bir süre, burada kalmamız zorunlu..."

Aslında da Almanca (Schwach): Zayıf (Çev.)

378

Dönüp Rodya'ya baktı.

"Sen ne düşünüyorsun kardeşim?" diye sordu Dünya.

"Razumihin'in düşüncesi çok güzel" dedi Raskolnikov. "Bugünden büyük bir yayınevi olmak hayalleri kurmamak gerekir, ama beş altı kitabın başarıyla yayınlanabileceğine de kuşku yok. İyi gidecek bir kitap adı da ben biliyorum. Onun bu işlerin üstesinden gelip gelemeyeceği konusunda ise hiç kuşku yok: akıllı adamdır... Neyse, bu konuyu ilerde daha bol bol konuşuruz..."

"Yaşla!" diye bağırды Razumihin. "Bakın: Bu evde aynı adamın bir dairesi daha var. Bu odalarla ilişkisi olmayan, ayrı, özel bir daire. Üstelik möbleli... Üç oda... Kirası da uygun... İlk iş, hemen bu daireyi kiralyalım. Ben yarın saatlerinizi rehine kor, paralarını getiririm. Böylece her şey yoluna girer. En önemlisi, üçünüz birlikte olacaksınız. Rodya da sizle kalır... Hey, Rodya nereye gidiyorsun?"

Pulheriya Aleksandrovna biraz da korka korka:

"Gidiyor musun Rodya?" diye sordu. ^

"Böyle bir anda ha!" diye bağırды Razumihin.

Dünya şaşkınlık ve kuşku dolu bakışlarla bakıyordu kardeşine.

Raskolnikov kasketini almış, gitmeye hazırlanıyordu.

"Sanki mezara gömüyorsunuz beni" dedi tuhaf bir sesle. "Ya da sanki sonsuzcasına ayrılıyoruz..."

Gülümseyor gibiydi, ama pek de gülümseme gibi değildi bu.

"Kimbilir, belki de son kez görüşüyoruzdur!"

Elinde olmadan söyleyivermişti bu sözleri. Yalnızca aklından geçirmekte olduğu bir düşünceydi bu, oysa işte ağzından kâçı-ıvermişti.

"Neyin var senin?" diye bağırды annesi.

Dünya da: "Nereye gidiyorsun Rodya?" diye sordu; bir tuhaftı Dünya.

"Gitmem gerek" dedi Raskolnikov; ne söyleyeceği konusunda kararsız gibiydi, ama sararmış yüzünde kesin bir kararlılık vardı.

379

"Size söylemek istiyordum... buraya gelirken... size, anneciğim... ve sana, Dünya... bir süre için ayrılmamızın daha iyi olacağını söylemek istiyordum... Kendimi iyi hissetmiyorum, hiç sakın değilim... Sonra yine gelirim ben... kendim gelirim... Gelmem olanaklı olduğu zaman. Sizi hiç unutmayacağım, sizi seviyorum... Ama bırakın beni! Beni kendi halime bırakın! Tâ ne zaman karar vermiştim ben buna... Kesin karar vermiştim... Basıma ne gelirse gelsin, ölsem bile hatta, yalnız olmak istiyorum. Daha iyisi, siz beni tümünden unutun! Kimseye sormayın, aramayın beni. Gerektiği zaman ben kendim gelirim... Sizi çağırıyorum. Belki de her şey düzeldir!.. Ama su anda, eğer beni seviyorsanız, bırakın yakamı... Yoksa sizden nefret ederim, bunu hissediyorum... Elveda!"

"Aman Tanrım!" diye bağırды Pulheriya Aleksandrovna.

Anne de kız da dehşet içindeydiler. Razumihin de aynı durumdaydı. Pulheriya

Aleksandrovna inliyordu

"Rodya, Rodyacığım! Barış bizimle, yine eskisi gibi olalım!"

Raskolnikov yavaşça arkasını döndü ve ağır adımlarla kapıya doğru yürüdü. Dünya arkasından koşup ona yetişti, öfkeden alev alev yanan bakışlarla:

"Ağabey!" dedi. "Anneme ne yapıyorsun böyle?" Raskolnikov basını güçlükle çevirip kız kardeşine baktı, ne söyleyeceğini tam bilmiyormuş gibi, yarım ağızla:

"Bir şey yok, ben gelirim..." diye mırıldandı ve yürüdü.

"Duygusuz! Bencil!" diye bağırdı Dünya arkasından.

Razumihin kızın elini şiddetle sıkıp kulağına heyecanla fısıldadı:

"Hayır, duygusuz değil, bir deli o! Deli! Görmüyor musunuz bunu? Ona böyle davranmaya devam ederseniz, asıl duygusuz sizsiniz!"

Neredeyse yığılıp kalacak durumda olan Pulheriya Alek-sandrovna'ya dönerek:

"Ben şimdi gelirim!" dedi ve koşarak odadan çıktı.

Raskolnikov onu koridorun ucunda bekliyordu:

"Biliyordum ardım sıra koşup geleceğini", dedi. "Geri dön ve onlarla ol... Yarın da onlarla ol... Hatta hep onlarla ol!... Ben... belki gelebilirim... Olanak bulursam... Elveda!"

380

Ve elini bile uzatmadan dönüp yürüdü.

"Nereye gidiyorsun?" diye mırıldandı Razumihin; iyice şaşırmıştı. "Ne olursun? Neyin var? Böyle şey olur mu hiç...?"

Raskolnikov bir kez daha durdu.

"Son kez söylüyorum: beni kesinlikle arayıp sorma. Sana verecek hiçbir cevabım yok... Evime de gelme! Ben belki buraya gelirim... beni bırak, onları ise bırakma. Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?"

Koridor karanlıktı; buldukları yerde bir lâmba yanıyordu, bir dakika kadar hiçbir şey konuşmadan birbirlerini süzdüler. Razumihin hay atı boyunca unutmadı bu anı. Raskolnikov kor gibi yanan gözlerini Razumihin'e dikmişti, bu bakışlar her saniye sanki biraz daha güçlenerek, Razumihin'in ruhuna, bilincine işliyordu. Razumihin birden ürperdi. Aralarında sanki tuhaf bir geçiş olmuştu... İkisinin de çok iyi anladığı korkunç bir düşünce, bir ima birden ötekine geçmişti. Razumihin birden ölü gibi sarardı.

Yüzü allak bullak olan Raskolnikov:

"Şimdi anladın mı?" dedi. "Hadi, onlara dön!" Ve hızla arkasını dönüp çıktı.

Razumihin yanlarına döndükten sonra o gece Pulheriya Aleksandrovna'lar'da neler olduğunu, Razumihin'in onları nasıl : yatıştırdığını, Rodya'nın hasta olduğunu ve kendisine dinlenme olanağı vermeleri gerektiğini onlara nasıl anlattığını, Rodya'nın kesinlikle geri döneceğine, kendisinin onları her gün ziyaret edeceğine, Rodya'nın sınırlarının çok ama çok bozuk olduğuna ve onu daha da sınırlandırmemek gerektiğine, kendisinin onu nasıl bir an bile yalnız bırakmayacağına, nasıl en iyi doktorlar bulup : getireceğine, konsültasyonlar yaptıracağına... yeminler ederek onları nasıl inandırmaya çalıştığını burada anlatmayacağına. Şu kadarını söyleyeyim ki, o gecedeki sonra Razumihin onların oğlu ve kardeşi oldu.

IV

Raskolnikov doğruca Sonya'nın kanaldaki evine gitti. Üç katlı, eski, yeşil boyalı bir evdi bu. Raskolnikov kapıyı bulup

381

terzi Kapernaumov'un nerede oturduğunu sordu. Kapının pek de açık olmayan tarifine göre avluda, köşede, dar ve karanlık bir merdivene açılan bir kapı bulup içeri girdi ve ikinci kata çıktı. Avluya bakan yandaki koridor üzerinde Kapernaumov'un dairesinin kapısını aramak için gelişi güzel yürürken, birden üç adım ötesinde bir kapı aralandı: Raskolnikov hiç düşünmeden bu kapıya doğru atıldı. Ürkek bir kadının sesi:

"Kim o?" diye sordu.

"Benim..." dedi. Raskolnikov. "Size geldim..." Ve içeri girdi. Küçücük bir antreydi burası. Kıvrık bir sandalyenin üzerinde, eğri bir şamdana dikilmiş bir mum yanıyordu.

"Siz misiniz...?" diye bağırdı Sonya; donakalmış gibiydi.

Raskolnikov kızın yüzüne bakmamaya çalışarak:

"Odanıza nereden giriliyor? Buradan mı?" diye sordu ve hızla içeri geçti.

Bir dakika kadar sonra elinde mumla Sonya da geldi. Mumu bıraktı, Raskolnikov'un önünde ayakta durdu. Çok şaşırmıştı, anlatılmaz bir heyecan içindeydi. Onun bu beklenmedik ziyaretinden müthiş ürkmüş gibiydi. Birden solgun yüzünde kırmızı lekeler uçtu, hatta gözlerinde yaşlar belirdi... Hem acı, hem haz duyuyordu... Raskolnikov hızla dönüp masa başındaki sandalyeye oturdu. Bu arada bir anlık bir bakışla odaya da gözat-mak fırsatını bulmuştu.

Çok büyük, ama tavanı son derece alçak bir odaydı burası; Kapernaumov'ların kiraya verdikleri biricik odaydı; sol yandaki duvarda bulunan kapalı kapıdan onlara giriliyordu. Karşı yandaki, sağdaki duvarda da bir kapı vardı, her zaman kapalı duran bu kapıdan da, ayrı bir numara taşıyan bitişik daireye giriliyordu. Sonya'nın tıpkı bir ambara benzeyen odası çarpık bir eşkenar dörtgen biçimindeydi ve bu durum odaya çirkin bir görünüş veriyordu. Kanala bakan üç pencere duvar, odayı çaprazlamasına kesiyor gibiydi. Bu nedenle köşelerden biri çok sivriydi ve öylesine derinlerde bir yerlerde yitip gitmişti ki, odayı aydınlatan cılız ışıkta orada neler bulunduğunu seçmek bile olanaksızdı. Öbür köseye ise köse bile denemezdi, o kadar açık ve belirsizdi. Bu kocaman odada eşya olarak hemen hiçbir şey yoktu. Sağdaki

382

köşede bir karyola vardı, onun hemen yanında, kapıya yakın, bir iskemle duruyordu. Karyolanın bulunduğu duvarda, komşu daireye açılan kilitli kapının önünde, üzerinde mavi bir örtü bulunan basit bir tahta masa vardı. Masanın yanında iki hasır iskemle duruyordu. Karşı duvarda, sivri köseye yakın bir yerde, boşlukta yitip gitmiş izlenimi veren bir komodinin duruyordu. İsten rengini yitirmiş, yıpranmış, sarıya çalan duvar kâğıtları, köşelerde iyiden iyiye kararmıştı. Besbelli ışığın dumanlı ve nemli oluyordu burası. Gözle görülür bir yoksulluk egemendi odaya. Karyolanın perdesi bile yoktu. Odasını böylesine teklifsizce, böylesine dikkatle süzen konuğuna Sonya sessizce bakıyordu. Sonunda yazgısını belirleyecek birinin, bir yargıcın karşısındaymışçasına korkudan titremeye başladı.

Raskolnikov hâlâ gözlerini kaldırıp kıza bakmadan:

"Epey geç geldim sanırım... Onbir oldu mu saat..?" diye sordu,

"Oldu", diye mırıldandı Sonya. Sonra, sanki kendisi için tek kurtuluş yolu buymuş gibi, çabuk çabuk: "Evet, tam onbir..." diye devam etti. "Demin ev sahibinin saati çaldı... Kulaklarımla duydum, tam onbir..."

Buraya ilk gelişi olmasına rağmen, Raskolnikov sıkıntılı bir şekilde:

"Bu size son gelişim" dedi, "bir daha belki hiç görmeyeceğim sizi..."

"Bir yere mi gidiyorsunuz?"

"Bilmiyorum... Her şey yarın..."

"Demek yarın Katerina İvanovna'ya gelmeyeceksiniz?" Son-ya'nın sesi titremişti.

"Bilmiyorum, her şey yarın sabah... Neyse, sorun bu değil. Asıl bir şey söylemek için geldim ben."

Dalgın bakışlarını kıza kaldırdı ve birden kendisinin oturmakta olduğunu, onunsa baştan beri ayakta durduğunu farket-ti-

"Niçin ayakta duruyorsunuz, otursanıza..." dedi. Sesi değişmiş, yumuşamıştı; sevecen bir sestti bu.

383

Sonya oturdu. Raskolnikov aydınlık, sevecen bakışlarla ve biraz da acır gibi bir dakika kadar süzdü Sonya'yı.

"Nasıl da zayıfsınız! Şu ellerinize bakın! Sanki saydam... Parmaklarınız ölü parmağı gibi."

Kızın ellerini avuçları içine aldı. Sonya hafifçe gülümsedi.

"Ben hep böyleyim", dedi.

"Evdéken de mi?"

"Evet."

"Ya, kuşkusuz öyle..!" dedi Raskolnikov kesik kesik. Yüzünün anlatımı, sesi yeniden değişivermişti. Çevresine bir kez daha gözattıktan sonra:

"Burayı Kapernaumov'lardan mı kiraladınız?" dedi.

"Evet."

"Su kapının arkasında mı oturuyor onlar?"

"Evet. Bu oda gibi onlarınki de."

"Hepsi bir tek odada mı kalıyorlar?"

"Evet, bir tek odada."

"Ben olsam sizin bu odanızda geceleri korkardım" dedi Raskolnikov, yüzü asılmıştı.

Hâlâ kendine gelemeyen ve bu ziyaretin anlamını kestiremeyen Sonya:

"Ev sahiplerim çok iyi, çok sevecen insanlardır" dedi. "Bu eşyalar... her şey... her şey onların. Çok iyi insanlardır, çocukları sık sık gelirler bana."

"Kekemeydiler, değil mi?"

"Evet... Kapernaumov hem kekeme, hem topaldır. Karısı da öyle... Daha doğrusu tam kekeme değil de... bazı sözcükleri tam söyleyemez. Çok, çok iyi bir kadındır. Kapernaumov eski toprak kölelerindendir... Yedi çocukları var... Yalnızca en büyükleri kekemedir... Ötekiler kekeme değildir... Ama hepsi hasta..."

Sonra şaşkınlıkla sordu: "İyi ama siz onları nereden biliyorsunuz?"

"Hepsini babanız anlatmıştı. Sizinle ilgili her şeyi de anlatmıştı... Nasıl

sabahın altısında çıkıp, aksamın sekizlerinde döndüğünüzü, Katerina İvanovna'nın nasıl yatağının ucunda diz çöktüğünü..."

Sonya utanmıştı.

384

"Bugün onu gördüm sanki..." diye mırıldandı. "Kimi?"

"Babamı. Sokakta yürüyordum, aşağıda, köşebaşında, saat on (gibiydi. Önümde yürüyordu sanki. Tıpkı oydu. Hemen Katerina İvanovna'ya haber vermek

istedim..."

"Dolaşıyor muydunuz?"

"Evet", dedi Sonya kesik kesik; yine utanmış, gözlerini yere indirmişti.

"Ama Katerina İvanovna babanızın yanında sizi dövermiş galiba?"

"Ah, hayır" dedi Sonya, korkuyla bakıyor gibiydi, "hayır, neler söylüyorsunuz

siz!"

"Öyleyse onu seviyorsunuz?"

"Onu mu? Sevmez olur muyum hiç!" Sonya'nın sesi acılıydı, birden ellerini kavuşturmuştu. "Ah! Onu... Onu bir tanımış ol- saydınız! Bir çocuk gibidir o... Kafası çok karışıktır... Acıdan, Oysa öyle akıllıydı ki... Öyle yüce gönüllü, öyle iyi yürekli bir kadındır ki... Siz hiç, ama hiçbir şey bilmiyorsunuz... Ah!"

Sonya umutsuzluk içinde, heyecanla, acıyla, ellerini oğuştu- rarak söylemişti bu sözleri. Solgun yanakları yeniden kızarmış, gözlerine acılı bir anlatım çökmüştü. Bunun onun için en duyarlı konu olduğu açıkça görülüyordu. Bir şeyler söylemek, konuşmak, Katerina İvanovna'yı savunmak istediği anlaşılıyordu. Birden, yüzünün bütün çizgilerinde, deyim yerindeyse eğer, doymak bilmez bir acı belirdi.

"Dövüyormuş! Ne diyorsunuz siz! Tanrım, dövüyormuş! Hem dövse ne olur sanki! Ne olur! Siz hiç, ama hiçbir şey bilmiyorsunuz... Öyle mutsuz, öyle mutsuz bir kadın ki o..! Ve hasta... Adalet arıyor o... Çok temiz bir kadındır. Her şeyde adalet olması gerektiğine inanır ve bunu ister... İsterseniz işkence edin ona, haksız bir şey yaptırılmazsınız. İnsanlarda adalet olamaya-, çağın bir türlü anlamaz, bu yüzden de sinirlenir durur... Çocuk gibidir, tıpkı bir çocuk! Son derece dürüst bir kadındır!" "Peki siz ne olacaksınız?" Sonya sorar gibi baktı.

385

"Hepsi sizin başınıza kaldı şimdi. Gerçi daha önce de hepsi sizin başınızdaydı, hatta babanız içki parasını bile gelip sizden alırdı... Ama şimdi ne olacak?"

Sonya üzüntü içinde:

"Bilmiyorum", dedi.

"Orada mı kalacak onlar?"

"Bilmiyorum. Oraya kira vermeleri gerek. Yalnız söylediklerine göre ev sahibi kadın onları çıkarmak istiyormuş. Katerina İvanovna da 'Bu evde bir dakika bile kalmam' diyormuş."

"Neyine güvenerek böyle kabadayılık ediyor? Size mi?"

"Ah, hayır, böyle söylemeyin," dedi Sonya; yeniden heyecanlanmış, hatta öfkelenmişti. Kızdırılmış küçük bir kuşa benziyordu. "Biz onunla bir kişi gibiyiz artık, birbirimizden ayrı değiliz..." Sonra birden heyecanlandı, ateşli bir şekilde: "Hem başka ne yapabilir ki? Ne yapabilir ki?" dedi. "Bugün nasıl da ağladı! Ner-deyse aklını oynatacak... Bazen tıpkı bir çocuk gibi, yarın her şeyin yolunda olması, sofrasında yemeğinin bulunması için telaşlanıyor... bazen ellerini ovuşturuyor, kan tükürüyor, ağlıyor... Umutsuzluk içinde başını duvarlara vuruyor... Sonra yine avunuyor; bütün umudunu size bağlamış durumda; sizin kendisine arka olduğunuzu söylüyor. Sonra, bir yerlerden borç bulup, birlikte doğduğu kente gideceğimizi, orada soylu genç kızlar için bir pansiyon açacağımızı, buranın yönetimini bana vereceğini, böylece bizim için yepyeni, mutlu bir hayatın başlayacağını söyleyip boynuma sarılıyor, beni öpüyor, yatıştırıyor ve bütün bu söylediklerine, bu hayallere inanıyor! Ona karşı konuşabilir mi? Bugün bütün gün ortalığı temizledi, eskileri onardı, çamaşır yıkadı, o zayıf, güçsüz haline bakmadan, koca tekneyi odasına çıkardı, sonra da tıkanıp yatağa düştü. Poleçka'yla Lena'ya ayakkabı almak için birlikte çarşıya çıkmıştık, çocukların ikisinin de ayakkabıları parça parça olmuştu. Ama paramız çıkışmadı, arada çok fark vardı. Çünkü Katerina İvanovna öyle şirin iki pabuç seçmişti ki... Bilemezsiniz, ne ince zevkleri vardır onun... Para çıkışmadı diye, oracıkta, mağazada, herkesin içinde ağlamaya başladı. Ah, nasıl üzüldüm, nasıl!"

"Evet..." dedi Raskolnikov acı acı gülererek, "niçin böyle yaşadığınız şimdi kolayca anlaşılıyor."

386

"Sanki siz acı نمی musunuz ona? Daha hiçbir şey görüp bilmeden son kuruşunuza kadar bütün paranızı ona verdiğinizi biliyorum. Ya bir de her şeyi görseydiniz?"

Oh, Tanrım! Ve ben kaç kez, kaç kez onu ağlattım! Daha geçen hafta bile... Onun... babamın ölümünden bir hafta önce... Çok acımasız davrandım! Ve bunu kaç kez, kaç kez yaptım! Şimdi, bütün gün bunları hatırlayıp durmak ne kadar acı!" Sonya, anılarının verdiği acıdan, konuşurken ellerini ovuşturuyordu.

"Siz mi acımasızsınız?"

"Evet, ben!" Sonya ağlamaya başlamıştı. "O gün eve geldiğimde rahmetli babam, 'Sonya' dedi, 'başım ağrıyor... Bana şu kitaptan bir şeyler okusana...' Elinde bir kitap vardı, Andrey Semyoniç'ten, Labezyatnikov'dan almıştı. Bay Lebezyatnikov da orada oturur; hep böyle gülünç birtakım kitaplar bulur. Ben de 'Gitmem gerek' dedim, okumak istemedim. Onlara da, Lizaveta'dan aldığım yeni yakaları Katerina İvanovna'ya göstermek için uğramıştım. Lizaveta bana çok ucuza yakalar, kolluklar getirmişti. Üzerleri işli, çok güzel, yepyeni şeylerdi. Katerina İvanovna da çok beğendi yakaları, takip aynanın karşısına geçti, kendine bakmaya başladı. Çok hoşına gitmişti yakalar. 'Lütfen bunları bana armağan eder misin Sonya?' dedi- Lütfen diyordu, o kadar hoşuna gitmişti yakalar, o kadar çok istiyordu ki bunları. Oysa hangi elbisesinin üzerine takacaktı bu yakaları? Öylesine... eski, mutlu günlerini anımsamıştı besbelli... Aynanın karşısına geçip hayran hayran kendini seyretti. Oysa sırtına giyecek tek j bir kat elbisesi yoktu. Kaç yoldır böyleydi bu! Hiç kimseden hiç-j bir şey istememiştir. Gururludur, birden bir şey istemektense, kendi elindeki son şeyini verir. Ama, iste benim yakalar hoşuna gitmişti, istiyordu. Ben de vermeye kıyamadım, 'Ne yapacaksınız bunları Katerina İvanovna?' dedim. Evet, tam böyle söyledim: 'Ne yapacaksınız?' Bu ona hiç söylenmeyecek bir sözdü. Bana öyle bir bakış baktı ki... İsteğini geri çevirmem çok, ama çok ağırına gitmişti... Yüreğim parçalandı! Yakaları alamayışı değildi ağırına giden, benim isteğini geri çevirmemdi. Bunu gördüm. Ah, şimdi her şeyi geri çevirebilsem, bütün o sözleri hiç söylen-

387

memiş yapabüsem... Ah, ben... tutmuş neler anlatıyorum!.. Bütün bunlardan size ne!"

"Şu... Lizaveta'yı tanır mıydınız?"

"Evet..." Sonya şaşırmıştı, o da sordu "Siz de tanır mıydınız?"

Raskolnikov karşılık vermedi, biraz sustuktan sonra:

"Katerina İvanovna verem", dedi. "Hem de ağır... Yakında ölür..."

"Ah, hayır hayır hayır!" diye bağırды Sonya, sonra sanki söylediklerini onun da doğrulamasını istercesine, bilinçsiz bir davranışla Raskolnikov'un ellerine sarıldı.

"Ama ölmesi onun için daha iyi!"

"Hayır, daha iyi değil, hiç değil!" diye bağırды Sonya, sesi korku doluydu.

"Çocuklar ne olacak? Yanınıza alamayacağınıza göre...?"

Sonya elleriyle başını tutarak umutsuzca:

"Ah, bilmiyorum, bilmiyorum!" diye bağırды. Bu konuyu onun da pek çok kez düşündüğü anlaşılıyordu. Raskolnikov bu çözümsüz soruyu yeniden aklına getirmişti.

Raskolnikov acımasızca sözlerini sürdürdü:

"Ya siz, Katerina İvanovna sağken, yani bu sıralar hastalanır da hastaneye götürülürseniz ne olacak?"

Sonya'nın yüzü korkudan çarpıldı:

"Ah, siz neler söylüyorsunuz! Böyle bir şey olamaz!"

Raskolnikov acımasızca gülümseyerek:

"Nasıl olmaz? Hasta olmayacağınıza ilişkin senet mi var elinizde? Hep birden sokağa dökülecekler, Katerina İvanovna öksüre öksüre dilenecek, şimdi olduğu gibi başını duvarlara vuracak... Çocuklar dersin, ağlasıp duracaklar... derken karakola götürülecekler kendisini, oradan da hastaneye... Ölecek... Peki, çocuklar?..."

Sonya'nın sıkışmış göğsünden:

"Ah, hayır! Tanrı bu kadarına razı olmaz!" sözleri döküldü. Her şey sanki Raskolnikov'a bağlıymış gibi, ellerini göğsünde kavuşturmuş, sessiz bir yalvarıyla bakarak dinliyordu onu,

Raskolnikov ayağa kalktı, odada dolaşmaya başladı. Böylece bir dakika kadar bir zaman geçti. Sonya'nın başı önüne düş-

388

muştu, kollarını sarkıtmış, öylece, acı içinde ayakta duruyordu. Raskolnikov birden Sonya'nın önünde durdu:

"Biraz para biriktirme olanağın yok mu? Kara gün için?"

"Hayır," diye mırıldandı Sonya.

"Tabii, hayır!" dedi Raskolnikov alay eder gibi. "Hiç denediniz mi?"

"Denedim."

"Ve olmadı! Tabii! Anlaşıyor! Sormam bile saçmaydı!"

Yine odanın içinde dolaşmaya başladı. Bir dakika daha geçti.

"Her gün kazanmıyorsunuz, değil mi?"

Sonya deminkinden çok utandı. Yüzü kıpkırmızı kesildi. Acı bir çabayla:

"Hayır", diye fısıldadı.

Raskolnikov birden:

"Herhalde Poleçka'nın da olacağı bu" dedi.

"Hayır! Hayır! Olamaz!" diye haykırdı Sonya; sanki bir yerine bıçak saplamışlardı, öyle umutsuz bir çığlık atmıştı. "Tanrı... Tanrı böyle korkunç bir şeye izin vermez!..."

"Başkaları için veriyor ama..."

Sonya kendinden geçmiş gibiydi:

"Hayır! Hayır! Tanrı onu korur!" diye tekrarladı.

Raskolnikov öç alırcasına bir sevinçle:

"Belki de Tanrı hiç yoktur", dedi, gülümseyerek kızı baktı.

Sonya'nın yüzü birden değişti: korkunç bir değişmeydi bu, kramp girmişçesine çarpılmıştı yüzü. Anlatılmaz bir serzenişle bakıyordu Raskolnikov'un yüzüne. Bir şeyler söylemek istiyor, ama ağzından hiçbir şey çıkmıyordu. Sonunda yüzünü elleriyle kapatarak hıçkırma hıçkırma ağlamaya başladı.

Raskolnikov biraz sustuktan sonra:

"Katerina İvanovna'nın aklını oynattığımı söylüyordunuz demin", dedi, "ama siz de aklınızı oynatıyorsunuz."

Beş dakika geçti. Raskolnikov konuşmadan, Sonya'nın yüzüne bakmadan odada bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Sonunda ona yaklaştı, gözleri iki kor parçası gibiydi. İki eliyle omuzların-

389

dan tutarak, gözlerini kızın ıslak gözlerine dikti, uzun uzun baktı. Bakışları ateşli, deliciydi. Dudakları şiddetle titriyordu... Birden, hızla eğildi, yere kapanarak kızın ayaklarını öpmeye başladı. Sonya bir deliden kaçarak gibi, korkuyla ondan uzaklaştı, geri çekildi. Gerçekten de, delirmiş gibi bakıyordu Raskolnikov. "Ne yapıyorsunuz?" diye mırıldandı Sonya, yüzü bembeyazdı, yüreği sıkıştıyordu. "Ne yapıyorsunuz böyle? Benim gibi birinin önünde...!"

Raskolnikov hemen kalktı, pencereye doğru yürüdü, yabancı bir sesle:

"Ben senin önünde değil, insanlığın çektiği acıların önünde eğildim," dedi.

Sonra kızın yanına dönerek: "Dinle..." dedi. "Az önce beni aşağılayan adamın birine, senin serçe parmağın bile olamayacağı, bugün, senin yanına oturmakla kız kardeşimi onurlandırdığını... söyledim."

Sonya korku içinde:

"Ah, bunu nasıl söyleyebildiniz!" diye bağırды. "Hem de onun, kız kardeşinizin yanında? Benim yanımda oturmak mı onur! Oysa... ben... onursuz bir kıyım. Büyük, çok büyük bir günahkârım ben! Ah, böyle bir şeyi nasıl söyleyebildiniz!"

"Senin onursuzluğunu ye günahlarını düşünüyordum bunu söylerken. Çektiğin büyük acılar söyletti bunu bana. Büyük bir günahkâr olman konusuna gelince, evet, büyük bir günahkârsın." Coşkuyla sürdürdü sözlerini: "Senin en büyük günahın kendini boş yere öldürmen, kendini harcamandır. Böyle korkunç bir şey olamaz! Hem nefret ettiğin böyle bir çirkefin içinde yaşıyorsun, hem de bu davranışınla hiç kimselere ufak bir yardımın dokunmadığını, hiç kimseyi hiçbir şeyden kurtarmadığını biliyorsun (birazcık gözlerini açarsan görürsün bunu)... Bundan daha korkunç bir şey olabilir mi?" İyice coşmuştu, kendinden geçmiş gibi konuşuyordu: "Hem söylesene sen: nasıl oluyor da böyle bir yüzkarası, böyle bir bayağılık ve bunların tam tersi kutsal duygular bir arada bulunabiliyor sende? Kendini kanala atıp bir çırpıda isini bitirmen bin kez daha doğru ve akıllıca bir davranış olurdu."

390

Sonya acıyla baktı ona, Ama kendini suya atma önerisine pek şaşmamış gibiydi.

Duyulur duyulmaz bir sesle:

"Ya onlar ne olacak?" diye sordu.

Raskolnikov şaşırarak baktı ona. Kızın bir anlık bakışından her şeyi anlamıştı. Demek ki, bunu gerçekten düşünmüştü Sonya. Umutsuzluğa düştüğü anlarda, her şeyi son vermeyi kim bilir kaç kez düşünmüştü!... Bunda çok da ciddi olduğu belliydi: çünkü su anda Raskolnikov'un önerisine hiç şaşırılmamıştı. Hatta sözlerindeki acımasızlığı bile farketmemişti. (Serzenişlerinin anlamını, içinde bulunduğu ayıba nasıl bambaşka bir gözle baktığını da farketmemişti Sonya, bunu açıkça görüyordu Raskolnikov). Böyle onursuz, böyle yüzkarası bir yaşam sürmenin ona hem de ne zamandır ne dayanılmaz acılar çektiğini şu anda çok iyi anlıyordu. Onu bunca zamandır hayatına son vermek kararından alıkoyan şeyin ne olabileceğini düşündü. Ve o zaman şu zavallı yetimciklerin ve kafasını duvarlara

çarpan şu veremli, yarı deli kadının, Katerina İvanovna'nın onun için nasıl bir anlam taşıdıklarını daha iyi anladı. Ama yine de, Raskolnikov'un apaçık gördüğü bir şey vardı: Sonya bu karakteriyle, bu eğitim ve kültür düzeyiyle sonuna kadar bu durumda kalamazdı. Her şeye karşın onun bir türlü çözemediği bir sorun çıkıyordu ortaya: Sonya kendini suya atmak cesaretini göstermediğine göre, bunca uzun bir süre çıldırmadan nasıl kalabilmişti? Kuşkusuz, Sonya'nın durumunun, ne yazık ki toplumda yalnızca ona özgü bir durum olmamakla birlikte, yine de rastlantısal nitelikte bir durum olduğunu anlıyordu. Ama böyle de olsa, bu rastlantı, bu iyi kötü eğitim görmüşlüğü, kendini yetiştirmişliği ve bundan önceki yaşamı, onu bu iğrenç yolun daha ilk adımında da yok edebilirdi. Öyleyse onu tutan neydi? Zevk ve eğlence düşkünlüğü değildi herhalde? İçinde bulunduğu çirkef, besbelli yalnızca tinsel bir şeydi onun için; gerçek ahlâksızlığın bir damlası bile onun yüreğine değmemişti. Raskolnikov bu durumu apaçık görüyordu: kız, işte gözünün önündeydi...

'Üç yol var önünde diye düşündü:' "kendini kanala atmak, tımarhaneye düşmek, ya da... ya da yüreğini taş gibi duyarsız-

391

laştıran aşağılık zevk ve eğlence âlemlerine dalmak". En çok da bu sonuncu yolu iğrenç buluyordu. Artık kuşkucu olmuştu Raskolnikov; sonra gençti, yaşamdan kopuk, soyut düşünüyordu, bundan olacak, acımasızdı ve iste bütün bu nedenlerden dolayı da Sonya'nın, üçüncü yoldan başkasını seçemeyeceğini-düşünüyordu.

'Bu gerçekleşebilir mi?' diye sordu kendi kendine. 'Daha ruhunun tertemizliğini koruyan bu yaratık bilinçli olarak kendini çirkef çukuruna atabilir mi? Yoksa çukur onu içine çekmeye başladı da, içinde bulunduğu yüzkarası ona eskisi kadar iğrenç görünmediği için mi hâlâ dayanabiliyor? Hayır, hayır, olamaz-bu!' diye bağırdı içinden, az önce Sonya'nın bağırdığı gibi, 'hayır, onu kendini kanala atmaktan alıkoyan şey, günah korkusu ve onlar... Eğer bugüne kadar aklını kaçırmadıysa... kim söyledi onun aklını kaçırmadığını? Akli tümüyle yerinde mi? Akıba-sında olan insan onun gibi mi konuşur? Akli başında bir insan onun gibi mi düşünür? Tam onu çeken çirkef çukurunun başında oturup, elini kolunu sallayarak yardım istemek, kendisine tehlikeden sözedilince .de kulaklarını tıkamak, akli başında bir insanın yapacağı iş mi? Yoksa bir mucize mi bekliyor? Herhalde öyle... iyi ama bütün bunlar delilik belirtisi değilse ne?'

Bu sonuncu düşüncesi üzerinde durdu. Bu yol ona hepsinden daha hoş görünmüştü. Gözlerini dikip kıza dikkatle baktı. Sonunda:

"Tanrı'ya çok mu dua edersin Sonya?" dedi.

Sonya karşılık vermedi. Raskolnikov onuru cevabını bekleyerek yanı basında duruyordu.

"Tanrı olmasaydı ben ne yapardım?" diye fıııladı Sonya. Sesi canlıydı. Sonra birden kıvılcımlanan gözlerini kaldırıp ona baktı ve elini tutup sıktı.

Tam tahmin ettiğim gibi!' diye düşündü Raskolnikov.

Bu konuda kızın düşüncelerini daha çok öğrenmek istediğiyle:

"Peki, ne yapıyor Tanrı senin için?" diye sordu.

Sonya verecek karşılık bulamıyormuş gibi bir süre sustu. Zayıf göğsü heyecanla inip kalkıyordu.

Birden:

. "Susun!" diye bağırdı. "Böyle şeyler söylemeyin! Siz buna değmezsiniz!"

Raskolnikov içinden, Tam tahmin ettiğim gibi! tam tahmin ettiğim gibi!' diye tekrarladı.

"Her şeyi yapıyor!" diye fıııladı Sonya birden, gözlerini yeniden yere indirmişti.

' İşte çıkış yolu! İşte çıkış yolunun açıklaması!' diye düşündü Raskolnikov; büyük bir merakla Sonya'yı inceliyordu.

Yeni, tuhaf, neredeyse hastalıklı denilebilecek bir duyguyla süzüyordu Sonya'yı! Onun o solgun, küçük, zayıf, düzgün olmayan köşeli yüzünü, böylesine sert, canlı bir duyguyla, böylesine alev alev tutuşabilen sevimli, mavi gözlerini, hâlâ öfkeden tirtir titreyen küçük vücudunu... süzüyordu. Bütün bunlar ona gitgide daha tuhaf, neredeyse olanaksız gibi görünüyordu. 'Kaçık! Kaçık!' diye söylendi içinden.

Komodinin üstünde bir kitap duruyordu. Odanın içinde ileri jeri dolaşırken, önünden her geçişinde dikkat ettiği kitabı eline alıp baktı. Eski, deri ciltli bir kitaptı bu. İncil'in Rusça çevirişiydi.

Odanın öteki ucundan:

"Nereden buldun bunu?" .diye bağırdı. • . .

Sonya hep eski yerinde, masanın üç adım berisinde duruyordu. Gözlerini kaldırmadan, isteksizce:

"Biri getirdi", dedi.

"Kim getirdi?"

"Lizaveta. Ben istemiştim."

'Lizaveta! Tuhaf!' diye düşündü Raskolnikov. Sonya her ya-ıyla ona gitgide daha tuhaf, daha olağanüstü görünmeye baş-ılamıştı. Kitabı muma yaklaştı-ı-ı sayfalarını çevirdi. Birden:

"Lazar'dan hangi bölümde sözediliyordu?" diye sordu.

Sonya ısrarla önüne bakıyor, karşılık vermiyordu. Masaya lafif yanlamasına oturmuştu.

"Lazar'ın ölümünden sonra dirilişini anlatan bölüm?... Bulur musun, Sonya?"

Sonya ona gözücuyla baktı. Yerinden kalkıp ona yaklaşı-ıdan, sertçe:

392

393

"Orda değil..." dedi. "Dördüncü İncil'de..."

"Bulup okur musun bana Sonya...?" Raskolnikov oturdu, dirseklerini masaya, başını da ellerine dayadı, dinlemeye hazırlandı.

'Üç beş hafta sonra ise, buyrun bakalım şöyle çok uzak bir yerlere! Daha kötüsü olmazsa eğer, sanırım ben kendim gitmiş olacağım oraya! diye düşünüyordu içinden.

Sonya kararsız adımlarla masaya yaklaştı; Raskolnikov'un bu tuhaf isteğini kuşkuyla, karşılamıştı. Yine de kitabı aldı, yerine geçti. Masanın öbür yanından göz ucuyla Raskolnikov'a bakarak:

"Gerçekten okumadınız mı siz bunu?" diye sordu; sesi gitgide sertleşiyordu.

"Çok önceleri... Öğrenciliğimde... Okusana!"

"Kilisede de dinlemediniz mi?"

"Ben... kiliseye gitmem. Sen sık gider misin?"

"Hayır," diye mırıldandı Sonya.

Raskolnikov gülümsedi:

"Anlıyorum... O zaman, yarın babanın cenaze törenine de gitmeyeceksin?"

"Hayır gideceğim... ben geçen hafta da kiliseye gitmiştim... Dua ettirmiştim."

"Kimin için?"

"Lizaveta için. Baltayla öldürdüler Lizaveta'yı."

Raskolnikov gitgide geriliyordu, başı dönmeye başlamıştı.

"Lizaveta'yla yakın arkadaş mıydınız?"

"Evet... Çok dürüst bir kadındı.. Bana uğrardı... Ama pek sık değil... Zamanı yoktu çünkü... Birlikte okur... konuşurduk. Şimdi Tanrı'yı görüyor o."

Bu kitapsı sözler tuhaf çönlamalar olarak geliyordu Raskolnikov'un kulağına. Şu iki kadın... iki kaçık kadın arasındaki gizemli buluşmalar... ne tuhaftı!

'Bu gidişle sen de kaçıracaksın!' diye düşündü. 'Bulaşıcı galiba bu!'

"Oku!" diye bağırdı birden; sınırlıydı sesi.

Sonya hâlâ kararsızdı. Yüreği hızla çarpıyordu. Ona okuma-

394

ya cesaret edemiyor gibiydi. Raskolnikov bu 'mutsuz divane'ye acıyla bakıyordu.

Sonya tıkanırçasına ve güç duyulur bir sesle:

"Size ne diye okuyayım?" dedi. "İnanmıyorsunuz ki!"

"Oku!" diye diretti Raskolnikov. "Ben böyle istiyorum!... Li-zaveta'ya okuyordun ya!..."

Sonya kitabı açtı, onun istediği yeri aramaya başladı. Elleri titriyordu. İki kez okumaya girişti, ama daha ilk heceleri bile söyleyemedi: sesi çıkmıyordu.

Sonunda büyük bir çabayla okumaya başladı:

«Beytanya halkından Lazar adında bir adam hastaydı...» Ama birden üçüncü sözcükte sesi titredi ve aşırı gerilmiş bir tel gibi koptu. Soluğu kesilmiş, göğsü sıkışmıştı.

Raskolnikov, Sonya'nın kendisine okumaya niçin cesaret 'edemediğini anlamaya başlamıştı. Bunu anladıkça da, okuması için inadına daha kaba, daha sınırlı bir biçimde direniyordu. Kendini olduğu gibi ortaya koymasının, iç dünyasını açmasının şu anda ona ne kadar ağır geldiğini çok iyi anlıyordu. Bu duyguların gerçekten de onun gerçek gizini, eski gizini oluşturduğunu çok iyi anlıyordu. Bu eski giz, kızcağzın belki de, ergenlik çağında, mutsuz bir baba, acıdan deliye dönmüş bir üvey ana, aç çocukların çöğlükleri, bağırış çağırışlar, serzenişler arasında geçen baba evindeki dönemine ait bir gizdi. Bundan başka Raskolnikov, Sonya'nın eline kitabı alıp okumaya başladığı şu anda, aşırı derecede sıkılmasına ve bir şeylerden alabildiğine korkmasına karşın okumak için önüne geçilmez bir istek duyduğunu da anlıyordu. "Bana, özellikle bana okumak istiyor ve 'ilerde bir şeyler olmaması için' de hemen şu anda okumak istiyor."

Bu isteği onun gözlerinden okunmuş, içinde bulunduğu büyük heyecandan anlamıştı...

Sonya yavaş yavaş kendini toparlıyordu, okumaya ilk başladığında sesinin çıkmasını engelleyen bo-ğazındaki tıkanmayı atlatmıştı. Yahona İncili'nden onbirinci bölümdü okuduğu. Ondokuzuncu âyete kadar okudu:

"Yahudilerden birçoğu, kardeşlerinin kaybindan üzüntü içinde olan Marta'yla Meryem'i yatıştırmaya gelmişlerdi. Marta, İsa'nın geldiğini duyunca, onu karşılamaya çıktı. Meryem evde

395

kaldı. O zaman Marta İsa'ya, Efendimiz, dedi, eğer sen burada olsaydın kardeşim ölmezdi. Ama ben şimdi de biliyorum ki, sen Tanrı'dan ne dersen, dileğin yerine gelir."

Sonya yeniden durdu. Sesinin yine titremeye başladığını, yine kesilecek gibi olduğunu hissediyordu.

"İsa ona dedi ki: Kardeşin dirilecek. Marta da: Evet, biliyorum, dedi. Diriliş günü, son gün dirilecek. İsa ona: Diriliş ve hayat benim, dedi. Kim ki bana inanır, ölse bile dirilecektir. Yasayan ve bana inanan herkes, sonsuzcasına yasar. Sen buna inanıyor musun Marta, İsa'ya dedi ki:"

(Sonya, Marta'nın İsa'ya söylediklerini, sanki kendisi vaaz veriyormuş gibi, acıyla iç çekip, tane tane, vurgulayarak okudu.)

"Evet, efendimiz! Ben senin, dünyaya gelmesi beklenen Tanrı'nın oğlu Mesih olduğuna inanıyorum".

Sonya durur gibi oldu, ona çabucak bir göz atmak istedi, ama sonra kendini toparladı, okumaya devam etti. Raskolnikov dirseklerini masaya dayamış, kımıldamadan oturuyor, Sonya'ya değil, odanın içinde başka bir yere bakarak dinliyordu. 32. âyete gelmişlerdi.

"Meryem de İsa'nın bulunduğu yere gelip onu görünce, ayaklarına kapandı ve ona dedi ki: Efendimiz! eğer sen burada olsaydın, kardeşim ölmezdi. İsa onun ağladığını ve onunla birlikte gelen Yahudiler'in ağladıklarını görünce ruh acıyla titredi, öfkeleni ve dedi ki: Onu nereye koydunuz? Ona dediler ki: Efendimiz! Gelin de görün. İsa'nın gözleri yasadı. O zaman Yahudiler: Bakın, dediler, onu nasıl da seviyormuş. Kimi de söyle dedi: O ki, körlerin gözlerini açıyordu, bunun olmemesi için bir şeyler yapamaz mıydı?"

Raskolnikov dönüp heyecanla Sonya'ya baktı: evet, tam tahinin ettiği gibiydi! Gerçekten de sıtmaya tutulmuşcasına tirtir titriyordu. Raskolnikov'un da beklediği buydu. Yüce mucize sahnesine yaklaşmıştı ve bütünüyle bir zafer duygusu içindeydi. Sesi metalik bir çınlamaya dönüşmüştü, zafer ve sevinçti bu seste çınlayan. Satırlar gözünün önünde uçuyordu: gözleri kararmıştı. Ama ezbere biliyordu Sonya okuduğu yeri. Son

Jâyetteki, "O ki, körlerin gözlerini açıyordu..." sözlerini okurken, jsesini alcaıtmış, bir dakika sonra yıldıırımla vurulmuşcasına yerlere kapanacak, ağlayıp imana gelecek Yahudiler'in gözleri kör, imansız Yahudiler'in bütün kuşkularını, serzenişlerini, kötülemelerini büyük bir tutkuyla, sıcaklıkla yansıtmıştı sesinde. O da, o da imansız, onun da gözleri kör, şimdi dinleyince o da imana gelecek. Evet, evet! Şimdi, büyük mucizeyi duyar duymaz!' diye düşünüyor, bu sevinçli bekleyişten titriyordu.

"İsa içinde derin bir acımayla mezara geldi. Bir mağaradaydı mezar, ağzına da bir taş koymuşlardı. İsa dedi ki: Taşı kaldırın! Ölenin kardeşi Marta da: Efendimiz! dedi. Kokuşmuştur artık. Çünkü dört gün oldu gömüleli."

Sonya dört gün'ü özellikle vurgulamıştı

"İsa ona dedi ki: Ben sana, iman edersen, Tanrı'nın büyüklüğünü görürsün dememiş miydin? ve ölünün bulunduğu rhağ-ranm ağzından taşı çektiler. İsa gözlerini göğe kaldırdı, dedi ki: beni dinlediğin için şükürler olsun sana! Dileklerimi her zaman kabul ettiğini ben zaten biliyordum. Ama bu kez, surda duran insanların beni senin gönderdiğine inanmaları için istedim bunu senden. İsa bunları söyledikten sonra, yüksek sesle: Laz ar! dedi, dışarı çık! ve ölmüş olan dışarı çıktı."

(Sonya sanki her şeyi kendi gözüyle görmüşcesine heyecandan ürpererek, yüksek sesle okudu:)

"Elleri-ve ayakları kefene sarılı, yüzü mendille bağlıydı. İsa onlara dedi ki: Çözün de gitsin!"

"O zaman, Meryem'e gelen ve İsa'nın bu mucizesini gören Yahudiler'in çoğu ona iman ettiler."

Sonya bundan ötesini okumadı, okuyamazdı da zaten. Kitabı kapadı, hızla iskemlesinden kalktı, kesik kesik ve sert bir sesle:

"Lazar'ın ölümünden sonra dirilişiylenlgili bölüm bu kadar", dedi. Utanıyor gibiydi, gözlerini, kaldırıp Raskolnikov'a bakamıyordu; başını başka bir yana çevirmiş, kımıldamadan duruyordu. Sıtma titremesi devam ediyordu. Eğri şamdanda çoktan sönmeye yüz tutan mum, bu perişan odada, bu ölümsüz kitabı okumak için çok tuhaf bir biçimde bir araya gelen bu katille fa-

397

hişeyi donuk bir biçimde aydınlatıyordu. Aradan beş dakika ya da daha çok bir zaman geçti.

Raskolnikov birden yerinden kalkıp Sonya'ya yaklaştı, kaşlarını çatarak: "Seninle bir iş konuşmak için gelmişim", dedi. Sonya hiçbir şey söylemeden gözlerini ona kaldırdı. Raskolnikov'un sert bakışlarında yabancı bir kararlılık okunuyordu.

"Bugün ailemi terkettim. Annemle kız kardeşimi. Bir daha yanlarına dönmeyeceğim. Kendileriyle bütün bağımlı kopardım."

Sonya şaşkına dönmüştü:

"Niçin?" diye sordu.

Geçenlerde Raskolnikov'un annesi ve kız kardeşiyle olan karşılaşma, nedenini ve nasıl olduğunu bilmediği olağanüstü bir etki yapmıştı Sonya üzerinde. Bu nedenle Raskolnikov'un onları terkettiği haberini, dehşete kapılırcasına dinlemişti.

"Benim için artık bir tek sen varsın", diye ekledi Raskolnikov. "Birlikte gidelim. Bunu söylemek için geldim sana. İkimiz de lanetlenmişiz. Birlikte gidelim."

Gözleri alev alev yanıyordu sanki. Sonya da onun için 'kaçık!' diye düşündü, sonra elinde olmadan geri çekilerek, korku içinde:

"Nereye gideceğiz?" diye sordu.

"Ne bileyim, nereye gideceğiz. Benim bildiğim tek şey, aynı yolun yolcusu olduğumuz, hepsi bu! Hedeflerimiz aynı!"

Sonya hiçbir şey anlamadan bakıyordu ona. Anlayabildiği tek şey, bu adamın çok, ama çok mutsuz olduğuydu.

"Sen kime ne anlatırsan anlat, kimse bir şey anlamaz", diye sürdürdü sözlerini Raskolnikov. "Ama ben seni anladım. Sen bana gereklisin. Buraya, sana gelmemin nedeni de bu." "Anlamıyorum..." diye fıırladı Sonya. "Sonra anlarsın. Sen de aynı şeyi yapmadın mı? Sen de toplum kurallarını çiğnedin... çiğneyebildin. Kendi kendini öldürdün, kendi hayatını mahvettin (hepsi aynı şey!) Oysa ruh ve akıl gücünle yaşayabilecekken, Samanpazarı'nda tükenip gideceksin... Ama sen dayanamazsın, ve eğer tek başına kalırsan, bir gün sen. de benim gibi aklını kaydırırsın. Zaten şu anda bile deli

398

gibisin. Öyleyse, birlikte gitmemiz gerek. Aynı yoldan. Hadi, gidelim!"

Onun bu sözlerinden müthiş bir heyecana kapılan Sonya:

"Niçin? Niçin söylüyorsun bunları?" dedi.

"Niçin mi? Artık böyle kalamayacağın için! Nedeni bu! Çocuk çılgınlıklarına, gözyaşlarına bakarak değil, 'ki böylesine Tanrı da izin vermez', ciddi, aklı başında düşünmen gerek. Yarın seni hastaneye kaldırırlarsa ne olur, söyler misin? Katerina İvanovna'nın aklı başında değil, üstelik veremli ve yakında da ölecek. Peki, ya çocuklar? Poleçka da tükenip gitmeyecek mi? Annelerinin, dilenmeleri için köşe başlarına yerleştiği çocukları hiç görmedin mi sen buralarda? Ben bu anaların nerelerde ve hangi koşullar altında yaşadıklarını biliyorum. Bu çocuklar buralarda çocuk olarak kalmazlar. Daha yedi yaşındayken ya fahişe, ya hırsız olurlar. Oysa çocuklar İsa'nın birer suretidir: "İlâhî saltanat onlarındır". İsa bize onları sevmemizi, saymamızı buyurdu, onlar geleceğin insanlığıdır..."

Sonya ellerini oğuşturuyor, hiçkırıklardan sarsıla sarsıla:

"Ne yapmalı? Ne yapmalı peki?" diye tekrarlıyor duruyordu.

"Ne mi yapmalı? Kesilmesi gereken her şeyi kesip atacaksın. Sonsuza dek. Hepsi bu. Tabii böylece acı çekmeyi de peşinen kabul edeceksin. Ne? Anlamıyor musun? Sonra anlarsın... Özgürlük ve güç... özellikle de güç gerek insana! Bütün titreyen yaratıkların, bütün karıncaların üzerinde egemenlik kurmak gerek! İste amaç! Unutma bunu! Benden sana öğüt olsun! Belki de bu seninle son görüşmemiz. Eğer yarın gelmezsen, o zaman her şeyi kendin öğrenirsin. O zaman bu sözlerim aklına gelsin. Yıllar sonra bir gün, yaşam sana bu sözlerin ne demek olduğunu öğretir belki. Eğer yarın gelirsen, sana Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü söyleyeceğim. Elveda!"

Sonya korkudan tirtir titriyordu. Dehşet içindeydi. Bütün vücudu buz gibiydi. Delikanlıya yabancı bakışlarla bakarak:

"Kimin öldürdüğünü gerçekten biliyor musunuz?" dedi.

"Evet biliyorum, sana da söyleyeceğim. Ama sana, yalnız sana! Bunu söylemek için seni seçtim. Senden beni bağışlamayı

399

dilemek için gelmeyeceğim, yalnızca gelip Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü söyleyeceğim. Bunu söylemek için seni ben tâ ne zaman seçtim... Daha baban bana senden sözetttiği sıralar... ve daha Lizaveta sağken. Elveda! Bana elini verme. Yarın!"

Raskolnikov çıktı. Sonya onun arkasından bir deliye bakar gibi baktı. Ama kendisinin de bir deliden farkı yoktu ve bunu hissediyordu. Başı dönüyordu.

Tanrım! Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü nasıl bilebilir? Bütün bu sözlerine

demekti? Korkunç bir şey bu!' Bütün bunları böylece düşünmesine karşın, asıl o düşünce Sonya'nın aklına hiç mi hiç gelmiyordu. 'Herhalde çok mutsuz!... annesini, ve kız kardeşini terketmiş. Niçin? Ne oldu? Ve kendisinin niyeti ne? Söylediği bütün bu sözler ne anlama geliyor? Onun ayağını öpmüş ve... demişti ki (evet, bunu açıkça söylemişti), artık sensiz yaşayamam demişti... Ah, Tanrım!' Sonya sıtmalı gibi titreyerek ve sayıklayarak geçirdi geceyi. Bazen yerinden fırlıyor, ağlıyor, ellerini oğuşturuyor, bazan yine çırpınmak bir uykuya dalıyor, düşünde Polečka'yı, Katerina İvanovna'yı, Lizaveta'yı, İncil okuma sahnesini ve onu... bembeyaz yüzü, alev alev yanan gözleriyle onu görüyordu... Ayaklarına, kapanmış, öpüyor, ağlıyordu... Ah, Tanrım! Sonya'nın odasını Gertrude Karlovna Resslerich'in dairesinden ayıran sağdaki kapının ardında, yine bayan Resslerich'in dairesine ait olan ve ne zamandır kiralık olarak boş duran bir oda vardı. Odanın kiralık olduğunu bildirmek için, evin ana kapısına ve odanın kanala bakan pencerelerine ilanlar asılmıştı. Sonya eski-denberi bu odayı boş saymaya alışmıştı. Oysa bütün bu süre içinde boş odanın kapısında duran bay Svidrigaylov, kulağını kapıya yapıştırarak onları dinlemişti. Raskolnikov çıktıktan sonra, bir süre durup düşünmüş, sonra ayaklarını ucuna basarak, bu boş odaya bitişik olan kendi odasına geçerek, bir sandalye almış ve bunu yavaşça Sonya'nın odasına açılan kapının arkasına koymuştu. İçeriki odada geçen deminki konuşma ona çok ilginç, çok önemli görünmüş ve çok hoşuna gitmişti. O kadar hoşuna gitmişti ki, bir başka gün, örneğin yarın, yine böyle bir saat ayakta durmak gibi bir zahmete katlanmamak, şöyle rahatça oturup keyifle dinlenmek için bir sandalye getirmişti.

400

Ertesi sabah saat tam onbirde sorgu yargıçlığına başvurarak, gelişini Porfiriy Petroviç'e haber vermelerini rica ettiği zaman, Raskolnikov uzunca bir süre kabul edilmeyişine oldukça şaşıtı: kendisini çağırımlarına dek aradan en aşağı on dakika geçmişti. Oysa, kendi tahminine göre, daha o, oraya varır varmaz hemen üzerine atılmaları gerekiyordu. Ama işte, bekleme salonunda oturuyor, yanından, kendisiyle hiç ilgilenmedikleri anlaşılan bir sürü insan gelip geçiyordu. Bitişik odada bir kaç yazıcı birtakım kâğıtlarla uğraşıyor, yazı yazıyor; bunların hiçbirinin kafasında Raskolnikov diye bir kavramın olmadığı açıkça anlaşılıyordu. Tedirgin, kuşkulu bakışlarla çevresine bakılmaya başladı: bir yerlere sıvışmaması için onu gözetlemekle görevlendirilmiş bir çift gizlenmiş göz, onu kollayan birileri olup olmadığını anlamaya çalışıyordu. Ama böyle birileri yoktu ortalıkta. İşleriyle uğraşan yazıcılardan ve birtakım adamlardan başka kimseler yoktu ve hiç kimse onunla ilgili değildi; istediği yere çekip gidebilirdi şu anda. Çünkü adama ilişkin düşüncesi gitgide pekişmeye başladı: şu yerin altından çıkmışa benzeyen gizemli adam, şu hayalet, gerçekten de her şeyi bilmiş, görmüş olsaydı, acaba kendisine şimdi böyle rahat rahat bekleme olanağını verirler miydi? O bunu kendiliğinden düşünüp de teşrif edinceye kadar, böyle onbirlere kadar beklerler miydi.? Demek oluyor ki, ya adam daha gelip bildiklerini söylememişti, ya da... ya da o da bir şey bilmiyordu, hiçbir şey görmemişti (zaten nasıl görebilirdi ki?). Öyleyse, dün olup biten her şey, yine kuşkulu, hasta hayal-gücünün yarattığı ve büyüttüğü birtakım hayellerdi. Bu tahmin, kafasında hatta dün, en dayanılmaz heyecanlar, umutsuzluklar içinde kıvrıldığı bir sırada yeretmeye başlamıştı. Bütün bunları yeniden düşünüp, yeni bir savaşa hazırlandığı şu anda, birden titrediğini duydu. Porfiriy Petroviç'in, nefret ettiği adamın, karşısına çıkmaktan korktuğu için titrediğini düşününce, içinde müthiş bir öfke dalgası kabardı. Bu adamı yeniden görmek, onun için korkunç olan şeylerin en korkuncuydu: öylesine sınırsız bir biçimde nefret ediyordu ki ondan, ona karşı nefreti öyle-

401

sine sonsuzdu ki, nefretinin kendisini ele vereceğinden korkuyordu. Ve nefreti öylesine güçlüydü ki, bir anda titremesine son verdi; içeri soğuk, küstah bir tavırla girmeye hazırlandı/olabildiğince susup onu dinlemek, çevresini incelemek için kendine söz verdi; hiç değilse bu kez şu aşırı sinirliliğini yenmeliydi; ne olursa olsun başarmalıydı bunu. Tam bu sırada kendisini Porfiriy Petroviç'in beklediğini söylediler.

Porfiriy Petroviç odasında yalnızdı. Ne büyük, ne küçük bir odaydı bu. Odada eşya olarak: muşamba kaplı bir kanepa, onun önünde büyükçe bir yazı masası, köşede bir çalışma masası, dolap ve bir kaç sandalye vardı. Hepsi cilalı, sarı ağaçtan, devlet malı eşyalardı. Dip duvarda, daha doğrusu arkadaki bölmenin üzerinde bir kapı daha vardı. Herhalde, bölmenin ötesinde başka odalar bulunuyordu. Raskolnikov içeri girer girmez Porfiriy Petroviç onun girdiği kapıyı kapattı ve böylece içerde ikisi, baş-baş kaldılar. Görünüşe bakılırsa Porfiriy konuşunu çok neşeli aydınlık bir yüzle karşılamıştı, ancak bir kaç dakika sonra Raskolnikov bazı belirtilerden onun epey telaşlı olduğunu farkettti.

Sanki birden kafasını karıştırmışlar ya da yapmakta olduğu gizli bir iş yarım kalmıştı.

"Oo, muhterem! Bizim buralara da uğrar mıydınız..." diye başladı Porfiriy Petroviç; iki eline birden Raskolnikov'a doğru uzatmıştı. "Otur hele babam! Buyrun, şöyle geçin! Belki de böyle tout court* «muhterem» ve «babam» diye seslenilmesinden hoşlanmamışsınızdır? Lütfen bunu senli benlilik olarak almayın... Şuraya, şu kanepeye buyrun!"

Raskolnikov gözlerini ondan ayırmadan gösterdiği yere oturdu.

"Bizim buralar", senli benliliğinden ötürü özür dilemeler, söylediği şu Fransızca "tout court" vb. vb... bütün bunlar ilginç belitilerdi. "İki elini birden uzattığı halde, tam zamanında geri çekip, bir elini bile vermedi" diye düşündü Raskolnikov ve kuşku verici buldu bunu. İkisi de birbirini izliyor, ama bakışları karşılaşır karşılaşmaz, şimşek hızıyla gözlerini başka yana çeviriyorlardı.

* Tout Court: (Aslında da Fransızca) - Kısaca (çev.)

"Size... şu kağıdı getirdim... Hani, saat konusunda... işte.. Doğru mu yazmışım, yoksa yeniden yazmam gerekecek mi?"

"Ne? Kağıt mı? Ha, evet... Evet, doğru yazmışsınız... "Porfiriy Petroviç sanki hemen bir yere gidiyormuş gibi aceleyle söylediği bu sözlerden sonra ancak kağıdı alıp okudu, sonra yine telaşla: "Evet, doğru yazmışsınız... Bu kadar, başka bir şeye gerek yok" dedi ve kağıdı masaya bıraktı. Bir dakika sonra, başka bir konudan söz ederlerken kâğıdı koyduğu yerden aldı, katlayıp kendi çalışma masasının üzerine bıraktı.

"Sanırım dün beni resmen sorguya çekmek istediğinizi söylemiştiniz...şu ... öldürülen kadınla ilişkili olarak?" diye başladı Raskolnikov, sonra şimşek hızıyla: 'İyi ama sanırım'ı ekledim diye niçin bu kadar tedirgin oluyorum?' diye düşündü.

Yalnızca Porfiriy'le karşılaşmış olmanın, yalnızca bir çift sözün, iki bakışın kuşkularını böylesine büyütmesini, onu böylesine işkillendirmesini çok tehlikeli buldu: sınırları bozulacak, heyecanı artacaktı. 'Felaket! Felaket! Yine ağzımdan bir şeyler kaçıracağım!'

"Evet, evet, evet! Hiç merak etmeyin! Zamanımız var, zamanımız var!" diye mırıldandı Porfiriy Petroviç. Odanın içinde, yazı masasının önünde bir aşağı bir yukarı amaçsızca dolaşıyor, bazen pencereye, bazen çalışma masasına, oradan yine yazı masasına doğru koşturuyor, bazen gözlerini Raskolnikov'un kuşkululu bakışlarından kaçırıyor, bazen birdenbire durarak delikanlılığın gözlerinin ta içine bakıyordu. Lastik bir top gibi dört bir yana yuvarlanan, duvarlara, köselere çarparak hemen geri dönen bu küçücük, toparlacık adamın pek tuhaf bir görünüşü vardı.

Konuğuna sigara sunarken:

"Zamanımız var, zamanımız var... Sigara içermişiniz?" diye sürdürdü sözlerini. "Sigaranız var mı? Buyrun, burdan yakın... Biliyor musunuz, sizi burada kabul ediyorum, ama benim aslında, şurada, şu bölmenin arkasında... Devletin bana erdiği beylik oda... Burada geçici olarak bulunuyorum... Biraz onarım yapmak gerekti benim odamda. Şu sıralar bitmek üzere... beylik oda güzel bir şey, öyle değil mi? Siz ne dersiniz?"

402

403

Raskolnikov alaycı bir bakışla:

"Ya, güzel bir şey", dedi.

Porfiriy Petroviç bambaşka birtakım düşüncelere dalmış gi-.bi:

"Güzel bir şey, güzel bir şey..." diye bir kaç kez tekrarladı. Sonra birden Raskolnikov'a iyice yaklaşıp gözlerini gözlerine dikerek;" Evet, çok güzel bir şey!..." diye bağırды. Beylik odanın güzel bir şey olduğu gibi aptalca bir sözü tekrarlayıp durması, şu anda konuğuna dikilen gözlerindeki ciddi, anlamlı, gizemli bakışlarla son derece çelişiyordu.

Onun bu durumu Raskolnikov'un öfkesini büsbütün taşırdı; alay etmekten ve tedbirsizce meydan okumaktan kendini alamayarak:

"Sanırım, bütün sorgu yargıçlarınınca uygulanan bir yöntem bu", dedi. Porfiri'nin yüzüne küstahça bakıyor ve küstahlığından sanki keyifleniyordu. "Bu yönteme göre sorgu yargıçları söze epey dolambaçlı yollardan, anlamsız görünen birtakım konulardan ya da ciddi olmakla birlikte asıl konuyla ilgisi bulunmayan başka birtakım konulardan söz ederek girerler. Amaçları, deyim yerindeyse, sorguya çekilen kişiyi yüreklendirmek, ya da daha doğrusu onun dikkatini dağıtmak, sonra birdenbire en amansız, en tehlikeli sorularla onu serseme çevirmektir, öyle değil mi? Sizin meslekte kutsal bir seymişçesine bağnazlıkla uygulanan bir yöntem bu yanılmıyorsa?"

" Daha neler!... Yoksa sizi şu beylik oda sözlerimle... şey mi yapacağımı sandınız?"

Porfiriy Petroviç bunları söyledikten sonra gözlerini kırpmıştı, yüzünde neşeli, kurnaz bir ışık dolaştı, alnındaki incecik çizgiler kayboldu, gözleri süzüldü, yüzünün çizgileri uzadı ve birden Raskolnikov'un gözlerinin içine bakarak sarsıla sarsıla gülmeye başladı. Aralıksız, sınırlı bir gülüştü bu. Ras-kolnikov da gülümsemek için kendini zorladı. Porfiriy Petroviç onun da güler gibi olduğunu görünce, öyle gülmeye başladı ki, nerdeyse katılacaktı, yüzü kıpkırmızı kesildi. Raskolnikov'un duyduğu tiksinti bir anda her türlü çabasını geride bıraktı; gülmesi bir anda silindi, kaslarını çattı ve Porfiriy Petroviç'in dinmek bilme-

404

yen ve kasıtlıymış hissi veren uzun kahkahaları boyunca gözlerini bir an bile ayırmaksızın öfke dolu bakışlarını onun üzerine dikti. İki taraf da ihtiyatsızlık etmişti. Porfiriy Petroviç konu-ğuyla alay etmiş, o bunu nefretle karşılamıştı. Öte yandan yine Porfiriy Petroviç konuğunun nefretine hiç aldırış etmemişti. Raskolnikov için önemli bir noktaydı bu: Porfiriy Petroviç'in, kendisinin deminki sözlerine de hiç aldırış etmediğini anlıyordu. Tuzağa düşmüştü işte, Porfiriy'nin bu davranışının onca bilinmeyen bir amacı vardı; belki de bir şeyler hazırlamıştı ve şimdi, hemen şu anda her şey açığa çıkabilir, her şey altüst olabilirdi.

Hemen konuya girdi. Ayağa kalkıp şapkasını alarak, kararlı, ama oldukça sınırlı bir tavırla:

"Porfiriy Petroviç", dedi, "dün beni sorguya çekmek istediğinizi söyleyerek buraya gelmemi istemiştiniz (sorguya çekmek sözlerini özellikle vurgulamıştı). İste geldim, soracak bir şeyiniz varsa, buyrun sorun, yoksa, bırakın gideyim. Zamanım yok, bir sürü işim var. Şu, arabanın altında kalarak ezilen, zavallı memurun cenazesinde bulunmak zorundayım... ki kendisini siz de biliyorsunuz." Raskolnikov sözlerine eklediği son cümleden do-Jafi sınırlendi, daha da öfkelenerek, sürdürdü sözlerini: "Ve bütün bunlardan bıktım artık, duyuyor musunuz, çoktan bıktım! Biraz da bu yüzden hasta oldum..." Kısacası, hastalıkla ilgili sözlerinin daha da yersiz kaçtığını düşünerek büsbütün bağırılmaya başladı;" ya sorguya çekin beni, ya da bırakın gideyim.,. Sorguya çekecekseniz, bu ancak usulünce olabilir, başka türlüüne izin vermem! Böylece, birlikte yapacağımız bir şey bulunmadığına göre, şimdilik hoşçakalın!"

"Aman Tanrım! Neler söylüyorsunuz! Ne diye sorguya çekeyim sizi..?" Porfiriy Petroviç bir anda tavrını değiştirmiş, gülmesini kesmişti; gıdaklar gibi konuşuyordu: "Rica ederim, telaşlanacak bir şey yok..." Yeniden odanın içinde volta atmaya başlamıştı, arada bir Raskolnikov'un yanına gelerek onu yerine oturtmaya çalışıyordu. "Zamanımız var, zamanımız var..." Hem bütün bunlar önemsiz şeyler! Tam tersine, sonunda buraya gelişinize nasıl sevindim, bilemezsiniz! Sizi bir konuk olarak kabul

407

ediyorum. Şu lanet gülüşüme gelince, rica ederim beni bağışlayın Rodion Romanoviç. Rodion Romanoviç? Doğru söylüyorum değil mi adınızı? Sınırlı bir adamım ben. Zekice nüktelerinizle beni güldürdünüz! Bazen bir lastik top gibi hoplaya hoplaya, yarım saat kadar güldüğüm olur. Hastalıktır bende gülmek. Vücut yapımı düşünerek, bu yüzden bir gün inme ineceğinden bile korkuyorum. Otursanıza, ne oluyorsunuz böyle! Lütfen oturun, iki gözüm, yoksa bana darıldığınızı düşüneneğim..."

Raskolnikov kaşlarını daha da çatmış, öfkeyle susuyor, dinliyor ve onu izliyordu. Sonunda, kasketini bırakmadan oturdu. Porfiriy Petroviç yine odanın içinde koşturarak ve başlangıçta olduğu gibi konuğuyla göz göze gelmemeye çalışarak:

"Size, huyumu anlamanız için kendimle ilgili bir iki şey söy-liyeceğim, Rodion Romanovic", dedi. "Biliyorsunuz, ben bekârım. Çevrem yoktur, kimse beni tanımaz. Üstelik işi bitmiş, tohuma kaçmış bir adamım... ve... ve bilmem dikkatinizi çekti mi Rodion Romanoviç, bizde, yani Rusya'da, özellikle de bizim şu Petersburg'ta, yeni tanışmış ama birbirlerine saygı duyan örneğin bizim gibi iki akıllı başında adam, bir araya geldikleri zaman konuşacak bir şey bulamazlar ve koca bir yarım saat birbirlerinden sıkılarak buz gibi öylece dururlar. Oysa herkesin, örneğin kadınların, konuşacak konuları vardır... Yine, örneğin sosyeteden insanlar her zaman konuşacak bir şeyler bulurlar, bizim gibi orta hallilere, yani düşünen, aydın kişilere gelince, nedense hep utanırız, bir türlü konuşamayız, oysa c'est de.rigneur* Peki bu niçin böyle? Ortak ilgi alanlarımız mı yok, yoksa birbirimizi al-datamayacak kadar dürüst müyüz? Bilmiyorum. Siz ne dersiniz? Kasketinizi bıraksanıza, hemen kalkıp gidecek gibi bir haliniz var... Bakarken bile rahatsız oluyor insan... Oysa ben sizinle olmaktan çok

sevinçliyim."

Raskolnikov şapkasını masanın üzerine koydu. Yine öyle kasları çatık, suskun, ciddi, Porfiriy Petroviç'in gevezeliklerini dinliyordu. 'Amacı ne bu adamın? Yoksa dikkatimi gevezeliklerinin üzerine mi çekmek istiyor?'

Porfiriy Petroviç ara vermeden sürdürüyordu sözlerini:

(Aslında da Fransızca)."Bu bir zorunluluktur" anlamında (Çev.)

408

"Size kahve sunamayacağım, çünkü yeri değil! Ama insan hoşça zaman geçirmek için bir dostuna bir beş dakikasını da veremezse olur mu? Ama memurluk böyledir iste, bilirsiniz... Sonra, bu ileri geri dolaşmalarım da kızdırmasın lütfen sizi... Beni bağışlayın azizim, sizi gücendirmekten korkuyorum, ama bu dolaşmalar benim için bir zorunluluk... Sürekli oturdüğüm için, beş dakikalık böyle bir gezinti bana büyük zevk veriyor... Hemoroidim var da... Jimnastikle geçirmek istiyorum hep... Anlattıklarına göre devlet müşavirleri, eylemli devlet müşavirleri ve hatta gizli müşavirler büyük bir keyifle ip atlıyorlarmıs dairelerinde... Yüzyılımızda bu bile nasıl bir bilim halini almış, görüyor musunuz..! Bu işler böyledir iste... Buradaki zorunluluklarımıza, bütün, o sorgulara ve öteki formalitelere gelince... Demin siz de böyle bir sorgu sözü etmiştiniz... Bilir misiniz, azizim Rodion Romanovic, bu sorgular, sorguya çekilenden çok, sorguya çekenin aklını karıştırır..? Demin siz de son derece yerinde olarak ve zekice bu konuya işaret buyurmuşunuz (Raskolnikov bu konuda hiç de bir şey söylememişti). Evet, aklınız karışır! İnanın aklınız karma karışık olur! Trampet sesi gibi sanki, hep aynı şey, hep aynı şey! Bakalım, şimdi reform yapıyoruz... Hiç değilse adlarımız değişecek... Hah-hah-ha! Bizim kullandığımız yöntemlere gelince... sizin o çok zekice deyiminizi kullanıyorum doğrusu bu konuda size katılıyorum... Ama, sorarım size, mujikler de içinde olmak üzere, hangi sanık bilmez bu yöntemi? Yani, söze yine sizin deyiminizle: dolambaçlı yollardan girildiğini, 'sonra birden en amansız, en tehlikeli sorularla kendisinin serseme çevrileceğini hangi sanık bilmez? Hah-hah-ha! Yine sizin deyiminizi kullandım! Hah-hah-ha! Buradaki resmi odamdan söz edişimin gerçekten sizi şaşırtmak için mi olduğunu sandınız? Hah-ha! Çok sakacıyız. Hiç öyle şey yaparmı-yım! Laf lafı açıyor, düşünce düşüncüyü kovalıyor, bir de aklıma geldi, demin usulden söz etmiştiniz siz, hani, usulüne uygun sorgulamadan... Nedir ki usul dediğiniz! Pek çok durum için usul saçmalaktan başka bir şey değildir. İnsan bazen usul dışı, dostça konuşur ve bu çok daha yararlı olur. Bu böyle diye usul kaybolmaz, hiç merak etmeyin. Hem isin özüne bakacak olur-

409

sak, nedir ki şu usul dediğimiz şey? Bir sorgu yargıcının eli kolu usulle bağlanmamalıdır. Sorgu yargıcının yaptığı iş bir tür sanattır, özgür bir sanat, ya da bunun gibi bir şey... Hah-hah-ha!..."

Porfiriy Petroviç bir an soluk almak için durdu. Öylesine aralıksız konuşuyordu ki, bazen anlamsız birtakım şeyler, bazen gizemli bir kaç cümle söylüyor, durmadan konuşuyordu. Odadaki dolaşmaları nerdeyse koşturmaya dönüşmüştü; tombul, yağlı bacakları hızla hareket ediyordu, gözleri hep yerdeydi; sağ kolunu arkasına atmış, sol koluyla aralıksız birtakım hareketler yapıyordu; kolunun hareketleriyle sözleri arasında şaşırtıcı bir uyumsuzluk vardı. Raskolnikov birden, odada dolaşırken iki kez kapının orda duraklar gibi olduğunu ve içeriye kulak kabarttığını farketmişti... 'Yoksa beklediği bir şey mi var?'

"Siz gerçekten de haklısınız..." yeniden söze başlamıştı. Porfiriy Petroviç, neşeli, saf, temiz bakışlarla bakıyordu Raskolnikov'a (Raskolnikov bir an bu bakışlardan dehşetli irkildi, ama hemen kendini toparladı). "Evet, şu bizim hukuk usulleriyle alay etmekte çok haklısınız, hah-hah-ha! Psikolojik derinlikleri büyük usullerimiz! Hepsi değil ama bazıları gerçekten çok gülünçtür, dahası tam bir katılıkla izlendikleri zaman büsbütün, yararsızdırlar. Evet... yine usulden söz edeceğim diyelim, bana verilmiş bir iş var ve ben filan ya da falan adamın suçlu olduğunu biliyorum, ya da daha doğrusu suçlu olduğundan kuşkuluyorum... Siz hukuk öğrenimi yapıyorsunuz değil mi Rodion Romanoviç?"

"Yapıyordum..."

"Öyleyse size ilerde işinize yarayabilecek bir örnek vereyim... Sakın size ders vermek cesaretinde bulunduğumu düşünmeyin: suçlar üzerine makaleler yayımlamış biri için böyle bir şeye cesaret edemem! Size gerçek bir olaydan örnek verme cesaretinde bulunacağım. Diyelim falanca ya da filanca kişi bana göre katildir. Elimde kanıtlar bile olsa bu adamı zamanından önce rahatsız etmenin bir anlamı var mı? Öte yandan bir başkasını hemen yakalatmak zorundayımdır... Ama falanca kişi bambaşka bir yaratılıştadır, öyleyse ben de bırakırım, elini kolunu sallaya sal-

laya dolaşsın kentte... Hah-hah-hâ! Hayır, görüyorum ki tam anlamadınız beni;

öyleyse size biraz daha açayım konuyu: eğer ben bu adamı zamanından önce yakalar ve içeri atarsam, bununla ona manevi bir destek sağlamış olurum, hah-hah-ha! Bakın, gülüyorsunuz! (Oysa Raskolnikov gülmediği gibi, dudaklarını sıkmış, alev alev yanan gözlerim Porfiriy Petroviç'e dikmişti). Ama bir başkasına, başka türlü yaklaşırım, çünkü insanlar binbir türdür ve herbiri için özel bir uygulama geliştirmek gerekir. Şimdi siz bana, peki delilleriniz? diyeceksiniz. Evet, varsayalım ki, elimizde delil de var. Ama, azizim, delil denilen şey, çoğunlukla çift ağızlı usturaya benzer.' Bense yalnızca bir sorgu yargıyım, yani zayıf bir insanım: soruşturmanın sonucunu matematik bir kesinlikle görmek isterim. Bulacağım deliller, iki kere iki dört eder gibi, kesin olmalı! Apaçık ve tartışılmaz şeyler olmalı! Diyelim ki onu zamanından önce yakalayıp içeri attım -katilin o olduğuna kesinlikle inanıyor olmama karşın,-böyle bir davranışla, onun kendi kendini ele vermesini önlemiş olmaz mıyım? Neden mi? Çünkü yakalayıp içeri atmakla onu belirli bir durum içine sokmuş olurum, yani ona manevi bir belirlilik sağlamış olurum. Böylece rahatlar ve benden uzaklaşarak kendi kabuğuna çekilir. Sonunda da bir tutuklu olduğunu anlar. Anlattıklarına göre, Sivastopol'da, Alman çatışmalarından hemen sonra, bazı akıllı kişiler, düşmanın açıktan saldırıya geçeceğinden ve kentin çabucak düşeceğinden korkuyorlarmış.* Oysa düşmanın usulüne uygun bir kuşatma yolunu seçtiğini ve ilk sıra kuşatma hendeklerini kazmaya başladığını görünce sevinmişler; kentin usulünce bir kuşatmayla alınması demek, bu işin bir iki ay daha uzaması demekmiş çünkü. Yine gülüyorsunuz, yine inanmıyorsunuz bana! Aslında, siz de haklısınız. Evet evet, haklısınız! Bunlar özel birtakım olaylar. Size katılıyorum. Ama burada, aziz Rodion Romanoviç, canım kardeşim, bir noktayı gözden uzak tutmamak gerek, bütün yazıldığı biçimde kendilerinden kaynaklandığı genel olaylar, zaten yoktur. Çünkü her olay, hiç değilse her cinayet, işlenir işlenmez, tümüyle özel

1854-1855 Kırım Savaşı'ndart söz edilmektedir (Çev.)

411

bir olay halini alır. Hatta bazen, kendinden öncekilere hiç benzemeyen, çok özel olaylar halini alırlar. Bu arada çok komik olaylar da olur. Diyelim, ben adamı tutuklamıyorum ve serbest bırakıyorum: kendisini hiç mi hiç rahatsız etmiyorum. Ama bir koşulla adanı gece gündüz her saat, her dakika, kendisini izlediğimi, her şeyi bildiğimi bilecek, ya da bundan kuşkulananacak... Böylesine bir kuşku ve korku altında yaşamaya dayanamayacağına yemin ederim: önünde sonunda kendiliğinden gelecek ve hatta bana iki kere iki dört eder gibi matematik kesinlikte deliller sağlayacak birtakım davranışlarda bulunacaktır. Eh, güzel olan da bu değil mi? Kara cahil bir mujiğin de, çağdaş, aydın, hatta kimi alanlarda başarılar kazanmış bir insanın da basına gelebilir bu. Çünkü, bir tane kardeşim benim, insanların hangi alanlarda başarılı olduklarını bilmek çok önemli bir şeydir. Hele sınırlar? Siz sınırları tümünden unutmuşa benziyorsunuz? Bu sıralar sınırlar pek zayıf, sınırlar çok yıpranmış durumda!.. Hele öfke? Nasıl öfkeli suçlular biliyor musunuz? Bazen bütün bu işlerin kaynağı bunlardır! Benim adamım elini kolunu sallaya sallaya kentte dolaşıyorsa, ben bundan ne diye rahatsız olayım? Varsın dolaşsın! Ben nasıl olsa onun benim bir kurbancığım olduğunu, benden bir yere kaçamayacağını biliyorum ya..! Nereye kaçabilir ki zaten? Hah-hah-ha! Yurt dışına mı? Bir Polonyalı kaçabilir, ama o asla! Kaldı ki, kendisini her an izliyorum, her türlü önlemi almış durumdayım... Rusya'nın içerlerine mi kaçır diyorsunuz? Ama orada da mujiklerimiz var, şu gerçek Ruslar! Hem günümüz aydını, Rusya içlerindeki mujikler gibi yabancılar arasında yaşamaktansa, hapiste yatmayı yeğ tutar, hah~hah-ha! Neyse, bunların hepsi saçma ve konumuz dışında, kalan şeyler! Hem, kaçmak ne demek? Biçimsel bir şey değil midir kaçmak? önemli olan, onun yalnızca gidecek yeri olmadığı için kaçmayı değil, psikolojik bakımdan kaçamayacağıdır, hah-hah-ha! Ne güzel dile getirdim ama, öyle değil mi! Kaçacak yeri olsa bile doğa yasası gereği benden kaçamaz o! Yanan mumların çevresindeki pervaneleri görmüştünüz..! İşte o da, tıpkı pervaneler gibi çevremde dönüp duracak, sonunda bir gün özgürlük kendisi için tatlı bir şey olmaktan çıkacak, şaşırarak, sersemleyecek, ağa

412

düşmüş balık gibi ölümcül korkular duyacaktır. Üstüne üstlük: matematik kesinlikteki su iki kere ikilik delilleri de kendisi hazırlayacaktır bana... Yeter ki ona uzunca bir süre vermiş olayım... Dairelerini daralta daralta çevremde dönüp duracak, sonunda da hop! ağızma düşecek! Tabii ben de kendisini yutuvereceğim! Ah bu öyle hoş bir şeydir ki, hah-hah-ha! İnanmıyor musunuz?" Raskolnikov karşılık vermedi. Yüzü bembeyazdı. Aynı gergin bakışlarla Porfiriy'e bakıyordu.

"Ders, doğrusu harikaydı!" diye düşündü soğuk soğuk ür-pererek. "Bu artık, çünkü gibi fareyle oynayan kedi de değil! Bana saçma sapan bir güç gösterisinde

bulduğunu da sanmıyorum: böyle bir şey yapmayacak kadar zeki bir adam çünkü. Başka bir amacı var, ama ne? Yok, kardeş, bütün bunlar saçma! Kurnazlık ediyor, beni korkutmak istiyorsun! Elinde bir tek delil yok! Dün gördüğüm adam da yok! Yalnızca beni şaşırtmak istiyorsun! Beni sınırlandırmak ve bundan yararlanmak için yalan üstüne yalan kuyuyor! Sökmez bunlar, 'sökmez! Evet, belki bir hazırlığın var, ama yalan söylüyorsun, sökmez bana bunlar, hem hazırlığının ne olduğunu da göreceğiz..."

Korkunç ve belirsiz bir felakete hazırlanarak bütün gücüyle kendini toparladı. Bazen, birden üzerine atılıp Porfiriy'i boğmak isteği duyuyordu. Buraya gelirken de böylesi duygulara kapıla-bileceğini düşünmüş ve korkmuştu. Dudaklarının kurduğunu, yüreğinin hızla çarptığını duydu. Ama susmak ve zamanı gelmeden konuşmamak kararındaydı. İçinde bulunduğu durum karşısında izlenecek en iyi yolun bu olduğunu anlıyordu. Çünkü böylece kendisi ağzından bir şey kaçırmadığı gibi, sususuyla düşmanını sınırlendirecek, böylece de belki onun ağzından bir şeyler kaçırmasını sağlayacaktı. Hiç değilse o böyle olacağını umuyordu. Gittikçe neşesi artan, sevincinden kesik kesik kahkahalar atan Porfiriy, odanın içinde yeniden hırlamaya başlayarak.

"Hayır" dedi, "görüyorum ki bana inanmıyor, saka yaptığımı sanıyorsunuz. Aslında haklısınız, Tanrı öyle bir yüz, öyle bir vücut vermiş ki bana, başkalarında yalnızca gülünç birtakım

413

düşünceler uyandırıyorum. Buffon* gibi bir şeyim sizin anlıya-cağımız. Benim gibi yaşlı bir adamın kusuruna bakmayın, azizim Rodion Romanoviç, ama size bir kez daha tekrarlıyorum daha gençsiniz, daha ilk gençliğinizi yaşıyorsunuz, bu bakımdan da bütün gençler gibi insan aklına her şeyden çok değer veriyorsunuz. Zekânın kıvrak inceliği, aklın soyut, yasamdan uzak verileri gözlerinizi kamaştırıyor! Askerlik konularından söz etmek ne derece yetkim içindedir bilmem ama, bu durum tıpkısı tıpkısına ' eski Avusturya Hofkricgsrath'ına benziyor: kâğıt üzerinde Na-polyon'u yenmiş, tutsak etmişlerdi; ama onlar çalışma odalarında bu ince, birbirinden zekice hesaplarla uğraşırken, komutanları general Mack ordusuyla birlikte Napolyon'a teslim oluyordu, hah-hah-ha! Görüyorum, görüyorum, azizim Rodion Romanoviç, ' sivil bir adam olmama karşın, boyuna savaş tarihinden örnekler vermeme gülüyorsunuz... Ne yaparsınız, bu da benim zayıflığım işte... Askerliği severim: askeri bültenleri okumaya bayılırım... Mesleğimi çok, ama çok yanlış seçmişim. Asker olmalıyım ben. Evet, belki bir Napolyon olamazdım, ama herhalde bir binbaşı olurum, hah-hah-ha! Neyse, şimdi de size, aziz dostum, şu özel olaya ilişkin bütün gerçeği ayrıntılarıyla açıklayayım: realite ve doğa, muhterem efendim benim, çok önemli şeylerdir: o kadar ki, bazen en ince hesapları bile altüst ederler! Siz bu ihtiyarın sözlerini kulak ardı etmeyin. Rodion Romanoviç (Ancak otuzbesinde bulunmasına rağmen Porfiriy Petroviç bunları söylerken sanki gerçekten de yaşlanıvermişti: sesi bile değişmiş, kamburu çıkmış, iki büklüm olmuştu) çok ciddi konuşuyorum... Sonra ben acık yürekli bir insanım... Ne dersiniz, sizce de öyle miyim? Sanırım, açık yürekliyim: baksanıza, hiçbir karşılık beklemeden size neler anlatıyorum... Hah-hah-ha! Neyse, devam edelim; bence zekâ olağanüstü bir şeydir; doğanın süsü, hayatın avuntusudur; bu arada, hep olduğu gibi, kendim hayallerine kaptırılmış zavallı bir sorgu yargıcına, şaşırtıcı hünerleriyle içinden çıkamayacağı birtakım hokkabazlıklar da yapabilir; çünkü önünde sonunda sorgu yargıcı da bir insandır! Ama işte bu noktada doğa sorgu yargıcına el uzatır! Bu *

(Aslında da Fransızca-Bouifon): Soyтары (Çev.) 414 arada (dün sizin çok zekice ve kurnazca belirttiğiniz gibi), 'önüne çıkan bütün engelleri aşmakta olan' kendi zekâsına vurgun gençlik ise bunu aklına bile getirmez. Diyelim şu bizim özel olaydaki sanık, incognito, yalan söylemektedir, hem de kusursuz, mükemmel bir yalan; kendisini zafer kazanmış saymakta, zekâsının meyvelerini toplamaya hazırlanmaktadır, değil mi? Ne gezer! En olmayacak yerde, bu işin en skandal sayılacağı yerde pat diye düşer bayılır. Evet, hastalıktan, sık sık görüldüğü gibi odaların boğucu havasından olabilir bayılması, ama olsun, bu kurt düşer karşı tarafın içine! Evet, benzersiz bir biçimde yalan söyleyebilmektedir, ama doğasının kendisine neler edebileceğini hiç bilememiştir. İşin canalıcı noktası buradadır işte! Bir başka kez, zekâsının kıvraklığına kapılıp, kendisinden kuşkulanan adamla alay etmeye kalkışır... Oynadığı rol gereğiymiş gibi, bile bile yapıyormuş gibi, yüzü sapsarı kesilir, ama bu kadarı biraz fazla doğal kaçır, gerçeğe fazla uygundur yüzünün renginin gitmesi... Alın size mide bulandırıcı ikinci bir şey daha! Evet, gerçi bu birinci karşılaşmada onu aldatmıştır, ama bütün gece düşünür durur, acaba ufacık da olsa yanlış bir şey yaptım mı diye... Bu her adımda böyledir! Dahası da var: kendiliğinden öne çıkar, gerekli gereksiz, her şeye burnunu sokmaya başlar, susul-ması gereken yerlerde gevezelik eder, kinayeli kinayeli konuşur,

hah-hah-ha! Gelir ve kendisinin neden tutuklanmadığını sorar, hah-hah-ha! Bu, en zeki insanların, psikologların, edebiyatçıların başına da gelebilen bir durumdur! İnsanın doğası, insanın aynasıdır, hem de ne ayna! Geç karşısına, kendini hayran hayran seyret! Rodion Romanoviç, ama siz niçin böyle sapsarı kesildiniz? Yoksa odanın havası mı boğucu? Pencereyi açayım mı?" Raskolnikov birden bir kahkaha atarak: "O, rica ederim rahatsız olmayın", dedi, "rica ederim!" Porfiriy onun tam karşısında duruyor, bekliyordu; birden o da bir kahkaha attı, Raskolnikov kanepeden kalktı, tümüyle sihirden olan kahkahasını birden kesti ve ayakta güçlkle duruyor olmasına karşın, yüksek sesle ve tane tane:

"Porfiriy Petroviç!" dedi. "Kocakarıyla kız kardeşi Lizave-ta'nın ölümlerinden açıkça beni suçladığınızı görüyorum. Kendi

415

payıma, bütün bunlardan artık fazlasıyla bıktığımı açıklıyorum size. Hakkımda yasal bir kovuşturma yapma yetkisine sahipseniz, yapın; tutuklama hakkına sahipseniz, tutuklayın. Ama gözümün içine baka baka alay etmenize, bana acı çektirmenize izin veremem."

Birden dudakları titredi, gözleri delice bir ışıkla tutuştu, o ana kadar tuttuğu sesi çınlamaya başladı. Olanca gücüyle masaya bir yumruk indirerek:

"İzin veremem!" diye bağırdı. "Anlıyor musunuz, Porfiriy Petroviç? İzin veremem!"

Porfiriy Petroviç büyük bir korku içinde:

"Aman Tanrım, yine ne oluyor!" diye bağırdı. "Rodion Ro-manoviç, anam babam, neyiniz var, neyiniz var kardeşim?"

"İzin veremem!" diye bağırdı Raskolnikov bir daha,

Porfiriy Petroviç yüzünü Raskolnikov'un yüzüne yaklaştırarak, korku içinde:

"Daha yavaş, iki gözüm!" dedi. "Şimdi duyup gelecekler! O zaman onlara ne deriz, düşünsenize! "

Raskolnikov bir makine gibi:

"İzin veremem! İzin veremem!" diye tekrarladı, ama bu kez onun da sesi fısıltı halinde çıkmıştı.

Porfiriy çabucak koşup pencereyi açtı.

"Hele biraz temiz hava alın! Sonra bir yudum da su içmeniz gerek, yine bir nöbet geçiriyorsunuz!" Tam su söylemek için kapıya atılmıştı ki, köşede su dolu bir sürahi gördü. Sürahiyi kapıp Raskolnikov'un yanına koştu.

"İçin, iki gözüm", diye fısıldadı. "Belki iyi gelir..." Porfiriy'nin korkusu ve ilgisi o kadar doğaldı ki, Raskolnikov sustu ve dik dik ona bakmaya başladı. Suyu da içmişti.

"Rodion Romanoviç! İki gözüm! Böyle devam ederseniz, inanın bana, aklınızı oynatırsınız! İçsenize... Bir yudumcuk hiç değilse!.."

Bardağı zorla Raskolnikov'un eline tutuşturmaya çalıştı. Raskolnikov bir makine davranışıyla bardağı aldı, dudaklarına götürdü, ama birden kendine geldi, bardağı tiksintiyle masanın üzerine bıraktı.

416

Porfiriy Petroviç dostça bir üzüntüyle, ama hâlâ şaşkın:

"Bir nöbetçik geçirdiniz", dedi. Konuşması yine tavuk gıdaklaması gibiydi. "Eski hastalığınız depreşecek böyle giderseniz... Aman Tanrım! Kendinizi hiç ama hiç korumuyorsunuz! Dün de Dmitriy Prokofiy gelmişti bana... Evet kabul ediyorum, çok kötü, alaycı bir huyum var... Ama herkes de bundan ne sonuçlar çıkarıyor!.. Aman Tanrım! Dün, sizden sonra geldi, oturup yemek yedik: anlattı, anlattı, ben yalnızca ellerimi açtım, düşündüm ki... Ah, Tanrım! Yoksa siz mi göndermiştiniz onu? Otursanıza iki gözüm, oturun Allah aşkına!"

"Hayır, ben göndermedim!" dedi Raskolnikov sert bir sesle. "Ama size geldiğini ye niçin geldiğini biliyordum."

"Biliyor muydunuz?"

"Biliyordum. Ama ne olmuş biliyorsam?"

"Ne mi olmuş? Rodion Romanoviç, iki gözüm, ben sizin yalnızca birtakım kahramanlıklarınız değil, sizinle ilgili her şeyi biliyorum! Akşam vakti, ortalık karardıktan sonra nasıl daire kiralamaya gittiğinizi, kapının çingırağını nasıl çaldığınızı, yerdeki kanları sorarak kapıcıyla oradaki işçileri nasıl şaşırttığınızı... O sırada içinde bulunduğunuz ruh halini de çok iyi anlıyorum... ama yemin ederim, böyle giderseniz, aklınızı kaçıracaksınız. Önce talihinizden, sonra karakoldakilerden gördüğünüz aşağılamalar içinizde soylu bir öfke dalgasının kabarıp taşmasına yol açtı; bu nedenle herkese bildiği her şeyi hemen söyletebilmek için oraya buraya koşturup duruyorsunuz, çünkü bütün bu aptalca şeylerden, bu kuşkulardan bıkmış usandınız artık, öyle değil mi? Doğru kestirmiş miyim içinde bulunduğunuz ruh halini? Ama böyle yapmakla yalnız kendinizin değil, benim zavallı Ra-zumihin'im de başını döndürüyorsunuz. Çünkü

siz de bilirsiniz ki, böylesi işler için o, çok iyi bir çocuktur. Siz hasta bir insansınız, o ise erdemli bir insan. Onun erdemliliği, sizin bu hastalığınızın kolayca ona da bulaşmasına neden olabilir. Hele biraz yatırsın, iki gözüm, size bunların hepsini anlatacağım... Otursanız, iki gözüm. Allah aşkına oturun! Oturun ve dinlenin lütfen, yüzünüzde renk diye bir şey kalmamış, otursanız..!"

417

Raskolnikov oturdu. Bütün vücudunu bir ateş basmıştı. Korku içinde olan ve kendisine dostça bir yakınlık gösteren Porfiriy Petroviç'! derin bir şaşkınlık ve gerilim içinde dinliyordu. Ona inanmak için tuhaf bir eğilim duymasına karşın, söylediği bir tek söze bile inanmıyordu. Porfiriy'nin kocakarının dairesiyle ilgili sözleri kendisini müthiş şaşırtmıştı. 'Nasıl bilebilir bu daire isini? diye düşündü içinden, üstelik bunu bildiğini bana da söylüyor!' "Adalet hizmetinde çalıştığım yıllar içinde, buna benzer, yine hastalık, psikolojiyi ben olaya daha tanık olmuştum", diye yeniden söze başladı Porfiriy Petroviç, çabuk çabuk konuşuyordu. "Adamın birisi yine böyle kendisine cinayet iftirasında bulunmuştu. Hem de nasıl bir iftira: koca bir hayali olay yaratmış, kanıtlar ileri sürmüş, nedenler sıralamış, böylece de herkesin aklını karıştırmıştı. İyi ama, neden? Bütünüyle kasıtsız olarak, bir cinayete bir parça da o neden olmuştu. Ama yalnızca, bir parça... Ve bir cinayete neden olduğunu öğrenir öğrenmez de, kendini büyük bir üzüntüye kaptırdı, hayaller görmeye başladı ve oynattı. Kendini, katilin kendisi olduğuna inandırdı! Bereket versin Yargıtay kararı bozdu, adamcağız beraat etti ve gözetim altına alındı. Af erim su Yargıtay'a doğrusu! Ah, ah! Hiç olur mu iki gözüm? insan böyle gece vakitleri gidip kapı çingirakları çalar, kapıcılara birtakım kanları ne yaptıklarını sorarsa, sinirleri ne hale gelir? Sayıklamaz da ne yapar böyle bir insan! Bu psikolojiyi ben meslek hayatımın bana kazandırdığı deneylerle öğrendim. Bazen kendini pencereden ya da çan kulesinden atmaya kalkanlara rastlanır, böylesine baştan çıkarıcı bir duygu içine girerler bazen. Sizin su kapının çingırağını çalmanız da bunun gibi bir şey... Hastalık, Rodion Romanoviç, hastalık! Hastalığınızı biraz fazla küçümsemeye başladınız! İyi bir doktora görünmenizi salık veririm size. Su sizin şişko da kim oluyor. Sayıklama var sizde! Bütün bunları da sayıklama halindeyken yapıyorsunuz!"

Bir anda Raskolnikov'un çevresindeki herşey dönmeye başladı.

Su anda da yalan söylüyor olabilir mi? diye geçirdi kafasından. Hayır, olamaz, olamaz! Ama daha önce böyle bir düşünceye kapılmasının kendisini nasıl deliye döndüreceğini hissettiği için

hemen kovdu bu düşünceleri kafasından, Porfiriy Petroviç'in kendisine nasıl bir tuzak kurduğunu anlayabilmek için bütün zekâsını toplamaya çalışarak:

"Hayır!" diye bağırdı, "sayıklama halinde değildim ben o zaman, tümüyle aklım basımdaydı! Duyuyor musunuz, aklım basımdaydı, diyorum!"

"Duyuyor ve anlıyorum! Siz dün de sayıkladığınızı söylemiş, hatta bu konuda ayak diremiştiniz! Söyleyebileceğiniz her şeyi anlıyorum! Dinleyin beni, Rodion Romanoviç, benim erdemli dostum, su duruma bir gözatalım. Siz gerçekten, suçlu olsaydınız, ya da su lanet olası ise su ya da bu biçimde karışmış bulunsaydınız, rica ederim, bütün o yaptığınızda direktir miydiniz? Evet, büyük bir inatla bu konuda böylesine direktir miydiniz? Söyleyin rica ederim, hiç böyle şey olur mu? Bana kalırsa, tam tersine bir davranış içinde olmanız gerekirdi. Eğer kendinizden bir parça kuşkuluyor olsaydınız, bütün o-yaptıklarınızı aklınız başınızda olarak değil, sayıklama halinde yaptığınızda direktmeniz gerekirdi! öyle değil mi?"

Sınsice, şeytani bir şeyler vardı bu soruda. Raskolnikov, üzerine doğru iyice eğilen Porfiriy'den uzaklaşmak için, kanepenin arkasına doğru geriledi.

Konuşmuyor, anlamayan gözlerle dimdik Porfiriy'e bakıyordu.

"Ya da alalım şu Razumihin olayını... Kendiliğinden mi geldi dün Razumihin bana, yoksa sizin kışkırtmanızla mı? Burada sizin yapacağınız şey, Razumihin'in bana kendiliğinden geldiğini söylemek, onu sizin kışkırttığınızı gizlemektir, değil mi? Ama siz bunu gizlemiyorsunuz! Bana gelmesi için Razumihin'i kışkırttığınızda ayak diriyorsunuz."

Oysa Raskolnikov hiç de ayak dirememişti bu konuda. Sırtı soğuk soğuk ürperdi.

"Söylediklerinizin hepsi yalan!" dedi, cıvı, bir sesle, dudakları hastalıkla bir gülümsemeyle kıvrılmıştı. "Bana yine bütün oyunlarımı bildiğinizi, vereceğim cevapları önceden bildiğinizi göstermek istiyorsunuz..." söylediği sözlerin söylenmesi gerekli sözler olup olmadığından kuşkuluydu, sözlerini bütünüyle

418

419

kontrol edemediğini hissediyordu. "Korkutmak istiyorsunuz beni, ya da düpedüz alay ediyorsunuz benimle..."

Bunları söylerken Porfiriy'nin yüzüne dimdik bakmaya devam ediyordu, birden

gözleri sırtırsız bir öfkenin kıvılcıklarıyla tutuştu:

"Yalan söylüyorsunuz!" diye bağırdı. "Siz de çok iyi bilirsiniz ki bir suçlunun yapacağı en iyi hile, gizlenmeseler de olabilecek şeyleri, olanaklar ölçüsünde gizlememeye çalışmaktır. Size inanmıyorum!"

"Nasıl da dönüp duruyorsunuz düşüncelerinizden!" diye kıkırdadı Porfiriy.

"Vallahi sizinle basa çıkılmaz! Bir monomani yer etmiş kafanıza... Şimdi siz bana inanmıyorsunuz, değil mi? . Ama ben diyorum ki, hiç değilse dörtte birine inanıyorsunuz söylediklerimin. Ve size öyle bir şey göstereceğim ki, ne diyorsam hepsine inanacaksınız. Çünkü sizi gerçekten seviyor ve iyiliğinizi istiyorum." Raskolnikov'un dudakları titredi.

Porfiriy Petroviç Raskolnikov'un kolunu dirseğinin biraz üstünden hafifçe ve dostça bir tavırla tutarak:

"Evet, iyiliğinizi istiyorum", dedi, ve "size kesinlikle şunu söyleyeyim ki, hastalığınıza dikkat etmelisiniz! Kaldı ki şimdi artık aileniz de .burada onları düşünmeniz, kendilerine sevecen davranmanız gerek. Oysa siz onları korkutup duruyorsunuz!.."

"Size ne bundan? Hem siz bunu nerden biliyorsunuz? Ve neden ilgileniyorsunuz bu işle? Belki de beni izliyorsunuz ve bu sözlerinizle de bana bunu anlatmak istiyorsunuz?"

"İki gözüm! Bunların hepsini, hepsini sizden öğrendim. Bana da, başkalarına da, heyecanlarınızı sırasında pek çok şey söylediğinizi unutuyorsunuz. Razumihin'den, Dmitriy Prokofiy'ten de dün epey ilginç ayrıntılar öğrendim. Hayır, sözümü kestiniz, size şunu söylemek isterim ki, çok zeki olmanıza rağmen kuruntularınız yüzünden bütün sağ görünüşü kaybettiniz! Örneğin, yine su kapının zilini çalıştırma dönemi: böyle değerli bir şeyi, böyle bir gerçeği (hem de ne gerçek!), üstelik de bir sorgu yargıçı olmama rağmen, size kendi ağzımla söyledim. Siz bundan hiçbir şey anlamıyor musunuz? Sizden, bir parçacık olsun 420

kuşkuluyor olsaydım, böyle mi davranırdım? Tam tersine, kuşkularınızı dağıtmam, bu gerçeği bildiğimi sizden gizlemem gerekmez miydi? Böylece sizi tam ters yöne sürüleyip. 'Evet, söyleyin bakalım, gecenin onunda, hatta nerdeyse onbirinde, cinayetin işlendiği evde ne işiniz vardı? Kapının çingırağını ne diye çalıp durdunuz? Kanı ne yaptıklarını niçin sordunuz? Kapıcıları neden şaşırttınız ve neden karakola götürmeye kalkıştınız?' gibi sorularla, (sizin deyiminizle söyleyeyim:) sizi serseme çevirirdim. Sizden bir damlacık kuşkuluyor olsaydım, işte böyle davranmam gerekirdi. Usulüne uygun bir biçimde sizi sorguya çekmem, evinizde arama yapmam, hatta sizi tutuklamam gerekirdi. Demek oluyor ki, sizden kuşkulamıyorum, yoksa başka türlü davranırdım! Oysa siz, tekrarlıyorum, sağgörünüzü yitirdiğiniz için, hiçbir şey görmüyorsunuz!" Raskolnikov'un bütün vücudu titredi, öyle ki, Porfiriy Petroviç bile açıkça farkettti bunu.

"Bütün söyledikleriniz yalan!" diye bağırdı. "Amacınızın ne olduğunu bilmiyorum, ama söylediklerinizin hepsi yalan! Az önce bütün bunları bambaşka bir anlamda söylüyordunuz, yanılıyor olmam olanaksız!.. Siz, yalan söylüyorsunuz!"

"Ben mi yalan söylüyorum?" dedi Porfiriy, sinirlenmiş gibiydi, ama eski neşesini ve alaycılığını koruyordu. Raskolnikov'un kendisiyle ilgili düşüncelerine de hiç aldırmış etmiyor gibiydi. "Ben mi yalan söylüyorum?.. Bir sorgu yargıçı olmama rağmen az önce size neler söyledim? Kendinizi savunabileceğiniz yanları, bütün psikolojik gerekçeleri size çıtlatan ben değil miyim? (Sözüm ona) hastalık, sayıklama hakarete uğramıştım, melankoli... polisler!., vb. Bütün bunları söyleyen ben değil miyim, ha? Hah-hah-ha! Gerçi bütün bunlar, yeri gelmişken söyleyiveriyim bütün bu psikolojik savunma yolları, bu bahaneler, hileler... tümüyle temelsiz şeylerdir. Üstelik de iki yanlıdır bunlar: (Sözüm ona) hastalık, sayıklama, hayal, rüya, hatırlamıyorum... peki ama, iki gözüm, bu hastalıklarda, bu sayıklamalarda neden hep böyle birtakım hayaller, özellikle böyle birtakım rüyalar görülür- . yor da, başkası görülmüyor? Görülebilecek başka hayaller de vardır herhalde, öyle değil mi? Hah-hah-ha!"

421

Raskolnikov gururla ve aşağılayarak bakıyordu ona.

"Kısacası", diye bağırdı, Porfiriy'i hafifçe itip ayağa kalkarken, "kısacası bilmek istediğim bir tek şey var: beni kuşkularınızdan kesinlikle uzak tutuyor musunuz, tutmuyor musunuz? Evet mi, hayır mı söyleyin, Porfiriy Petroviç, hemen şimdi, çabucak ve açıkça söyleyin bunu!"

"Sizinle başa çıkılmaz azizim, doğrusu çok zor adamsınız", dedi Porfiriy, heyecandan uzak, neşeli, kurnazdı. "Daha sizi hiç kimse rahatsız etmeye başlamamışken, bunca çok şeyi öğrenip de ne yapacaksınız? Tıpkı bir çocuk gibisiniz: su ateşi avucuma koyun! diye tutturmuşsunuz. Niçin bu kadar tedirginsiniz? Neden kendinizi bize hatırlatıp duruyorsunuz? Neden/ha?"

Hah-hah-ha!"

Raskolnikov çileden çıkmışçasına:

"Bir kez daha söylüyorum size", diye bağırdı, "artık dayanamam buna..."

Porfiriy onun sözünü keserek:

"Neye dayanamazsınız?" diye sordu. "Belirsizliğe mi?"

"Benimle alay etmeyin! İstemiyorum!.. Size istemiyorum, diyorum!.. Dayanamıyorum ve istemiyorum!.. Duyuyor musunuz! Duyuyor musunuz!"

Raskolnikov masaya yeniden bir yumruk indirdi.

"Yavaş olun biraz, yavaş!" diye fısıldadı Porfiriy. "Herkes duyacak! Sizi ciddi olarak uyarıyorum kendinizi koruyun. Şaka etmiyorum!"

Bu kez Porfiriy'nin yüzünde deminki gibi iyi yürekli bir kadının korkmuş hali yoktu. Hatta tam tersine, bütün o gizemli, iki anlamlı konuşmaları bir yana bırakmış, sert, düpedüz emreden biri olup çıkmıştı. Ama bu durum yalnızca bir an sürdü. Ras-kolnikov şaşkına dönmüş, müthiş bir öfkeye kapılmıştı; ama şaşılacak şey: dehşetli öfke içinde bulunmasına rağmen, Porfiriy'nin yavaş konuşma buyruğuna ikinci kez boyun eğmişti.

Porfiriy'nin buyruğuna karşı çıkamayacağını büyük bir acı ve tiksinti ile anlıyordu Raskolnikov, ancak bu durum onu iyice çileden çıkarmıştı. Biraz önce olduğu gibi fırlatıyla:

422

"Bana eziyet etmenize izin vermeyeceğim!" dedi. "Beni tu-tuklaym, üzerimi arayın tabii hepsini usulünce yapmak koşu-luyla, ama benimle oynamayın! Böyle bir şeye kalkışmayın..."

Porfiriy, dudaklarında az önceki sinsî gülümseme, büyük bir zevkle seyrediyordu onu.

"Usulden yana hiç kaygılanmayın", dedi. "Sizi buraya çağır-I mam tümüyle özel ve dostça ilişkiler çerçevesindedir!"

"Sizin dostluğunuzu isteyen kim! Tüküreyim sizin dostluğu-lunuza! Anlıyor musunuz! İşte şapkamı alıyor ve gidiyorum! Ma-I dem beni tutuklamak niyetindesiniz, bakalım şimdi ne diyeceksiniz?"

Şapkasını alıp kapıya doğru yürüdü.

Raskolnikov'u az önce olduğu gibi dirseğinin biraz üstünden tutarak kapının orda durduran Porfiriy:

"Acaba küçük sürprizimi görmek istemez miydiniz?" diye kikirledi. Görünüşünden gitgide neşelendiği ve şakacı bir hal aldığı anlaşılıyordu, Raskolnikov'u iyice çileden çıkarmıştı onun bu durumu. Birden durup korkuyla Porfiriy'e bakarak:

"Ne sürprizi?" diye sordu. "Sürpriz de nerden çıktı?"

Porfiriy dipteki bölmede bulunan kapalı kapıyı göstererek:

"İşte, şurada su kapının arkasında oturuyor küçük sürprizim, hah-hah-ha! Hatta kaçmasını diye kendisini kilitledim!"

"Ne demek bu? Nerede? Neymiş?.." Raskolnikov kapıya gitti, açmak istedi, ama kapı kilitliydi.

"Kilitlidir. İşte anahtarı!"

Gerçekten de Porfiriy cebinden, bir anahtar çıkarıp gösterdi.

Kendini daha fazla tutamayan Raskolnikov:

"Yalan söylüyorsun! Yalan söylüyorsun soyтары herif!" diye uludu ve geri geri kapıya doğru çekilen ama hiç de korkmuş benzemeyen Porfiriy'nin üzerine atıldı.

"Her sevi her şeyi anlıyorum! Kendimi elevermem için yalan söyleyip beni kızdırıyorsun!"

"Rodion Romanovic, iki gözüm, bir insan, kendini bundan daha çok eleveremez ki! Baksanıza, öfkeden nerdeyse kendinizden geçtiniz! Bağırmayın, yoksa adam çağırırım!"

423

"Yalan söylüyorsun! Bir şey olacağı yok! Çağır adamlarını! Hasta olduğumu biliyordun, kendimi ele vermem için beni sinirlendirmek, öfkeden çılgına çevirmek istedin, amacın buydu! Ama hayır, sen hele elindeki delilleri göster bakalım! Her şeyi anlıyorum! Elinde delil yok değil mi? Zamyotov'un adı tahminlerinden, beş para etmez kuşkularından başka bir şey yok elinde! Huyumu biliyordun, beni çileden çıkarmak, sonra da papazlarla, birtakım kurullarla beni serseme çevirmek istiyordun... Onları bekliyorsun, değil mi? Ne bekliyorsun? Hani, neredeler? Ça-ğır sana!"

Porfiriy bir yandan kapıya kulak verirken:

"Ne kurullarından söz ediyorsunuz siz iki gözüm?" dedi. "Adamın düşündüğü şeye bak! Hem, sizin deyiminizle söyleyeyim, usulüne uygun davranış bu mudur? Sizin bu işlerden hiç mi hiç anlamadığınız yok, iki gözüm..."

Gerçekten de bu sırada Porfiriy'nin kulak kabarttığı kapının ötesinden birtakım gürültüler duyuldu.

"Geliyorlar işte!" diye bağırdı Raskolnikov. "Adam gönderip çağırttın onları!"

Şimdi ne bekliyordun! Onlara güveniyordun... Çağır hepsini buraya: kurullarını, tanıklarını, kimi istiyorsan çağır... Hadi! Ben hazırım! Ben hazırım!" Ama tam bu sırada, olayların normal akışı açısından son derece beklenmedik ve tuhaf bir şey oldu; ne Raskolnikov'un, ne Porfiriy Petroviç'in tahmin edebileceği bir sonuçtu bu.

VI

Sonraları Raskolnikov'un bu ana ilişkili hatırladıkları şunlar olmuştu: Kapının ardında duyulan gürültü, iyice artmış, derken kapı hafifçe aralanmıştı. Porfiriy Petroviç öfkeyle:

"Ne oluyor orada?" diye bağırdı. "Ben sizi uyarmamış mıydım?.."

Bir an kimseden ses gelmedi, ama kapının ardında birilerinin olduğu ve birini iteleyerek kapıdan uzaklaştırmaya çalıştıkları anlaşılıyordu.

Porfiriy Petroviç telaşla:

"Ne oluyor orada?" diye yeniden bağırdı.

424

"Tutukluyu getirdiler", diye karşılık verdi dışardan bir ses, "Nikolay'ı."

Porfiriy Petroviç kapıya doğru atılarak:

"Nikolay'ın ne işi var- burada?" diye bağırdı. "Nikolay falan istemez! Defolun! Bu ne düzensizlik böyle!"

Yine aynı ses:

"Ama o kendisi..." diye başladıysa da, devam edemedi.

Dışarda iki saniye kadar süren müthiş bir itişip kakışma oldu, sonra biri sanki bir başkasını zorla itip uzaklaştırdı, derken Porfiriy Petroviç'in odasına yüzü sapsarı bir adam daldı.

Adamın görünüşü çok tuhaftı. İleri doğru bakıyor, ama sanki kimseyi görmüyordu. Gözlerinde kararlılık vardı, ama öte yandan yüzü, idam sehpasına götürülüyormuşçasına sapsarıydı. Bembeyaz dudakları hafifçe titriyordu.

Genç, işçi kıylıklı, orta boylu, zayıfça bir adamdı bu. Saçları daire biçiminde kesilmişti. Yüz çizgileri ince ve sertçeydi. İtekleyip elinden kurtulduğu adam da hemen onun ardı sıra odaya dalmış ve kendisini omuzundan yakalamıştı: bu bir jandarmaydı; ama Nikolay kolunu hızla çekerek onun elinden bir kez daha kurtuldu.

Kapıda meraklılar toplanmıştı. Bunlardan kimi kalabalığı yarıp içeri girmeye çalışıyordu. Bütün bunlar bir anda olup bitivermişti.

Epey şaşırmaşa benzeyen Porfiriy Petroviç'in bu işe çok canı sıkılmıştı.

"Defol!" diye bağırdı adama. "Daha zamanı değil! Çağrılana kadar bekle!.. Niye erken getirmişler bunu?.."

Ama Nikolay birden diz çöktü.

"Ne yapıyorsun?" diye bağırdı Porfiriy şaşkınlık içinde.

Nikolay tıkanırçasına, ama yine de gür bir sesle: "Suçluyum!" dedi. "Günah işledim! Katilim ben!"

On saniye süren bir sessizlik oldu odada: herkes sanki tas kesilmişti. Jandarma bile elini Nikolay'dan çekmiş ve gerisin geri kapıya doğru uzaklaşarak orada kalmıştı.

Uğradığı bir anlık şaşkınlıktan sıyrılan Porfiriy Petroviç: "Bu da nesi?" diye bağırdı.

425

Nikolay bir saniyelik bir suskunluktan sonra:

"Ben..-, katilim'..." diye tekrarladı.

"Nasıl..? Sen... sen kimi öldürdün ki?"

Porfiriy Petroviç şaşkına dönmüş gibiydi.

Nikolay yine bir saniye kadar sustuktan sonra:

"Alyona İvanovna ile kardeşi Lizaveta İvanovna'yı... ben öldürdüm..."

baltayla..." dedi. "Gözlerim kararmıştı..." diye ekledi ve sustu. Hep öyle diz çökmüş durumdaydı.

Porfiriy Petroviç birkaç saniyelik bir duraklamadan sonra birden atıldı, kapıda biriken ve kendilerini henüz çağırmadığı tanıklara gitmeleri için eliyle işaret etti. Herkes bir anda gözden kayboldu, kapı kapandı. Sonra kösede duran ve yabancı bakışlarla Nikolay'ı süzen Raskolnikov'a baktı, ona doğru bir adım attı, ama birden durakladı: gözleri bir Nikolay'a bir Raskolnikov'a gidip geliyordu. Sonunda sanki çekiliyormuşçasına Nikolay'a doğru yürüdü.

"Sana göz kararmalarını soran mı oldu ki koşup geldin?" diye bağırdı. "Ben daha sana gözünün kararıp kararmadığımı sormadım... Söyle bakalım; sen mi öldürdün?"

"Evet, katil benim... itiraf ediyorum..."

"E-eh! Neyle öldürdün peki?"

"Baltayla. Önceden sağlamıştım."

"Eh, acele ediyor! Tek başına mı?"

Nikolay-soruyu anlamamıştı.

"Tek basına mı öldürdün?"

"Evet, tek basıma. Mitka'nın hiçbir suçu yok, Mitka'nın bu işle hiçbir ilgisi yok."

"Mitka'ya acele etme bakalım! E-eh!.. Madem öyle, nasıl... merdivenlerden nasıl öyle koşarak iniyordun? Kapıcılar ikinizi birden görmüşler?"

Nikolay önceden hazırlanmış gibi çabuk çabuk:

"Ben o zaman mahsus öyle yaptım..." dedi. "Mitka'ya birlikte koşuyormuş gibi yaptım..."

Porfiriy öfkeyle:

"Tahmin ettiğim gibi!" diye bağırdı. Sonra kendi kendine konuşuyormuş gibi:

"kendi ağzı değil bu ağız..." diye mırıldandı.

Bu sırada birden gözü Raskolnikov'a ilişti.

Nikolay'a kendisini öylesine kaptırmıştı ki, bir an Raskolnikov'un varlığını unutmuştu. Utanarak Raskolnikov'a atıldı ve:

"Rodion Romanoviç, iki gözüm!" dedi. "Bağışlayın... Böyle olmaz..; Siz lütfen..Yani sizinle bir isimiz kalmadı burada artık... Doğrusu bende... Neyse, sürprizi görüyor musunuz!.. Lütfen!.."

Raskolnikov'un koluna girip, kapıya doğru götürdü.

Olup bitenlerden pek birşey anlamayan, ama yine de yüreklenen Raskolnikov:

"Galiba bunu beklemiyordunuz?" dedi.

"Evet, ama... iki gözüm, siz de beklemiyordunuz. Bakın, eliniz nasıl da titriyor, hah-hah-ha!"

"Siz de titriyorsunuz, Porfiriy Petroviç:"

"Evet, titriyorum; doğrusu hiç beklemiyordum..."

Kapının önünde duruyorlardı. Porfiriy, Raskolnikov'un bir an önce gitmesi için sabırsızlanıyordu.

Raskolnikov birden:

"Su küçük sürprizinizi göstermeyecek misiniz?" dedi.

"Dişleri takırdarken söylediği şeye bakın hele şunun! Hah-hah-ha! çok şakacısunuz! Neyse, yine görüşürüz!"

"Bana kalırsa, elveda!"

Porfiriy Petroviç çarpık bir gülümsemeyle:

"Tanrı nasıl isterse öyle olur!" dedi.

Raskolnikov bürodan geçerken pek çok kişinin kendisine dikkatle baktığını farketti. Bekleme odasındaki kalabalık arasında, o gece kendileriyle karakola gitmeyi önerdiği o evin iki kapıcısını da gördü; durmuş bir şey bekliyorlardı. Tam merdivenlere çıktığı sırada, birden arkasından Porfiriy Petroviç'in sesini duydu. Dönüp baktı; Porfiriy soluk soluğa ardından koşmaktaydı.

"Son bir söz daha Rodion Romanoviç! Hiç kuskusuz her şey Tanrı'nın istediği gibi olacak, ama yine de, usulen size bir şeyler sormam gerekecek... Bu nedenle, yine görüşeceğiz!" • Porfiriy gülümseyerek durdu, sonra:

"Evet..." diye ekledi.

426

427

. Sanki bir şeyler daha söyleyecek gibiydi, ama söyleyememişti.

Önlenemez bir nezaket gösterisinde bulunacak kadar yüreklendiğini hisseden

Raskolnikov:

"Az öncesi için bağışlayın, Porfiriy Petroviç", dedi, "sinirleni-verdim iste..."

.

Porfiriy Petroviç neşeyle:

"Önemli değil, hiç önemli değil!" dedi. "Ben doğrusu... Kabul etmem gerekir ki, çok kötü bir huyum var, evet, itiraf ederim! Yine görüşeceğiz, Allah kısmet ederse hem de pek çok kez görüşeceğiz!.."

"Ve birbirimizi daha iyi tanıyacağız?"

Porfiriy Petroviç, Raskolnikov'un sözlerini yankı gibi tekrarladı:

"Ve birbirimizi daha iyi tanıyacağız!" Sonra gözlerini kısık ciddi ciddi

bakarak: "Şimdi bir doğum günü partisine mi gidi-, yorsunuz?"

"Hayır, bir cenaze törenine."

"Öyle ya, cenaze töreniydi! Sağlığınıza... sağlığınıza dikkat ' edin!"

Artık merdivenleri inmeye başlayan Raskolnikov birden durdu, dönüp:

"Ben de sizin için bir dilekte bulunmak istiyorum, ama bilmem ki ne dilersem?"

dedi." Çok gülünç bir işiniz var, bu nedenle size işlerinizde başarılar

dilerim!"

Porfiriy Petroviç dönüp odasına gitmek üzereyken, birden kulaklarını dikti:

"Neden gülünçmüş işim?"

"Neden olacak, su zavallı Mikolka'ya suçunu itiraf ettirene kadar kendi

yöntemlerinizle kim bilir ne psikolojik işkenceler ettiniz, nasıl canından

bezdirdiniz adamcağızı! Herhalde kendisine gece gündüz, 'Sen katilsin! Sen katilsin!' diye tekrarlaya tekrarlaya, sonunda katil olduğunu söylemişsinizdir. Şimdiyse kendisi bunu itiraf etmiş bulunuyor. Bu kez de, 'Sen katil değilsin! Yalan söylüyorsun! Kendi ağzınla konuşmuyorsun!' diyerek canından bezdireceksiniz. Eh, böyle bir işe gülünç denmez de ne denir?"

428

"Hah-hah-ha! Demek demin Nikolay'a, 'Kendi ağzı değil bu ağız' dediğimi fark ettiniz?"

"Farketmez olur muyum?"

"Ha, ha! Çok zekisiniz! Her şeyi farkediyorsunuz! Çok kıvrak bir zekânız var! Her zaman en komik tellere dokunabiliyorsunuz, ha-ha! Söylediklerine göre, yazarlar içinde Gogol'ün çok güçlüymüş bu yanı?"

"Evet, Gogol'ün."

"Evet, Gogol'ün, görüşmek üzere!"

"Görüşmek üzere!"

Raskolnikov doğruca evine gitti. Öylesine bitkindi, kafası öylesine karmakarışık ki, dinlenmek ve düşüncelerini toparlayabilmek için eve gelir gelmez kendini divana atıp, onbeş dakika kadar öylece oturdu. Nikolay konusunu düşünmeye bile kalkışmadı: o konuda tümünden şaşkındı; Nikolay'ın itirafında şu anda anlayamayacağı, açıklanamaz, şaşılabilir bir şeyler bulunduğunu hissediyordu. Ama öte yandan da bu itiraf gerçek bir olaydı. Bu olayın nasıl bir sonuç vereceğini kestirmek hiç zor değildi. Nikolay'ın yalan söylediği çabucak anlaşılacak ve yine onun peşine düşülecekti. Ama yine de bir süre için serbest kalabilecekti. Bu arada hemen bir şeyler yapması gerekti, çünkü kaçınılmaz bir biçimde tehlikeyle karşı karşıyaydı.

Yine de, bu tehlikenin boyutları neydi acaba? Durum, yavaş yavaş açıklığa kavuşmaya başlamıştı. Porfiriy'le az önce aralarında geçeri sahneyi taslak halinde ve genel çizgileriyle hatırlayınca, bir kez daha korkuyla titremekten kendini alamadı. Hiç kuskusuz, Porfiriy'nin amaçladığı şeylerin tümünü bilmiyordu, onun deminki hesaplarının ne olduğunu anlayabilmesi de olanaksızdı. Ama yine de oyununun bazı yönleri açığa çıkmıştı ve bu oyunda Porfiriy'nin ne denli korkunç bir "el"e sahip olduğunu kendisinden daha iyi hiç kimse anlayamazdı. Biraz daha beraber, kalsalardı kendini tümüyle ve gerçekten ele verebilirdi. Raskolnikov'un karakterindeki hastalıklı yanları bilen, onu çok iyi anlayan ve daha ilk ağızda durumu kavrayan Porfiriy, epeyce kararlı ve kendinden emin davranıyordu, Raskolnikov'un da deminki görüşmede çokça gaf yaptığı tartışılmazdı, ama iş daha

429

delillere kadar gelmiş değildi, her şey daha göreliydi. Yine de acaba onun su anda anladığı gibi miydi her şey? Yanılıyor olamaz mıydı? Örneğin, bugünkü görüşmeden acaba Porfiriy nasıl bir sonuç çıkarmıştı? Bugün için gerçekten de bir şey hazırlamış mıydı? Neydi bu hazırladığı şey? Gerçekten beklediği bir şey var mıydı? Şu beklenmedik Nikolay felaketi olmasaydı, bugün birbirlerinden acaba nasıl ayrılacaklardı?

Porfiriy hemen hemen elindeki bütün kartları açmıştı; tehlikeyi göze almış ve açmıştı; ve eğer (tabii Raskolnikov böyle sanıyordu) elinde başka bir şey daha olsaydı, onu da gösterirdi. Neydi acaba su "sürpriz"? Yoksa alay mı ediyordu? Önemli mi, önemsiz mi bir şeydi? Suçlanmasını sağlayacak ciddi bir şey olabilir miydi? Yoksa dünkü adam mıydı bu? Hangi cehenneme gitmişti bu adam? Bugün nerelerdeydi? Porfiriy'nin elinde gerçekten de ciddi bir şey varsa, bu besbelli dünkü adamla bağlantılı bir şeydi...

Başı yere eğik, dirseklerini dizlerine dayamış, yüzü avuçlarının içinde, divanda oturuyordu. Bütün vücudu hâlâ sinirden titriyordu. Sonunda yerinden kalktı, şapkasını aldı, biraz düşündükten sonra kapıya doğru yürüdü.

İçinde bir ses, hiç değilse bugün kendisini güven içinde duyabileceğini söylüyordu. Birden yüreğinde sevince benzer bir şey duydu: Hemen Katerina Ivanovna'ya gitmek istedi canı. Kuşkusuz cenaze törenine geç kalmıştı, ama yas yemeğine yeti-şebi lirdi, Sonya'yı görecekti orada.

Durdu, dudaklarında hastalıklı bir gülümsemeyle düşündü:

"Bugün! Bugün! Evet, hemen bugün! Böyle olması gerek." diye mırıldandı.

Tam kapıyı açmak üzereyken, kapı kendiliğinden açılmaya başladı. Raskolnikov irkilerek geri çekildi. Kapı ağır ağır ve sessizce açılıyordu. Birden, dünkü adam, yerin dibinden çıkan adanı belirdi kapıda.

Adam eşikte durdu, hiçbir şey söylemeden ona baktı, sonra içeri doğru bir adım attı. Tıpkı dünkü gibiydi, üzerindeki elbiseler de aynıydı. Yalnız yüzünde ve bakışlarında derin bir değişiklik vardı: Bakışları üzüntülüydü. Biraz durup derin derin iç-

430

geçirdi. Bir de avucunu yanağına dayayıp başını hafifçe bir yana doğru eğse, tam bir köylü karısına benzeyecekti. Raskolnikov nerdeyse bir ölüye dönmüştü: "Ne istiyorsunuz?" diye sordu.

Adam susuyordu, sonra birden onun önünde yerlere kadar eğildi; sağ elindeki yüzük döşemeye değmişti.

"Ne istiyorsunuz?" diye yeniden sordu Raskolnikov. Adam yavaşça: "Beni bağışlayın", dedi. "Niçin?"

"Kötü düşüncelerim için." İkisi de durmuş birbirlerine bakıyorlardı. "O gece siz belki de içkiyi biraz fazla kaçırmış olarak gelip de kapıcıları karakola çağırdığınızda ben de oradaydım... Kanlan ne yaptıklarını sordunuz kendilerine... oysa onlar sizi sarhoş sandılar, sözlerinize kulak asmadılar... Buna çok camın sıkıldı... Öylesine ki, o gece uyku bile uyuyamadım. Ertesi gün adresinizi hatırladım, buraya gelip soruşturdular..."

Bir anda isin içyüzünü anlamaya başlayan Raskolnikov ada-i mm sözünü keserek: "kim gelip soruşturdu?" diye sordu. "Ben yani... Sizi üzdüm..." "Siz o evden misiniz?"

"Evet, orada otururum. O sırada kapının orada ben de onlarla j birlikteydim, hatırlamıyor musunuz? Esnafız biz... Kürkçüyüz... Eve iş alıyorsunuz..."

Raskolnikov birden iki gün önce kapının orada geçen bütün j sahneyi hatırladı. Gerçekten de b sırada kapıcılardan başka bir-j takım adamlar, hatta kadınlar da vardı kapının orada. kendisini doğruca karakola götürmelerini öneren bir ses duyduğunu hatırladı. Sesin sahibini çıkaramıyordu, şimdi bile görse çıkaramazdı, o sırada adama dönüp karşılık olarak bir şeyler söyledi-ğini çok iyi hatırlıyordu.

Hay Allah, çünkü kâbus nasıl sonuçlanmıştı! İşin en korkunç l yanı da, böylesine hiçten bir şey yüzünden az kalsın kendi kendim gerçekten mahvetmek üzere olduğunu düşünmesiydi. De-

431

mek ki, bu adam evi kiralamak istediğinden ve kanla ilgili sözlerinden başka bir şey söyleyemezdi. Demek ki Porfiriy'nin. elinde bu sayıklamadan ve iki yanlı psikolojiden başka hiçbir ciddi delil yoktu. Demek ki ortaya başka delil çıkmazsa (ki çıkmaması gerekirdi, çıkmaması, çıkmaması!)... kendisine bir şey yapamayacaklardı. Tutuklasalar bile onu kesin olarak neyle suçlayabilirlerdi ki? Ve yine demek ki, Porfiriy şu daire kiralama işini şimdi, az önce öğrenmişti ve şu ana kadar bundan hiç haberi yoktu.

Aklına gelen bir düşünceyle müthiş heyecanlanarak:

"Oraya geldiğimi bugün Porfiriy'e siz mi söylediniz?" dedi.

"Hangi Porfiriy'e?"

"Sorgu yargıcına."

"Ben söyledim. O gün kapıcılar gitmeyince, ben gittim."

"Bugün mü?"

"Evet, sizden bir dakika önce gelmiştim. Ve her şeyi duydum.- size nasıl işkence ettiğini..."

"Nerede? Nasıl? Ne zaman?"

"Orada, şu bölmenin arkasındaydım. Hep orda oturdum."

"Nasıl? Demek sürpriz sizdiniz? Ama, insaf, bu nasıl olabilir?"

"Kapıcılar sözümü dinlememişlerdi, kendilerine niçin zamanında başvurmadıklarını sorabileceklerini ve bu nedenle kızabi-. leceklerini ileri sürüyorlardı. Bu duruma çok canım sıkıldı, uykularım kaçtı, bunun üzerine sorup soruşturmaya başladım. Dün öğreneceklerimi öğrenince de, bugün kalkıp gittim. İlk gidişimde kendisi yoktu. Bir saat sonra tekrar gittim, bu sefer de yanına sokmadılar. Ancak üçüncü gidişimde içeri bıraktılar. Her şeyi olduğu gibi anlattım kendisine. Odanın içinde hoplayıp zıplamaya, göğsünü yumruklamaya başladı. Bir yandan da, 'Ah sizi haydutlar, bana ne yaptığınızı biliyor musunuz?' diyordu.- 'Bütün bunları daha önce gelip söyleseydiniz jandarmalarla getirtirdim onu buraya!' Sonra koşup birini çağırdı, kendisiyle köşede birseyler konuştu, arkasından yine benim yanıma geldi, sorguya çekmeye, sövüp saymaya başladı. Epeyce payladı beni. Kendisine ne biliyorsam anlattım: dün size söylediğim sözler"

432

karşı bana cevap vermeye cesaret edemediğinizi, beni tanımadığınızı... hepsini. Bunun üzerine yeniden odada koşmaya, göğsünü yumruklamaya başladı; hem kızıyor, hem konuşuyordu. Sizin geldiğinizi bildirdiklerinde, bana bölmenin ötesindeki odaya geçip beklememi, ne duyarsam duyayım hiç kıyıdamamamı, beni belki de çağırabileceğin! söyledi, kendi eliyle bir iskemle getirip, üstüme kapıyı kilitledi. Nikolay geldikten ve siz çıkıp gittikten, sonra, beni de odadan çıkardı, seni yine çağıracağım ve sorguya çekeceğim, dedi."

"Nikolay'ı senin yanında mı sorguya çekti?"

"Siz gittikten hemen sonra beni de gönderdi. Nikolay'ı ondan sonra sorguya çekmeye başladı."

Adam birden durdu, sonra yeniden yüzüğü döşemelere degecek kadar eğildi.

"Size iftirada bulunduğum ve kötülük ettiğim için beni bağışlayın."

Raskolnikov:

"Tanrı bağışlasın", dedi.

Adam yeniden, ama bu kez yere kadar değil, yarı beline kadar eğildi, ağır ağır döndü ve çıkıp gitti.

Raskolnikov, "Hepsi iki yanlı, artık elindeki delillerin hepsi iki yanlı" diye tekrarladı ve kendini başka hiçbir zaman olmadığı kadar dinç duyarak odadan çıktı.

Merdivenlerden inerken hıncıla gülümseyerek: "Seninle daha hesaplaşırız!" diye söylendi. Duyduğu hınc kendisidiriydi; nasıl "korktuğunu" tiksintiyle ve utançla hatırlamıştı.

433

Beşinci Bölüm

I

Pyotr Petroviç, Duneçka ve Pulheriya Aleksandrovnaya ile aralarında geçen o uğursuz konuşmanın ertesi sabahı epeyce kendine gelmiş olarak uyandı. Daha dün kendisine nerdeyse hayal gibi gelen, gerçekleşmesine rağmen hâlâ imkânsızmış gibi görünen olayı, hoşlansa da, hoşlanmasa da, olup bitmiş, geri alınması elde olmayan bir gerçek olarak kabul etmek zorunda kaldı. Yaralı onurunun kara yılanı bütün gece yüreğine zehrini akıtıp durmuştu. Yataktan kalkıp aynaya baktı. Bir gece içinde sarılığa uğramış olabileceğinden korkuyordu. Ancak bu bakımdan şimdilik içi rahat olabilirdi. Soylu, beyaz ve son zamanlarda hafif tombullaşmış yüzünü seyrettikten sonra, kendisine bir başka yerde, belki de daha iyi bir kız bulabileceğine kesin olarak inanarak rahatladı, ama bu rahatlama çok kısa sürdü, olup bitenleri hatırlayınca başını yana çevirip okkalı bir tükürük savurdu. Onun böyle tükürmesi, genç dostu ve oda arkadaşı Andrey Semyonovic Lebezyatnikov'un yüzünde sessiz ama alaycı bir gülümseme uyandırdı. Bu gülümseme Pyotr Petro-viç'in gözünden kaçmadı ve bunu hemen genç arkadaşının hesabına geçirdi. Son zamanlarda bu hesap epey kabarmıştı. Dün akşam olup bitenleri Andrey Semyonoviç'e anlatmaması gerektiğini düşününce, duyduğu hınc bir kat daha arttı. Dün aşırı öfke ve taşkınlık içinde yaptığı ikinci yanlış olmuştu bu. Üstüne üstlük, o sabah sanki inadınaymış gibi terslikler birbirini kovalamıştı. Yargıtay'da bile, üzerine onca düştüğü bir davada kendisini başarısızlık bekliyordu. Ama bu arada onu en çok sinirlendiren, yakında gerçekleşecek evliliği için kiraladığı ve kendi parasıyla onarımını yaptırdığı evin sahibi oldu. Esnafıktan zenginleşme bir Alman olan ev sahibi, Pyotr Petroviç evini kendisine yeniden yapılmışçasına teslim etmesine rağmen, daha yeni imzalanmış olan kontratı bozmaya yanaşmıyor ve kontratta ya-

434

zıh cayma tazminatının tümüyle ödenmesini istiyordu. Yine, satın aldığı, ancak daha eve bile getirilmemiş olan mobilyalar için verdiği kaparonun da bir rublesini bile geri vermek istememişlerdi. Pyotr Petroviç dişlerini gıcırdatarak, "Sırf mobilya aldım diye evlenecek değilim ya..!" diye söylendi. Hemen ardından da umutsuzluk içinde, 'Gerçekten de her şey bitti mi?' diye düşündü. 'Geri dönülemez biçimde mi yok olup gitti her şey? Acaba bir denemeye daha girisilemez mi?' Duneçka düşüncesini içini hoş eden bir kıymık gibi battı yüreğine. Sadece istemekle Raskolnikov'u öldürmek mümkün olsaydı eğer, Pyotr Petroviç bu isteği göstermekte bir an bile duraksamazdı.

Üzgün üzgün Lebezyatnikov'la paylaştığı odaya dönerken, 'Bir yanlışım da onlara para vermemek oldu', diye düşünüyordu, 'Allah kahretsin, niye böyle cimrileştim ben! Üstelik bu öyle bir hesap işi de değil! Onları güç durumda bırakarak, beni bir nimet gibi görmelerini sağlamak istemiştin, onlarsa... şu işe bak, tuh!

Oysa, çeyizlerini hazırlamaları, ne bileyim ben, tuvalet takımları, akik taşları, kumaşlar, armağanlar ve şu Knop'tan, İngiliz mağazasından başka birtakım ıvır zıvır almaları için kendilerine örneğin bir bin beşyüz ruble verseydim iş... çok daha temiz ve... sağlam olurdu. O zaman beni bu kadar kolay reddedemezlerdi! Bunlar öyle insanlardır ki, böyle bir ayrılık durumunda armağanları da, paraları da geri vermeyi kendilerine vazgeçilmez bir görev bilirler... öte yandan da bunları geri vermek onlara zor gelecekti, kıyamayacaklardı eşyacıklarına. Hem, vicdanları da rahat olmayacaktı, bugüne kadar böylesine cömert davranmış kibar bir adamı böyle birdenbire nasıl kovabiliriz? diye düşüneceklerdi. Hım! Yanlış iş yaptım!' Yine dişlerini gıcırdatan Pyotr Petroviç kendi kendine -tabii içinden-, 'aptal' dedi.

Bu sonuca varınca, çıktığından bir kat daha sinirli ve öfkeli olarak döndü eve. Katerina Ivanovna'nın odasında yapılan yas yemeği hazırlıkları biraz ilgisini

çektii. Dün de bir şeyler duymuştu bu yas yemeğiyle ilgili olarak, hatta, yemeğe kendisinin de çağrıldığını hatırlıyordu, ama içine düştüğü su telaş yüzünden, başka hiçbir şeye dikkat edemez olmuştu. Katerina İvanovna hâlâ mezarlıkta bulunduğu için, hemen hemen hazırlanmış durumda olan sofranın eksikleriyle uğraşmakta olan. bayan Lippevehzel'den bilgi almaya koştu. Kadından öğrendiğine göre, yas sofrası çok görkemli olaca'ktı, aralarında rahmetlinin tanımadıkları da bulunmasına rağmen kiracıların hemen hepsi, çağrılmıştı, hatta bir zamanlar Katerina İvanovna'yla kavga etmiş olmasına rağmen, Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov bile çağrılmıştı, kendisine, Pyotr Petroviç'e gelince, yalnızca bir çağırıldı değil, bütün kiracılar ve konuklar arasında en önemli konuk olarak sabırsızlıkla bekleniyordu. Amalya İvanovna'nın kendisi de, Katerina İvanovna'yla aralarındaki bütün o eski tatsızlıklara rağmen, büyük bir saygıyla çağrılmıştı; şu anda, hem de nerdeyse zevk duyarak sofraya için koşturması, ev sahipliği yapması bundandı. Sonra, pek de sıkı; gerçi yas elbisesiydi üzerindeki, ama yepyeni ve ipekli bir elbiseydi bu ve bayan Lippevehzel elbisesiyle pek övünüyordu. Öğrendikleri, Pyotr Petroviç'in kafasında bazı düşünceler uyandırmıştı. Odasına, daha doğrusu Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov'un odasına giderken epey dalgındı. Pyotr Petroviç, çağrılılar arasında Ras-kolnikov'un da bulunduğunu öğrenmişti. Andrey Semyonoviç bu sabah nedense odasından hiç çıkmamıştı. Pyotr Petroviç'in onunla tuhaf, ama oldukça da doğal bir ilişkisi vardı. Odasına yerleştiği günden beri Lebezyatnikov'a karşı nefret ve küçümseme duyuyor, ama aynı zamanda ondan çekiniyordu. Petersburg'a gelir gelmez onun odasına yerleşmesinin başlıca nedeni cimriliği olmakla birlikte, bir tek neden değildi. Başka nedenler de vardı. Bir kez Pyotr Petroviç, Andrey Semyonoviç'in vasısiydi ve onun adını daha kendisi taşrada bulunduğu sıralarda duymuştu. Kulağına çalındığına göre, Lebezyatnikov aşırı ilerici gençlerden biriydi ve hatta çok ilginç ve akla hayale gelmez birtakım derneklerde oldukça önemli rolü vardı. Bu durum Pyotr Petroviç! fazlasıyla şaşırtmıştı. Her şeyi bilen, herkesi aşağılayan, herkesin foyasını açığa çıkararak ve herkesi suçlayıp kınayan bu güçlü dernekler, Pyotr Petroviç'te ne zamandır kendisinin de anlayamadığı özel, belirsiz bir korku uyandırmaktaydı, . Kuskusuz onun, hele de taşrada yasıyor ol-

436

noktadan hareket ederler, ne şekilde yaparlardı bu işi? Öte yandan bu adamlar eğer gerçeklen güçlüyseler, acaba herhangi bir şekilde onlardanmış gibi görünmek ve kendilerini aldatmak mümkün değil miydi? Böyle bir girişimde bulunmalı mı, yoksa hiç ilişmemeli miydi? Örneğin, onların aracılığıyla meslek hayatı yönünden tırmanışa uygun iyi bir yer kapabilir miydi? Kısacası cevapsız yüzlerce soru vardı önünde.

Pyotr Petroviç'in oda arkadaşı Andrey Semyonoviç, hastalıklı denilecek kadar cılız, sıracalı, kısa boylu bir adamdı. Bir yerlerde memur olarak çalışıyordu. Saçları beyaza yakın açık sarı, dudaklarının kenarına kadar uzanan favorileri kalın ve gürdü. Andrey Semyonoviç favorileriyle çok ovunurdu. Gözleri hemen hep ağrırdı. Yumuşak yürekli bir insan olmasına karşılık sözlerinde kendine aşırı güven, hatta bazen aşırı küstahlık sezilirdi ve bu durum onun dış görünüşüyle bir çelişki yaratırdı. İçki içmediği kirasını da düzgün ödediği için Amalya İvanovna'nın hatırlı kiracılarından sayılırdı. Bütün bu niteliklerine rağmen Andrey Semyonoviç gerçekten de aptal bir adamdı. Onu ilericilere ve "genç kuşaklarımız"a yönelten şey tutkuları olmuştu. Yürürlükteki en yeni düşüncelere, onları bayağılaştırmak için, hemen ve ne olursa olsun burnunu sokan, bazen son derece içtenlikle çalışıp çabalamalarına karşın, el attıkları her şeyi gülünç bir hale getiren, her alanda bilgisi yetersiz budalalar sürüsünden, binbir çeşit prematüre yaratıktan biriydi.

Lebezyatnikov da, çok iyi yürekli bir insan olmasına karşılık, kendi hesabına, eski vasısi ve oda arkadaşı Pyotr Petroviç! katlanılmaz bulmaya başlamıştı. Bu iki taraf için de sanki birdenbire ve karşılıklı olmuştu. Ne kadar saf olursa olsun, Andrey Semyonoviç yine de Pyotr Petroviç'in kendisini aldattığını, için için küçümsediğini ve hiç de "göründüğü gibi bir adam olmadığını" yavaş yavaş anlamaya başlamıştı. Ona Fourier'in sisteminden ve Darvvin kuramından sözedecek olmuş, ama Pyotr Petroviç, özellikle de su son sıralar onu alayla dinlemeye, hele şu son birkaç güldür ise, resmen azarlamaya başlamıştı. Aslında durum şuydu: Pyotr Petroviç, Lebezyatnikov'un budalaların teki olmakla kalmadığını, ama belki de palavracının da biri olduğunu ve bağlı

438

olduğu dernekte önemli bir yeri olmadığını, ancak üçüncü ağız olabilecek kişilerle ilişkisi bulunduğunu sezgileriyle de olsa anlamaya başlamıştı: üstüne üstlük, Lebezyatnikov görevi olan propaganda işini bile doğru dürüst yapamıyor, konuşur] en sık sık şaşırtıyordu, bu adam mı birinin foyasını açığa çıkarı-

ilecekti! Bu arada, yeri gelmişken belirtelim: Pyotr Petroviç şu son bir iki haftadır (özellikle de ilk günleri) Andrey Semyonoviç'in birbirinden tuhaf övgülerini seve seve kabul ediyor, yani bu övgülere hiç itiraz etmiyordu. Örneğin Andrey Semyonoviç, çok yakında Meşçanskaya caddesinde kurulacak yeni bir komün'e Pyotr Petroviç'in de yardımı hazır olduğunu; ya da örneğin, evliliklerinin, daha ilk ayında Dunecka eğer kendine bir sevgili edinmek isterse, Pyotr Petroviç'in buna hiç karşı çıkmayacağını; ya da doğacak çocuklarını vaftiz ettirmeyeceğini ve hep bu türden daha pek çok şeyi, sanki daha önce Pyotr Petroviç'in kendisi söylemiş gibi, ona yükleyerek ileri sürdüğü zaman, Pyotr Petroviç hiç ses çıkarmıyor, bu tür övgülerle de olsa övülmesine izin veriyordu; öylesine hoşlanıyordu övülmeden Pyotr Petroviç. Hangi nedenle olduğu bilinmez, bu sabah yüzde beş faizli tahvillerinden birkaç tanesini satan Pyotr Petroviç, masasının başına geçmiş önünde yığılı duran, banknot destelerini sayıyordu. Hemen her zaman parasız olan Andrey Semyonoviç'se odada dolaşıyor ve paralara, karşı kayıtsızmış, hatta onlara küçümseyerek bakıyormuş gibi görünmeye çalışıyordu. Andrey Semyonoviç'in bu paraları gerçekten kayıtsızlıkla seyrettiğine Pyotr Petroviç dünyada inanmazdı; Andrey Semyonoviç'e gelince, o da üzüntü içinde, Pyotr Petroviç'in gerçekten, de bu şekilde düşünmeye yatkın bir insan olduğunu, hatta, masanın üzerinde yığılı duran paralarla ona hiçliğini ve aralarında sözüm ona var olan farkı hatırlatarak onunla alay etmekten, onu kışkırtmaktan zevk duyacağını düşünüyordu.

Andrey Semyonoviç ona, yeni bir "komün"ün kurulması gibi en sevdiği konuyu açtığı halde, Pyotr Petroviç! bu kez hemen hiç görmediği kadar sinirli ve dikkatsiz buldu. Hesap tahtası üzerinde bilyelerin çıkardığı seslerin kesildiği aralarda Pyotr Petroviç'in birkaç kelimeyle dile getirdiği kısa itirazları, kasıtlı ve

439

açıktan açığa kaba alayla doluydu. Ama "insanlık"tan nasipsiz olmayan Andrey Semyonoviç, onun bu ruh halini dün Dunecka ile ayrılımlarına yüklüyor ve bir an önce bu konuyu görüşmek isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Bu konuda söylemek istediği bazı ilerici ve propagandacı görüşleri vardı ve bunlar, sayın dostunu avutabileceği gibi "kuşkusuz" bundan sonraki gelişmesine de yardımcı olabilirdi. Pyotr Petroviç, Andrey Semyonoviç'in sözünü en duyarlı yerinde keserek: "Şu... dul kadın, bir yas yemeği veriyor galiba?" diye sordu. "Sanki bilmiyorsunuz! Daha dün böylesi törelerimiz üzerine • düşüncelerimi açıklamıştım ya size... Hem duyduğuma göre siz de çağırılmıyorsunuz bu yemeğe... Dün de kendisiyle konuşmuşsunuz..."

"Bu dilenci kılıklı budala kadının, öteki budaladan... Raskol-nikov'dan aldığı paraların hepsini yas sofrasına harcayacağı hiç aklıma gelmezdi doğrusu. Demin geçerken gördüm de şaştım kaldım: o ne hazırlıklar öyle!.. Şişe şişe şarap, bir yığın çağrılı L Ne olup bitiyor, şeytan bilir!" Pyotr Petroviç konuşmayı bu konuda derinleştirmek istemesine sorular sorarak sürdürdü sözlerini: "Ne? Benimde mi çağrılı olduğumu söylediniz? "Birden hesap tahtasından başını kaldırarak sormuştu bu soruyu. "Ne zaman çağırmışlar? Hiç hatırlamıyorum... Gitmem ben, ne işim var orda? Dün geçerken, söyle ayaküstü, yoksul bir memur dulu olarak, bir sefere mahsus olmak üzere, kocasının bir yolluk maaşı tutarında bir yardım alabileceğini söylemiştim. Sakın beni bunun için çağırıyor olmasın? Hah-hah-ha!"

"Ben de gitmemek niyetindeyim", dedi Lebezyatnikov.

"Daha, neler, yok bir de gidecektiniz! Kadına attığınız o kötekten sonra, olacak şey mi bu, hah-hah-ha!"

Lebezyatnikov birden telaşlandı, kıpkırmızı kesildi:

"Kim kötek atmış? Ben mi?"

"Evet, siz, Katerma İvanovna'ya... Bir ay önce olmuş! Ben daha dün duydum... Sizi gidi ilericiler sizi!.. Demek kadın sorununu böyle çözüyorsunuz!..

Hah-hah-ha!"

440

Bu sözlerden sonra kendini biraz yatışmış duyan Pyotr Petroviç yeniden hesap tahtasının bilyelerini şıkırdatmaya başladı.

"Bütün bunlar saçma bir iftiradan başka bir şey değil!" diye parladı

Lebezyatnikov; bu konunun hatırlatılmasından her zaman çekinirdi. "Ye olay hiç de dediğiniz gibi olmadı! Bambaşka bir şey bu... Yanlış anlatmışlar size, dedikodu etmişler! Ben o zaman yalnızca kendimi korudum. İlk o atıldı üzerime... tırnaklarıyla... Bütün favorilerimi yoldu... Sanırım, kendini savunmak, her insana tanınmış bir haktır. Kaldı ki ben hiç kimsenin bana-karşı kuvvet kullanmasına izin vermem... Bu bir ilkedir benim için. Çünkü, bir bakıma

despotizmdir bu. Ne yapacaktım yani: karşısında put gibi dikilip duracak mıydım? Şöylece bir ittim, kendisini, o kadar..."

Lujin, hınçlı ve alaycı gülüşünü sürdürüyordu:

"Hah-hah-ha!"

"Bugün öfkeli ve canınız sıkkın olduğu için takılıyorsunuz bana böyle... Bu saçma olayın kadın sorunuyla ne ilgisi var! Hiç de sizin anladığınız gibi değil durum; ben şöyle düşünüyordum: madem ki kadın her bakımdan, erkeğe eşittir (hatta güç bakımından da, ki bunu doğruluyorlar), öyleyse burada da eşitlik olmalıdır. Aslında, (daha sonra yine düşündüm konu üzerinde), temelden böyle bir sorunun olmaması gerek; çünkü kavga diye bir şeyin olmaması gerek: Yarının toplumu için zaten düşünülemez bir şeydir kavga: bu böyle olduğuna göre kavgada eşitlik aramak da kendiliğinden saçma bir şey olup çıkıyor*... O kadar da aptal değilim artık... Evet, gerçi şimdi kavga var, yani ilerde olmayacak... ama şimdilik var... Tuh! Allah kahretsin, iyice şaşırdım! Sizinle de doğru dürüst konuşulmuyor ki, şaşırtıyorsunuz insanı! Benim yas yemeğine gitmemem bu tatsız olaydan dolayı değil. Ben yalnızca ilkesel olarak yas yemeğini iğrenç bir kör inanç olarak gördüğüm için gitmiyorum, o kadar. Yine de gidebilirim oraya, ama yalnızca alay etmek için... Ne yazık ki papazlar olmayacak... Hele onlar olsa, ite yapar eder giderdim..."

* Lebezvaynikov'un bu ve sonraki sözleri, 1860'ların devrimci demokrat başınında ve Çernisevski'nin "Nasıl Yapmalı?" adlı romanında yer alan görüşlerin "tehzil"! niteliğindedir (Çev.)

441

"Yani birinin yemeğim yiyecek, sonra da içine tüküreceksiniz!.. İyi ama bu sizi yemeğe çağırın insanların yüzüne tükürmekle aynı şey değil mi?"

"Tükürmek değil, protesto etmektir burada söz konusu olan. Yani yararlı bir amaç var. Dolaylı yoldan ilerleme ve propagandaya katkıda bulunmuş oluyorum. Herkes katkıda bulunmalı ilerleme ve propagandaya ve bu iş ne kadar sert yapılırsa, o kadar iyi olur. Ben bir düşünceyi, yani tohumu ekerim... Bu tohumdan, bir gerçek filizlenir. Niçin gücendirdim ben onları? Önce gücenirler, ama sonra benim bu davranışlarının kendilerine yarar getirdiğini anlarlar. Şu... Terebyeva'yı... (şimdi komün üyesidir) evinden ayrıldıktan sonra anne babasına yazdığı bir mektuptan dolayı suçlamışlardı. Terebyeva evinden kaçtıktan sonra, kendisini tümüyle topluma vermiş ve evine yazdığı bir mektupta kör inançlar arasında yaşamak istemediğini, serbest bir evlilik yapacağını bildirmişti. Kıza, mektubunun çok sert ve kaba olduğunu, ailesine acıyıp daha yumuşak yazmasının hiç de olanaksız olmadığını söyleyerek kendisini kınamışlardı. Bence bu yaptıkları saçmalaktan başka bir şey değil; yumuşaklığın ne gereği var, tam tersine, tam tersine sert protestolarda bulunmak gerek. Ya da varents'i alalım ele, yedi yıllık kocasını ve iki çocuğunu bıraktığı gibi çekip gitti. Kocasına yazdığı mektupta şöyle diyordu: 'Sizinle mutlu olamayacağımı anlıyorum. Komünler şeklinde örgütlenmiş yeni bir toplumsal düzen bulunduğunu benden gizlediğiniz ve böylece beni aldattığınız için sizi hiç bağışlamayacağım... Bütün bunları, kendimi teslim ettiğim ve birlikte bir komün kuracağımız yüce gönüllü bir erkekten öğrenmiş, bulunuyorum. Sizi aldatmayı namussuzluk saydığımı için böyle apaçık konuşuyorum. Siz de nasıl isterseniz öyle yapın. Beni yolumdan geri çevirebileceğinizi ummayın, bu iş için çok geç kalmış bukmüyorsunuz. Mutluluklar dilerim'. Bu tür mektuplar nasıl yazılıyormuş, görün!"

"Bu Rebeyeva, hani şu sizin üçüncü kez serbest evlilik yaptığımı söylediğiniz kadın değil mi?"

"Doğru konuşmak gerekirse bu daha onun ikinci evliliğidir! Ama isterse dördüncü ya da ne bileyim on besinci evliliği olsun!"

442

Önemli olan bütün bunların saçma olması! Annemle babamın ölümlerine herhangi bir zamanda üzülmediğim olmuştusa, bu herhalde ilk kez ve şu andadır. Kaç kez, sağ olsalardı eğer, suratlarına protestoyu nasıl yapıştırırdım, diye düşünmüşümdür! Onlara öyle bir "ilişki kesme" gösterisi yapar, kendilerini öyle bir şaşırtırdım ki!.. Ama, ah, ne yazık ki kimsem yok!"

"Böylesi numaralar çekip şaşırtmak için mi? Hah-hah-ha! Neyse, bildiğiniz, gibi davranın... Yalnız, söyleyebilir misiniz bana lütfen: şu... ölen adamın kızını... su çelimsiz kızını tanıyor musunuz? Onun için söylenenlerin aslı var mı?"

"Ne olmuş o kıza? Bence, yani benim kişisel inancıma göre, bu bir kadın için en normal durumdur. Neden olmasın? Yani distinguons*. Bugünkü toplumda bu hiç kuşkusuz pek normal değil, çünkü zorunlu olarak yapılıyor, ama yarının toplumunda bu son derece normal sayılacak, çünkü özgürce yapılacak. Ama bu kız bugün de haklıdır: bir yandan yoksulluk içinde bulunuyordu, öte yandan da dilediği gibi kullanabileceği bir sermayesi vardı. Yarının toplumunda böylesi

sermayelere gerek kalmayacağı kuşkusuzdur... Onların yaptıkları işin bambaşka bir anlamı olacak ve bu iş akılcı bir biçimde düzenlenip, sıkı koşullara bağlanacaktır. Sonya Semyonovna'nın kendisine gelince, şu anda ben onun yaptığı işi, toplumsal yapıya karşı yöneltilmiş enerjik, örnek bir protesto olarak görüyor, kendisine bu nedenle saygı duyuyorum: hatta ona bakarak sevinç duyuyorum!"

"Ama bana onun. ayağını kaydıranın siz olduğunuzu, bu evde kalmakta olduğu odadan sizin yüzünüzden, ayrıldığını söylediler!"

Lebezyatnikov büyük bir öfkeyle:

"Bu da bir başka iftira!" diye bağırды. "Hiç de dediğiniz gibi olmadı o iş! Ne olup bittiğini anlamadığı için hep Katerina İvanovna uydurdu o saçmaları! Ben hiçbir zaman Sonya Semyonovna'nın aklını çelmeye çalışmadım! Ben yalnızca onda bir protesto duygusu uyandırmaya çalışarak, hiçbir art niyetim olmaksızın, onu geliştirmeye çaba gösterdim. Bana gerekli olan (Aslında da Fransızca) Tanımak, ayırdetmek (Cev.)

445

yalnızca protestoydu. Sonya Semyonovna kendiliğinden artık burada kalamayacağı sonucuna vardı."

"Onu da komüne almak istediniz herhalde?"

"Alaylarınız hiç de başarılı değil... Hiçbir şey anlamıyorsunuz! Komünde böylesi roller yoktur. Kaldı ki komünler bu tür rollere yer kalmaması için kurulmaktadır. Komünde bu rol şimdiki özünü tümüyle değiştirecektir. Burada aptalca sayılan birşey, komünde akıllıca davranış olarak görülecek, burada şimdiki koşullar altında doğal olmayan bir şey, orada tümüyle doğal sayılacaktır... Her şey insanın içinde yaşadığı ortama, koşullara bağlıdır. Her şeyi belirleyen ortamdır, insansa bir hiçtir. Benim su anda Sonya Semyonovna ile aram iyidir ve bu durum, onun beni hiçbir zaman kendini inciten bir adam, bir düşman saymadığının bir kanıtıdır. Evet! Ben şimdi onun komüne girmesini sağlamaya çalışıyorum, ama bambaşka temeller üzerinde kurulmuş bir komüne! Alay edecek ne var bunda! Biz kendimize eskilerinden çok başka, çok daha geniş temeller üzerinde, özel bir komün kurmak istiyoruz. Biz inançlarımızda daha da ileri gitmiş bulunuyoruz. Daha çok inkâr ediyoruz! Eğer Dobrolyu-bov mezarından kalksaydı, onunla tartışırdım. Belsinski'ye de yapacağımı bilirdim! Ben şimdilik Sonya Semyonovna'yı geliştirmeye devam ediyorum. Son derece güzel, eşsiz bir insan Sonya Semyonovna!"

"Bu güzel, eşsiz insandan yararlanıyor musunuz bari? Hah-hah-ha!"

"Hayır, hayır! Ah, hayır! Tam tersine!" "Ne? Tam tersine mi! Hah-hah-ha! Amma laf ha!" "İnanın böyle bu! Hem dediğiniz gibi bir şey olsa, ne diye gizleyeyim sizden? Tersine, bu durum benim de tuhafıma gidiyor: benimleyken aşırı ürkek ve utangaç oluyor Sonya Semyonovna!"

"Tabi siz de onu geliştiriyorsunuz! Hah-hah-ha! Bütün bu utangaçlıkların saçma bir şey olduğunu kanıtlıyorsunuz ona?.."

"Hiç değil! Hiç değil! Nasıl da kaba ve nasıl da -bağışlayın ama,- aptalca bir anlamda anlıyorsunuz "geliştirmek" sözünü! Hiçbir şey anlamıyorsunuz! ve ne kadar uzaksınız böyle şeyleri

anlamaktan! Biz kadın özgürlüğünü gerçekleştirmeye çalışıyoruz, sizinse aklınızda hep aynı şey var... Genel olarak namus ve kadınca utangaçlık konusunu bir yana bırakalım, ama bana karşı namuslu olmasını ben tümüyle uygun buluyorum, çünkü bu onun aklına, onun iradesine bağlı olan bir şeydir. Eğer bana gelip de, 'Benim olmanı istiyorum' deseydi, hiç kuskusuz bundan çok mutlu olurum, çünkü kendisini çok beğeniyorum; ve hiç değilse şu anda, herhalde hiç kimse ona benim kadar ince davranmamış, lâyık olduğu saygıyı göstermemiştir... Ben yalnızca bekliyor ve umut ediyorum, o kadar!"

"Siz en iyisi ona birseyler armağan edin! Bunu hiç düşünmediğinize bahse girerim."

"Size hiçbir şey anlamadığınızı söylemiştim! Kuşkusuz onun durumu böyle... ama burada sözkonusu olan bambaşka bir şey! Siz yanlış değerlendirdiğiniz, aşağılama nedeni olarak gördüğünüz bir olaya dayanarak, bu kıza insanca bakmayı reddediyorsunuz. Onun nasıl bir insan olduğunu bilmiyorsunuz! Yalnız son günlerde okumayı bırakmasına, benden artık kitap almamasına canım sıkılıyor. Oysa eskiden gelir kitap isterdi. Bütün enerjisine ve protestoda bulunma kararlılığına rağmen -ki bu kararlılığı bir kez göstermişti,- bazı kör inançlardan ve... aptalca şeylerden kurtulabilmesi için gerekli bağımsızlık, başına buy-rukluuk, red, inkâr hâlâ yeterince yok onda ve bu üzücü bir şey. Buna karşın bazı sorunları çok iyi anlıyor. Örneğin şu el öpme sorununu, yani kadının elini öpmekle erkeğin eşitsiz bir davranışta bulunduğu ve bu davranışla da kadını aşağılamış olduğu sorununu çok iyi anlıyor*. Bu konuyu biz arkadaşlarla aramızda "... el öpme sorunu...": Lebezyatnikov, Çernişevski'nin "Nasıl Yapmalı?" adlı

romanının kahramanlarından Vera Pavlovna'nın su cümlesini tekrarlamaktadır: "Erkeklerin, kadınların elini öpmesine hiç gerek yok. Bu... kadınlar için çok incitici bir davranıştır... bu kadınları insandan saymama... düşüncesinin bir sonucudur..." Çernişevski'nin roman kahramanlarınca ileri sürülen aile hayatına ilişkin kuralların karikatürize edilerek tekrarlanması, Lebezyatni-klov'un, "geleceğin toplumunda odalara serbestçe girilebilmesi", komün üyelerinin yaptıkları tartışmaları aktaran sözlerinde de- görülmektedir. (Çev.)

447

tartışmıştık ve ben hemen kendisine iletmiştim. Fransa'da işçi sendikaları konusunda anlattıklarımı da dikkatle dinlemişti. Şimdi de kendisine geleceğin toplumunda odalara serbestçe girilebileceğini anlatıyorum."

"Bu da neymiş?"

"Şu son sıralar tartıştığımız bir sorun bu: bir komün üyesi, kadın ya da erkek bir başka komün üyesinin odasına istediği zaman girebilir mi, giremez mi? Buna hakkı var mıdır, yok mudur? Her komün üyesinin bu hakka sahip olduğuna karar verdik..."

"İyi ama o sırada içerde bulunan kadın ya da erkek, zorunlu gereksinimlerini gidermekle meşgulse ne olacak, hah-hah-ha?" . Andrey Semyonoviç bayağı öfkelenmişti, tiksindircesine:

"Akimiz fikriniz o iste!" diye bağırdı. "Siz şu lanet olasıca "gereksinimler"den başka bir şey düşünmez misiniz! Size sistemi açıklarken su lanet "gereksinimler"den söz etmekle, zamanından önce sözetmekle ne büyük aptallık etmişim! Allah kahretsin! Bu, sizin gibiler için hep bir engeldir. İşin en kötü yanı da, daha sorunun ne olduğunu anlamadan, alaya başlamanız! Sanki doğal bir hakkınız bu sizin! Sanki bir şeylerle övünüyorsunuz! Tuh! Acemilere, sorunun özünü bilmeyenlere, bu konuların ancak en sonra, iyice gelişip yetiştikleri ve sisteme inandıkları zaman anlatılabileceğini kaç kez söylemişimdir! Hem, söyler misiniz lütfen, çirkef çukurunda bile utanılacak, aşağılanacak ne görüyorsunuz siz? Ben bu çirkef çukurlarının hangisini isterseniz temizlemeye hazırım! Burada en ufak bir özveri bile sözkonusu değildir! Burada yalnızca basit bir iştir söz konusu olan, bütün başka işlerden farksız, toplum için hayırlı, yararlı bir iş ve yararlı olduğu için de bir Rafael ya da Puşkin'in yaptıklarından daha yüce bir iş*!"

"... Rafael ya da Puşkin'in yaptıklarından..." "Saf" bilim "Saf" sanat ve bilim ve sanattan toplum adına beklenen pratik yarar konusunda, o yıllarda D.İ.. Pisarev'le V.A. Zaytsev arasında "Russkoe Slovo" ("Rus Sözü") dergisinde yapılan tartışmalar alaya alınıyor (Çev.)

"Ve daha soylu bir iş, hah-hah-ha!"

"Ne demek, daha soylu? İnsan etkinliklerini belirtme anlamında ben bu deyimleri anlamıyorum. "Daha soylu", "daha gönlü yüce"... Bütün bunlar saçma, anlamsız ve benim reddettiğim kör inançları yansıtan eski kavramlar! İnsanlığa yararlı olan her şey soyludur! Benim anladığım bir tek kavram var: yararlı! Gülün istediğiniz kadar, ama bu, böyle!"

Pyotr Petroviç kahkahalarla gülüyordu. Paralarını saymayı bitirmiş ve kaldırıp gizlemişti: ancak nedense bir bölümünü masada bırakmıştı. Bu "çirkef çukuru sorunu", bütün bayağılığına karşın, Pyotr Petroviç'le genç dostu arasında pek çok kez anlaşmazlığa ve bozuşmaya neden olmuştu. Ancak işin saçma yanı, Andrey Semyonoviç gerçekten kızıyor, Lujin ise içini döküyordu. Şu anda ise istediği tek şey, Lebezyatnikov'u kızdırmaktı.

Bütün "Bağımsızlığına", bütün "protestoculuğuna" rağmen, . Pyotr Petroviç'e itiraz etmeye pek cesaret edemeyen ve eskiden kalma bir alışkanlıkla ona hâlâ saygı besleyen Lebezyatnikov sonunda dayanamadı ve:

"Bugünkü bu hınc ve öfkeniz herhalde dün uğradığınız başarısızlıktan kaynaklanıyor", diye söylendi.

Pyotr Petroviç'in canı sıkılmıştı, yüksek perdeden bir tavırla:

"Siz en iyisi bana şunu söyleyin", dedi. "kendisini buraya şey yapabilir misiniz..? Ya da daha doğrusu şöyle: su yosma ile, kendisini bir dakika için buraya, bu odaya çağırarak kadar yakınlığınız var mı? Herhalde mezarlıktan döndüler... Merdivenlerden ayak sesleri geldi demin... Onu... şu yosmayı görmem gerek."

Lebezyatnikov şaşırılmıştı:

"Ne yapacaksınız onu?"

"Öyle... görmem gerek. Bugün yarın buradan ayrılıyorum, kendisine bildirmem gereken bir şey var... Konuşmamız sırasında siz de lütfen burada bulunun. Yoksa kimbilir neler düşünürsünüz..!"

"Hiçbir şey düşünmem... Öylesine sormuştum. Madem bir işimiz var, onu buraya çağırılmaktan kolay bir şey yok. Hemen gidiyorum. Merak etmeyin, sizi hiç rahatsız etmem."

.448

449

Gerçekten de beş dakika kadar sonra Lebezyatnikov, Son-ya'yla birlikte döndü. Sonya büyük bir baskınlık içindeydi ve her zaman olduğu gibi ürkekti. Böylesi durumlarda hep ürker, yeni yüzlerden, yeni tanışmalardan çok korkardı, çocukluğunda da böyleydi bu, şimdiyse daha da çok korkuyordu... Pyotr Petroviç onu "nazik ve sevecen", ama biraz da kendi gibi ciddi, ağırbaşlı bir insanın, Sonya gibi gene ve bazı bakımlardan enteresan bir yaratığa karşı göstermesini uygun saydığı neşeli bir senlibenlilik havasıyla karşıladı. Hemen kızcağızı "yüreklendirmeye" girişerek, kendisine masada, karşısında yer gösterdi. Sonya oturdu, çevresine, Lebezyatnikov'a, masanın üstünde duran paralara göz gezdirdi, sonra dönüp birden Pyotr Petroviç'e baktı ve sanki çivilemiş gibi bir daha da gözlerim ondan ayırmadı. Lebezyat-nikov kapıya doğru yürümüştü; Pyotr Petroviç yerinden kalkıp onun yanına gitti, bu arada Sonya'ya onun masada kalmasını işaret etmişti. Lebezyatnikov'u kapıda durdurarak, fısıltıyla:

"Şu... Raskolnikov orada mı? Gelmiş mi?" diye sordu.

"Raskolnikov mu? orada. Ne olacak? Evet, orada... Az önce girdi, gördüm... Ne olmuş Raskolnikov'a?"

"Öyleyse burada bizimle kalmanızı ve beni şu... kızla yalnız bırakmamanızı rica edeceğim. Çok önemsiz bir şey görüşeceğimiz konu, ama Raskolnikov'un orada gereksiz bazı şeyler anlatmasını istemiyorum... Ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi?"

Durumu birden anlayan Lebezyatnikov:

"Evet, evet, anlıyorum, anlıyorum!" dedi. "Haklısınız... Bana kalırsa biraz fazla çekmiyorsunuz, ama yine de haklısınız. Kalırım tabii burada. Surda, şu pencerenin yanında dururum ve sizi hiç rahatsız etmem... Evet, bence de haklısınız..."

Pyotr Petroviç Sonya'nın yanına döndü, geçip divana, onun tam karşısına oturdu ve dikkatle kıza bakmaya başladı, sonra birden bakışları aşırı ciddileşti, hatta sertleşti: 'Sakin aklına, başka şeyler gelmesin küçükhanım!' der gibi bakıyordu. Sonya müthiş utanmıştı.

Pyotr Petroviç çok ciddi, ama yine de sevecen bir tavırla girdi söze:

450

"İlkin, Sonya Semyonovna, saygıdeğer üvey annenizden benim adıma özür dilemenizi rica ederim... Yanılmıyorsanız böyleydi değil mi, Katerina Ivanovna analığınızdı?" Pyotr Petro-viç'in dostça birtakım niyetleri olduğu anlaşılıyordu.

Sonya çabuk çabuk ve ürkekçe:

"Evet, doğru", dedi, "Katerina Ivanovna analığımdır."

"Öyleyse, nazik çağrısına rağmen, elimde olmayan nedenlerden dolayı yemeğe... yani yas yemeğine gelemeyeceğim için kendisinden benim adıma özür dilemenizi rica ederim."

Sonya işkemlesinden fırlatarak:

"Söylerim", dedi, "hemen şimdi gider söylerim."

Pyotr Petroviç onun saflığına ve incelik kurallarını bilmezliğine gülümseyerek: "Durun, daha bitmedi", dedi, "Eğer böylesine önemsiz ve yalnızca kendimi ilgilendiren bir nedenden dolayı sizin gibi bir hanımı rahatsız edip buralara kadar çağıracağımı düşündüyseniz, beni hiç tanıyorsunuz demektir. Sizi buraya çağırmaktan amacım tümüyle başkadır."

Sonya çabucak yerine oturdu. Hâlâ masanın üzerinde duran gri renkli yüz rublelik banknotlara kaydı gözü, ama hemen başını çevirip Pyotr Petroviç'e bakmaya başladı: hele de kendisi gibi bir kızın başkasının paralarına bakması çok ters bir davranış gibi gelmişti. Pyotr Petroviç'in sol elinde tuttuğu altın çerçeveli gözlüğe ve yine sol elinin orta parmağındaki sarı taşlı kocaman, çok güzel yüzüğe bakacak oldu, ama birden gözlerini kaçırdı, nereye bakacağını bir türlü kestiremeyerek, sonunda doğruca Pyotr Petroviç'in gözlerinin içine bakmaya başladı.

Pyotr Petroviç biraz sustuktan sonra, az öncekinden de ciddi, ağırbaşlı bir tavırla:

"Dün zavallı Katerina Ivanovna'yla ayaküstü bir iki kelime bir şeyler konuşma fırsatı bulmuştum", dedi. "Bu kısacık konuşma, -deyim yerindeyse eğer,- onun ne denli "gayrı tabii" bir durumda bulunduğunu anlamama yetti."

Sonya onu aceleyle doğrularak:

"Evet, kendisi gayrı tabii durumdadır", dedi. "Ya da daha yalnız ve anlaşılır anlatımıyla, hasta..."

451

"Evet, açık ve anlaşılır anlatımıyla, hasta..."

"Evet... Evet, işte ben de insanlık duygularımdan ve... ve... ve... kendisini kaçınılmaz olarak bekleyen mutsuz yazgıyı göz önüne alarak, onun için yararlı

olabilecek bir yardımda bulunmak isterdim. Bu mutsuz aile sanırım su anda yalnızca sizin elinize bakıyor."

Sonya birden ayağa kalkarak:

"Bir şey sormama izin verir misiniz?" dedi. "Emekli maaşı bağlanabileceği konusunda dün siz mi bir şeyler söylediniz kendisine? Çünkü, bana söylediğine göre, siz ona emekli maaşı bağlatmak için uğraşıyormuşsunuz... Doğru mu bu?"

"Hayır, hiç değil! Hatta son derece saçma bir şey bu. Ben yalnızca, görev sırasında ölmüş bir memurun dul karısına, -o da arkası varsa,- bir yardımda bulunulabileceğine ilişkin bir şeyler söylemişim. Oysa rahmetli babanız yeterli hizmet süresini doldurmamış olduğu gibi, öldüğü sırada devlet hizmetinde de bulunmuyormuş. Kısacası, belki bir umut olabilirdi ama, tümüyle geçici bir umut... Çünkü yardımda bulunulması için herhangi bir sebep yok ortada... hatta tersine... Kendisine maaş bağlanabileceğini düşünmüş! Hah-hah-ha! Doğrusu, açığız bir hanım!"

"Evet... bir emekli maaşı... Çünkü çok saf, çok iyi yürekli bir kadındır kendisi... İyi yürekli olduğu için de her şeye kolayca inanır. Yaradılışı böyle onun... Evet... özür dilerim efendim..." Sonya kalktı ve gitmeye davrandı.

"Lütfen kalır mısınız, sözlerim daha bitmedi." "Evet efendim, sözleriniz daha bitmedi..." diye mırıldandı Sonya

"Lütfen oturur musunuz!"

Sonya müthiş bir utanç içinde, yeniden ve üçüncü kez oturdu.

"Zavallı yavrularıyla birlikte içinde bulunduğu durumu gö-zönüne alarak, -demin de dediğim gibi,- gücümün yettiğince, evet, böyle diyorlar değil mi, gücümün yettiğince, kendisine bir yardımda bulunmak isterdim, daha fazla değil. Böylesi durumlarda hep olduğu gibi, onun için bir yardım defteri açılabilir, ya

452

da, ne bileyim piyango gibi bir şey düzenlenebilir... yakınları, ya da genel olarak ona yardım etme isteğinde bulunan kişilerce... Size söylemek istediğim buydu, böyle şeyler yapılabilir."

Sonya, gözleri Pyotr Petroviç'in gözlerinde:

"Evet, çok iyi olur..." diye mırıldandı. "Bu öneriniz için Allah sizden razı olsun...!"

"Evet, bu yapılabilir... ancak... bu sonraki iş... Aslında, bugün de başlanabilir buna. Akşama görüşür, işin ilkelerini belirleriz. Saat yedi gibi falan bana gelin... Umarım... Andrey Semyonoviç de katılır bize... Ama... burada üzerinde önceden ve titizlikle durmamız gereken bir nokta var. Sizi buraya kadar çağırıp rahatsız etmemin nedeni de bu, Sonya Semyonovna. Bence, paraları Katerina Ivanovna'nın eline vermeyelim, bu tehlikeli bir şey olur. Bunun kanıtı da, bugünkü şu yas sofrası... Ne bileyim, yarına ne yiyeceğini, ne giyeceğini bilemez durumda olan bir insan, tutuyor bugün Jamayka romu, Madera şarabı ve... ve... kahve satın alıyor... Demin, geçerken gördüm. Yarın bir lokma ekmek için yine size el açacaklar... Artık bu kadarı da saçmalık. Ben, iste bu nedenden dolayı, paralar, mutsuz dulun kendisinin haberi olmadan toplanmalıdır diyorum. Ne bileyim, bunu örneğin, yalnızca siz bilmelisiniz. Öyle değil mi?"

"Bilmem ki... O yalnızca bugün için... Ve bu hayatta yalnızca bir kez olacak bir şey... Rahmetliyi anmak, ona saygıda bulunmak istemişti... Çok akıllı bir kadındır aslında... Ama... yine de, siz nasıl uygun görüyorsanız, öyle olsun. Ben size çok... ben değil, hepimiz size çok... Allah sizden razı olsun... öksüzler de..."

Sonya sözlerini tamamlayamadı, ağlamaya başladı.

"Evet, bu konuyu aklınızda tutun. Şimdi de, ailenizi düşünerek, bu konuda başlangıç olmak üzere, benim şu gücüm ölçüsünde gösterdiğim yardımımı kabul ediniz. Yardım konusunda adımın açıklanmaması en önemli ricamdır. Buyrun alın... Benim de başımda bir sürü dert olduğu için, daha fazlasını vermek durumunda değilim..."

Ve Pyotr Petroviç elinde dikkatle düzeltip açarak, Sonya'ya on rublelik bir banknot uzattı. Sonya kıpkırmızı kesilerek parayı aldı, bir şeyler mırıldanarak aceleyle veda etti. Pyotr Petroviç

453

gösterişli bir şekilde onu kapıya kadar geçirdi. Sonya heyecanlı, perişan, kendini odadan dışarı attı, şaşkınlık içinde doğruca Katerina Ivanovna'ya gitti. Bütün bu zaman içinde konuşmaları kesmekten çekinen Andrey Semyonoviç bazen pencere önünde durmuş, bazen odada bir aşağı bir yukarı dolaşmıştı. Sonya çıktıktan sonra Pyotr Petroviç'e yaklaşır coşkuyla elini uzatarak:

"Her şeyi duydum, her şeyi gördüm", dedi; gördüm sözcüğünü özellikle vurgulamıştı. "Son derece soylu... yani, insanca bir davranışta bulundunuz! Size minnet duymalarına da fırsat yaratmadınız, gördüm! Gerçi, kişisel yardımlara, iyilikte bulunmalara ilkesel olarak karşıyım, çünkü kötülüğü kökünden

kaldırılmaz bu tür davranışlar, hatta tam tersine besleyip büyütürler. Ama yine de sizin bu davranışınızı sevinçle karşıladığımı söylemekten kendimi alamayacağım. Evet, evet, çok hoşuma gitti." Lebezyatnikov'u dikkatle süzen Pyotr Petroviç: "Bunların hepsi saçma!" dedi heyecanlı bir sesle. "Hayır, saçma değil! Çünkü olaydan dolayı sizin gibi hakarete uğrayan, üzgün durumda bulunan bir adam, aynı zamanda başkalarının mutsuzluğunu paylaşabiliyorsa, -bu davranışıyla toplumsal bir yanlış yapıyor da olsa,- yine de saygıya değerdir. Düşüncelerinizi bilen bir kimse olarak doğrusu sizden böyle bir davranışı hiç beklemezdim Pyotr Petroviç! Ah, anlayışınız size nasıl da engel oluyor! "İyi yürekli, Andrey Semyonoviç, Pyotr Petroviç'e yeniden yakınlık duymaya başlamıştı." Örneğin şu düşünce başarısızlığınız sizi nasıl da heyecanlandırdı! Hem bu evlenmeye, bu yasal evliliğe karşı duyduğunuz bu aşırı istek de niçin, soylu, sevgili Pyotr Petroviç? Neden ille de yasal bir evlilik? İsterseniz beni dövün, ama bu evlenmenin gerçekleşmeyişi-ne, sizin özgür kalışınıza, insanlık için tümenden yok olup gitmemiş olmanıza ben çok sevindim... Görüyor musunuz: söyleyi-verdim iste düşüncelerimi..!"

Lujin sırf bir cevap vermiş olmak için: "Boynuz takmamak ve başkalarının çocuklarına babalık etmemek için, sizin serbest evliliğinizi değil, yasal evliliği yeğliyorum, " dedi. Kafası bir şeylerle aşırı meşgul gibiydi: Saldırı

454
borusunu duymuş bir savaş atı gibi irkilen Andrey Semyonoviç: "Çocuklar mı dediniz?" dedi. "Çocuklara mı değindiniz? Bunun toplumsal bir sorun üstelik birinci derecede toplumsal bir sorun olduğuna ben de katılıyorum. Ama çocuk sorunu büsbütün başka bir biçimde çözümlenecektir. Aileyle ilgili her şeyi olduğu gibi çocukları da tümüyle reddedenler var... ama biz bu konuyu daha sonra konuşuruz, şimdi şu boynuz konusunu bir çözümlerim. Bunun benim zayıf bir noktam olduğunu itiraf ederim. Bu iğrenç, bu saçma deyimim, bu Puşkin deyimimin geleceğin sözlüklerinde yer alması düşünülemez. Hem nedir bu boynuz? Hangi boynuz? Niçin boynuz? Bu ne saçma şey böyle! Asıl serbest evliliklerde yer olmayacaktır boynuz! Boynuz, ancak her tür yasal evlenmenin doğal sonucu, bir başka deyişle yasal evliliğin düzeltilmesidir; bir protestodur, bu anlamda da kadın ya da erkek için hiç de küçültücü bir şey değildir... Olacak şey değil ya, eğer günün birinde yasal bir evlilik yapacak olursam, şu sizin lanet boynuzlarınızı taşımaktan zevk duyacağım ve karıma şöyle diyeceğim: 'Dostum! Bugüne kadar seni yalnızca seviyordum, şimdiyse sana saygı duyuyorum, çünkü sen protesto etmeyi basardın!' Gülüyorsunuz? Çünkü kör inançlarınızdan kurtulabilecek gücünüz yok! Allah kahretsin, yasal evlilikte eşlerin birbirini aldatmasında tatsızlığın nereden kaynaklandığını anlıyorum: bu, hem kadını, hem erkeği alçaltan aşağılık bir olayın, aşağılık bir sonucudur. Oysa boynuz ap açık oldu muydu, yok olur; serbest evliliklerde olduğu gibi... Anlamsız bir şey olur o zaman, hatta taşıdığı boynuz adını bile yitirir. Bu da bir yana, karınız, onun mutluluğuna engel olmak güç ve yeteneğinde olmadığınızı, yeni kocasından dolayı ondan öç almaya kalkışmayacak kadar ıleri görüşlü olduğunuzu kabul etmekle, yalnızca size saygı duyduğunu kanıtlamış olacaktır. Allah kahretsin, bazen düşünürüm de... eğer bir gün beni everirlerse, tüh! Yani evlenirsem, (ister yasal evlilik, ister serbest, farketmez) ve karım da bir türlü kendine bir sevgili bulamazsa, öyle sanıyorum ki, kendi elimle ona bir sevgili bulur ve, 'Aziz dostum', derim oha, 'seni

455
seviyorum, ama ayrıca bana saygı duymayı da istiyorum, alsana bir sevgili!' Doğru değil mi ama?"

Pyotr Petroviç fazla bir ilgi göstermeden ve kıs kıs gülererek dinlemişti Lebezyatnikov'u. Hatta yer yer dinlemediği bile olmuştu. Gerçekten de bambaşka şeylerle meşguldü kafası, Le-bezyatnikov da sonunda farkına varmıştı bunun. Hatta heyecanlıydı. Pyotr Petroviç, ellerini oğuşturuyor, bir şeyler düşünüyordu. Bütün bunları Andrey Semyonoviç daha sonra anlamlandırabilirdi.

II

Bu anlamsız yas yemeği fikrinin Katerina Ivanovna'nın kafasında hangi nedenlerle doğduğunu söyleyebilmek kolay değildi. Gerçekten de, Marmeladov'un cenaze masrafları için Raskolnikov'un verdiği yirmi kúsur rublenin yaklaşık yarısını harcanmıştı bu sofraya. Belki de Katerina Ivanovna bütün kiracıların, özellikle de Amaliya Ivanovna'nın, rahmetli Marmeladov'un onlardan hiç de aşağı olmadığını, belki de onlardan çok daha üstün olduğunu, hiç kimsenin rahmetliye karşı "burnu büyüklük" taslamaya hakkı olmadığını bilmeleri için ve böylece rahmetli kocasının anısına "gereken" saygıyı gösterebilmek için, bu yemeği bir borç gibi görmüştü. Belki de onun bu davranışında en büyük etken, günlük yaşayışımızda her birimiz için zorunlu sayılabilecek birtakım toplumsal törelerde, pek çok yoksulu ellerindeki son meteliğe varıncaya kadar bütün

biriktirdiklerini sırf "başkalarından daha kötü durumda olmadıklarını" kanıtlamak, "başkalarınca ayıplanmamak" için harcamaya zorlayan yoksulluk gururuydu..

Katerina İvanovna belki bu fırsattan yararlanarak, kendisinin dünyada herkes tarafından terkedildiğini sanan bütün bu "değersiz ve aşağılık" kiracılara, "yalnızca görgü kurallarını ve yiyip içmesini bildiği"ni değil, böyle kötü bir kadere boyun eğmek için yaratılmış biri olmadığını, "soylu, hatta aristokrat bir albay evinde" eğitilmiş olduğunu; tahta silmek, geceleri çocuk bezleri yıkamak için yetiştirilmemiş olduğunu göstermek de istemiş

456

olabilirdi. Böylesi gurur ve şöhret düşkünlüğü nöbetleri bazen yoksul ve ezilmiş insanlara da bulaşmakta ve bu durum onlarda zaman zaman sınırlı, önüne geçilemez bir gereksinim halini almaktadır. Kaldı ki Katerina İvanovna ezilmiş, sindirilmiş insanlardan da değildi: bazı durumlarda onu tümden mahvetmek mümkündü, ama onu manevi olarak sindirmek, yani korkutup iradesine gem vurmak, ona boyun eğdirmek kimsenin yapabileceği bir şey değildi. Ayrıca Sonya'nın, onun gitgide aklını oynattığına ilişkin sözleri, hiç de öylesine söylenmiş, temelsiz sözler değildi. Gerçi bunun şu son sıralarda, hatta son bir yıldır, gerçekten de öyle olsa bundan zarara uğramamış olması mümkün değildi. Hem doktorların söylediği gibi, ilerlemiş verem durumu da insanda akıl dengesinin bozulmasına neden olabiliyordu.

Şaraplar ne çoktu, ne de çeşitliydi. Madem şarabı da yoktu: bütün bunlar biraz fazla abartılmıştı. Ama şarap vardı. Votka, rom ve porto da vardı, hepsi de kötü cinstendi, ama herkese yetecek kadar vardı. Yemekler, kutya* dışında daha üç dört çeşit kadardı, sonra gözleme de vardı ve hepsi de Amaliya İvanovna'nın mutfağında hazırlanmıştı. Ayrıca, yemekten sonra içilmesi öngörülen çay ve punç için de iki semaver birden hazırlanmıştı. Satın alma işleriyle Katerina İvanovna'nın kendisi uğraşmıştı. Bu işte kendisine, yoksul bir Polonyalı yardım etmişti; bu adamın bayan Lippevehzel'in evinde ne aradığını Tanrı bilirdi, ama işte hemen Katerina İvanovna'nın emrine verilmişti ve dün, bütün gün ve bu sabah dili bir karış dışarda, Katerina İvanovna'nın ardı sıra kendini parçalarcasına koşturup durmuştu. Ama galiba bu durumunun farkedilmesi için de özel bir çaba göstermişti. Ölür olmaz nedenlerle Katerina İvanovna'ya başvuruyor, hatta onu Gostinnoy Dvor'da bile arayıp buluyordu. Bir de durmadan "Pani Harunjina"*** deyip duruyordu ki, başlangıçta "bu lütufkâr, bu yüce gönüllü" adam olmasa mahvolacağı-

Kutya :Yas sofraları için bal ya da üzümle yapılan pirinç lapası (Çev.) "Pani Harunjina": (Lehçe) Hanımefendi (Çev.)

457

ni söyleyen Katerina İvanovna bile sonunda ondan bıkmıştı. Aslında Katerina İvanovna'nın huyuydu bu daha ilk kez gördüğü birini alayıp pullamak, utandıracak kadar göklere çıkarmak, onda övülecek binbir erdem bulmak, biraz sonra da bu erdemlerin varlığına büyük bir içtenlikle ve gerçekten inanmak, ama sonra birdenbire düş kırıklığına uğrayarak, her şeye tükürmek, övüp göklere çıkardığı, nerdeyse tapacak gibi olduğu adamı yerden yere çalmak onda huy halini almıştı. Şakacı, neşeli, barışçıl bir yaratılışı vardı, ama aralıksız uğradığı başarısızlıklar, mutsuzluklar ve çektiği acılar yüzünden, herkesin barış ve neşe içinde yaşaması, başka bir biçimde yaşamaya cesaret edememesi için öylesine taşkın bir istek duymaya başlamıştı ki, hayatta karşılaştığı küçücük bir uyumsuzluk, uğradığı küçücük bir başarısızlık onu bir anda çileden çıkarıyor, onca parlak umutlardan ve güzel düşlerden sonra, kaderine lanet okumaya, eline geçeni yerlere çalmaya, başını duvarlara vurmaya başlıyordu. Amaliya İvanovna da nedense birdenbire büyük bir önem ve saygı kazanmıştı Katerina İvanovna'nın gözünde. Bunun belki de tek nedeni, şu yas sofrası, Amaliya İvanovna'nın sofranın kurulmasıyla ilgili her türlü işe içtenlikle koşturmasıydı: sofrayı o hazırlamış, peçeteleri, yemek takımlarını o sağlamış, yemekleri kendi mutfağında o pişirmişti. Katerina İvanovna mezarlığa giderken ona her alanda yetki vermiş, onu kendi yerine bırakmıştı. Gerçekten de mezarlıktan döndüklerinde her şeyi pek iyi hazırlanmış bulmuşlardı: masanın üzerine oldukça temiz bir örtü örtülmüştü, tabaklar, çatalar, bıçaklar, kadehler, hepsi değişik kiracılardan alındıkları için, değişik cins, boy ve türlerde olmakla birlikte, tam belirlenen saatte hiç eksiksiz hazırlanmış bulunuyorlardı. Üstlendiği işi başarıyla gerçekleştirdiğini gören Amaliya İvanovna, üzerinde siyah bir elbise, süslenmiş, hotozuna yeni siyah kurdeleler takmış olarak, mezarlıktan dönenleri biraz da gururla karşılamıştı. Hak edilmiş olmasına rağmen bu gurur Katerina İvanovna'nın nedense hoşuna gitmemişti: 'O olmasa sanki bu sofrayı kuramayacaktık sanacak herkes!' Yeni kurdelelerle süslü hotozu da hoşuna gitmemişti: 'Yoksa su ahmak Alman karısı ev sahibi olduğu için, yoksul kiracılarına acıyı yar-

dım etmeyi kabul ettiği için mi böyle gururlanıyor? Acayip! Demek öyle ha! Bir albay, nerdeyse vali olmak üzere olan bir albay olan Katerina İvanovna'nın babacığının evinde kırk kişilik ziyafet sofraları kurulurdu ve orada Amaliya İvanovna, daha doğrusu Lyudvigovna gibilerini mutfağa bile sokmazlardı...' Katerina İvanovna hemen bugün Amaliya İvanovna'ya haddini bildirmeye karar vermekle birlikte -yoksa kim bilir ne sanacaktı bu kadın kendini!- şimdilik duygularını açığa vurmaktan caydı. Şimdilik ona karşı soğuk davranmakla yetinecekti. Bir başka tatsızlığın daha payı olmuştu Katerina İvanovna'nın sinirlenmesinde: mezarlıktaki törene, ne yapıp edip buraya da gelen Polonyalı'dan başka, kiracılardan hiç kimse gelmemişti. Ama yas sofrasına, yani yemeğe, en yoksuluna, en önemsizine varana kadar herkes gelmişti. Üstelik bunlardan çoğu her zamanki kılıklarında bile değillerdi, üstleri basları dökülüyordu. Önemli, hatırı sayılır çağrılılara gelince, sanki aralarında anlaşmışlarca-sına hiçbiri gelmemişti. Örneğin bütün kiracılar arasında en önemli kişi olan Pyotr Petroviç Lujin gelmemişti. Oysa Katerina İvanovna daha dün önüne gelen herkese, yani Amaliya İvanovna'ya Poleçka'ya, Sonya'ya, Polonyah'ya... Pyotr Petroviç'in soylu, yüce gönüllü, zengin bir insan olduğunu, geniş bir çevresi bulunduğunu, ilk kocasından daha eski bir dostu olduğunu, babasının evine de kabul olunduğunu ve kendisine önemli bir emekli maaşı bağlatmak için olanca gücüyle uğraşacağına söz verdiğini anlatıp durmuştu. Burada şunu da belirtelim ki, Katerina İvanovna birinin zenginliğiyle, geniş çevresiyle övünürken, bunu her türlü kişisel çıkar ve hesaptan uzak, içten bir duyguyla, yalnız övme ve övülene daha büyük bir değer verme zevkiyle yapıyordu. Lujin'den sonra ve herhalde "onu örnek alarak" "Lebezyatni-kov denilen şu alçak, aşağılık adam" da gelmemişti. "Ne sanıyordun yani bu adam kendini? Onu sırf bir lütufta bulunmuş olmak için çağırılmışlardı. Çünkü Pyotr Petroviç'in dostuydu, onunla aynı odada kalıyordu ve birini çağırıp ötekini çağdırmamak biraz tuhaf olurdu." "Evde kalmış kızıyla birlikte görgü budalası bir kadın da gelmemişti. Bunlar, Amaliya İvanovna'nın

evine taşınalı daha iki hafta olmasına rağmen, Marmeladov'un dairesinden özellikle de rahmetli sarhoş geldiği zaman, yükselen bağırsız çağırılardan rahatsız olmuşlar ve birkaç kez şikâyetinde bulunmuşlardı. Katerina İvanovna bir kavgaları sırasında Amaliya İvanovna'dan öğrenmişti bu şikâyetleri, Amaliya İvanovna bu kavga sırasında Katerina İvanovna'ya, "ayaklarının tırnağı bile olamayacakları kibar kiracıları" rahatsız ettiklerini haykırarak, bütün aileyi kapı dışarı etmekle tehdit etmişti. Katerina İvanovna "Ayağının tırnağı bile olamayacağı" söylenen bu kadınla kızını yas yemeğine çağdırmaya kesin olarak karar vermişti. Sağda solda rastlaştıklarında çalımla yüzünü başka yana çeviren bu kadına, kendisini yas yemeğine çağdırmakla "bu evde soylu düşünceler taşıyan soylu insanların yaşadığını ve yapılan kötülükleri hatırlamayıp, bu kötülükleri yapanları evlerine çağdırdıklarını" ve Katerina İvanovna'nın böylesi güç bir yaşama alışık olmadığını gösterecekti. Bütün bunları sofrada rahmetli babacığının valiliğiyle birlikte açıklamayı tasarlamıştı. Ayrıca, karşılaştıklarında yüzünü başka yana çevirmenin hiç de gerekli olmadığını, bunun aptalca bir davranış olduğunu, şöyle dolaylı yoldan dokunduruvorecekti. Şişko yarbay (aslında emekli üsteğmen) de gelmemişti. Ama onun dün sabahtan beri "kıymılda-yamayacak kadar yorgun" olduğu anlaşılmıştı. Kısacası gelenler yalnızca şu zavallı Polonyalı'yla, kirli fraklı, sivilceli yüzlü, pis pis kokan, miskin, sessiz bir memurdu; bir de çok eskiden beri Amaliya İvanovna'nın evinde oturan ve buradaki odasının kirasını kimin verdiği belli olmayan, bir zamanlar bilmem hangi postanede çalışmış sağır ve nerdeyse iyice kör bir ihtiyarla, terbiyesizce kahkahalar atıp duran sarhoş bir emekli teğmen, daha doğrusu işe memuru (hem de "aman Allah'ım!" yeleksiz olarak!) Adamın birisi ise Katerina İvanovna'ya selam bile vermeden geçip masaya kurulmuştu; hele birisi, elbisesi olmadığı için robdösambri gelmişti ki, artık terbiyesizliğin bu kadarına da-yanılamazdı: bu adam hemen Amaliya İvanovna ve Polonyalı'nın çabalarıyla odadan uzaklaştırıldı. Polonyalı da, Amaliya İvanovna'nın evinde hiç oturmamış, bu evde bugüne kadar hiç görülmemiş başka iki Polonyalı'yı getirmişti. Bütün bunlar Ka-

terina İvanovna'yı müthiş sinirlendirmişti. "Madem böyle olacaktı, bu hazırlıklar kimin için yapılmıştı?" Hatta sırf yer açılın diye, çocukları, zaten bütün odayı kaplamış olan masaya oturtmamışlar, onlara arka köşede, sandık üzerinde bir sofa kurmuşlardı. İki küçük bir sırada oturuyor, Poleçka ise, büyük kardeş olarak, onların karınlarını doyuruyordu. Bu arada yine Poleçka bütün "iyi çocuklara yapıldığı gibi", kardeşlerinin burunlarını silmek zorundaydı. Kısacası, Katerina İvanovna, ister istemez bütün konukları iki kat

büyüklenerek, hatta kibirle karşılamak zorunda kalmıştı. Kimilerine hele, özellikle sert bakıyor, sofraya buyur derken pes perdeden bir tavır takınıyordu. Bütün gelmeyenlerin sorumluluğunu nedense Amaliya İvanovna'ya yükleyi vermiş ve hemen ona karşı son derece saygısızca davranmaya başlamıştı. Amaliya İvanovna da ondaki bu değişikliği farketmiş ve buna bayağı canı sıkılmıştı. Pek de iyi bir sonuç va-adeden bir başlangıç değildi bu. Sonunda herkes sofrada yerini aldı.

Raskolnikov tam mezarlıktan döndüğü sırada gelmişti. Katerina İvanovna onun gelişine çok sevinmişti. Çünkü, birincisi, Raskolnikov bütün konuklar içinde tek "kültürlü konuk"tu ve "bilindiği gibi iki yıl sonra bura üniversitelerinde bir kürsü sahibi olmaya hazırlanıyordu"; ikincisi, çok istemesine rağmen mezarlığa gelemediği için son derece saygılı bir tavırla özür dilemişti. Katerina İvanovna ona dört elle sarıldı, sofrada yanına, sol tarafına oturttu (sağında Amaliya İvanovna oturuyordu) ve yemeklerin düzenli dağıtılması ve herkese yetmesi gibi telaşları ve koşuşturmaları arasında, üstelik de ikide bir konuşmasına engel olan ve kendisini nerdeyse boğulacak hale getiren ve galiba şu son iki gün içinde iyice azıtan, son derece acı verici öksürük nöbetlerine rağmen durmadan Raskolnikov'a bir şeyler söylüyor, yas yemeğinin uğradığı başarısızlıktan duyduğu haklı öfkeyi, içinde birikenleri ona bir an önce fıııldamaya çalışıyor, ama yine de bu öfkesi sık sık, konuklara, özellikle de ev sahibi kadına karşı tutamadığı, son derece neşeli kahkahalara bırakıyordu yerini. "Bütün suç şu baykuş suratlıda! Kimden söz ettiğimi anlıyorsunuz tabii: ondan, ondan!" Başıyla ev sahibi kadını gösteri-

461

yordu. "Baksanıza bir şuna: gözlerini nasıl da belertmiş! Kendisinden sörettiğimizi hissediyor, ama neler konuştuğumuzu anlayamıyor, gözlerini devirip duruyor. Tuh, baykuş karı! Hah-hah-ha! Öhü-öhö-öhö! Ya şu hotozuyla ne demek istiyor ki! Öhü-öhö-öhö! Farkında mısınız, herkes onun beni koruduğunu, buraya gelmiş olmakla beni onurlandırdığını sansın istiyor... Kendisinden doğru dürüst adamlar çağırmasını, özellikle de rahmetlinin tanıdıklarını çağırmasını rica etmişim, ama baksanıza o kimleri çağırması: bir alay soyтары! İpsiz, sapsız! Şu kirli suratlı adama bakın : adam değil, iki ayaklı sümüklüböcek! Hele şu Polonyalılar... hah-hah-ha! Hiç kimse, ama hiç kimse görmemiştir onları burada, ben de görmedim, öyleyse sorarım size, niçin gelmişler buraya? Yanyana nasıl da uslu uslu duruyorlar!" Katerina İvanovna birden bu Polonyalılardan birine seslenerek: "Pan, hey pan", dedi, "gözleme aldınız mı gözleme? Biraz daha alın... Bira için, bira! Votka istemiyor musunuz?.. Bakın hele, nasıl da yerinden fırlayıp selam verdi! Bakın bakın! Zavallılar, çok açlar herhalde! Zararı yok varsın yesinler. Hiç değilse gürültü etmiyorlar... yalnız... yalnız, doğrusu ev sahibinin gümüş kaşıkları korkutuyor beni!.. "Birden yanında duran ev sahibi kadına döndü, herkesin duyabileceği bir sesle, "Amaliya İvanovna!" dedi. "Bakın, söylemedi demeyin, gümüş kaşıkları korkutuyor beni!.. "Birden yanında duran ev sahibi kadına döndü, herkesin duyabileceği bir sesle: "Amaliya İvanovna!" dedi. "Bakın, söylemedi demeyin, gümüş kaşıklarınızı yürütürlerse karışmam! Hah-hah-ha!" Kendi sözüne kahkahalarla gülmeye başladı, sonra yine Raskolnikov'a dönüp yine başıyla kadını gösterdi: "Anlamadı, yine anlamadı! Ağzı bir karış açık, oturuyor... Bakın hele şuna: baykuş, tam bir baykuş! Yeni kurdeleli kukumav! Hah-hah-ha!"

Ama burada kahkahaları beş dakika kadar süren dayanılmaz bir öksürük nöbetine dönüştü. Mendili kana bulandı, alnında ter damlacıkları belirdi. Kanlanan mendilini sessizce Raskolnikov'a gösterdi. Yanakları al al olmuştu. Heyecan içinde, güçlkle soluyarak Raskolnikov'un kulağına eğildi ve:

462

"Baksanıza", diye fıııldadı, "ona ince bir iş vermişim ben, yani o bayanla kızını da çağırmasını istemişim... Kimden sö-zettiğimi anlıyor musunuz? Büyük nezaket göstermek ve çok hünerli olmak gerekir böyle konularda, oysa Amaliya İvanovna kim bilir nasıl davrandı ki, kadın bu gibi hallerde başvurulması gereken en basit nezaket kurallarını bile yerine getirmedi, ne kendisi geldi, ne birini gönderip özür diledi... Sersem karı! Kendini beğenmiş şey! Taşralı n'olacak! Kendine emekli maaşı bağlatabilmek için devlet dairelerinin eşiklerini aşındırmaya germiş ölü bir binbaşı dulu! Ellibeşinde olduğu halde allık sürüyor, boyanıyor (herkes biliyor bunu)... Pyotr Petroviç'in niçin gelmediğini de bir türlü anlayamıyorum! Sonya nerde peki? Nereye gitti? Hah, işte geldi! Nereye kayboldun Sonya? Babanın gömüldüğü i bir günde bu düzensizliğin çok tuhaf doğrusu! Rodion Romano-viç, izin verin de yanınıza otursun. İşte senin yerin. Soneçka... Ne istersen al tabağına! Söğüş al, en iyisi o. Şimdi gözlemeler de gelir. Çocuklara da verdiler mi? Poleçka, bütün yemeklerden aldınız mı? Öhü-öhö-öhö! İyi iyi! Lyonya, uslu çocuk ol... Sen de kolya, bacaklarım sallayıp

durma öyle... Sen ne diyorsun Soneçka?"

Sonya, herkesin duyabileceği bir sesle konuşmaya özen göstererek, Pyotr Petrovic'in nasıl özür dilediğini, onun kullandığı en kibar, en saygı belirten sözcükleri seçerek ve bunları bir kez de kendi süsleyerek anlatmaya başladı. Ayrıca, Pyotr Petrovic'in iş konusunda başbaşa görüşmek ve ilerisi için neler yapabileceklerini kararlaştırmak için fırsat bulur bulmaz geleceğini söylediğini ekledi.

Sonya bu sözlerin Katerina İvanovna'yı yatıştıracaklarını, en önemlisi de bunlardan hoşlanacağını, gururlanacağını biliyordu. Raskolnikov'un yanına oturmuştu. Onu hafifçe selamlamış, sonra bir an meraklı gözlerle bakmıştı. Aslında yemek boyunca gözlerini durmadan ondan kaçırmaya çalışmıştı. Kendisini memnun etmek için yemek süresince Katerina İvanovna 'ya bakıp durmuştu, ama dalgın olduğu anlaşılıyordu. Ne onun, ne de Katerina İvanovna'nın üzerlerinde yas elbisesi vardı. Sonya koyu kahverengi bir elbise giymişti. Katerina İvanovna'nın sırtında ise biricik elbisesi olan çizgili, koyu renkli entarisi vardı.

463

Pyotr Petroviç'le ilgili haberi hoşnutlukla karşıladı Katerina İvanovna: Sonya'nın söylediklerini ciddi ciddi dinledi, yine aynı ciddilikle Pyotr Petroviç'in sağlığını sordu, sonra Raskolnikov'un kulağına eğilerek, çevreden de duyulabilecek bir fısıltıyla Pyotr Petroviç gibi saygın, seçkin bir kişinin, ailesine olan bağlılığını ve babacığıyla olan eski dostluğuna rağmen, -böyle tuhaf bir topluluğun- arasına katılmasının gerçekten de doğru kaçmayacağını, söyledi.

"Size özellikle bunun için minnettarım Rodion Romanoviç," diye sürdürdü sözlerini: yine fazlaca duyulabilecek bir fısıltıyla konuşuyordu, "böyle bir topluluk içinde dahi bizimle tuz ekme paylaşmaktan kaçınmadınız. Bununla birlikte rahmetli kocamla aranızdaki özel dostluğun da sözünüzü tutmakta büyük payı olduğuna eminim."

Katerina İvanovna bunları söyledikten sonra, gururla, ağır başlılıkla konuklarını gözden geçirdi, birden masanın öbür ucunda oturan sağır ihtiyara özenle "Kızarmış et isteyip istemediğini, kendisine porto verip vermediklerini" sordu. İhtiyar karşılık vermedi, yanındakiler kendisini dürtüp alay ettikleri halde, uzun süre kendisine ne sorulduğunu anlayamadı. Ağzını açmış, aptal aptal etrafına bakıp duruyordu. Onun bu durumu masanın genel neşesini daha da artırmıştı.

Katerina İvanovna yeniden Raskolnikov'a dönerek: "Şuna da bakın hele," dedi, "ne salak şey! Ne diye getirmişler ki onu buraya? Pyotr Petroviç'e gelince, ben ona her zaman gü-venmişimdir ve... "Katerina İvanovna sözünün burasında Ama-liya İvanovna'ya döndü, kadını ürkütecek kadar sert bir sesle, "Pyotr Petroviç, sizin o, babacığınızın mutfağına aşçı olarak bile giremeyecek, takip takıştırmış yosmalarınıza benzemez... Rahmetli kocam ise, sonsuz iyiliğiyle onları kabul ederek, kendilerine şeref verirdi."

Bu arada on ikinci kadeh votkayı yuvarlamakta olan emekli iâşe memuru:

"Evet efendim", diye bağırdı, "içkiyi çok severdi... İyi içerdi!.."

Katerina İvanovna adama dönerek: 464

"Kocamın böyle bir zayıflığı vardı", dedi, "bu herkesin bildiği bir şey. Ama o iyi yürekli, ailesini seven ve ona saygı duyan bir insandı; tek kusuru, kendi iyiliği yüzünden her türlü ahlâksıza karşı asın dostluk göstermesiydi. Tanrı bilir kimlerle, hatta belki de pabucunun tabanı etmeyecek adamlarla otur içerdi. Düşünebiliyor musunuz, Rodion Romanoviç? Cebinde bir gün bir horoz şekeri bulmuştuk, ayakta duramayacak kadar sarhoştı, ama yine de çocuklarını düşünmüştü."

Emekli iâşe memuru.

"Horoz mu?" diye bağırdı. "Horoz mu dediniz?"

Katerina İvanovna ona cevap vermeye tenezzül etmedi. Dalmıştı, derin derin göğüs geçirdi, sonra Raskolnikov'a dönerek:

"Herhalde siz de benim ona sert davrandığımı düşünüyor-Sunuzdur", dedi. "Oysa bu hiç de böyle değil! O, bana saygı duyardı, bana büyük saygısı vardı! Çok iyi yürekli bir insandı! Bazen ona öyle acırdım ki..! Bazen bir köşeye oturur, oradan bana üzgün üzgün bakardı! Dayanamaz, kalkıp okşamak isterdim kendisini. Ama sonra, 'Böyle yaparsam yine içkiye başlar' diye düşünürdüm. Çünkü onu ancak sertlikle bir parça olsun tutabiliyordum."

Emekli iâşe memuru:

"Evet, saçlarının yolunduğunu, hem de bunun pek çok kez olduğunu biliriz!" diye bağırdı ve bir kadeh vodka daha yuvarladı.

Katerina İvanovna emekli iâşe memurunun sözünü keserek:

"Bazı ahmakların yalnızca saçlarını yolmak değil, süpürge sopasıyla okşanmalarında da büyük yarar vardır..." dedi. "Bu kez rahmetli kocamdan söz

etmiyorum!"

Yanaklarındaki kırılmaları lekeler gitgide koyulaşüyor, göğsü hızla kalkıp iniyordu. Az daha üzerine varılırsa, bir olay çıkarmaya hazırdı. Masa başındakilerin çoğunun hoşuna gidiyor gibiydi bu durum, kıs kıs gülüyorlar, işe memurunu kıskırtıyorlar, kulağına bir şeyler fısıldıyorlardı.

Emekli işe memuru:

"İzinizle sormak isterim... Siz kimden... yani siz kimi... buyurdunuz ki... Aman, boşver! Değmez! Saçma! Dul bir kadın!

465

Onu bağıslıyorum... Benden pas!" diye söylendi ve bir kadeh daha votka yuvarladı.

Raskolnikov oturuyor ve konuşulanları tiksintiyle dinliyordu. Katerina İvanovna'nın aralıksız tabağına doldurduğu şeyleri incelik gereği ve sırf kadını incitmemiş olmak için, çatalının ucuyla söyle bir dokunarak yiyordu. Bakışları hep Sonya'nın üzerindediydi. Sonya'nın da gitgide kaygılanmakta olduğu görülüyordu; yas yemeğinin tatlılıkla sona ermeyeceğini hissediyor, öfkesi gitgide artmakta olan Katerina İvanovna'yı korkuyla izliyordu. Sonya bu arada, iki taşralı kadının Katerina İvanovna'nın çağırmasını böylesine kaba bir biçimde geri çevirmelerinin tek nedeninin kendisi olduğunu da biliyordu. Amaliya İvanovna'dan öğrendiğine göre, kızın annesi hatta kendilerine böyle bir çağrıda bulunulmasına kızmış ve, 'kızını böyle bir kızla nasıl yanyana oturtabilirim?' diye sormuştu. Sonya, Katerina İvanovna'nın bu durumu şu ya da bu şekilde öğrenmiş olduğunu da hissediyordu; Sonya'nın aşağılanması, Katerina İvanovna için kendisinin, çocuklarının, babacığının aşağılanmasından farkıydı, tek kelimeyle bu onun için öldürücü bir aşağılanmaydı ve Sonya onun "bu şıllıklara gereken dersi vermeden" kolay kolay yatışmayacağını biliyordu. Aksi gibi tam bu sırada, masanın öbür ucundan biri Sonya'ya, bir tabak gönderdi: tabakta ekmeğin içinden yapılmış ve bu okla delinmiş iki kalp vardı. Katerina İvanovna çileden çıktı ve bulunduğu yerden masanın öbür ucuna bu tabağı gönderenin sarhoş bir eşek olduğunu haykırdı. Havanın gitgide gerginleşmesinden tedirgin olan ve Katerina İvanovna'nın kendisine karşı takındığı kibirli tavırdan rahatsız olan Amaliya İvanovna sofranın tatsız havasını dağıtmak ve bu arada herkesin gözünde kendini yüceltmek için, damdan dü-şercesine, hiç ilgisiz bir fıkra anlatmaya başladı. "Tanıdığı Kari adında bir eczacı kalfaşı bir gece arabayla gidiyormuş, arabacı Karl'ı öldürmek istemiş. Kari de kendisini öldürmemesi için çok, çok yalvarmış, ağlamış, kollarını önünde kavuşturmuş, çok korkmuş ve korkudan yürek inmiş". Katerina İvanovna hafifçe gülümseyerek, Amaliya İvanovna'nın. Rusça fıkra anlatmaması gerektiğini söyledi. Amaliya İvanovna bu sözlere daha da alındı

466

ve "fater aus Berlin'in* çok, çok önemli bir kişi olduğunu ve hep eli ceplerde dolaştığını" söyledi. Katerina İvanovna dayanamayıp öylesine gülmeye başladı ki, neredeyse çileden çıkmak üzere olan Amaliya İvanovna, son bir dayanma gücüyle kendini tutabildi.

Katerina İvanovna neşe içinde:

"Şu kukumava da bak hele!" dedi Raskolnikov'a. "Elleri cebinde dolaşırdı" demek istedi, oysa söylediği sözden başkalarının ceplerini karıştırdığı anlamı çıktı, öhö-öhö-öhö! Bilmem siz de farkettiniz mi, Rodion Romanoviç, Petersburg'taki bütün yabancılar, özellikle de surdan burdan bizim buralara gelip duran Almanlar, bizden çok daha aptallar! Fıkra böyle mi anlatılır al-lahaşkına! "Eczacı kalfaşı Kari korkudan yürek inmiş!" Ahmak herif, arabacının elini kolunu bağlayacak yerde, kendisi "ellerini önünde kavuşturmuş ve ağlamış, çok yalvarmış" Salak karı!.. Fıkranın da çok dokunaklı olduğunu sanıyor, bunun ne denli ahmakça bir şey olduğundan en ufak bir kuşkusunu yok! Bana kalırsa şu sarhoş işe memuru bile bu karıdan çok daha akıllı; hiç değilse bu ayyaş son akıl kırılmalarını da votkasına meze edip içmiş, oysa şu karının tafra satışına, kurumlanışına bakın! Nasıl da gözlerini devire devire oturuyor! Kızıyor! Kızıyor bir de! Hah-hah-ha! Öhö-öhö-öhö!"

Neşesini bulan Katerina İvanovna hemen birtakım ayrıntılı açıklamalara girişti ve birden, kendisine bağlanacak maaşla öz kenti olan T... de soylu kızlar için bir pansiyon açacağını anlatmaya başladı. Bu konudan daha önce Raskolnikov'a hiç söz etmemiş olduğu halde, birden en ince ayrıntıları anlatmaya girişti. Tam bu sırada, nerden çıktıysa bir de "diploma" çıkıverdi ortaya; bu, Marmeladov'un bir meyhane köşesinde Raskolnikov'a karışın, enstitüyü bitirme gününde "valinin ve öteki bazı kişilerin önünde" omuzunda bir şalla dansettiğini anlattığı sırada sözünü ettiği şu ünlü diplomaydı. Diploma anlaşılan bu kez de Katerina İvanovna'ya bir pansiyon açma ve yönetme hakkı veren bir belge görecekti! Ama diplomanın şu anda Katerina İvanov-

na'nın üzerinde bulunmasının asıl nedeni, yas yemeğine gelmiş olsalardı "şu iki rüküş şıllığı" caneviden vurmak ve Katerina İvanovna'nın soylu, "hatta aristokrat bir ailenin, bir albayın kızı olarak, şu son sıralarda ortalarda sıkça görülmeye başlayan birtakım maceracı türedilerle karşılaştırılmayacak kadar üstün olduğunu" kanıtlamaktı. Diploma hemen sarhoş konuklar arasında elden ele dolaştı; Katerina İvanovna da buna engel olmadı, çünkü gerçekten de diplomada kendisinin albay rütbesine eşit bir danışman ve bir süvari kızı olduğu en toutes lettres* yazılıydı. İyice coşan Katerina İvanovna, gelecekte T... de süreceği güzel ve sakin hayatı; pansiyonunda ders vermeleri için çağıracağı lise öğretmenlerini, enstitüsündeyken Katerina İvanovna'nın da Fransızca öğretmeni olan ve ömrünün kalan günlerini T... de geçirmekle olan ihtiyar . Fransız Mangot'nun nasıl az bir ücretle onun pansiyonuna geleceğini ayrıntılarıyla anlatmaya başladı. Sözü sonunda Sonya'ya getirdi; "Sonya da kendisiyle birlikte T... ye gelecek ve orada her konuda kendisine yardımcı olacaktı". Bu sırada masanın öteki ucundan birinin kıkırdediği duyuldu. Katerina İvanovna bu gülüşü farketmemiş gibi küçümser bir tavır takınmaya çalıştıysa da, birden sesini yükseltip büyük bir coşkuyla, Sonya Semyonov-na'nın kendisine yardımcı olmaya layık, yetenekleri kuşku götürmez bir kız olduğunu, "güzel, sabırlı, özverili, soylu ve kültürlü" bir kız olduğunu anlatmaya başladı. Bu arada Sonya'nın yanağını okşadı, yerinden kalkıp iki kez candan bir biçimde kucaklayıp Sonya'ya öptü. Sonya kıkırmızı kesildi, Katerina İvanovna da ağlamaya başladı, ama aynı anda kendisinin "sinirleri zayıf bir budala plduğunu, aşırı uygulandığını, artık yemek bittiğine göre çay verilmesine başlanabileceğini" söyledi. Tam bu sırada, bütün bu konuşmalar boyunca kendisinin tek söz söylememiş olmasına ve kimsenin kendisini dinlememesine müthiş içerleyen Amaliya İvanovna birden son bir denemede bulunmak gibi bir tehlikeyi göze aldı ve Katerina İvanovna'ya, açacağı pansiyonda kızların çamaşırlarının (die wasche) temiz olmasına özel (Aslında da Fransızca): Tümüyle (Çev.)

bir dikkat göstermesi gerektiğine, "bu çamaşırlarla çok iyi ilgilenecek iyi bir kadın (die Dame) buldurması gerektiğine", sonra "genç kızların geceleri gizlice roman okumalarının da önlenmesi gerektiğine" ilişkin işletmecilikle ilgili ve derin anlamlı birkaç noktayı işaret etmek cesaretinde bulundu. Gerçekten de iyice sinirlenen ve yorulan, üstelik de bu yas yemeğinden bıkmaya başlayan Katerina İvanovna, Amaliya İvanovna'yı "tersleyerek" "iyice saçmaladığını", hiçbir şeyden anlamadığını, die wasche konusunun, soylu bir pansiyon müdiresini değil, çamaşır görevlisini ilgilendiren bir sorun olduğunu, roman konusuna gelince, böyle bir istekte bulunmanın terbiyesizlikten başka bir şey olmayacağını, kendisinin artık lütfen susmasını rica ettiğini, söyledi. Çileden çıkan Amaliya İvanovna, bunları kendisine "iyilik olsun" diye söylediğini, "çok, çok iyilik olsun" istediğini, kendisinin "ne zamandır ev kirasını ödemediğini" söyledi. Katerina İvanovna, Amaliya İvanovna'nın "iyilik olsun" sözünün yalan olduğunu, çünkü daha dün rahmetli kocası masada yatarken gelip kira sözleriyle kendisini canından bezdirdiğini söyleyerek "lafı ağzına tıkadı". Bunun üzerine de Amaliya İvanovna "o kadınları davet ettiğini, ancak o kadınların gelmediğini, çünkü o kadınların soylu olduklarını ve soylu olmayan kadınların evlerine gelemeyeceklerini" söyledi. Katerina İvanovna da hemen/bir bulaşıkçı olduğuna göre onun gerçek soyluluk konusunda yargıda bulunamayacağını "belirtti". Bu sözlere dayanamayan Amaliya İvanovna, "fateraus Berlin'in çok, çok önemli bir kişi olduğunu, hep elleri ceplerinde dolaşarak puf! puf! yaptığını" açıkladı ve babasının bu işi nasıl yaptığını tam canlandırabilmek için de iskemlesinden kalkıp ellerini ceplerine soktu, yanaklarını şisirerek, ağ--zından puf-puf gibi anlaşılmasız birtakım sesler çıkarmaya başladı. İki kadın arasında bir kavga çıkacağını anlayan ve kendisini onayladıklarını belli ederek Amaliya İvanovna'yı kışkırtan konukların gürültülü kahkahaları sarmıştı ortalığı. Katerina İvanovna artık bu kadarına dayanamazdı, hemen, Amaliya İvanovna'nın belki de hiç fater'i olmadığını, Petersburg'da doğmuş ayyaş bir yabancı olduğunu, daha önceleri de herhalde orda burda aşçılık ettiğini, hatta belki de daha aşağılık işlerde çalıştığını her-

kesin duyabileceği bir biçimde "açıkça dile getirdi". Amaliya İvanovna İstakoz gibi kızardı ve ıslıksı bir sesle, "asıl Katerina İvanovna'nın fater'i olmadığını; kendisininse uzun redingotlar giyen ve puf! puf! diye sesler çıkararak dolaşan bir fater aus Berlin'i olduğunu" söyledi. Katerina İvanovna aşağılayıcı bir tavırla kendisinin soyunun herkesçe bilindiğini, işte su

diplomada da, babasının albay olduğunu basılı olarak belirtildiğini, Amaliya İvanovna'nın babasına gelince (eğer ille de bir babası varsa) bunun olsa olsa, Petersburg'lu bir yabancı olduğunu ve mesleğinin de sütçülük olabileceğini, ama babasının hiç olmamasının daha akla yakın olduğunu, çünkü baba adının İvanovna mı, Lyudvig-novna mı olduğunu hâlâ belli olmadığını söyledi. İyice kendinden geçen ve masaya bir yumruk indiren Amaliya İvanovna, çığlık çığlığa adının Lyudvigovna değil, Amal-İvan olduğunu, "babasının adının Yohan olduğunu, kendisinin belediye başkanlığında bulunduğunu", Katerina İvanovna'nın babasının "hiçbir zaman belediye başkanlığı etmediğini" haykırdı. Katerina İvanovna sandalyesinden kalktı, (yüzü bembeyaz olmasına ve göğsü hızla inip kalkmasına rağmen) sakin bir sesle ve sertçe, "eğer Amaliya İvanovna aşağılık faterini bir kez daha onun ba-bacılığıyla yanyana getirmeye kalkarsa başındaki hotozu kapıp yere çalacağını ve ayakları altında çiğneyeceğini" söyledi. Bu sözleri duyan Amaliya İvanovna odada dört dönerek olanca gücüyle, bu evin sahibinin kendisi olduğunu ve Katerina İvanovna'nın "hemen şu anda evini terketmesi" gerektiğini haykırdı; sonra da nedense masadan gümüş kaşıkları toplamaya girişti. Müthiş bir curcuna kopmuştu odada; bağırış çağırışlara çocuk ağlamaları da karıştı. Sonya, Katerina İvanovna'yı tutmaya hazırlanıyordu; ama Amaliya İvanovna bağırarak sarı kart* üzerine bir şeyler söyleyince, Katerina İvanovna, Sonya'yı itti ve az önce hotoz üzerine savurduğu tehdidi yerine getirmek için Amaliya İvanovna'nın üzerine atıldı. Tam bu sırada kapı açıldı ve eşikte birden Pyotr Petroviç Lujin görüldü. Olduğu yerde öylece duruyor ve sert, dikkatli bakışlarla kalabalığı süzüyordu. Katerina İvanovna fırlayıp ona doğru atıldı.

* Fahişelere verilen vesika (Cev.) 470

III

"Pyotr Petroviç", diye bağırdı, "hiç olmazsa siz koruyun bizi! .iutsuz bir soylu kadına karşı böyle davranamayacağını, işin ucunun mahkemeye varacağını su budala yaratığa bari siz anlatın!.. Doğruca vali hazretlerine iletteğim durumu... Hesabını sorarlar ondan bu yaptıklarını... Babamla paylaştığımız tuz ekmeğin hatırı için olsun, şu yetimleri koruyun!" "İzin verin hanımefendi, izin verin" dedi Pyotr Petroviç, ellerini uzatıp Katerina İvanovna'yı durdurmaya çalışarak." Çok iyi biliyorsunuz ki, babanızla tanışmak şerefine erişmedim... İzin perin hanımefendi! (Birisinin bir kahkaha attığı duyuldu). Öte yandan sizin Amaliya İvanovna ile şu bitip tükenmek bilmez kavgalarınıza karışmak niyetinde de değilim... Ben buraya... kendimle ilgili bir iş için geldim... ve hemen üvey kızınız Sonya... İvanovna... Böyleydi galiba? Evet, Sonya İvanovna'yla görüşmek istiyorum. İzin verin de geçeyim..."

Ve Pyotr Petroviç, Katerina İvanovna'nın yan tarafından dolaşarak, Sonya'nın bulunduğu karşı köşeye doğru yürüdü.

Katerina İvanovna yoldurumla vurulmuşçasına olduğu yerde kalakaldı. Pyotr Petroviç'in, babasıyla tuz ekmeği paylaştığını nasıl inkâr edebildiğini anlayamıyordu. Uydurduğu bu tuz- ekmeği hikâyesine kendisi tümüyle inanıyordu. Pyotr Petroviç'in resmi, kuru, hatta aşağılayıcı tavrı da onu şaşırtmıştı. Sonra onun görünmesiyle birlikte bütün sesler yavaş yavaş kesilmiş, ortalığa bir sessizlik çökmüştü. Öte yandan, odadaki kalabalığa hiç uymayan, bu "ciddi işadamların" buraya çok ciddi bir nedenle geldiği ve onu buraya ancak olağanüstü bir olay getirebileceğine göre herhalde az sonra bir şeyler olacağı belliydi. Sonya'nın yanında durmakta olan Raskolnikov, Pyotr Petroviç'in geçebilmesi için yana çekildi; Pyotr Petroviç onu hiç farketmemiş gibiydi. Bir dakika kadar sonra odanın kapısında Lebezyatnikov da görüldü, ama o içeri girmemiş, merakla, hatta şaşkınlıkla eşikte durup konuşulanları dinlemeye başlamıştı; ancak uzunca bir süre, olup bitenlerden o da bir şey anlayamamıştı.

Pyotr Petroviç özellikle belli bir kişiye seslenmeden:

471

"Toplantınızı kestiğim için özür dilerim", dedi, "ama oldukça önemli bir durum var ve ben bu işin kalabalık önünde konuşulacak olmasından memnunum. Amaliya İvanovna, ev sahibi olarak, benimle Sonya İvanovna arasında şu anda geçecek konuşmaya dikkat etmenizi özellikle rica ederim." Çok şaşırان ve daha şimdiden korkmaya başlayan Sonya'ya dönerek sürdürdü sözlerini: "Sonya İvanovna, sizin ziyaretinizden hemen sonra, arkadaşım Andrey Semyonoviç Lebezyatnikov'un odasındaki masanın üzerinden, bana ait yüz rublelik bir banknot kayboldu. Şu ya da bu şekilde, bu paranın şu anda nerede bulunduğunu biliyorsanız ve bize söylerseniz, bu kadar insanın önünde size namus sözü veririm ki, bu iş burada bitecektir. Aksi halde çok ciddi önlemlere başvurmak zorunda kalacağım... ki o zaman artık suç kendinizde arayın!"

Odaya tam anlamıyla sessizlik egemendi. Ağlayan çocuklar bile susmuşlardı. Sonya ölü gibi sararmış, Lujin'e bakıyor, hiçbir şey söylemiyordu. Henüz hiçbir şey

anlamamış gibiydi. Böylece birkaç saniye geçti.

Lujin gözlerini ona dikerek:

"Evet?" dedi. "Ne diyorsunuz?"

Sonunda duyulur duyulmaz bir ses çıktı Sonya'dan:

"Bilmiyorum... Ben hiçbir şey bilmiyorum..."

"Bilmiyor musunuz?" dedi Lujin: birkaç saniye sustu, sonra yine sert ama öğüt

verir gibi bir tavırla: "Düşünün Matmazel, enine boyuna, iyice bir düşünün

durumu, istediğiniz kadar süre vermeye hazırım size düşünmeniz için. Dikkat

buyrun: eğer bu kadar emin olmasaydım, bunca tecrübemin üzerine sizi açıkça

suçlamak tehlikesini göze alamazdım. Çünkü böyle herkesin gözü önünde yapılan

suçlamalar, bile bile yapılan sahte suçlamalar, ya da yanlışlığa düşerek yapılan

suçlamalar, bir bakıma o suçlamayı yapan kişiyi suçlu duruma düşürür. Bunu

biliyorum. Bu sabah, ihtiyacım olduğu için yüzde beşlik tahvillerimden birkaç

tanesini paraya çevirmiştim, nominal değerleri üç bin rubleydi tahvillerin.

Hesabı cep defterimde yazılıdır. Eve gelip paraları saydım -Andrey Semyonoviç de

buna tanıktır,- iki bin üç yüz rublesini cüzdanıma yerleştirdim, cüzdanımı da

çeketi-

472

min yan cebine koydum. Masada beş yüz ruble kadar bir para kalmıştı, bu paralar

arasında üç tane yüzlük banknot vardı. Bu sırada (benim çağırmam üzerine) siz

geldiniz odaya. Yanımda kaldığınız sürece çok heyecanlıydunuz, o kadar ki,

konuşmamız daha bitmediği halde, üç kez kalkıp gitmeye davrandınız. Andrey

Semyonoviç bunların hepsine tanıklık edebilir. Herhalde, Matmazel, sizi Andrey

Semyonoviç aracılığıyla çağırılmamanın biricik nedeninin, öksüzlerin ve Katerina

Ivanovna'nın acınası durumları üzerine sizinle konuşmak (çünkü ben yas yemeğine

gelemeyecektim), bir yardım defteri açmanın ya da piyango düzenlemenin yararlı

olup olmayacağını görüşmek için olduğunu inkâr etmeyeceksinizdir? Siz bana

teşekkür ettiniz, hatta , gözleriniz yaşardı (size her şeyi bir bir anlatıyorum,

çünkü, birincisi, olup bitenleri size hatırlatmak istiyorum, ikincisi de, en

ufak bir ayrıntıyı bile gözden kaçırmadığımı göstermek istiyorum). Sonra,

aileniz için ilk yardım olmak üzere, masadan on rublelik bir banknot alıp size

verdim. Bunların hepsini Andrey Semyonoviç de gördü. Daha sonra sizi kapıya

kadar geçirdim. Siz hep aynı heyecan içindeydiniz. Siz çıktıktan sonra Andrey

Semyonoviç'le on dakika kadar konuştuk, daha sonra Andrey Semyonoviç de çıktı.

Bunun üzerine, bir kez daha sayıp' kaldırmak için masadaki paraların basma

döndüğümde, büyük bir şaşkınlıkla, yüz rublelik bir banknotun eksik olduğunu

gördüm. Şimdi düşünelim.: Andrey Semyonoviç'ten kuşulanamazdım; bunu düşünmek

bile utandırır beni. Hesaplarımda yanlış olamazdım, çünkü sizin odaya

gelmenizden bir dakika önce paraları hesaplamış ve toplamı doğru bulmuştum.

Sizin heyecanlı halinizi gitmek için o acelenizi, bir an elinizin masada

durduğunu hatırlayınca, öte yandan toplumsal .durumunuzu göz önüne alınca,

dehşet içinde, hatta hiç istemememe rağmen, kuşkusuz zalimce, ama haklı bir

kuşkuya düşmek zorunda kaldığımı siz de kabul edersiniz! Şunu bir kez daha

tekrarlayayım ki, kendime kesinlikle güvenmeme rağmen, yine de böylesi bir

suçlamayla kendimi tehlikeye attığımı biliyorum. Ama gördüğünüz gibi bir an bile

duraksamadım, isyan ettim, niçin olduğunu da size söyleyeyim: bunun biricik

nedeni, hanımefendi,

473

bunun biricik nedeni, sizin kapkara nankörlüğünüzdür! Şu ise bakın! Ben sizi bir

felaketle karşı karşıya bulunan ailenizin çıkarları için çağırayım, gücüm

oranında size on rublelik yardımda bulunayım, siz bana bütün bunların üzerine,

hem de hemen o anda, böyle bir davranışta bulunun! Hayır, bu hiç iyi bir şey

değil! Size bir ders vermek gerekiyor. .Düşünün bir kez... Ayrıca sizden gerçek

bir dostunuz sıfatıyla (şu anda daha iyi bir dostunuz olamaz çünkü!) rica

ediyorum, aklınızı başınıza toplayın! Yoksa acımasız davranacağım! Evet, ne

diyorsunuz?"

Sonya dehşet içinde:

"Ben sizden bir şey almadım", dedi, " Siz kendiniz bana bir on ruble verdiniz,

iste, alın onu da..." Sonya cebinden mendilini çıkardı, düğümlediği yeri bulup

on rubleyi çıkardı ve parayı Lu-jin'e uzattı."

Pyotr Petroviç parayı almadı, çıkışarak:

"Demek yüz rubleyi aldığınızı kabul etmiyorsunuz?" dedi.

Sonya çevresine bakındı. Herkes ona korkunç, sert, alaycı, nefret dolu

bakışlarla bakıyordu. Raskolnikov'a bir göz attı... Delikanlı kollarını

kavuşturmuş, sırtı duvara dayalı, alev alev yanan gözlerle kendisine bakıyordu.

"Ah, Tanrım!" diye haykırdı Sonya.

Lujin usulca, hatta sevecenlik dolu bir sesle.

"Amaliya Ivanovna", dedi, "durumu polise bildirmemiz gerekiyor, bunun için çok

rica ediyorum, şimdilik kapıyı çağırıyorsunuz!"

"Gott der Barmherzige*! Ben onun hırsız olduğunu zaten biliyordum!" dedi Amaliya İvanovna:

"Biliyor muydunuz?" dedi Lujin. "Öyleyse böyle bir sonuca varmış olmak için birtakım nedenleriniz olsa gerek? Tanıklar önünde söylemiş de olsanız, bu sözlerinizi unutmamanızı rica edeceğim sizden, saygı değer Amaliya İvanovna." Birden, her yandan gürültülü konuşmalar duyuldu, herkes kıyıldı.

Kendine gelen Katerina İvanovna, bulunduğu yerden ko-parcasına Lujin'in üzerine atıldı:

* Aslında da Almanca: Merhametli Tanrım! (Çev.)

474

"Nasıl! Siz onu hırsızlıkla mı suçluyorsunuz? Sonya'yı, öyle mi? Ah, alçaklar, alçaklar! "Sonra Sonya'ya atıldı, kupkuru kollarıyla bir mengene gibi sıkarak kucakladı." Sonya! Nasıl alırsın en bu adamın verdiği on rubleyi! Ah, aptal! Ver çabuk! Ver şu-lun on rublesini! Evet, işte!"

Sonya'nın elinden parayı alıp avucunda buruşturdu ve olan-:a gücüyle Lujin'in suratına fırlattı. Buruşturulmuş para Lujin'in çözüne çarptı ve oradan yere sektti. Amaliya İvanovna parayı almak için fırladı. Pyotr Petroviç müthiş öfkelenmişti:

"Tutun su deli karıyı!" diye bağırdı.

Bu arada kapıda, Lebezyatnikov'un yanında, aralarında o iki paşralı kadının da bulunduğu, birkaç kişi daha belirdi.

Katerina İvanovna

"Nasıl! Deli mi? Ben mi deliyim?" diye bağırdı. "Aptal! Seni aptal seni! Seni hilebaz dava vekili seni! Aşağılık herif! Sonya enden para çalacak ha! Değil çalmak, Sonya sana üste para verir be!" Sinirli bir kahkaha atan Katerina İvanovna, parmağıyla herkese Lujin'i göstererek: "Şu aptalı görüyor musunuz?" diye odanın dört bir yanına atılmaya başladı; bu sırada ev sahibi Amaliya İvanovna gözüne ilişti: "Nasıl! Sen de mi?.. Sen de mi onun hırsız olduğunu söylüyorsun, yağ tulumu! Seni Prusyalı tavuk seni! Ah sizi! Ah sizi! Sizi! Sizi! Sizi! Senin yanından geldikten sonra, alçak herif, odadan dışarı bile çıkmadı, şuracıka, Ro-dion Romanoviç'in yanında oturdu! Arayın üstünü! Dışarı çıkmadığına göre, paranın üzerinde olması gerekir! Ara, hadi ara üstünü! Arasana! Ama eğer bir şey bulamazsan, kusura bakına halin dumandır! Doğruca efendimize çar hazretlerine, merhametli çarımıza başvuracağım, ayaklarına kapanacağım! Bugün, hemen şimdi! Ben garibim, beni bırakırlar yanına! Bırakmazlar mı sanıyorsun? Yalan söylüyorsun, bırakırlar! Bırakırlar iste! Sonyanın mazlum bir kız olduğunu bildiğim için böyle yaptın değil mi? Buna güveniyordun, öyle değil mi? Ama, kardeş ben yaman kadınımdır! Sökmez bana bu numaralar! Ara hadi! Arasana! Arasana! Arasana!.."

Katerina İvanovna bunları söylerken, bir yandan da Lujin'i öfkeyle çekiştirerek Sonya'ya yaklaştırmaya çalışıyordu.

475

"Ben hazırım... Söylediklerimin hesabını da verebilirim..." diye mırıldandı Lujin. "Ama... siz lütfen kendinize gelin hanımefendi! Ne yaman bir kadın olduğunuz fazlasıyla görülüyor... Ama bu... bu nasıl olabilir? Evet, yeterince tanık var, ama yine de bu isin polis önünde yapılması gerekir. Ben hazırım... Ama yine de zor bir durum... cinsiyet meselesi var ortada... Amaliya İvanovna da yardım ederse eğer... Ama bu işler yine de böyle yapılmaz... Nasıl yapsak acaba?"

"Kimi isterseniz çağırın!" diye bağırdı Katerina İvanovna.

"Kimi isterseniz çağırın, arasın! Sonya, çevir ceplerini tersine, görsünler! İşte! İşte! Bak bakalım canavar herif! Bak işte, bom-

. bos! Burda mendili vardı, görüyor musun, bomboş cebi! İşte öteki cebi! İşte, görüyor musun!"

Katerina İvanovna, Sonya'nın ceplerini tersine çevirmeye, daha doğrusu yırtarcasına çekiştirmeye başlamıştı. Ama birden ikinci olarak çektiği sağ cepten bir kâğıt parçası fırladı, havada bir yay çizip tam Pyotr Petroviç'in önüne düştü. Bunu herkes görmüştü, bağıranlar oldu. Pyotr Petroviç eğildi, kâğıdı iki parmağıyla yerden aldı, kaldırıp herkese göstererek açtı. Bu, sekize katlanmış yüz rublelik bir banknottu. Pyotr Petroviç elini havada dolaştırarak banknotu herkese gösterdi.

"Hırsız! Defol evimden!, Polis! Polis!" diye bağırdı Amaliya İvanovna. Sibirya'ya sürmek gerek bunları! Defol!

Her kafadan bir ses çıkıyordu. Raskolnikov susuyor, gözlerini kırpmadan Sonya'ya bakıyordu. Arada bir, hızla, bakışlarını Lujin'e kaydırdığı oluyordu. Sonya olup bitenlerden hiçbir şey anlamıyormuşçasına, hatta şaşkınlık belirtisi bile

göstermeden olduğu yerde duruyordu. Birden yüzü kıpkırmızı oldu, bir çığlık atarak elleriyle yüzünü kapadı. Yürek parçalayıcı bir sesle:

"Hayır, ben almadım, ben hiçbir şey bilmiyorum!" diye hay-kırarak Katerina İvanovna'ya atıldı. Katerina İvanovna da onu herkesten korumak istiyorcasına sımsıkı kucaklayıp göğsüne bastırdı.

Her şey apaçık ortadaydı, ama yine de Katerina İvanovna: "Sonya! Sonya! Ben inanmıyorum! Görüyorsun ya, ben inanmıyorum!", diye mırıldanarak bir çocuk gibi Sonya'yı kolların-

476

dan sarsıyor, ellerini yakalayıp dudaklarına götürerek öpüyordu. "Sen alacaksın ha! Ne aptal insanlar bunlar! Ah, Tanrım!" Odadakilere döndü. "Aptallar! Hepiniz aptalsınız! Onun nasıl bir yürek taşıdığını, onun nasıl bir kız olduğunu bilmiyorsunuz daha! O para çalacak ha! Üstündeki son gömleğini satar, kendisi yalınayak, çoruçuklu kalır da, ihtiyacı olanlara verir o, böyle bir kızdır Sonya! Çocuklarım açlıktan ölmesinler diye vesikalı oldu, bizim için kendini sattı!.. Ah, rahmetlim ah! Ah rahmetlim, ah! Kalk da gör su olup bitenleri, kalk da gör! İşte senin yas yemeğin! Efendiler, korusanıza onu, ne diye dikilip duruyorsunuz öyle!" Rodion Romanoviç! Siz neden karşı çıkmıyorsunuz? Yoksa siz de mi inanıyorsunuz? Hepiniz, hepimiz, hepimiz bir tek serçe parmağı bile olamazsınız onun! Tanrım! Korusanıza onu!"

Bu zavallı, bu veremli, kimsesiz kadının ağlayışı odada bulunanlar üzerinde derin bir etki yapmış gibiydi. Veremin tükettiği bu acılı yüzde, yer yer kan pıhtılarının bulaştığı bu kurumuş dudaklarda, bu horultulu, boğuk haykırışta, bu çocuk ağlamasına benzer hıçkırıklarda, bu saf, çocuksu, umutsuz yalvarışla öylesine acı, öylesine insanın yüreğine işleyen bir şeyler vardı ki, zavallı kadına herkes acıması gibiydi. En azından Pyotr Petroviç hemen acıdı.

"Hanımefendi! Hanımefendi!" dedi etkileyici bir sesle, "bu işin sizi ilgilendirir bir yanı yok! Hiç kimse sizi kötü niyetlilikle ya da bu işe rıza göstermiş olmakla suçlamaya cesaret edemez! Kaldı ki, cepleri tersine çevirerek işi ortaya çıkaran sizsiniz: demek ki bu konuda hiçbir şey bilmiyordunuz... Sonya Samyovna bu işi eğer yoksulluğunun etkisiyle yaptıysa, kendisini hemen bağışlamaya hazırım, ama Matmazel, bunu niçin itiraf etmekte kaçındınız? Yüzkarası bir duruma düşmekten mi korktunuz? Belki de bu daha ilk deneyiminiz? Ya da, kendinizi kaybediverdiniz? Evet, anlaşılmayan bir yanı yok işin, son derece açık her şey! Ama yine de böylesine bayağılaşmamalıydınız!" Odada bulunanlara döndü. "Baylar! Küçük hanıma acıdığım için uğradığım onca hakarete rağmen kendisini hemen şu anda bağışlamaya hazırım." Sonya'ya döndü. "Matmazel, şu an-

477

da duyduğunuz utanç, gelecek için size ders olsun. Bu işi daha ileri götürmeyeceğim, burada kapatıyorum. Yeter!"

Pyotr Petroviç, yan gözle Raskolnikov'a baktı. Bakışları karşılaştı.

Raskolnikov'un ateşli bakışları Lujin'i yakıp kül etmeye hazırdı. Katerina İvanovna ise artık hiçbir şey duymuyordu: Sonya'yı kucaklamış, çığgın gibi öpüp duruyordu. Çocuklar da minicik kollarıyla dört yanından sarmışlardı Sonya'yı. Ne olup bittiğini pek de anlayamayan Poleçka, hıçkırıklardan sarsılıyor, ağlamaktan şişmiş, ıslak, güzel yüzünü, Sonya'nın omuzuna dayayarak gizlemeye çalışıyordu. Tam bu sırada kapı tarafından gür bir ses yükseldi:

"Bu ne alçaklık!"

Pyotr Petroviç hızla çevresine bakındı.

"Bu ne alçaklık!" diye tekrarladı Lebezyatnikov, gözlerini Lujin'in gözlerine dikerek:

Pyotr Petroviç, hafifçe irkilir gibi oldu. Herkes farketmişti bunu. (O sırada Pyotr Petroviç'in irkildiğini farketdiklerini daha sonra hatırladılar).

Lebezyatnikov odanın içine doğru bir adım attı, Pyotr Petroviç'e yaklaşarak:

"Bir de beni tanık göstermeye cesaret ediyorsunuz ha!" dedi.

"Ne diyorsunuz siz Andrey Semyonoviç? Neden söz ediyorsunuz?" diye mırıldandı Lujin.

"Şundan söz ediyorum ki, siz bir iftiracısınız! Söylemek istediğim bu!" dedi

Lebezyatnikov. Müthiş öfkeliydi. Aşırı miyop gözleriyle Lujin'e sert sert bakıyordu. Raskolnikov onun her sözünü yakalayıp tartmak istercesine gözlerini Lebezyatnikov'a dikmişti. Yeniden sessizlik egemen olmuştu odaya. Pyotr Petroviç özellikle de ilk anlarda kendinden geçer gibi olmuştu. Kekeleyerek:

"Eğer bu sözler banaysa..." diye başladı. "Ne oluyor size alla-haskına? Aklınız basınızda mı?"

"Benim aklım başımda, ama siz bir sahtekarsınız! Ah, ne bayağılık! Her şeyi sonuna kadar dinlemek için mahsus bekledim, anlamak istiyordum çünkü... İtiraf ederim ki, şu anda bile mantığıma aykırı geliyor bu yaptıklarınız. Neden

yaptınız bütün bunları, hiç anlamıyorum."

478

"Ne yapmışım ben? Nedir bu saçmalar, bu bilmece gibi sözler! Yoksa sarhoş musunuz?"

"Ben içki içmem, aşağılık herif!. Ama sen içebilirsin... İnançlarıma aykırı olduğu için ben ağzıma içki koymam! Düşününüz ki baylar, şu yüz rublelik banknotu kendi elleriyle Sonya Sem-yonovna'ya verdi bu adam, ben bunu gözlerimle gördüm, tanıdım... Yargıç huzurunda yemin edebilirim... O, o verdi parayı!"

Lujin ıslaksı bir sesle:

"Yoksa sen keçileri mi kaçırdın, süt kuzusu?" dedi. "Kendisi daha demin herkesin gözü önünde ve açıkça benden on rubleden başka bir para almadığını söyledi. Bu duruma göre ben ona nasıl başka para vermiş olabilirim?"

"Ben gördüm, gözlerimle gördüm!" diye bağırdı Lebezyatnikov. "İnançlarıma aykırı olmasına rağmen, hemen şu anda, yargıç önünde istedikleri yemini etmeye hazırım; çünkü parayı kaşla göz arasında kızın cebine nasıl sokuşturduğunuzu gözlerimle gördüm! Kapının orda, vedalaşırken, o bir ara başını çevirdiğinde, sağ elinizle onun elini sıkarken, sol elinizle parayı cebine bıraktıverdiniz. Ama ben, aptal, bunu iyi yürekliliğinizden böyle gizlice, yaptığınızı sanmıştım... Her şeyi kendi gözlerimle gördüm! Gördüm!"

Lujin'in yüzü kireç gibi oldu.

"Yalan söylüyorsunuz!" diye bağırdı. "Tâ pencerenin ordan parayı nasıl seçebildiniz ki? Miyop gözlerinizle hayal görmüşsünüz siz! Sayıyorsunuz!"

"Hayır, hayal görmedim ben! Evet, uzakta duruyordum, ama yine de her şeyi gördüm. Dediğiniz doğru, pencerenin ordan paranın kaç rublelik olduğunu seçebilmek zordur, ama ben bir başka nedenle bunun özellikle yüz rublelik bir banknot olduğunu çok iyi biliyorum. Çünkü siz Sonya Semyonovna'ya on rubleliği verirken, masadan bir de yüz rublelik banknot aldınız (bunu kendi gözlerimle gördüm, çünkü o sırada yanınızdaydım ve aklıma gelen bir düşünce nedeniyle de elinizde bir yüz rublelik bulunduğunu unutmadım). Parayı katladınız ve konuşmanız süresince hep avucunuzda tuttunuz. Sonra ben bunu unuttum. Ama ayağa kalktığınızda parayı sağ elinizden sol elinize

479

geçirirken az kalsın yere düşürecektiniz, o zaman yeniden hatırladım. Çünkü yine aynı şeyi, yani Sonya Semyonovna'ya ben- den gizli bir yardımda bulunmak istediğinizi düşündüm. Bunun üzerine hareketlerinizi ne büyük bir dikkatle izlemeye başladığımı tahmin edebilirsiniz... Sonra da parayı farkına varmadan kızın cebine sokmayı basardınız. Bunu kendi gözlerimle gördüm, gördüm! Yargıç önünde yemin edebilirim!"

Lebezyatnikov nerdeyse tıkanacaktı. Odanın her yanından, çoğu şaşkınlık dile getiren sesler yükselmeye başladı; ama öfkeli, tehdit karakteri giderek artan sesler de duyuluyordu, Pyotr Pet-roviç'i çember içine almışlardı. Katerina İvanovna, Lebezyami-kov'a atılarak:

"Andrey Semyonoviç!" dedi, "Sizin hakkınızda yanılmışım! Koruyun onu! Bir siz ondan yanaşınız! Kimseşi yok onun! Sizi Tanrı gönderdi! Andrey Semyonoviç, iki gözüm, canım kardeşim!"

Ve Katerina İvanovna, ne yaptığının farkında olmadan, Andrey Semyonoviç'in önünde diz çöktü.

Pyotr Petroviç öfkeden deliye dönmüştü.

"Saçma!" diye bağırdı. "Söyledikleriniz baştan aşağı saçma! Bunu unutmuşum, sonra hatırladım, sonra yine unuttum. Nedir bütün bunlar! Yani ben mahsus mu sokuşturdum parayı onun cebine? Niçin? Ne amaçla? Ne alıp veremediğim olacak benim bu... bu kızla?"

. "Niçin? İşte benim anlayamadığım da bu! Ama sözlerim bütünyle gerçeği yansıtıyor! Bu konuda o kadar y anılmıyorum ki, ah, ne kadar aşağılık bir adamsınız! Bu davranışınızdan dolayı elinizi sıkıp size teşekkür ettiğim sırada, özellikle aklıma gelen bir soruyu çok iyi hatırlıyorum. Bu parayı neden özellikle gizlice koymuştunuz kızın cebine? Özellikle gizlice? Acaba benim, kişisel yardımların köktenci bir çözüm olmadığı için bunlara karşı olduğumu biliyordunuz da yalnızca benden gizlemek için mi böyle davranmıştınız? Daha sonra, benim yanımda bu kadar büyük bir parayı vermekten utanmış olabileceğinize karar verdim. Sonra, ona sürpriz yapmak istemiş de olabilirdiniz... cebinde yüz rublelik bir banknot bulacak ve şaşıracaktı... (Çünkü bazı yardımsever kişilerin yaptıkları yardımın gizli kalmasını istediklerini; bundan çok hoşlandıklarını biliyorum). Yine düşündüm ki, belki de, cebinde parayı bulunca size teşekkür etmeye gelip gelmeyeceğini denemek istiyordunuz! Sonra, hani, sağ elin verdiğini sol el bilmemeli sözü uyarınca, size minnet duymasından kaçınmak istiyor da olabilirdiniz!.. Kısacası daha neler neler geldi aklıma... Ama ben. bütün bunlar üzerinde daha sonra düşünmeye karar verdim. Öte yandan

sırrınızı bildiğimi belli etmenin de kabalık olacağını düşündüm. Ancak aklıma yine bir şey takılmıştı: kendisine yapılan iyilikten habersiz olan Sonya Semyonovna, parayı yitirebilirdi. Bu bakımdan buraya gelip cebine yüz ruble bıraktığınızı kendisine söylemeye karar verdim. Ama "Pozitivist Metodun Genel Sonuçları" *nı bırakmak, özellikle de kitapta Piderit'le Vagner'in makalelerini okumalarını salık vermek için geçerken Bayan Kobilyamikov'lara uğradım, sonra doğruca buraya geldim. Geldim ki, meğer burada neler oluyormuş! Şimdi sorarım size: eğer Sonya Semyonovna'nın cebine yüz rublelik banknotu koyduğunuzu görmeseydim, bütün bu ayrıntılı düşünceler, varsayımlar, nasıl, nasıl aklıma gelebilirdi?"

Andrey Semyonoviç uzun söylevini böyle bir mantıki sonuçla bitirdiğinde artık iyice yorulmuş/hatta yüzü ter içinde kalmıştı. Ama ne yazık ki, meramını anlatacak kadar Rusça bilmediği için (başka dil de bilmezdi), bu avukatlık başarısından sonra sanki bir anda eriyip tükenmiş, hatta sanki zayıflayıver-misti. Ama konuşması herkes üzerinde büyük bir etki yapmıştı. Öylesine coşkuyla, öylesine inançla konuşmuştu ki, sözlerine herkesi inandırmış gibiydi. Pyotr Petroviç işlerin kötüye gitmekte olduğunu anlıyordu. "Kafanıza takılan bu saçma sapan sorulardan bana ne!" diye bağırdı. "Bunlar kanıt değildir! Bütün bunları rüyanızda görmüş olabilirsiniz! Ben de size diyorum ki, yalan söylüyorsunuz bayım, kim bilir hangi kızgınlığınızdan dolayı yalan söylüyor ve "Pozitivist Metodun Genel Sonuçları"... Batıda doğal bilimlerle toplum bilimleri alanındaki en yeni gelişmelerin popüler sonuçlarını aktarmak amacıyla 1866 yılında Petersburg'da, pozitivist bazı filozofların, bu arada T.Piderit ve A. Vagner'in makaleleri bu başlık altında toplanmıştı (Çev.)

480

481

bana kara çalılıyorsunuz! Özellikle de sizin serbest ve tanrıtanımaz düşüncelerinize katılmadığım için bana kızmış olabilirsiniz, hepsi bu!" Ama yaptığı bu manevra Pyotr Petroviç'e bir yarar sağlamadığı gibi, tam tersine her yandan homurtuların yükselmesinin nedeni oldu. "Suna bakın, işi nerelere götürdü!" diye bağırdı Lebezyatni-kov. "Yalan, söylüyorsunuz! Polis çağır, ben yargıç önünde yemin etmeye hazırım! Yalnız, niçin, hangi nedenle böyle aşağılık bir davranışta bulunduğunu hâlâ anlayabilmiş değilim! Ah, ne al-çakmışsın meğer!" "Böyle aşağılık bir davranışta bulunmasının nedenini ben açıklayabilirim... Gerekirse yargıç önünde yemin edebilirim..." Sonunda Raskolnikov söze girmişti, bir adım öne çıkmış, sakın, kendinden emin bir sesle konuşuyordu. Odadaki herkes, daha ilk ağızda, onun gerçekten de işin iç yüzünü bildiğini ve bilmedenin çözümüne yaklaşıldığını anlamıştı. Raskolnikov Lebez-yatnikov'a dönerek: "Artık her şeyi anlamış bulunuyorum..." diye sürdürdü sözlerini. "Aslında tâ işin başından beri bunun iğrenç bir tuzak olduğundan kuşkulanıyordum. Yalnızca benim bildiğim, biraz sonra da hepimize anlatacağım özel birtakım nedenlerden dolayı böyle bir kuşkuya kapılmıştım. İşin can alıcı noktası buradadır. Size gelince, Andrey Semyonoviç, değerli sözlerinizle her şeyi kesin olarak anlamamı sağladınız! Herkesin, herkesin beni dikkatle dinlemesini rica ederim: bu bay (Lu-jin'i gösterdi) birkaç gün önce bir kızla, daha doğrusu benim kız kardeşim Avdotya Romanovna Raskolnikova ile evlenmek üzereydi. Ama üç gün önce Petersburg'a geldiğinin ilk günü, daha ilk görüşmemizde benimle kavga etti, ben de kendisini evimden kovdum; bu olayın iki tanığı vardır. Çok kötü yürekli bir adamdır bu... Dün değil önceki gün, yani kendisiyle kavga ettiğimiz gün, ben daha onun burada, yani sizin odanızda, Andrey Semyonoviç, oturduğunu bilmiyordum. Aynı gün, yani kavga ettiğimiz gün, kendisi, rahmetli Marmeladov'un dostu olarak karısı Katerina Ivanovna'ya cenaze harcamalarına kullanması için birkaç kuruş verdiğimi görmüş. Hemen oturup anneme bir mektup

482

yazarak, bütün paramı Katerinâ Ivanovna'ya değil de, Sonya Semyonovna'ya verdiğimi bildirmiş, bu arada da Sonya Semyonovna üzerine, daha doğrusu benim Sonya Semyonovna'yla olan ilişkimin niteliği üzerine en aşağılık sözlerle çeşitli imalarda bulunmuş. Hemen anlayacağınız gibi bütün bunlardan amacı, annemle kız kardeşimi, bana binbir güçlkle gönderdikleri paraları kötü yollarda harcadığıma inandırarak, ailemle aramı açmaktı. Dün akşam, annemle kız kardeşimin ve onun bulunduğu bir aile toplantısında, paraları Sonya Semyonovna'ya değil, cenaze harcamaları için Katerinâ Ivanovna'ya verdiğimi, o sırada daha Sonya Semyonovna'yı hiç tanımadığımı, hatta yüzünü bile görmediğimi kanıtlayarak gerçeği ortaya çıkardım. Bu arada onun, yani Pyotr Petroviç Lujin'in, sahip olduğu bütün üstün-lükleriyle birlikte, kendisi için onca kötü

sözler söylediği Sonya Semyonovna'nın serçe parmağı bile olamayacağını ekledim. Kendisinin, Sonya Semyonovna'yı kız kardeşimle yanyana oturtup oturtamayacağım sorusuna karşılık da, daha o gün bu işi yapmış bile olduğunu söyledim. Ettiği onca iftiraya rağmen, annemle kız kardeşimin benimle bozuşmak istememeleri üzerine kendisi iyice çileden çıktı ve söylediği her sözle, annemle kız kardeşime karşı bağışlanmaz kabalıklarda bulundu. Sonunda kesin kopuş oldu ve kendisini evden kovduk. Bütün bu anlattıklarım dün akşam oldu. Şimdi şu noktaya dikkat etmenizi rica ederim: eğer az önce Sonya Semyonovna'nı hırsız olduğunu kanıtlayabilseydi, kız kardeşimle anneme, kuşkularında ve Sonya Semyonovna'yla kız kardeşimi bir tuttuğum için bana gü-cenmekte çok haklı olduğunu, bana çıkışmakla, kız kardeşimin, yani nişanlığının şerefini koruduğunu kanıtlamış olacaktı. Kısacası, böylece, benim yeniden ailemle aramı açmayı ve onların gözüne girmeyi umuyordu. Sonya Semyonovna'nın şeref ve mutluluğunun benim için ne kadar değerli olduğunu doğru tahmin ederek, benden kişisel olarak öçalmak istemesinden hiç üzülmiyorum. İşte onun hesapları bunlardı! Bütün bu olup bitenleri ben bu şekilde anlıyorum! Bu aşağılık davranışının başka hiçbir nedeni olamaz!"

483

Raskoinikov sözlerini böyle, ya da buna yakın bir şekilde bitirdi. Kalabalık, şaşkınlık dile getiren seslerle sık sık sözlerini kesmiş, ama yine de herkes konuşmasını büyük bir dikkatle dinlemişti. Sakin, kendinden emin, dolambaçsız, kesin bir dille konuşmuştu. Sesindeki kararlılık ve inanç, yüzünün seri anlatımı, herkesin üzerinde derin bir etki bırakmıştı.

Lebezyatnikov heyecanla:

"Evet, evet, bu böyle!" diye doğruladı. "Yani böyle olması gerek. Çünkü Sonya Semyonovna içeri girer girmez, bana özellikle sizin burada olup olmadığını, Katerina İvanovna'nın konukları arasında sizi de görüp görmediğimi sordu. Beni pencerenin oraya götürerek, orada sessizce sordu bunu. Demek ki onun için sizin muhakkak burada bulunmanız gerekiyordu! Evet, bu böyle, bu kesinlikle böyle!" Lujin, dudaklarında küçümseyici bir gülümseme, susuyordu. Ama yüzü bembeyazdı. İşin içinden nasıl sıyrılacağını düşünüyor gibiydi. Her şeyi olduğu gibi bırakıp gitmek fazlasıyla işine gelirdi, ama şu anda böyle bir şey olanaksız gibiydi: bu, Sonya Semyonovna'ya iftira ettiği yolunda kendisine yöneltilen suçlamaların doğruluğunu kabul etmesi anlamına gelirdi. Çoğu kafayı bulmuş olan konuklar zaten fazlasıyla heyecanlanmış durumdaydılar. İaşe memuru, konuşulanların çoğunu anlamamış olmakla birlikte, herkesten çok bağıyor, Lujin'in hiç de hoşuna gitmeyecek birtakım yollara başvurulmasını öneriyordu. Ama odada sarhoş olmayanlar da vardı: bütün kiracılar içeri üşüş-müşlerdi. Polonyalıların üçü de müthiş öfkelenmişti. "Pane ay-dak!" diye bağıyor duruyorlar, -bu arada kendi dillerinde başka bazı tehditler de savuruyorlardı. Sonya da büyük bir gerilim içinde dinliyordu, ama bir baygınlık geçirmiş de yeni ayırmış gibi her şeyi anlamış görünmüyordu. Bütün savunmasının Raskoinikov'a bağlı olduğunu hissederek gözlerini ayırmadan ona bakıyordu. Katerina İvanovna hırıldayarak, güçlükle soluyordu, bitip tükenmiş bir hali vardı. Ama en aptalca görünüşü olan Amaliya İvanovna'y di; ağzını ayırmış, hiçbir şey anlamadan çevresine bakmıyordu. Anladığı tek şey, Pyotr Petroviç'in köse-ye sıkışmış olduğuydu. Raskoinikov bir şeyler daha söylemek için. izin isteyecek oldu, ama fırsat vermediler: Lujin'in etrafını

484

sarmışlar, sövüyorlar, tehditler savuruyorlar, bağıyorlardı. Ama Pyotr Petroviç ödleğ takımından değildi, planının başarısızlığa uğradığını görünce, işi yüzüzlüğe döktü. Kalabalığı yarmaya çalışarak:

"İzin verin baylar, izin verin", dedi. "Açılın da .geçelim! Hem bana gözdağı vermekten de vazgeçin! İnanın bana, bundan birşey çıkmaz, hiçbir şey yapamazsınız, ödleğ takımından değilim ben! Tam tersine, bir suçla örtbas ettiğiniz için sorumlu duruma düşersiniz! Hırsız açıkça ortaya çıkmıştır, bu işin peşini bırakmayacağım... Yargıçlarımız ne kör, ne de sarhoş... Kişisel öç duygularıyla beni suçlayan, evet, az önce aptallıklarından bunu kendi ağızlarıyla itiraf ettiler, bu iki dinsize, dinsizlikleri herkesçe bilinen serbest düşünceli bu iki haytaya inanmazlar... Evet, izin verin baylar!"

Lebezyatnikov öfkeyle:

"Artık odamdaki varlığınıza katlanamam!" diye bağırdı. "Hemen terkedin odamı! İki haftadır, onu ağırlayabilmek için neler çektiğimi düşünüyorum da..."

"Geçen gün ben kendim odanızdan çıkıyordum Andrey Semyonovic, ama beni siz alıkoymuştunuz, şimdiyse, o günkü sözlerime tek bir şey ekleyeceğim: siz aptalın birisiniz! Kafanızdaki kontaklığı ve kör gözlerinizi tedavi ettirmenizi dilerim. İzin verin, baylar!"

Lujin kalabalığı yararak kendine bir yol açtı: ama onun yalnızca bir iki küfürle

savuşup gitmesine gönlü razı olmayan işe memuru, masadan bir bardak kaptı ve gerilip Pyotr Petroviç'e fırlattı. Ama bardak Pyotr Petroviç yerine Amaliya İvanovna'ya geldi. Amaliya bir çığlık attı, işe memuru ise, bardağı atarken fazla gerilediği için hızını alamadı, dengesini yitirip olanca ağırlığıyla masanın altına yuvarlandı. Pyotr Petroviç odasına döndü, yarım saat kadar sonra da evden ayrıldı.

Sonya yaradılıştan ürkek bir kızdı: kendisine, başka bütün insanlardan çok daha kolay kötülük yapılabileceğini, aşağılamak, gönlünü kırmak gibi şeylerinse, herkesin, hemen hiçbir ceza görmeden kolayca yapabileceği şeyler olduğunu öteden beri bilirdi. Ama yine de şu son olaya kadar, herkese karşı takındığı

ölçülü, uysal boyun eğer tavrıyla, felaketlerden kaçınabileceğim sanıyordu. Müthiş bir düşkünlüğüne uğramıştı. Her şeyi, hatta bu son olayı bile tevakkülle karşılayabilir, katlanabilirdi. Ama bu son olay, özellikle de ilk anlarda ona çok ağır gelmişti. Kazandığı zafere, temize çıkmasına rağmen ilk korku ve şaşkınlık anı geçip de olup bitenleri bütünüyle kavrayınca, umarsızlığın ve aşağı-İanmışlığın dayanılmaz acısını duydu yüreğinde. Sınırları allak bullak olmuştu, sonunda dayanamadı ve kendini odadan dışarı atıp koşu koşu evine gitti. Lujin'in çırak gitmesinden hemen sonra olmuştu bu.

Odakilerin kahkahaları arasında bardağı yiyen Amaliya İvanovna, bir başkasının yanlışı yüzünden böylesine bir cezaya uğramaya katlanamazdı: bir çığlık atarak, kudurmuşçasına, bütün olup bitenlerin sorumlusu olarak gördüğü Katerina İvanovna'nın üzerine atıldı.

"Defol evimden! Hemen, şimdi! Mars!" ve Katerina İvanovna'nın eşyalarından eline geçenleri kaldırıp yere çalmaya başladı. Bitkin bir şekilde kendini attığı yataktan fırlayan Katerina İvanovna, Amaliya İvanovna'nın üzerine atıldı. Ama eşitsiz bir kavgaydı bu. Amaliya İvanovna onu bir tüy gibi fırlatıp attı. Zavallı kadın hiçkırıklardan tıkanarak:

"Ne!.." diye haykırdı. "Allahtan korkmadan Sonya'ya iftira ettikleri yetmezmiş gibi şimdi de bu hayvan bana saldırıyor, ha! Kocamı toprağa verdiğim gün, soframda tuzumu ekmeğimi yediği gün, şu yetimlerle beni sokağa atmaya kalkıyor ha! Nereye gideceğim ben..?" Gözleri alev alev, birden bir çığlık attı; "Tanrım! Adaletin yok mu? Bizi, bizim gibi yetimleri korumayacaksınız da kimi koruyacaksınız? Ama göreceğim! Mahkeme de, adalet de var bu dünyada! Ben bulacağım! Bekle sen allahsız kadın! Po-lecka, sen çocuklarla kal, ben şimdi dönerim! Sokakta bile olsa, bekleyin beni! Adalet var mı, yok mu, göreceğim!"

Katerina İvanovna, rahmetli kocasının sözünü ettiği yeşil drap şalını basına örttü, hâlâ odayı doldurmakta olan apartman halkının meydana getirdiği karmakarışık sarhoş kalabalığını yarararak kendine yol açtı, gözyaşları içinde, hiçkırık hiçkırık, ne olursa olsun, hemen şu anda bir yerlerde adaleti burmak kara-

rıyla sokağa fırladı. Polecka, küçüklerle birlikte korku içinde köşedeki sandığın üzerine büzüldü, iki kardeşini kucakladı, tir-tir titreyerek annesinin dönmesini beklemeye başladı. Amaliya İvanovna odanın içinde dört dönüyor, ulur gibi ağlıyor, bağırıyor, eline geçen her şeyi kudurmuşçasına yerlere atıyordu. Kiracılar da müthiş gürültü ediyor, her kafadan bir ses çıkıyordu; kimileri olup bitenler üzerine akıllan erdiğince bir şeyler söylüyor, kimileri tartışıyor, küfürler savuruyor, kimileriye şarkı söylüyordu.

Raskolnikov, "Artık ben de gideyim," diye düşündü. "Evet, Sonya Semyonovna, bakalım şimdi ne diyeceksiniz?"

Ve Sonya'nın evine gitmek üzere çıktı.

IV

Raskolnikov, ruhunda bunca dehşet ve acı duymasına rağmen, Lujin'e karşı Sonya'nın çalışkan, yavuz bir avukatı olmuştu. Bu sabah çektiği bunca işkenceden sonra, iyiden iyiye katlanılmaz bir hal almaya başlayan izlenimlerini değiştirmesine neden olan bu rastlantıya sevinmiş gibiydi; bu sevince kaynak olan bir başka nedenden, onu Sonya'yı savunmaya zorlayan kişisel ve candan duygulardan hiç sözetmiyoruz. Öte yandan, kendisini-hele bazen- müthiş heyecanlandıran bir randevusu vardı Son-ya'yla: Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü söylemek zorundaydı ona; bunun acısını şimdiden duyuyor, bu düşünceyi kafasından uzaklaştırmak istiyor gibiydi. Katerina İvanovna'nın evinden çı-karken, 'Bakalım şimdi ne diyeceksiniz, Sonya Semyonovna?' derken de, herhalde, az önce Lujin'e karşı kazandığı zaferin coşkusu içinde bulunuyordu. Ama şu anda tuhaf bir şeyler oluyordu kendisine. Kapernaumov'ların evine gelince, birden elinin ayağının çekilir gibi olduğunu, korktuğunu hissetti. Kapının önünde tuhaf bir soruyla, dalgın, duraksadı: 'Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü ille de söylemeli miyim?' Soru tuhaftı, çünkü daha bunu aklından geçirir geçirmez, söylememesinin olanaksız olması bir yana, bu işi bir an geciktirmenin dahi elinde olmadığını anladı.

Bunun niçin olanaksız olduğunu henüz bilmiyordu, ama

486

487

hissediyordu bunu; ve böylesi birtakım zorunluluklar karşısında güçsüz olduğunu hissetmek ona dehşetli acı veriyor, yüreğini eziyordu. Daha fazla düşünmemek ve acı çekmemek için hızla kapıyı açtı ve eşikte durup Sonya'ya baktı. Sonya dirsekleri masaya dayalı, elleriyle yüzünü örtmüş, oturuyordu, ama Raskol-nikov'u görür görmez, sanki onu bekliyormuş gibi yerinden kalktı, karşılamaya koştu. Odanın ortasında karşılaştılar. Sonya çabuk çabuk: "Siz olmasaydınız, halim ne olurdu!" dedi, ilk ağızda söylemek için hazırladığı sözlerdi bunlar. Sonra sustu ve bekledi.

Raskolnikov masaya yaklaştı, az önce onun kalktığı iskemleye oturdu. Tıpkı dünkü gibi, Sonya onun iki adım ötesinde ayakta durdu.

"Evet, Sonya..?" diye başladı Raskolnikov, ama birden sesinin titrediğini hissetti. "Bütün sorun, toplumsal durum ve ona bağlı gelenekler'den kaynaklanıyordu. Anladınız mı az önce bunu?"

Sonya'nın yüzünde acı gölgeleri uçtu.

"Nolur benimle dünkü gibi konuşmayın", dedi. "Lütfen yine başlamayın! Çektiğim acılar bana yeter.."

Bu sitemine Raskolnikov'un alınabileceğinden korkarak, hemen gülümsedi:

"Aptalca bir şeydi ordan ayrılmam. Kim bilir neler oluyor şimdi orda? Demin gidecektim, ama hep... sizin gelebileceğinizi düşündüm."

Raskolnikov ona Amaliya İvanovna'nın Katerina İvanovna'yı ve çocuklarını evden kovduğunu ve Katerina İvanovna'nın bir yerlere "adalet aramaya" gittiğini anlattı.

"Aman Tanrım!" diye bağırdı Sonya, "hemen gidelim..."

Ve mantosunu kaptı.

"Yine aynı şey!..." dedi Raskolnikov sinirli sinirli. "Aklınız fikriniz onlarda! Biraz da benimle olun."

"Ya... Katerina İvanovna?"

Raskolnikov ters ters:

"Merak etmeyin, Katerina İvanovna sizden vazgeçmez" dedi. "Evden çıktığına göre, az sonra kendisi buraya gelir. Sizi burada bulamazsa pişman olursunuz sonra..."

488

Sonya acılı bir kararsızlıkla iskemleye ilişti. Raskolnikov basını önüne eğmiş bir şeyler düşünüyor, konuşmuyordu.

"Diyelim Lujin şimdi istemedi" diye başladı, Sonya'ya bakmadan konuşuyordu, "ama ya isteseydi, ya da hesabına öylesi uygun gelseydi. Lebezyatnikov ve ben olmasaydık, sizi hapse artırabilirdi, öyle değil mi?"

Sonya duyulur duyulmaz bir sesle:

"Evet" dedi, sonra dalgın, korkulu: "Evet!" diye tekrarladı.

"Ve ben gerçekten de orada bulunmayabilirdim! Lebezyatni-kov'sa tümüyle bir rastlantı sonucu oradaydı."

Sonya susuyordu.

"Hapse düşseniz ne olacaktı? Dün size söylediklerimi hatırlıyor musunuz?"

Sonya yine bir şey söylemedi. Raskolnikov biraz bekledi, sonra zorlama bir gülümsemeyle:

"Yeniden, "Ah, yeter artık, bunlardan sözetmeyin!" diyeceğinizi sanmıştım ben de..." dedi. Bir dakika kadar sustu, sonra: "Ne o, yine susuyorsunuz?" dedi.

"Ama bir şeyler konuşmamız gerek. Lebezyatnikov'un dediği gibi, bir "sorun"u nasıl çözeceğinizi öğrenmek, doğrusu benim için çok ilginç olacak. (Saçmalamaya başlamıştı). Hayır, ciddi söylüyorum; gerçekten ciddiylim. Düşünün ki Sonya, Lujin'in bütün niyetlerini önceden biliyordunuz, böylece Katerina İvanovna'nın, onun çocuklarının, ek olarak da (kendinizi bir hiç olarak gördüğünüz için ek olarak diyorum) kendinizin tümüyle mahvolacağını (hem de kesinlikle) biliyorsunuz! Polecka'nın da öyle... çünkü o da aynı yolun yolcusu... Evet, böyle bir durumda, eğer her şey sizin elinizde olsaydı, yani birilerinin yaşaması, ya da ölmesi, diyelim Lujin'in yaşaması ve alçaklıklarına devam etmesi ya da Katerina İvanovna'nın ölmesi size bırakılmış olsaydı, nasıl bir karar verirdiniz? Bunlardan hangisi ölmeli size göre? Evet, soruyorum."

Sonya kaygılı gözlerle bakıyordu ona: bu dolambaçlı, bu uzaktan uzağa bir şeyler hatırlatan sözlerde özel bir şeyler sezer gibi olmuştu.

"Böyle bir şey soracağınız içime doğmuştu", dedi; dikkatle, merakla bakıyordu Raskolnikov'a.

489

"İyi, öyle olsun; ama siz söyleyin bana: kararınız ne olurdu?" Sonya yüzünde bir tiksinti anlatımıyla: "Olmayacak şeyler üzerine neden soru soruyorsunuz bana?" dedi.

"Öyleyse, Lujin'in yaşaması ve alçaklıklarına devam etmesi daha iyi? Buna da mı karar verecek cesaretiniz yok?"

"Bu Tanrı'nın işi, ben nereden bilebilirim..? Hem ne diye bana böyle hiç sorulmayacak şeyleri sorup duruyorsunuz? Böyle anlamsız, boş şeyleri? Hiç böyle bir şey benim kararıma kalabilir mi? Filancanın yaşamasına, filancanın yaşamamasına karar vermek hakkını bana kim verdi?"

Raskolnikov somurtarak:

"Tanrı'nın işi, dediniz miydi, artık konuşacak bir şey kalmıyor demektir," diye homurdandı.

Sonya acıyla:

"Benden ne istediğinizi açıkça söylerseniz, daha iyi edersiniz!" diye bağırdı. "Yine dilinizin altında bir şeyler var... Yoksa buraya, bana işkence etmeye mi geldiniz?"

Ve kendini tutamadı birden acı acı ağlamaya başladı. Raskolnikov kederli gözlerle bakıyordu ona. Aradan beş dakika geçti.

"Haklısınız, Sonya..." dedi Raskolnikov yavaşça. Birden değişmişti sanki. Az önceki yapmacık küstahlığından ve kışkırtıcı tavrından eser kalmamıştı. Sesi bile cılızlaşmıştı: "Dün sana, beni bağışlamayı dilemeye gelmeyeceğimi söylemiştim, ama işte sözlerime nerdeyse beni bağışlamayı dilemekle başladım... Lujin ve Tanrı konusunda söylediklerim için... Evet Sonya, bağışlanmamı diledim..."

Gülümsemek istedi, ama yorgunluğu, bezginliği dile getiren zayıf bir gülümseyişti bu. Başını eğdi, yüzünü elleriyle kapadı.

Birden yüreğinde Sonya'ya karşı yakıcı bir nefret duydu; beklenmedik, tuhaf bir duyguydu bu; Raskolnikov şaşırıyor, ürktü, başını kaldırıp Sonya'ya baktı, ama kaygı dolu, ilgi dolu acılı bakışlarla karşılaştı gözleri. Bu bakışlarda sevgiden başka bir şey yoktu; Raskolnikov'un içindeki nefret bir hayal gibi yok oldu. Hayır, bu o değildi; şaşırıyor, iki duyguyu birbirine karıştırmıştı. Bu yalnızca o anın geldiğini gösteriyordu.

490

Yeniden elleriyle yüzünü kapadı ve başını yere eğdi. Birden yüzü sapsarı oldu, iskemlesinden kalktı. Sonya'ya baktı, hiçbir şey söylemeden bir makine gibi gidip kızın yatağına oturdu.

Su anla, baltayı ilmiğinden çıkardıktan sonra kocakarının arkasında dururken, artık kaybedecek bir saniyesi bile olmadığını düşündüğü an arasında öyle korkunç bir benzerlik vardı ki...

"Neyiniz var?" diye sordu Sonya, ürkmüştü onun bu halinden.

Hiçbir şey söyleyemedi Raskolnikov. Açıklamanın bu şekilde olacağını hiç düşünmemişti, su anda kendisine neler olduğunu o da bilmiyordu. Sonya usulca yatağa, onun yanına oturdu, gözlerini dikip beklemeye başladı. Yüreği nerdeyse duracaktı. Dayanılmaz bir durumdu bu: Raskolnikov ölü gibi sararan yüzünü Sonya'ya çevirdi; dudakları bir şeyler söyleyebilmek çabasıyla çırpırtıyor gibiydi. Sonya'nın yüreğini bir korku kapladı. Ondan hafifçe uzaklaşarak yeniden: "Neyiniz var?" diye sordu.

"Bir şey yok Sonya! Korkma... Saçma! Gerçekten de, saçma!..." Kendinden geçmiş, sayıklıyor gibiydi. Birden, başını kaldırıp Sonya'ya baktı. "Yalnız, niçin sana böyle eziyet ediyorum. Sonya? Gerçekten de, niçin? Kendime hep bunu soruyorum..."

Belki onbeş dakika önce yine sormuştu bu soruyu kendine, ama bu kez, nerdeyse kendinden geçmişçesine, bütün vücudu tir tir titreyerek soruyordu.

Sonya ona gözlerinde derin bir acıyla bakarak: "Ah, nasıl da acı çekiyorsunuz!..." dedi.

"Hepsi saçma!.. Baksana, Sonya (nedense gülümsedi, iki saniye kadar süren uçuk, belli belirsiz bir gülümsemeydi bu), dün sana bir şeyler söylemek istemişim, hatırlıyor musun?" Sonya tedirginlikle bekledi.

"Dün buradan çıkarken, belki sonsuzcasına ayrıldığımızı ama eğer dönersem, sana Lizaveta'yı kimin öldürdüğünü açıklayacağımı söylemişim."

Sonya birden bütün vücudunun titrediğini duydu. "İşte şimdi söylemeye geldim." Sonya güçlkle:

491

"Evet, dün siz gerçekten de..." diye bir şeyler mırıldandı, sonra birden kendine geldi, telaşla: "İyi ama siz bunu nerden biliyorsunuz?" diye sordu.

Zorlukla soluk almaya başlamıştı Sonya, yüzü gitgide sararı-yordu.

"Biliyorum."

Sonya bir dakika kadar sustu, sonra ürkek ürkek.

"Yoksa buldular mı onu?" diye sordu.

"Hayır, daha bulamadılar."

Sonya yine bir dakika kadar sustu, sonra zor duyulur bir sesle:

"Öyleyse siz bunu nerden biliyorsunuz?" diye sordu.

Raskolnikov yüzünü ona çevirip, gözlerim gözlerine dikti, az önceki çarpık, uçuk gülümseyisiyle:

"Tahmin et", dedi.

Sonya tepeden tırnağa titrediğini duydu. Bir çocuk gibi gülümseyerek:

"Ama siz... niçin beni böyle korkutuyorsunuz?" diye mırıldandı.

Raskolnikov, gözlerini ondan ayırmak elinde değilmiş gibi dik dik bakmayı sürdürerek:

"Madem bunu biliyorum, öyleyse onun çok yakın dostuyum..." dedi. "O... Lizavetayı öldürmek istemiyordu... İstemeden öldürdü onu... Kocakarıyı öldürmek istiyordu o... Kocakarı yalnızdı önce... Tam o sırada Lizaveta girdi içeri... Böylece... onu da öldürmüş oldu..."

Aradan korkunç bir dakika daha geçti. İkisi de gözlerini ayırmadan birbirlerine bakıyorlardı.

Kendini çan kulesinden aşağı bırakıyormuşçasma bir duyguyla:

"Tahmin edemiyor musun?" diye sordu Raskolnikov.

Sonya zor duyulur bir sesle:

"Ha-hayır" diye kekeledi.

"İyice bir bak bakalım..."

Bunu söyler söylemez o. eski, bildik duygu bütün ruhunu dondurdu, birden Sonya'nın yüzünde Lizaveta'nın yüzünü gör-

492

dü. Birden elinde baltayla Lizaveta'nın üzerine yürürken kadının yüzünde beliren anlatımı hatırladı: Lizaveta bir yandan duvara doğru gerilirken, bir yandan da çocuksu bir korkuyla ellerini ileri doğru uzatmıştı; ansızın bir şeyden korkmaya başlayan ve gözlerini kendisini korkutan şeye dikip minicik ellerini ileri doğru uzatarak her an ağlamaya hazır geri geri çekilen bir çocuk gibiydi... Şu anda Sonya'nın yüzünde de aynı anlatım vardı: aynı korku, aynı umarsızlıkla bakıyordu ona. Birden sol elini ona doğru uzatarak parmağının ucuyla hafifçe göğsüne dokundu. Bir yandan da usul usul ondan uzaklaşarak yataktan, oturduğu yerden kalkmaya başlamıştı; ancak gözlerini bir an olsun onun gözlerinden ayırmıyordu, Sonya'nın duyduğu korku birden ona da bulaştı: yüzünde aynı dehşet anlatımı, hatta dudaklarında aynı çocuksu gülümseme, o da Sonya'ya bakmaya başladı sonunda:

"Anladın mı?" diye fırlıladı.

"Tanrım!" diye bir çığlık koptu Sonya'nın göğsünden. Yatağa yığılıp yüzünü yastığa gömdü. Ama çok kısa sürdü bu. Çabucak, doğruldu, hızla Raskolnikov'a yaklaştı, iki elini birden tutup incecik parmakları arasında bir mengene gibi sıkarak, gözlerini onun gözlerine dikti ve yeniden dikkatle bakmaya başladı. Bu bakışlarla son bir umut ışığı bulmak istiyor gibiydi, ama hayır, hiçbir umut yoktu. Hiç kuşkusu kalmamıştı, dediği gibi olmuştu her şey! Sonya çok sonraları bu anı hatırladığında, hiç kuşkusu kalmayışını, bu karara böylesine birdenbire varışını çok tuhaf ve yadırgatıcı bulmuştu. Yoksa bu onun içine mi doğmuştu? Hayır, böyle bir şey söyleyemezdi. Ama şu anda, Raskolnikov ona bunu söyler söylemez bütün bunlar gerçekten de kendisinin içine doğmuş gibi geldi.

Raskolnikov acıyla:

"Yeter, Sonya!" dedi. "Yeter! Acı çektiriyorsun bana!"

Ona bu işi böyle açacağını bu işin böyle olacağını hiç ama hiç düşünmemişti, ama böyle olmuştu işte.

Sonya birden kendinde değilmiş gibi yerinden fırladı, ellerini oğuşturarak odanın ortasına kadar gitti, sonra hızla döndü, yeniden yatağa, onun yanına oturdu; o kadar yakınma oturmuştu

495

ki, nerdeyse omuzları birbirine değiyordu. Sonra birden, sanki bir yerine bir şey saplanmış gibi irkildi, bir çığlık attı, kendinde değilmişcesine ve niçifı yaptığını kendi de bilmeden Raskolnikov'un önünde diz çöktü.

"Ne yaptınız, ne yaptınız böyle kendinize!" diye mırıldandı, sesi umutsuzlukla doluydu. Sonra birden doğruldu, Raskolnikov'un boynuna atıldı, kollarıyla sımsıkı sarıldı.

Raskolnikov kendini hafifçe geri çekti, üzgün bir gülümsemeyle:

"Ne tuhafın, Sonya" dedi, "sana ondan sözettiğim sırada beni kucaklayıp öpüyorsun! Ne yaptığının farkında mısın?"

Sonya onun ne dediğini duymamıştı bile, müthiş bir heyecan içinde:

"Şu anda bütün dünyada sizden daha mutsuz hiç kimse yok-tur!" diye haykırdı ve bir ağlama nöbetine tutulmuşçasına hiçkürmeye başladı.

Raskolnikov ne zamandır yabancı olduğu olduğu bir duygunun bir sel gibi içine boşandığını ve kendisini hafiflettiğini hissetti. Bu duyguya karşı koymadı,

gözlerinden yuvarlanan iki damla yaş kirpiklerine asılıp kalmıştı.

"Yani beni bırakmıyor musun Sonya?" dedi: belli belirsiz bir urnut titreşimi vardı sorusunda.

"Hayır, hayır!" diye bağırdı Sonya, "Hiçbir zaman, hiçbir yerde! Nereye gidersen peşinden geleceğim!.. Ah, Tanrım! Ah, ne kadar mutsuzum! Ah, niçin, niçin seni daha önce tanımadım! Niçin bana daha önce gelmedin! Ah, Tanrım!"

"Geldim ya iste!"

"Şimdi geldin ama! Ne yapılabilir şimdi!. Birlikte, birlikte... gideriz küreğe de..." Raskolnikov'a yeniden sarılmıştı. Bu sözler üzerine Raskolnikov'un bütün vücudu kaşıldı, dudaklarında az önceki küçümseyici gülümseme.

"Ben belki de daha küreğe gitmek niyetinde değilim, Sonya" dedi.

Sonya ona hızla bir gözattı.

Mutsuz bir insana karşı duyduğu o heyecanlı ilk acıma duygusundan sonra, yeniden korkunç cinayet düşüncesiyle sarsıldı.

496

Raskolnikov'un konuşma tonundaki değişme, ona bir anda cinayeti ve katili hatırlatmıştı. Şaşkınlıkla bakıyordu ona. Bu iş niçin olmuştu, nasıl olmuştu, daha hiçbir şey bilmiyordu. Bu sorular şu anda birdenbire bilincinde çakıvermişti. Ama hemen sonra yeniden kuşulanmaya başladı, inanamıyordu bir türlü: 'O mu katil! Olacak şey mi bu!..'

"Ne oluyor? Nerdeyim ben?" diye bağırdı birden; hâlâ kendine gelememiş gibi büyük bir şaşkınlık içindeydi. "Hem... sizin gibi birisi nasıl böyle bir şey yapabilir..? Niçin yaptınız bunu?"

Raskolnikov can sıkıntısıyla ve bitkin bir şekilde:

"Niçin olacak, soymak için. Yeter artık, Sonya" dedi.

Sonya sersemlemiş gibiydi, ama birden:

"Aç mı kalmıştın!" diye bağırdı. "Sen... sen bunu annene yardım etmek için yaptın, öyle değil mi?"

Raskolnikov yüzünü öte yana çevirdi, başını önüne eğdi:

"Hayır, Sonya, hayır," diye mırıldandı. "Aç olduğum söylenemez... Evet, gerçekten de anneme yardım etmek istemiştım, ama... tam bu da değil... Bana acı çektirme, Sonya!"

Sonya'nın elleri yanına düştü.

"Bütün bunlar gerçek olabilir mi? Tanrım/ bu nasıl gerçek böyle! Böyle bir gerçeğe kim inanır? Hem çıkarıp cebinizdeki parayı son kuruşuna kadar başkalarına verin, hem de para için birini öldürün!" Bir an sustu, sonra "Ah, yoksa... yoksa Katerina İvanovna'ya verdiğiniz o paralar da... Tanrım, yoksa o paralar da..." diye bağırdı.

Raskolnikov onun sözünü keserek:

"Hayır, Sonya..." dedi. "o paralar, o paralar değil. İçin rahat olsun! Bir tüccar aracılığıyla annemin gönderdiği paralar onlar. Hastalandığım gün elime geçmiş, aynı gün de Katerina İvanovna'ya vermişim. Razumihin tanıktır... Paraları da benim adıma o almıştı tüccardan... Benimdi o paralar, benim, kendi paralarım..."

Sonya gözlerini dört açmış onu dinliyor, olanca çabasıyla bir şeyler anlamaya çalışıyordu.

Raskolnikov dalgın dalgın:

497

"O paralara gelince..." diye ekledi, "aslında para olup olmadığını da bilmiyorum ya, çünkü o sırada kocakarının boynundan içi tıka basa dolu bir para kesesi almıştım, ama içine bakmamıştım, fırsat olmamıştı... sonra, zincir, koldüğmesi gibi bazı şeyler de vardı... para kesesiyle birlikte bunların hepsini ertesi sabah, v caddesinde daha önce hiç bilmediğim bir avluda, bir taşın altına gizledim... şimdi de orda duruyorlar..."

Sonya kulak kesilmiş dinliyordu. Raskolnikov'un son sözlerinde bir umut ışığı görerek:

"Bu işi... soymak için yaptığınızı söylüyorsunuz, ama hiçbir şey almamışsınız..!" dedi.

Raskolnikov yine dalgın dalgın.

"Bilmiyorum... Daha bu paraları alıp almamaya karar vermedim", diye mırıldandı, sonra birden kendine geldi, hafifçe gülümseyerek: "Amm aptalca şeyler söylüyorum, öyle değil mi?" dedi.

Sonya'nın aklından, 'sakin deli olmasın?' düşüncesi geçti, ama hemen kovdu bu düşünceyi kafasından: hayır, burada başka bir şey vardı. Kendisi hiçbir şey anlamıyordu.

Raskolnikov birden coşarak:

"Biliyor musun, Sonya" dedi, "eğer aç olduğum için çalsay-drm bu paraları..."

sözcüklerin üzerine basarak devam etti: "şu anda mutlu olurum! Bunu bilmiş ol!"

Biraz sonra umutsuzluk içinde:

"Ama bütün bunlardan sana ne!" diye sürdürdü sözlerini. "Şu anda yaptığım şeyin aptalca olduğunu söylüyorsun, bundan sana ne? Bana karşı elde ettiğin bu aptalca zaferden sana ne? Ah, Sonya, ben sana bunları söylemek için mi geldim?"

Sonya yine bir şeyler söylemek istedi, ama konuşmaktan vazgeçti.

"Dün seni, benimle birlikte gelmen için çağırmanın tek nedeni, senden başka kimsemin olmayışıydı."

Sonya ürkek ürkek:

"Nereye çağır mıştın?" diye sordu.

Raskolnikov acı acı gülümseyerek:

"Korkma, hırsızlığa, cinayet işlemeye değil," dedi. "Farklı insanlarız biz..."

Biliyor musun. Sonya, dün seni nereye çağır dığımı

498

daha şimdi, şu anda anladım..? Dün bilmiyordum bunu, nereye gideceğimizi ben de bilmiyordum. Bir tek şey için çağır dım seni ve bir tek şey için geldim buraya, beni bırakmaman için. Bırakmayacaksınız, değil mi Sonya?"

Sonya onun elini sıktı:

Raskolnikov bir dakika kadar sonra, Sonya'ya sonsuz bir acıyla bakarak:

"Niçin söyledim bunu ona, niçin?" diye bağırdı. "Niçin açtım? İşte benden açıklama bekliyorsun, Sonya... Oturuyor ve bekliyorsun... Oysa ne söyleyebilirim sana? Hiçbir şey anlamayacak, yalnızca acı çekeceksin... benim yüzümden..! Bak işte ağlıyor ve beni kucaklıyorsun... Niçin kucaklıyorsun beni Sonya? Bu acıyı tek başıma çekemediğim ve 'sen de acı çek ki, ben biraz hafifli-yeyim' dediğim için mi? Böyle bir alçağı sevebilir misin sen?"

"Şanki sen acı çekmiyor musun?" diye bağırdı Sonya.

Yine aynı duygu bir sel gibi boşandı Raskolnikov'un yüreğine ve yine yüreğini bir an için yumuşattı.

"Sonya ben kötü yürekli bir adamım, bunu unutma, pek çok şeyin açıklaması burada. Sana da kötü yürekli olduğum için geldim. Her şeye karşın buraya gelmeyecek insanlar da vardır. Bense... ödeğin ve alçağın biriyim! Ama... ne yapalım, öyle olayım! Bu değil sorun... Konuşmamız gerek, ama ben söze nasıl başlayacağımı bilemiyorum..."

Durdu, uzun uzun düşündü, sonra:

"Dedim ya, farklı insanlarız biz!" diye bağırdı. "Birbirimizin dengi değiliz!"

Buraya geldiğim için de kendimi hiç ama hiç bağışlamayacağım!"

"Hayır, hayır!" diye bağırdı Sonya. "Buraya gelmen, benim öğrenmem iyi oldu! Hem de çok iyi oldu!"

Raskolnikov ona acıyla baktı.

"Gerçekten de ne olmuş sanki!" dedi, düşünüp taşınır bir karar vermiş gibiydi.

"Böyle oldu bu iş! Sorun şu: bir Napolyon olmak istedim, onun için de öldürdüm... Nasıl, anladın mı?"

Sonya safça ve çekinerek:

"Hayır" dedi, sonra yalvarırcasına ekledi: "Yalnız... sen anlat! Ben ahlarım... ben kendi kendime hepsini anlarım!"

499

"Anlar mısın? Pekâlâ, görürüz!"

Sustu, uzunca bir süre düşündü.

"Sorun şu" dedi. "Bir gün kendime şöyle bir soru sordum: eğer benim yerimde

Napolyon olsaydı ve mesleki tırmanışına başlamak için önünde ne Toulon, ne Mısır, ne Mont Blanc'tan geçiş gibi güzel ve anıtsal şeyler değil de, gülünç, zavallı bir kocakarı, üstelik de sandığındaki paraları çalmak için (mesleki tırmanış için, anlıyorsun ya?) öldürülmesi gereken bir tefeci kocakarı bulunsaydı ve başkaca da hiçbir çıkış yolu olmasaydı, acaba ne yapardı?

Böylesine anıtsal olmaktan uzak, üstelik de... günah olan bir şey yaptığı için acı duyar mıydı? Şunu hemen söyleyeyim ki, bu "sorun" üzerine çok, ama çok kafa yordum, öyle ki, sonunda Napolyon'un bu işten acı duymak şöyle dursun, bu işin anıtsal bir iş olup olmadığı gibi bir konunun aklının köşesinden bile geçmeyeceğini hatta... bu işin insana acı verebileceğinin farkında bile olmayacağını anladım (nasılsa birdenbire anladım bunu) ve böyle düşündüğüm için müthiş utanç duydum... Önünde başka bir yol yoksa, hiç duraksamadan kadının işini bitiriverirdi Napolyon!.. Ben de... bunun üzerine düşünmekten vazgeçip... bu otoritenin örneğine uygun olarak... cinayeti işledim... Tümüyle anlattığım gibi oldu bu iş! Gülünç mü buluyorsun? Evet, Sonya, burada asıl gülünç olan, bu işin tam anlattığım gibi olmasıdır..."

Sonya anlattıklarını hiç de gülünç bulmamıştı. Daha da ürkmüş olarak ve zor duyulan bir sesle:

"Siz" dedi, "bana doğruca hiç örnek vermeden anlatın, daha iyi..."

Raskolnikov onun ellerini tuttu, yüzüne üzüntüyle bakarak:

"Yine haklısın, Sonya" dedi. "Bütün bunlar saçma, nerdeyse boş bir gevezelik! Biliyorsun, annemin hiçbir şeyi yok... Bir rastlantı sonucu eğitim gören kız kardeşimin yazgısı, mürebbiye olarak sürünüp durmak... ikisinin de umudu bendim. Üniversitede okuyordum, ama masraflarını karşılayamadığım için ayrılmak zorunda kaldım. Hoş, her şey yolunda gitse ve ayrılmam ne olacaktı? On, on iki yıl sonra, yıllık bin ruble geliri olan bir öğretmen ya da memur olmaktan başka ne umabilirdim? (Ezberlemiş gibi konuşuyordu). Bu arada annem kaygılardan, acı-

500

lardan çöküp güdecek ve ben onun için hiçbir şey yapamayacaktım... Kız kardeşimin başına daha da kötü şeyler gelebilirdi!..Her şeyden el etek çekmek, annemi unutup, kız kardeşimin uğrayacağı aşağılanmalara saygıyla katlanmak için sebep ne? Evet, ne için bütün bunlar? Onları toprağa verip, yeni dertler edinmek, evlenip çoluk çocuk sahibi olarak bu kez de bunları beş parasız, bir lokma ekmeğe muhtaç bırakmak için mi? İşte... İşte ben kocakarının paralarıyla, anneme yük olmadan üniversite öğrenimimi sürdürmeyi, üniversiteden sonraki ilk adımlarımı atabilmeyi ve bütün bunları çok geniş bir biçimde ve radikal anlamda yapmayı düşünmüştüm; öyle ki, yepyeni bir mesleki tırmanış gerçekleştirmek ve yeni, bağımsız bir yolda ilerleyebilmek istiyordum... İşte... hepsi bu... Kocakarıyı öldürmekle... hiç kuskusuz körü bir iş yaptım... Eh, yeter artık!" Sözlerini bitirdiğinde tam bir bitkinlik içindeydi. Başını eğdi. "Ah, ama bu o değil, bu o değil!" diye bağırdı Sonya, sesi acı doluydu. "Hiç böyle şey olur mu!"

"Olmadığı ortada! Ama ben sana gerçeği söyledim!" "Bu nasıl gerçek böyle! Ah, Tanrım!"

"Ben yalnızca bir bit öldürdüm, Sonya, yararsız, iğrenç, herkese zararı dokunan bir bit!" "Ama bu bit, bir insan!" Raskolnikov ona tuhaf tuhaf bakarak: "Ben de biliyorum onun bir bit olmadığını" dedi. "Aslında, Sonya ben yalan söylüyorum, hem de ne zamandır yalan söylüyorum... Doğru söylüyorsun sen: bu, o değil. Burada başka, bambaşka nedenler var!.. Ne zamandır kimseyle konuşmadım. Sonya... Başım çok kötü ağrıyor."

Gözleri hamma ateşiyle yanıyordu. Sayıklar gibiydi; dudaklarında tedirgin gülümsemeler uçuşuyordu. Bütün varlığını kaplayan coşkunun ardında, bir bitkinlik seziliyordu. Sonya onun ne denli acı çektiğini anlıyordu. Onun da başı dönmeye başlamıştı. Evet, tuhaf şeyler söylüyordu, ama yine de anlaşılır bir şeyler var gibiydi bu sözlerde... Ama... "Ah, Tanrım! Nasıl olur! Nasıl olur!" Sonya umutsuzluk içinde ellerim oğuş-turuyordu.

501

Raskolnikov basını kaldırarak:

"Hayır, Sonya, bu, o değil!" dedi, düşüncelerindeki ani dönüş kendisini de şaşkırtmış, yemden heyecanlandırmış gibiydi. "Bu, o değil! En iyisi... (evet, böylesi gerçekten daha iyi) Tut ki ben kendini beğenmiş, kıskanç, kötü yürekli, aşağılık, kindar... bir adamım... hatta... belki de biraz deliliğe de yatkınım (Varsın hepsi birden olsun! Delilik sözünü eskiden de etmişlerdi, biliyorum!) Az önce sana, parasızlık yüzünden üniversiteden ayrılmak zorunda kaldığımı söylemiştim. Biliyor musun, istesem ayrılmayabilirdim? Okul için gerekli parayı annem gönderebilir, üst-baş, boğaz sorununu da kendim halledebilirdim! Özel dersler çıkıyordu, elli köpek veriyorlardı ders başına. Razumihin veriyor ya hani!.. Ben öfkelenmişim, çalışmak istemedim. Evet, öfkelenmişim (bu sözcük tam yerinde!). Ben o sıralar tam bir örümcek gibi çekilmiştim. Öyle ya, görmüştün sen benim kaldığım o rezil yeri!.. Biliyor musun, Sonya, alçak tavanlar, daracık odalar insanın aklını ve ruhunu öylesine boğar ki..! Ah, nasıl nefret ederdim o rezil odadan! Ama yine de oradan dışarı çıkmak istemezdim. Özellikle istemezdim! Günlerce dışarı çıkmazdım, ne çalışmak, ne de yemek yemek isterdim, boyuna yatardım. Nastasya bir şeyler getirirse yerdim, getirmezse, günüm öylece geçerdi. Hıncımdan, özellikle bir şey istemezdim! Geceleri yakacak mumum yoktu, karanlıkta oturur ve bir mum alacak para kazanmazdım. Okumam gerekti, oysa ben kitaplarımı satmıştım; masamın üzerindeki not defterlerimin, kâğıtlarımın üzerinde şimdi bile bir parmak toz vardır! En sevdiğim şey uzanıp yatmak ve düşünmektir. Boyuna düşünürdüm... Sonra düş görürdüm, tuhaf tuhaf düşler... Bunların ne tür düşler olduğunu anlatmam gereksiz! Ancak, iste bu sıralarda, düş gibi bir şeyler kurmaya başladım... Hayır, böyle değil! Yine anlatamadım!.. Biliyor musun, o sıralar durmadan kendime şunu sorar-dım:_ Neden böyle aptalım ben? Madem başkaları aptal ve ben onların aptal olduklarını kesin olarak biliyorum, öyleyse neden onlardan daha akıllı olmak istemiyorum? Sonra, herkesin akıllı olmasını beklemenin çok uzun süreceğini anladım, Sonya. Bir de, bunun hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini... insanların de-

502

ğişmeyeceğini, onları değiştirebilecek kimsenin bulunmadığını ve bunun için çaba

göstermeye değmeyeceğini! Ya, böyle işte! Bu bir yasa, Sonya, yasa. Akılcı ve ruhça kim sağlam ve güçlüyse, insanlara onun buyuracağını biliyorum artık! Kim daha yürek-liyse, haklı olan da odur. Her şeyin içine tükürmekte, aldırmazlıkta en ileri gidenler, yasa koyucu olurlar. Herkesten daha gö-züpek olan, herkesten daha haklıdır! Bugüne kadar böyle gelmiş bu, bundan sonra da böyle gidecek! Bu gerçeği ayırdelemeyen-ler, kördür!"

Raskolnikov bunları söylerken gerçi Sonya'ya bakıyordu, ama artık anlayıp anlamadığını pek düşünmüyordu. Hummaya yakalanmış gibiydi. Karamsar bir heyecan içindeydi (Gerçekten de uzun süredir hiç kimseyle konuşmamıştı!). Sonya, söylediği bu karamsar sözlerin onda bir din, bir inanç haline geldiğini anlamıştı.

Heyecanla sürdürdü sözlerini:

"O zaman şunu anladım, Sonya: iktidar, ancak eğilip onu almak cesaretini gösterenlere verilir. Bir tek şey söz konusuydu burada: cesaret! Böylece, hiç kimsenin, hiçbir zaman düşünmediği bir şey geldi aklıma! Evet, hiç kimsenin! Bütün bu saçmalıkların yanından geçerken, hiç kimse bunları kuyruğundan tuttuğu gibi, cehenneme kadar yolunuz var, deyip fırlatıp atmaya cesaret edememişti: evet, gün gibi açıktı bu! Ne kimse cesaret edebilmişti böyle bir şeye ne de şimdi eden vardı! Ben... işte bu cesareti göstermek istedim ve... öldürdüm... Ben yalnızca cesaret göstermek istedim, Sonya, hepsi bu!"

Sonya ellerini çırparak:

"Ah, susun! Susun!" diye bağırdı. "Siz Tanrı'dan uzaklaşmışsınız! Sizi Tanrı çarpmış ve şeytana teslim etmiş!.."

"Gerçekten de, Sonya, karanlıkta odamda yatıp bunları düşünürken, yoksa şeytan mı ruhuma girdi de beni yoldan çıkardı, na?"

"Susun! Alay etmeyin! Dinsiz! Hiç, ama hiçbir şey anlamıyorsunuz! Ah, Tanrım! Hiçbir şey anlamıyor!"

"Yeter, Sonya, alay ettiğim yok benim! Beni şeytanın sürüklediğini ben kendim de biliyorum." Üzgün üzgün tekrarladı:

503

"Sus, Sonya, yeter artık! Her şeyi biliyorum ben. Odamda, karanlıkta yatıp dururken bütün bunları kaç kez düşündüm, kaç kez kendi kendime mırıldandım! En küçük ayrıntılarına varana dek, her şeyi kendi kendimle tartıştım! Her şeyi, her şeyi biliyorum! Ve bütün bu gevezeliklerden o zaman öylesine bıkip usanmıştım ki! Her şeyi unutmak, bütün bu gevezeliklere bir son vermek ve yeni bir hayata başlamak istiyordum, Sonya. Benim oraya hiçbir şey düşünmeden, bir aptal gibi gittiğimi mi sanıyorsun yoksa? Aklı başında bir insan olarak gittim ben oraya, Sonya. Beni mahveden de bu oldu zaten! Sanıyormusun ki, eğer iktidara sahip olmaya hakkım olup olmadığını kendime sormaya başlamışsam, buna hakkım olmadığını bilmiyordum! Ya da, eğer insanın bir bit olup olmadığını sormaya başlamışsam, demek ki, insan benim için bir bit değildir... Kimin ki aklına böyle bir soru hiç gelmez ve doğruca hedefin üzerine yürür gider, insan, onun için bir bittir. Eğer ben, Napolyon olsa gider miydi, gitmez miydi, diye kendi kendimi yiyip bitirmişsem, bir Napolyon olmadığımı açıkça hissetmiş olmalıyım... Bütün bu gevezeliklere katlandım Sonya ve bütün bunlardan kurtulmak istedim: ahlâki, vicdani herhangi bir nedene dayanmaksızın, yalnızca kendim için öldürmek istedim! Bu konuda kendime bile yalan söylemek istemedim! Anneme yardım etmek için öldürmedim, örneğin. Maddi olanaklara ve iktidara kavuşmak ve böylece insanlığa yardım etmek için de öldürmedim. Bütün bunlar palavra! Ben, öylece öldürdüm; kendim için, yalnızca kendim için yaptım bunu! İnsanlığa iyilik eden biri olmak, ya da, bir örümcek gibi ağıma düşen kurbanlarımla öz sularını emerek ömür sürmek, o anda benim için herhalde farklı şeyler değildi! Beni bu cinayete sürükleyen başlıca sebep, paraya duyduğum gereksinim de değildi; çünkü, paraya olan gereksinimim, bütün başka şeylere olan gereksinimimden daha fazla değildi. Bütün bunları şimdi anlıyorum... Anla beni: bütün o yollardan yeniden geçecek olsam, sanırım bu cinayeti tekrarlamazdım. O sıralar öğrenmek istediğim şey bambaşkaydı, bambaşka bir şey yön verdi ellerime; bir an önce öğrenmek istediğim bir şey vardı: ben de herkes gibi bir bit miydim, yoksa bir insan mı? Önüme çıkan engeli

504

aşabilir miydim, aşamaz mıydım? Eğilip iktidarı yerden almaya cesaret edebilecek miydim, edemeyecek miydim? Titreyen bir yaratık mıydım, yoksa hakları olan biri mi?.."

Sonya ellerini çırparak:

"Ne hakkı?" dedi. "Öldürme hakkı mı?"

"Eeh, Sonya..." dedi Raskolnikov sinirli sinirli, itiraz edecek, bir şeyler söyleyecek gibiydi, sonra küçümseyen bir. susuşla vazgeçti. "Sözümü kesmesene! Ben sana yalnızca, beni oraya şeytanın sürüklediğini, sonra da oraya gitmeye

hakkımın bulunmadığını, çünkü benim de herkes gibi bir bitten başka bir şey olmadığını gösterdiğini anlatmak istedim! Şeytan benimle alay etti, ben de bu yüzden sana geldim! Konuğunu kabul et! Eğer bir bit olmasaydım, şimdi burada ne işim vardı! Dinle: kocakarıya giderken niyetim yalnızca bir deneme yapmaktı... Bunu böylece bilersin!"

"Ama öldürdünüz! Öldürdünüz!"

"Öldürdüm, ama nasıl? Adam öldürme böyle mi olur? Benim o gün gittiğim gibi mi gidilir adam öldürmeye? Nasıl gittiğimi de anlatırım bir gün sana. Ben o gün kocakarıyı değil, kendimi öldürdüm! Kendimi sonsuzcasına mahvettim! Kocakarıya gelince, onu ben değil şeytan öldürdü... Yeter, yeter artık, Sonya, yeter!"

Birden müthiş bir üzüntüyle bağırdı: "Bırak, bırak beni!"

Dirseklerini dizlerine dayadı, avuçlarıyla kafasını bir mengene gibi sıktı.

"Ah, bu ne acı böyle!" diye inledi Sonya.

Raskolnikov birden başını kaldırdı, mutsuzluğun çarpıttığı bir yüzle:

"Şimdi ne yapmalı, söyle bakalım!" dedi.

Sonya yerinden fırlayarak:

"Ne mi yapmalı!" diye bağırdı; yaşlarla dolu gözleri ışıl ışıl parlıyordu.

"Kalk! (Raskolnikov'u omuzlarından tuttu; beriki şaşkınlıkla ona bakıyordu, yerinden kalktı). Hemen şimdi, şu anda, bir dört yol ağzına koş, yere kapan, önce kirlettığın toprağı öp, sonra dört bir yana eğil, bütün dünyayı selamla ve "Ben öldürdüm!" diye bağır. O zaman Tanrı sana yeniden hayat verir." Sonya, Raskolnikov'un ellerini avuçları içine aldı, alev alev ya-

505

nan gözlerini yüzüne dikip hummaya tutulmuşçasına titreyerek: "Gideceksin,

gideceksin değil mi?" diye sordu.

Raskolnikov onun bu beklenmedik heyecanı karşısında çok şaşırılmıştı.

"Kürekten mi sözediyorsun, Sonya?" dedi asık bir yüzle. "Gidip kendimi elevermem gerektiğini mi söylüyorsun?" "Acı çekmen, günahlarının kefareti için ödemen gerek!"

"Hayır, gitmeyeceğim onlara, Sonya!"

"Peki nasıl yaşayacaksınız?" diye bağırdı Sonya. "Kiminle yaşayacaksınız? Annenin yüzüne nasıl bakacaksınız? (Ah şimdi onların hali ne olacak, onların hali ne olacak!) Ben de neler söylüyorum! Annenle kız kardeşini terketmişsin sen! Evet, terkettin, ter-kettin! Ah, Tanrım! Bütün bunları kendisi de biliyor! İnsansız nasıl yaşar! Ne olacaksın sen!"

"Çocuk olma, Sonya" dedi Raskolnikov yavaşça. "Onlara karşı ne suç işledim ben? Niçin gideyim? Gidip de ne diyeceğim ben? Bütün bunlar kuruntudan başka bir şey değil... kendileri milyonlarca insanın canına okuyorlar, üstelik de bunu erdem sayıyorlar. Hepsi alçak ve sahtekâr onların, Sonya! Hayır, gitmeyeceğim! " Acı bir gülümsemeyle ekledi: "Hem gidip ne diyeceğim onlara: kadını ben öldürdüm, ama paraları almaya cesaret edemedim, bir taşın altına gizledim mi diyeceğim? Ama alay ederler o zaman benimle, aptala bak, paraları bile alamamış derler. Korkak ve aptal! Hiç, ama hiç bir şey anlamayacaklardır, Sonya; anlamaya lââyık insanlar da değiller zaten! Hayır, gitmeyeceğim! Çocuk olma, Sonya..." Sonya ellerini ona doğru uzatmış:

"Acı çekeceksin, çok acı çekeceksin..." diye tekrarlıyordu. Raskolnikov dalgın dalgın:

"Hem ben belki de kendime iftira ediyorum" dedi. "Bit değil, daha bir insanım belki ve kendimi mahkûm etmekte acele ediyorum... Daha savaşıcağım..."

Dudaklarında kibirli bir gülümseme belirdi.

"Böyle bir acıyı taşıyıp durmak! Üstelik de hayat boyunca...!"

Raskolnikov asık yüzle ve dalgın dalgın:

506

"Alışırım..." dedi. Bir dakika kadar sustu: "Beni dinle" dedi. "Ağlattığımız yeter artık, biraz da iş konuşalım: sana buraya beni aradıklarını, izlediklerini söylemeye gelmiştim..."

Sonya korkuyla:

"Ah!" diye haykırdı,

"Ne oldu? Az önce küreğe gitmemi istiyordun, şimdiyse korkuyorsun? Ne var ki, onlara yakamı kaptırmayacağım! Daha savaşıcağım onlarla. Hiçbir şey yapamayacaklar bana. Ellerinde doğru dürüst hiçbir delil yok. Dün çok büyük bir tehlike atlattım, her şey bitti sanıyordum. Bugün işler düzeldi. Ellerindeki bütün deliller iki başlı, yani onların bütün suçlamalarını, kendimi savunabileceğim kanıtlar haline çevirebilirim. Çevireceğim de... Çünkü artık her şeyi öğrenmiş bulunuyorum. Ama herhalde beni içeri alacaklardır. Aslında bir olay olmasaydı, belki bugün de içeri alırlardı... hâlâ da alabilirler ya... Ama bunun önemi yok, Sonya; biraz yatarım, sonra sah veririm... Çünkü ellerinde doğru dürüst hiçbir delil yok ve olmayacak da... sana söz veriyorum. Ellerindeki deliller beni hapse atmalarına yetmez.. Eh, artık yeter... Bütün bunları bilersin

istedim... Annemle kız kardeşime gelince, kendilerini korkutmadan fikirlerini değiştirmeye çalışacağım... Kız kardeşim sanırım artık güven altında... dolayısıyla annem de... İşte böyle. Sen de dikkatli ol. Hapse girdiğim zaman gelip beni göreceksin değil mi?.."

"Ah, tabii, tabii"

Fırtınanın ıssız bir kıyıya fırlatıp attığı iki insan gibi, ezik, bitkin, üzgün, öylece yanyana oturuyorlardı. Raskolnikov, Sonya'ya bakıyor ve genç kızın kendisini ne kadar çok sevdiğini hissediyordu; ama tuhaf şey, böylesine çok sevmek, ona birden acı vermişti. Gerçekten de çok tuhaf, korkunç bir duyguydu bu! Kendisi için son umut, son çıkış yolu olduğunu düşünerek gelmişti Sonya'ya; acıların hiç değilse birazını burada bırakacağını düşünmüştü, ama genç kızın bütün kalbini kendisine verdiğini anladığı su anda, kendini birden, eskisinden çok, ama çok daha mutsuz hissetmişti.

"Sonya, hapse girdiğim zaman gelip beni görmesen daha iyi olur."

507

Sonya cevap vermedi, ağlıyordu. Böylece birkaç dakika geçti. Sonra, birden aklına gelmiş gibi:

"Üzerinde haç var mı?" diye sordu Sonya.

Raskolnikov önce soruyu anlamadı.

"Yok değil mi? Al bunu, servi ağacından yapılmıştır. Bende bir tane daha var, bakırdan, Lizaveta vermişti... Lizaveta ile haçlarımızı değiştirmiştik, o bana kendi haçını vermişti, ben de ona boynumdaki kutsal tasvirini vermiştim. Ben şimdi Lizaveta'nın verdiğini taşıyacağım, bunu da sen tak. Al, benimdir!

"Yalvarırcasına tekrarladı: "Al benimdir! Değil mi ki birlikte acı çekeceğiz, bütün acılara birlikte katlanacağız..."

"Ver!" Raskolnikov, onu özmek istememişti. Ama hemen sonra, haçı almak için uzattığı elini geri çekti, bir yandan da onu yatıştırmak için: "Şimdi değil Sonya" dedi, "sonra ver, daha iyi..."

Sonya onu heyecanla doğrulayarak:

"Evet, evet, sonra daha iyi!" dedi. "Acı çekmeye gidersen takarsın. Bana gelirsin, ben sana kendi elimle takarım, sonra da dua eder, yola çıkarız."

Bu sırada oda kapısı üç kez vuruldu.

"Sonya Semyonovna, girebilir miyim?" çok iyi bildikleri, nazik bir sesteki bu. Sonya, korkuyla kapıya atıldı. Lebezyatnikov'un sarışın yüzü görüldü kapıda.

Lebezyatnikov'un telaşlı bir hali vardı.

"Sizi görmeye geldim, Sonya Semyonovna" dedi. Sonra birden Raskolnikov'a döndü:

"Bağışlayın, sizi de burada bulacağımı düşünmüştüm... yani hiçbir şey düşünmemiştim... özellikle düşündüğüm..." Birden Raskolnikov'u bıraktı, Sonya'ya döndü, kısaca: "Katerina İvanovna çıldırdı" dedi.

Sonya bir çığlık attı.

"Yani, en azından öyle görünüyor. Doğrusu... biz ne yapacağımızı şaşırдық! Durum bu! Gittiği yerden sanırım kendisini

508

kovmuşlar... belki de... dövmüşler... Hiç değilse öyle görünüyor... Semyon Zahariç'in âmirine gitmiş, yokmuş adam evinde, kendisi gibi bir generalle yemektenmiş... Düşünebiliyor musunuz, tutup oraya, yemek yedikleri yere gitmiş, Semyon Zaha-riç'in âmirini çağırma-larını istemiş, ille göreceğim diye tutturmuş, sanırım sonunda adamı sofradan kaldırmış... İşin nasıl sonuçlandığını kestirebilirsiniz... Kendisini kovmuşlar... Katerina İvanovna ise kendisinin adama sövdüğünü, hatta eline geçen bir şeyi üzerine fırlattığını söylüyor.

Doğrusu, yapmış da olabilir... Kendisini tutuklamamış olmaları şaşılacak şey..! Herkese bunu anlatıyor şimdi... Amaliya İvanovna'ya da anlatıyor... Yalnız öyle bağırıyor, öyle dövünüyor ki, ne dediği hiç anlaşılmıyor... Ah, evet: dediğine göre, madem artık herkes kendisini terketmiş, o da çocuklarını alıp sokağa çıkacakmış. Kendisi laterna çalacak, çocuklar da şarkı söyleyip

dansedeceklermiş. Kendisi de dansedecek, para toplayacakmış... Hergün generalin penceresi altına gidecekmiş; 'Soylu memur çocuklarının sokaklarda nasıl

dilendiklerini herkes görsün'müş..! Böyle söylüyor... Durmadan çocukları dövüyor, onlar da ağlaşıp duruyorlar. Lyonya'ya "Huto-rok"u söylemeyi, oğlanla Polina Mihaylovna'ya da dansetmeyi öğretiyor... Elbiselerini yırtıyor, aktörlerin giydiklerine benzer birtakım şapkalar yapıyor onlara... Kendisi de eline bir leğence alıp müzik aletiymiş gibi çalmak istiyor... Hiçbir şey

dinlediği yok... Düşünebiliyor musunuz durumunu? Bu kadarı da olmaz artık!"

Lebezyatnikov belki daha anlatacaktı, ama onu soluğu kesilerek dinleyen Sonya mantosuyla şapkasına kaptığı gibi fırladı; hem koşuyor, hem giyiniyordu.

Raskolnikov da onun ardından çıktı. Lebezyatnikov da Raskolnikov'u izledi.

Sokağa çıktıklarında, Lebezyatnikov:

"Yüzdeyüz aklını kaçırdı" dedi. "Ben Sonya Semyonovna'yı ürkütmemek için

Sayfa 72

"sanırım" dedim ama oynattığına hiç kuşum yok. Dediklerine göre verem hastalığında beyinde birtakım tümörler çıkıyormuş... Ne yazık ki bu tıp işlerinden hiç anlamam. Kendisini kandırmaya çalıştım, ama bir şey dinlemiyor ki..."

"Tümörlerden sözettiniz mi kendisine?"

509

"Yani özel olarak tümörlerden değil de... Hem zaten söylesem de bir şey anlamazdı... Benim demek istediğim şu: bence bir insana ağlaması için ortada bir neden bulunmadığı açıkça anlatılır ve bu durum kendisine mantık yoluyla kanıtlanırsa, artık ağlamaz... öyle değil mi?"

"O zaman yaşamak çok kolay olurdu." "İzin verin, izin verin: Katerina İvanovna'nın bunu anlaması, hiç kuşkusuz epey güç... Ama bilmem biliyor musunuz, Paris'te delilerin yalnızca mantıken inandırmaya dayanılarak iyileştirilmeleri olasılığını araştıran ciddi birtakım deneyler yapılmıyormuş..? Bu yakınlarda ölen bir profesör de, -ki gerçek bir bilgin-miş kendisi- böyle bir yöntemle iyileştirmenin mümkün olduğunu düşünüyormuş. Bu profesörün düşüncesinin özü su: delilerin bünyelerinde ciddi herhangi bir bozukluk yoktur; delilik, deyim yerindeyse eğer, mantık bozukluğu, yargılama bozukluğudur; eşyaya doğru bakamamadır. Profesör, aşamalı olarak, hastasını yalanlamakla başlamış işe ve düşünabiliyor musunuz, söylediklerine göre bundan sonuç da almış! Ama bu tedavi sırasında duşlardan da yararlandığına göre, tabii yöntemi biraz kuşkuyla karşılanıyor... En azından böyle olduğu sanılıyor..."

Raskolnikov ne zamandır onu dinlemiyordu. Tam evinin önüne gelince, başıyla Lebezyatnikov'ü selamladı ve apartmana girdi. Lebezyatnikov ancak o zaman kendine geldi, çevresine bakındı ve koşarcasına yoluna devam etti.

Raskolnikov odasına girip odanın tam ortasında ayakta durdu. 'Ne diye gelmişti ki buraya?' Yer yer yırtılmış, sararmış duvar kâğıtlarına, heryeri kaplayan tozlara, yatağına bir gözattı... Avludan sürekli bir gürültü geliyordu: sanki birisi çivi çakıyordu... Pencereye yaklaştı, parmak uçlarında yükselerek büyük bir dikkatle ve uzun uzun avluya baktı. Ama avlu boştu ve çivi çakan biri de görünmüyordu... Sol yanda açık birkaç pencere vardı, pencere kenarlarındaki saksılarda boyunları bükük birtakım itir çiçekleri seçiliyordu. Pencereilerin gerisine çamaşır asılmıştı... Ezbere bildiği şeylerdi bütün bunlar. Dönüp yatağına oturdu. Kendini hiçbir zaman böylesine yalnız duymamıştı!

Sonya'dan belki de gerçekten nefret ettiğini bir kez daha düşündü: özellikle de şu anda, onu böylesine mutsuz ettiği bir sırada... 'Neden gözyaşı dilenmeye gitmişti ona? İlle de kızcağzının hayatını zehirlemesi mi gerekti? Ah, bu ne alçaklıktı!'

Birden kesin bir kararla:

"Hayır" diye söylendi, "tek başıma kalacağım... ve o beni hapishaneye görmeye falan da gelmeyecek!"

Beş dakika kadar sonra başını kaldırdı ve tuhaf tuhaf gülümsedi. Aklına bir şey gelmişti. 'Belki de gerçekten en iyisi küreğe gitmek...' diye düşündü.

Kafasında belirsiz, bulanık düşünceler, odasında ne kadar oturdu, hatırlamıyordu. Birden kapı açıldı, Avdotya Romanov-na girdi içeri. Az önce kendisinin de Sonya'ya yaptığı gibi, önce eşikte durdu, bir süre onu süzdü, sonra ilerledi, onun tam karşısındaki iskemleye, dünkü yerine oturdu.

Raskolnikov hiçbir şey söylemeden, hiçbir şey düşünmeden izliyordu onu.

"Kızma, kardeşim" dedi Dünya, "yalnızca bir dakika için uğradım..." Yüzünün düşünceli, ama sert olmayan bir anlatımı vardı. Bakışları açık, sakindi.

Raskolnikov onu buraya getiren şeyin, yalnızca kendisine duyduğu sevgi olduğunu görüyordu.

"Kardeşim, ben artık her şeyi, her şeyi biliyorum. Dmitriy Prokofiç bana her şeyi anlattı ve açıkladı. Aptalca ve iğrenç bir kuşkuyla seni izliyorlar, sana acı çektiriyorlarmış... Dmitriy Prokoviç bana hiçbir tehlike bulunmadığını ve senin boşyere üzülmede olduğunu söyledi. Ama ben öyle düşünmüyorum ve bu durumun seni nasıl öfkelendirdiğini, bu öfkenin sende nasıl ömür boyu süreceğini bir iz bırakabileceğini çok iyi anlıyorum. Korktuğum da bu. Bizi terkettiğin için seni kınamıyorum, kınamaya cesaret de edemem. Daha önce sana serzenişte bulunduğum için de beni bağışla. Eğer benim de başıma böyle büyük bir felaket gelmiş olsaydı/ben de herkesten kaçardım. Anneme bu konuda hiçbir şey söylemeyeceğim, ama durmadan senden sö-zedeceğim ve senin adına, kendisine yakında bizi görmeye geleceğini söyleyeceğim. Onun için üzülme, ben onu avuturum... Ama sen de onu üzme, hiç değilse bir kez bizi ziyaret et: onun bir anne olduğunu unutma! Buraya sana yalnızca bir tek şey söyle-

1

510

511

mek için gelmiştim (Dünya kalkmaya davrandı): herhangi bir şekilde bana ihtiyacın olursa, yarlığım sana gerekirse, bana seslen, yeter. Hoşçakal!" Sertçe döndü ve kapıya doğru yürüdü.

"Dünya!" diye seslendi Raskolnikov ve yerinden kalkıp onun yanına gitti. "Şu Razumihin, Dimitriy Prokofiy, çok iyi bir insan..."

Dünya hafifçe kızardı. Biraz bekledikten sonra:

"Evet?" dedi.

"Hünerli, çalışkan, dürüst, kuvvetle sevebilen bir insan... Elveda, Dünya."

Dünya'nın yüzüne bir ateş çöktü, sonra birden telaşlanarak:

"Ne oluyor kardeşim?" dedi. "Yoksa birbirimizden sonsuzca-sına mı ayrılıyoryoruz? Ne diye böyle... vasiyette bulunur gibi konuşuyorsun benimle?"

"Farketmez... elveda..."

Raskolnikov arkasını döndü, pencereye doğru yürüdü. Dünya durdu, ona kaygılı gözlerle baktı, sonra perişan bir durumda çıkıp gitti.

Hayır, soğuk değildi kız kardeşine karşı. Hatta bir an (tam Dünya giderken) onu sımsıkı kucaklamak, onunla vedalaşmak, hatta ona söylemek isteğine kapılmıştı; gel gör ki elini bile uza-tamamıştı:

"Eğer kendisini kucaklayıp öpseydim, daha sonra belki tüyleri ürperir, öpücüğünü çaldığını söylerdi!"

Birkaç dakika sonra, 'Dünya buna dayanabilir mi, dayanamaz mı?' diye düşündü.

'Hayır dayanamaz! Böyleleri hiçbir zaman dayanamaz!'

Sonra Sonya'yı düşündü.

Pencereden, serin bir esinti geliyordu. Avlunun aydınlığı gitgide canlılığını kaybediyordu. Birden şapkasını aldığı gibi sokağa fırladı.

Kendi hastalığıyla hiç ilgilenmiyordu, aslında ilgilenmek istediği de yoktu.

Ama, yaşadığı ardarda üzüntüler, içinde bulunduğu dehşet dolu ruh hali, hiçbir iz bırakmadan geçip gidemezdi. Gerçek bir humma nöbetiyle yatağa serilip kalmıyorsa

eğer, bu herhalde içinde bulunduğu bitmez tükenmez telaş ve kaygılar nedeniyle idi, bedenini ve bilincini ayakta tutan bunlardı. Ama yapay ve geçici bir ayakta kalıştı bu.

Amaçsızca dolaşıyordu. Güneş batmıştı. Şu son sıralar tuhaf bir hüznün duymaya başlamıştı. Bu öyle acı veren, yakan bir hüznün değildi. Ama bir süreklilik, sonsuzluk, umarsızlıkla dolu yıllar, "bir metrelik alan"ın sonsuzluğu duyuluyordu bu soğuk, bu ölgünleşmiş hüznünde. Bunu, özellikle de akşam saatlerinde daha acı verici bir biçimde duyuyordu.

"Gel de bir güneş batısından kaynaklanıveren bu aptalca, bu tümüyle fiziksel rahatsızlıklarla, aptalca bir şey yapmaktan kendini korusun!" diye söylendi.

Birilerinin adını seslendiğini duydu. Çevresine bakındı, Le-bezyatnikov koşup geliyordu kendisine doğru.

"Ben de sizden geliyordum, sizi arıyorum. Düşünebiliyor musunuz, dediğini yaptı, çocukları da alıp çıktı! Sonya Semyonovna'yla birlikte güç bela bulabildik onları. Kendisi bir tavaya vuruyor, çocukları da dansetmeye zorluyor. Çocuklar ağlıyorlar. Kavşaklarda, dükkânların önünde duruyorlar... Ardları sıra da bir sürü dangalak koşturup duruyor. Hemen gidelim."

"Ya Sonya?" diye sordu, sesinde müthiş bir endişe titreşimi vardı.

"Çıldırılmış gibi sanki... Yani Sonya Semyonovna değil çıldıran. Katerina İvanovna, ama Sonya Semyonovna da çıldırılmış gibi. Katerina İvanovna ise tümünden, çıldırılmış sanki. Ne diyorum size: aklını tümünden oynatmış..! Şimdi yakalayıp karakola götürürler hepsini. Bunun üzerlerinde nasıl bir etki yapacağını düşünebiliyor musunuz?.. Şu anda X... köprüsünün ordalar, Sonya Semyonovna'nın evine çok yakın, hemen kanalın orda..."

Kanalın hemen köprüye yakın bir yerinde, Sonya'nın evinden iki ev ötede özellikle de küçük çocukların oluşturduğu bir kalabalık vardı. Katerina İvanovna'nın kısık sesi tâ köprünün ordan duyuluyordu. Gerçekten de, sokaktan gelip geçenlerin ilgisini çekecek, tuhaf bir görünüşleri vardı. Üzerinde eski elbiseler, omuzunda su ünlü şalı, başında da bir yana yıkılmış, eski bir hasır şapka bulunan Katerina İvanovna gerçekten de çıldırılmış

512

513

gibiydi. Yorgunluktan güçlkle soluk alıyordu. Veremin tükettiği yüzü her zamankinden daha acı doluydu (veremliler genel olarak sokakta, güneş ışığında, evde olduklarından çok daha hasta, tükenmiş görünürler), ama heyecanı dinmek bilmiyor, her geçen saniye biraz daha sinirleniyordu. Çocukların üzerine atılıyor, bağırıyor, itekliyor, herkesin gözü önünde nasıl dansetmelerini, nasıl şarkı söylemelerini gerektiğini öğretiyor, bunun için ne gerekli olduğunu anlatıyor, onların anlayışsızlığından umutsuzluğa kapılıyor, dövmeğe başlıyordu... Sonra onları öylece bırakıp kalabalığa dönüyor, üstü başı düzgünce

birini gördü mü doğruca ona atılıyor ve "soylu, hatta aristokrat bir ailenin çocukları olan" şu gariplerin ne hallere düşürüldüğünü anlatmaya koyuluyordu. Kalabalıktan biri gülecek ya da laf atacak oldu mu, kavga etmeye hazır, hemen üzerine gidiyordu. Kalabalık arasında gerçekten de gülenler vardı, kimileriye başlarını sallıyordu; ancak genel olarak herkes, yanında ürkmüş, çocukları ağla-şıp duran bu deli kadını ilgiyle izliyordu. Lebezyatnikov'un sözünü ettiği tava ortalarda yoktu, ya da en azından Raskolnikov görmemişti; ama Katerina Ivanovna, Poleçka'yı şarkı söylemeye, ya da Lyonya ile Kolya'yı dansetmeye zorladığı zaman, tava yerine kuru avuçlarını birbirine vurarak tempo tutuyordu. Bu arada şarkıya kendisi de eşlik etmek istiyor, ama daha ikinci notada müthiş bir öksürükle sesi kesiliyor, umutsuzluğa kapılıyor, öksürüğüne lanetler savuruyor, hatta ağlamaya başlıyordu. En çok da Kolya ile Lyonya'nın korkudan ağlamaları onu öfkeliendiriyordu. Çocukları gerçekten de sokak şarkıcılarının kılığına sokmaya çalışmıştı. Oğlana kırmızı ve beyaz bezlerden bir sarık sararak, sözümona Türk'e benzetmişti, Lyonya için uygun kostüm bulamamış, basına yünden bir başlık (daha doğrusu rahmetli Semyon Zahariç'in gecelik külâhını) geçirmişti; külâhın ucuna da, Katerina Ivanovna'nın ninesine ait olan ve bugüne dek bir aile yadigarı olarak sandıkta saklanan beyaz bir tavus tüyü takılmıştı. Poleçka'nın üzerinde her zamanki entarisi vardı; annesini ürkek, şaşkın bakışlarla izliyor, çöldürmüş olduğunu anlattığı için gözyaşlarını ondan gizlemeye çalışarak, arada bir ürkek bakışlarını çevrede gezdiriyordu. Sokaktan ve kalabalıktan son

514

derece korkmuşu benziyordu. Sonya'ya gelince, Katerina İva-novna'nın bir an bile ardından ayrılmıyor, gözyaşları içinde eve dönmesi için yalvarıyordu. Ama Katerina Ivanovna onu dinlemiyordu bile. Boğulurcasına öksürerek: "Yeter Sonya, kes artık!" diye bağıyordu. "Çocuk gibisin, ne istediğini kendin de bilmiyorsun! O sarhoş Alman karının evine dönmem diye kaç kez söyledim sana! Ömrü boyunca dürüst-İükle, bağlılıkla hizmet etmiş, hatta, bir bakıma görevi başında ölmüş (kaşla göz arasında uydurduğu bu hikayeye kendisi hemen inanmıştı) soylu bir babanın çocukları nasıl dileniyor, varsın bütün Petersburg görsün! Sen de amma safsın, Sonya! Ne kalmış ki artık, söylesene! Yeter artık bizim yüzümüzden çektiğin! Sana daha fazla yük olmak istemiyorum!" Birden Raskolnikov'u gördü ve ona doğru atıldı. "Ah, Rodion Romanoviç, siz misiniz! Şu küçük budalaya, bundan daha akıllıca bir şey yapamayacağımızı lütfen siz anlatır mısınız? Laternacılar bile para kazanıyor; bizi hemen farkedeler ve dilencililiğe kadar düşmüş soylu bir ailenin yetimleri olduğumuzu öğrenirler... O general bozuntusuna gelince, göreceksiniz, yerinden olacak! Hergün onun penceresi altına gideceğiz, çar hazretleri oradan geçerken önünde diz çöküp yetimlerimi göstereceğim ve "Koru bizi babamız!" diyeceğim. Yetim babasıdır o, acıması boldur, bizi koruyacaktır, göreceksiniz! O general bozuntusuna gelince... Lyonya! tenez-vous droite!* Sen, Kolya, yine dansedeceksin! Şuna bak, yine ağlıyor! Ne var ağlayacak! Neden korkuyorsun, aptal! Hey, Tanrım! Bunlarla ne yapacağım, ben, Rodion Romanoviç? O kadar kafasızlar ki!.. Ne yapılır bunlarla!.."

Kendisi de ağladı ağlayacak bir halde olmasına karşılık (ama bu, aralıksız konuşmasına engel olmuyordu) ağlayan çocuklarını Raskolnikov'a gösteriyordu. Raskolnikov onu evine dönmesi için kandırmaya çalıştı, hatta özsaygısını etkilemek için, soylu kızlar için açılacak bir pansiyonun yöneticisi olmaya hazırlanan bir bayanın, laternacılar gibi sokaklarda dolaşmasının hiç yakışık almadığını söyledi.

(Aslında da Fransızca): Dik dur! (Çev.)

515

"Pansiyon mu, hah-hah-ha! Davulun sesi uzaktan hoştur!" Kahkahası, bir öksürük nöbetiyle kesilmişti. "Hayır, Rodion Romanoviç, geçti o hayaller! Herkes bizi terkettik. O general bozuntusuna gelince... Biliyor musunuz, Rodion Romanoviç, o herifin suratına bir hokka fırlattım ben: orada, uşaklar odasında, tam da masanın üzerindeydi hokka... onu ziyarete gelenlerin imzaladıkları kağıdın, yanındaydı..."

Ben de imzaladım o kağıdı... Hokkayı fırlattım ve kaçtım... Ah, alçaklar, alçaklar!: Ama tükürmüşüm hepsine! Artık bunlara kendim bakacağım, kimsenin önünde eğilmeyeceğim!" Başıyla Sonya'yı gösterdi: "Yeter, bu kızcağıza çektiirdiğimiz! Poleçka, kaç para oldu, göster bakayım? Ne? Yalnızca iki kapik mi! Ah, iğrenç yaratıklar! Beşi para vermiyorlar, yalnız ardımızdan koşup dillerini çıkarıyorlar!" kalabalıktan birini gösterdi. "Ya şu aptal niye gülüyor! Hep Kolya'nın kafasızlığı yüzünden bunlar! Sana ne oluyor, Poleçka? Fransızca konuş benimle, parlez-moi français. Ama sana öğretmiştim, birkaç cümle biliyordun hani!.. Yoksa sizin soylu bir ailenin iyi eğitim görmüş çocukları

olduğunuz, öteki lâternacılara benzemediğiniz nerden anlaşılacak? Kukla oynatıp şarlâtanlık etmiyoruz biz sokaklarda, soylu romanslar söylüyoruz... Ah, evet! Ne söylesek acaba?.. Durmadan sözümü kesiyorsunuz... oysa biz...Biliyor musunuz, Rodion Romanoviç, söyleyeceğimiz şarkıyı seçmek için durmuştuk biz burada... Öyle bir şarkı olmalı ki bu, Kolya da dansla eşlik edebilsin bize... Çok hazırlıksız: durumdayız...: Doğru dürüst prova edebilmemiz için, önce aramızda anlaşmamız gerek... Sonra da yüksek sosyetenin bulunduğu Nevskiy bulvarına gideceğiz, orada hemen farkedeler bizi... Lyonya "Hutorok"u biliyor... Ama bunu herkes söylüyor, herkesin ağzında varsa yoksa "Hu-torok"!.. Biz çok daha soylu bir şeyler söylemeliyiz... Sen bir şey bulabildin mi, Polya? Hiç olmazsa, sen annene yardım et! Bellek... bellek diye birşey kalmadı ki bende! Yoksa hemen hatırlardım! "Kılıcına dayanan süvari"*yi mi okusak acaba? Ah, Fransızca "C'ng sous"u söyleyelim! Bunu size öğretmiştim, öğret-

K.N. Bolyuçkov'un "Aynılık" adlı şiiri üstüne bestelenmiş bir romans.

516
mıştım! En önemlisi de, bu şarkı Fransızca olduğu için sizin soylu çocukları olduğunuzu hemen anlarlar... Çok daha dokunaklı olur böylesi! Hatta "Malborough s'en va-t-en guerre"i söylesek de olur... Bu, tam bir çocuk şarkısı ve bütün aristokrat evlerinde çocuklara ninni olarak söylenir.

Malborough s 'en va-t-en guerre, Ne sait quand reviendra... **
Şarkıyı okumaya başlamışken kesti." Hayır, hayır, "Cing so-us" daha iyi! Hadi bakalım, Kolya, eller belde, çabuk, sen de Lyonya, ters tarafa dön, biz de Poleçka'yla size eşlik edip el çırpacağız!"

Cing sous, dng sous,
Pour monter nôtre menage...**

Boğulurcasına öksürmeye başlayarak şarkıyı kesti "Entarini düzelt, Poleçka, omuzların kaymış", hem öksürüyor, hem Pol-ya'yı uyarıyordu. "Sizin artık davranışlarınıza, üstünüze başınıza özellikle dikkat etmeniz gerek ki, soylu bir aileden olduğunuz anlaşılır. Ben o zaman göğüs kısmını bol tutmak ve iki parçalı biçmek istemiştım, ama sen, Sonya, 'kısa olsun, kısa olsun' diye tutturmuşsun.. görüyor musun şimdi şu durumu, çocuğun üzerinde nasıl çirkin duruyor entarisi?. Ah, yine mi ağlıyorsunuz siz! Ne oluyorsunuz, aptal şeyler! Evet, Kolya, başla hemen, çabuk, çabuk... Ah, ne çekilmez bir çocuk bu!.."

Cing sous, cing sous...

"Yine mi asker! Evet, ne istiyorsun ahbap?" Gerçekten de bir polis kalabalığı yararak ilerliyordu. Ama tam bu sırada, üzerinde bir kaput bulunan, resmi elbiseli, elli

* Malburg savaşa gider, Bilinmez ne zaman döner... ** Beş mangır, beş mangır

Evinizi düzene koymak için...

517

yaşlarında, yüksek rütbeli bir memur olduğu anlaşılan (adamın boynunda bir nişan vardı ve bu, Katerina İvanovna'nın çok hoşuna gitmiş, polisi ise etkilemişti) bir bay onlara yaklaştı ve hiçbir şey söylemeden Katerina İvanovna'ya üç rublelik bir banknot uzattı. Adamın yüzünde içten bir acıma duygusu vardı. Katerina İvanovna parayı aldı, kibar, hatta fazla törensel bir reveransla adamı selamladı ve gururlu bir tavırla:

"Çok teşekkür ederim, iyiliksever beyefendi," dedi." Bizi bu duruma düşüren nedenler... Poleçka, al şu parayı... Felekate uğramış soylu bir kadına yardım etmeye hazır, yüce gönüllü, soylu insanlar hâlâ var, görüyorsunuz... Lütufkar beyefendi, bu gördüğünüz yetimler soylu, hatta denebilir ki, aristokrat bir aileden geliyorlar... O general bozuntusuna gelince, yemek masasına kurulmuş, bıldırcın ziftleniyordu. Kendisini rahatsız ediyorum diye ter ter tepindi olduğu yerde... 'Ekşelenasları, dedim kendisine, çok yakından tanıdığınız rahmetli Semyon Zahariç'in yetimlerini koruyun... Çünkü, dedim, tam rahmetliyi toprağa verdiğimiz gün, öz kızına alçakların alçağı bir adam hakarete bulundu...' Yine deminki asker! "Ne diye sokulup duruyor yanımıza? "Memura seslendi:" Koruyun bizi ondan! Az önce Meş-çanskaya'daydık, yine bunun gibi biri yüzünden buraya kaçtık... Ne alıp veremediğin var bizimle, ahmak!"

"Çünkü sokaklarda yasaklanmıştı! Lütfen uygunsuzluk etmeyin!"

"Uygunsuz sensin! Tut ki, laternayla dolaşıyorum, seni ilgilendirir mi bu?"

"Laternayla dolaşmak için izin kâğıdı gerek, sizse bunu kendiliğinden yapıyorsunuz, böylece de halkın toplanmasına sebep oluyorsunuz! Nerede oturuyorsunuz?"

"Ne izin kâğıdı!" diye bağırdı Katerina İvanovna "Kocamı daha bugün toprağa verdim; Ne izin kâğıdı!"

Yüksek rütbeli memur:

"Hanımefendi, hanımefendi," diye söze başlayacak oldu, "sakin olun, buyrun

gidelim, ben sizi götürürüm... Burada, sokak ortasında hiç yakışık almıyor... Siz rahatsızsınız..."

Katerina İvanovna:

518

"İyiliksever beyefendi, iyiliksever beyefendi, siz hiçbir şey bilmiyorsunuz!" diye bağırdı. "Nevskiy bulvarına gideceğiz biz....Sonya, Sonya! Nereye kayboldu bu kız? Ah, o da ağlıyor! Ne oluyor hepimize böyle kuzum!.." Birden korkuyla bağırdı. "Kolya, Lyonya, nereye gidiyorsunuz? Ah, aptallar! Kolya! Lyonya! Nereye gidiyor bunlar böyle!.."

Sokaktaki kalabalıktan, annelerinin çılgınca davranışlarından ve son olarak da kendilerini tutup biryerlere götürmek isteyen polisten müthiş korkan Kolya ile Lyonya, sanki anlaşmışlar gibi elele tutuşup kaçmaya başlamışlardı. Zavallı Katerina İvanovna da ağlaya inleye onların ardından koşmaya başladı. Soluğu tıkanarak ve gözyaşları içinde koşuyordu: çok acıklı bir görünüştü bu. Sonya ile Poleçka da onun ardından koşmaya başlamışlardı.

"Yakala, getir onları, Sonya!.. Ah, aptal, değerbilmez çocuklar!.. Polya! Tut onları!.. Ben sizin için bu kadar..." 1 Sözü tamamlamamıştı, koşarken ayağı takıldı ve düştü.

"Aman, Tanrım! Yaralandı, kan içinde kaldı!" diye bağırdı Sonya ve onun üzerine eğildi.

Herkes koştu. Raskolnikov'la Lebezyatnikov ilk koşup gelenler arasındaydı; yüksek rütbeli memur da gelmişti, onun ardından da polis geliyordu: işin kendisini epey yoracak bir hal almaya başladığını sezerek, "Hey Yarabbim!" gibilerinden elini sallıyor, bir yandan da:

"Dağın! Dağın bakalım!" diyerek zavallı kadının başına biriken kalabalığı dağıtmaya çalışıyordu.

Kalabalıktan birisi:

"Ölüyor!" diye bağırdı.

"Delirmiş!" dedi bir başkası.

Kadının biri haç çıkardı:

"Tanrım, sen bizi koru! Kaçan küçükleri yakaladılar mı bari? Hah işte, ablaları tutmuş, getiriyor... Ah sizi küçük şeytanlar!.."

Ama Katerina İvanovna'ya dikkatle bakınca, bütün kaldırımı kaplayan kanın, Sonya'nın sandığı gibi düşüp de yaralanmasından değil, ağzından boşandığını anladılar.

Raskolnikov'la Lebezyatnikov' a dönen memur:

519

"Ben bunu bilirim, gördüm," diye mırıldandı. "Verem bu. Kan iste böyle birdenbire boşanır ve boğar. Geçenlerde bir yakınının başına geldi, gözlerimle gördüm, neredeyse birbuçuk bardak kan boşandı ağzından... Ne yapsak acaba, şimdi ölecek..?"

"Şuraya, şuraya, benim evime götürelim!" diye yalvardı Sonya. "Hemen şuracıkta oturuyorum ben! Şurada, hemen iki ev ötede..." Kalabalık içinde bir ona bir buna doğru koşuyor, yal-varıyordu: "N'olur çabuk! Çabuk! Bir doktor çağırın... Ah, Tanrım!.."

Memurun çabasıyla işler yoluna kondu; hatta polis bile yardım etti hastanın taşınmasına. Zavallı kadını yarı ölü durumda götürüp Sonya'nın yatağına yatırdılar. Ağzından hâlâ kan geliyordu. Odaya Sonya'dan başka Raskolnikov, Lebezyatnikov, memur ve polis de gelmişti. Polis ilk iş olarak, ardları sıra tâ buraya kadar gelen kalabalığı dağıtmaya koyulmuştu. Tirtir titreşen, ağlaşan çocukları Poleçka ellerinden tutup, içeri sokmuştu. Kapernaumov'lar da gelmişlerdi: topal ve tek gözü kör bir adam olan Kapernaumov'a, fırça gibi dimdik saçlarıyla favorileri iyice tuhaf bir görünüş veriyordu; karısının sürekli korkan bir hali vardı, ağızları yarı açık, yüzlerinde hep bir şaşkınlık anlatımı bulunan çocukları, tahtadan yontulmuş gibiydi. Bütün bu kalabalık içinde birden Svidrigaylov da görüldü. Kalabalık içinde onun da bulunduğunu hatırlayamayan Raskolnikov, şimdi ner-den çıkıp geldiğini bir türlü akıl erdiremeyerek şaşkınlıkla baktı ona:

Birileri doktordan ve papazdan söz etti. Memur, Raskolnikov'a, doktor çağırmanın gereksiz olduğunu fısıldamakla birlikte, yine de gidip bir doktor getirmelerini emretti. Kapernaumov'un kendisi koştu bu iş için:

Bu arada ağzından gelen kan bir süre için duran Katerina İvanovna biraz kendine gelir gibi olmuştu. Titreyen ellerle alınındaki ter damlacıklarını silen Sonya'nın rengi uçmuş yüzüne hastalıklı, ama dimdik, delip geçen bakışlarla bakıyordu; sonra kendisini kaldırmalarını rica etti. İki yanından tutup kendisini yatağında oturtular.

Güçlkle konuşarak:

520

"Çocuklar nerde?" diye sordu. "Sen mi getirdin onları, Polya? Ah, aptallar!.. Ne diye kaçtınız sanki... Ah!"

Kurumuş dudaklarına hâlâ kan geliyordu. Gözlerini odanın içinde gezdirerek:

"Demekburada yaşıyorsun, Sonya!" dedi. "Şimdiye kadar hiç gelmemiştim sana... Bugüne kısmetmiş..."

Acıyla bakıyordu Sonya'ya:

"İliğini, kanını emdik senin, Sonya... Polya... Lyonya... Kolya, buraya gelin... İşte... Sonya... hepsi sana emanet!.. Bana gelince... tamam artık, balo bitti!... Bırakın beni, hiç değilse rahatça ölebileyim!"

Başını yastığa koyarak kendisini yemden yatağına uzattılar.

"Ne? Papaz mı? Hayır, gerekmez... Boşa para harcamayın..."

"Benim hiçbir günahım yok!.. Olsa da, Tanrı bağışlar... Kendisi de biliyor nasıl acı çektiğimi!.. Bağışlamazsa, eh, onu da kendi bilir!.."

İyiden iyiye sayıklamaya başlamıştı. Arada bir irkilerek çevresini süzüyor, bir an herkesi tanıyacak gibi oluyor, ama hemen sonra bilinç, yerini sayıklamaya bırakıyordu. Hırıldıyla ve güçlkle soluk alıyordu, boğazında bir şey fırlatıyor gibiydi. Her sözcüğün sonunda durup soluklanarak: "Ekselansları!" dedim ona, diye bağırdı. "Bu Amaliya Lyud-vigovna... Ah, Lyonya, Kolya! Eller kalçaya! Çabuk, daha çabuk Glissez-glissez! Pas de basgue!* Ayaklarını yere vur!.. Zarif, sevimli bir çocuk olmalısın!"

Du hast Diamanten und Perlen... Devamı nasıldı? Ah, bir söyleyebilsem...

Du hast diß schönsten Arogen, Madchen, was willst du mehr?***

Dans figürleri.

Alman ozanı Helne'ın dizeleri:

Senin elmasların var, incilerin var Senin çok güzel gözlerin var, daha ne istiyorsun,

521

Hayır, böyle değildi! was willst du mehr, nasıl da uyduruyor aptal!.. Ah, evet, işte bir tane daha:

Öğle sıcağında, bir koyağında Dağıstan'ın...*

Ah, ne çok severdim bu romansı, ne çok. PoleçkaL Biliyor musun, babanla nişanlıyken... hep bunu söylerdi rahmetli!.. Hey gidi günler!.. Ah bir söyleyebilsek bunu! Dur bakayım, nasıldı... Görüyor musun, unutmuşum... Hatırlatsanız bir, nasıldı?" Müthiş bir heyecan içindeydi ve kalkmak için büyük çaba harcıyordu. Sonunda hırıldılı, yırıltılıcasına bir sesle okumaya başladı; korkunç bir sestü bu, her sözcükte duraksıyor, söyledikçe yüzündeki korku anlatımı artıyordu:

Öğle sıcağında!.. Bir koyağında!.. Dağıstan'ın!.. Göğsünde bir kurşunla!..

Birden gözyaşlarına boğularak, insanın içini parçalayan hıçkırıklarla:

"Ekselans!" diye haykırdı. "Koruyun şu yetimleri! Rahmetli Semyon Zahariç'le

paylaştığınız tuz ekmeği hatırına koruyun! Aristokratlık adına da diyebiliriz

buna..." Birden kendine gelerek irkildi, herkesin yüzüne tek tek ve korkuyla

baktı, birden Sonya'yı tanıdı, onu burada, karşısında görmekten şaşırmış gibi

yumuşak, sevecen bir sesle: "Sonya, Sonya, Sonya!.. Sonya, canım, sen de burada

morur?" dedi.

Kendisini tekrar kaldırdılar.

Umutsuzluk ve öfke dolu bir sesle:

"Yeter artık! Tamam! Elveda, talihsiz kız!.. Lagar beygiri çok yordular!..

Çatladı artık!" diye bağırdı ve başı yastığa düştü.

Yeniden kendini kaybetmişti, ama bu son kendinden geçişi oldu ve uzun sürmedi;

beyaz denebilecek sarı, zayıf yüzü geriye doğru sarktı, ağzı açıldı, bacakları

kasılarak uzadı, derin bir soluk aldı ve öldü.

Sonya fırlayıp yatağa atıldı, sımsıkı sarıldı ölüye, başını kurumuş göğsüne

dayadı ve öylece kaldı. Polyacı da annesinin * Lermontov'un "Düş" şiiri üstüne

522

ayaklarına kapanmış, hıçkırığa hıçkırığa öpüyordu. Ne olup bittiğini henüz

kavrayamayan, ama korkunç bir şeylerin geçmekte olduğunu anlayan Kolya ile

Lyonya, karşılıklı olarak elleriyle birbirlerinin omuzlarından tutmuşlardı,

derken gözlerini birbirinin gözüne dikip ağızlarını açarak aynı anda bağırmağa

başladılar. İkisi de hâlâ gösteri kılığındaydılar: birinin başında sarık,

ötekinin başındaysa, ucunda tavus tüyü takılı külah vardı.

Bu arada şu ünlü "diploma" yine nasıl ortaya çıkmıştı? Yatağın üzerinde,

Katerina Ivanovna'nın hemen yanbaşı duruyordu. Raskolnikov diplomaya bir göz

attı, sonra pencereye doğru çekildi. Lebezyatnikov yanına gelerek:

"Öldü!" dedi.

Svidrigaylov geldi yanlarına:

"Rodion Romanoviç" dedi, "size bir iki şey söylemek istiyo-|rum..."

Lebezyatnikov hemen yerini ona bıraktı ve kibarca yanlarından uzaklaştı Svidrigaylov şaşırarak Raskolnikov'u daha uzakça bir köşeye çekerek:

"Bütün bu telaşı, yani cenaze vesaire işlerini ben üzerime alıyorum" dedi.

"Paraya bakan işler bunlar, bilirsiniz. Öte yandan size, elimde bana gerekli olmayan bir para bulunduğundan sö-zetmiştim. Şu iki yavruyla Poleçka'yı bir öksüzler yurduna yerleştirip, her biri için de ergin yaşa geldiklerinde almaları koşuluyla bin beşer yüz ruble yatıracağım: Sonya Semyonovna'nın içi rahat etsin!.. Ona, Semyonovna'ya gelince, içinde bulunduğu burğuçtan çekip çıkaracağım onu da. İyi bir kıza benziyor kendisi, öyle değil mi? Siz de Avdotya Romanovna'ya lütfen on bin rublesini bu yolda harcadığımı iletin..."

Raskolnikov:

"Hangi amaçlarla yapıyorsunuz bu iyiliği?" diye sordu:

Svidrigaylov gülümsedi:

"Ammam kuşku adamsınız! Bu paralara gereksinim duymadığımı söylemiştim size. Sonra, yalnızca insanca bir duyguyla yapıyor olamaz mıyım yani böyle bir şeyi?" Parmagıyla Katerina İvanovna'nın yattığı köşeyi gösterdi: "Herhangi bir tefeci kocakarı gibi bir "bit" değildi o... Lujin'in yaşayıp alçaklıklarına de-
523

vam etmesi mi, yoksa onun ölmesi mi daha iyi? Eğer ben böyle bir yardımda bulunmazsam, Poleçka da o yolun yolcusu değil mi?.."

Svidrigaylov bunları, bakışlarını Raskolnikov'dan ayırmadan, neşeli bir kurnazlıkla ve göz kırparak söylemişti. Sonya'ya söylediği sözleri, hem de tanı kendi deyimleriyle onun ağzından duyan Raskolnikov buz gibi oldu, sarardı. Hızla geri çekilip yabancıl ışıklarla parlayan gözlerini Svidrigaylov'un üzerine dikti; soluğunu tutarak:

"Ne ne nereden... biliyorsunuz siz bunları?" diye kekeleydi.

"Ben hemen şuracıkta su duvarın ötesinde, madam Resa-lich'in dairesinde oturuyorum. Surda Kapernaumov'lar, surda da benim eski ve sadık dostum madam Reslich oturur. Anlayacaksınız, komşuyuz."

"Siz ha?"

"Evet ben, 'katıla katıla gülmeye başladı Svidrigaylov', İnanın bana Rodion Romanoviç, siz benim çok, ama çok ilgimi çekiyorsunuz. Hem ben size anlaşacağımızı söylememiş miydim? İşte, bakın, anlaştık, Benim, kendisiyle uyum sağlanabilir, geçinebilir bir adam olduğumu da göreceksiniz. Göreceksiniz ki, benimle yaşanılabilir miş de..."

524

Altıncı Bölüm

I

Raskolnikov için tuhaf bir dönem başlamıştı: sanki yanını yöresini bir sis sarmış ve onu kurtuluşu olmayan, ağır bir yalnızlığa gömmüştü. Çok sonraları, hayatının bu dönemini hatırladığında çıkardığı sonuç, bilincinin bulanıklaşır gibi olduğu ve bu durumun aralıklarla son felaket anına kadar böylece sürüp gittiğiydi. O sıralar pek çok şeyde, örneğin bazı olayların tarihlerinde ve ne kadar sürdüklerinde yanıldığından kesinlikle emindi. En azından, bazı olayları hatırladıkça ve hatırladıklarını anlamaya, açıklamaya çalıştıkça, kendisiyle ilgili çoğu şeyi bile, ancak başkalarının bilgisine başvurarak öğrenebilmişti. Örneğin bir olayı bir başka olayla karıştırıyor, o bir başka olayı ise, yalnızca hayalinde var olan bambaşka bir olayın sonucu sayıyordu. Kimileyin kendini müthiş acı veren, hastalıklı bir üzüntünün içinde buluyor, bu üzüntü zaman zaman paniğe varan dayanılmaz bir korkuya dönüşebiliyordu. Bununla birlikte, kendini bu korkunun tam tersi bir duyumsuzluk içinde duyduğu dakikaları, saatleri, hatta belki de günleri olduğunu da hatırlıyordu: ölmekte olan kimi insanlarda görülen hastalıklı umursamazlığa, kayıtsızlığa benzer bir duyumsuzluktu bu. Aslında son günlerde kendi durumunu açıkça görmekten kaçınıyordu; hemen açıklanması gereken çok önemli bazı olaylar onu özellikle üzüyordu; oysa içinde bulunduğu birtakım kaygılardan kaçıp kur-tulabilse öyle sevinecekti ki... Özellikle de Svidrigaylov kaygılandırıyordu onu: hatta yalnızca onun üzerinde durduğu bile, söylenebilirdi. Svidrigaylov'un, Katerina İvanovna'nın öldüğü gün Sonya'nın evinde söylediği, anlamı kendisi için son derece açık ve bir o kadar da tehlikeli sözlerinden sonra, düşüncelerinin olağan akışı altüst olmuş gibiydi. Ancak bu yeni gerçek kendisini bunca kaygılandırmasına rağmen o nedense bu işin içyüzünü öğrenmekte hiç

525

acele etmiyordu. Bazen kendini kentin ıssız bir semtinde, acınası bir meyhanede düşüncelere gömülmüş olarak tek başına bir masada oturur buluyor, buraya nasıl geldiğini bir türlü çıkaramıyor, derken aklına birden Svidrigaylov geliyordu: böyle anlarda, hemen bu adamla oturup konuşması ve onunla ilgili sorunu kökünden halletmesi gerektiğini, acı duyarak, ama apaçık bir biçimde anlıyordu. Hatta

yine böyle kendini kentin dışında bulduğu bir gün, Svidrigaylov'u beklediğini, onunla burada buluşmak için sözleştiğini sanmıştı. Bir başka gün de, sabaha karşı, yerde, çalılıkların altında uyanmış, buraya nasıl geldiğini, nasıl yatıp uyduğunu çıkaramamıştı. Aslında, Katerina Ivanov-na'nın ölümü üzerinden geçen şu iki üç gün içinde Svidrigaylov'la iki kez karşılaşmıştı: amaçsızca ve bir iki dakikalığına uğradığı Sonya'nın evinde olmuştu bu karşılaşmalar. Ancak, zamanı gelinceye değin açmamak üzere aralarında anlaşmışlarca-ı bu kısa karşılaşmalarda asıl konuya hiç değinmemişler, yalnızca hal hatır sormakla yetinmişlerdi.

Raskolnikov'un son gidişinde, cenaze, bir tabutun içinde olarak hâlâ odada duruyordu. Svidrigaylov dinsel tören ve gömülmeye ilgili emirler veriyor, telaşla koşturup duruyordu. Sonya da çok meşguldü. Svidrigaylov, Raskolnikov'a, Katerina İva-novna'nın çocuklarının sorununu çözümlendiğini, buradaki kimi tanıdıkları aracılığıyla gerekli adamları bularak, çocukları üstelik de çok iyi bir yurda yerleştirdiğini, kendileri için ayırdığı paranın bu işte çok yarım olduğunu, çünkü parası olan çocukları bir yurda yerleştirmenin, yoksul çocukları yerleştirmekten çok kolay olduğunu anlattı. Sonya hakkında da bir şeyler söyledi; bir konuda görüşmek ve kendisine danışmak için' bugünlerde ona uğrayacağına söz verdi. Merdivenlerin başında, sahanlıkta konuşuyorlardı. Svidrigaylov, Raskolnikov'un gözlerinin tâ içine bakarak bir süre sustuktan sonra, birden sesini alçalttı:

"Neyiniz var, Rodion Romanovic?" dedi. "Kendinizde değil gibisiniz? Evet, bakıyor, dinliyorsunuz, ama hiçbir şey anladığınız yok! Cesaretinizi toplayın! Oturup 'bir konuşsak sizinle... Ama o kadar çok işim var ki... Hem kendi işlerim, hem başkaların işleri..." Bir an durdu, sonra: "Ah, Rodion Romanovic!" de-

di. "Herkesin, her şeyden önce havaya gereksinimi var azizim!

Havaya, havaya, havaya!..."

Svidrigaylov birden, merdivenlerden çıkmakta olan papazla l zangoça yol vermek için kenara çekildi. İki din adamı onun em- riyle, rahmetliye dua etmek için her gün iki kez düzenli olarak geliyordu. Papazla zangoç geçtikten sonra Svidrigaylov da mer- dövenlerden inerek yoluna devam etti. Raskolnikov bir süre du-rup düşündükten sonra, papazla zangoçun ardı sıra Sonya'nın j odasına girdi. Tam kapıda durdu. Duaya başlanmıştı: sakin, sessiz, hüzünlü | bir havayla dua ediliyordu. Ölüm bilinci, ölümün varlığı duy-

gusu, Raskolnikov için tâ çocukluğundan beri ağır, içinde mistik bir korku uyandıran bir duyguydu. Hem ne zamandır herhangi bir âyinde bulunmamıştı.

Üstelik burada başka bir şeyler vardı, korkunç, tedirgin edici bir şeyler... Çocuklara baktı: hepsi tabu- tun önünde diz çökmüştü, Poleçka ağlıyordu. Onların arkasında Sonya vardı: sessizce, ürkercesine ağlayarak dua ediyordu. 'Şu birkaç gündür ne yüzüme baktı, ne de bana bir şey söyledi' diye düşündü Raskolnikov.

Güneş odayı iyice aydınlatıyordu, bu- hurdandan kıvrık kıvrık bir duman yükseliyor, papaz 'ruhu şâdolsun' diye dua ediyordu. Raskolnikov duanın sonuna kadar bekledi. Papaz içerdekileri kutsayıp veda ederken, bir yandan da tuhaf bakışlarla çevresini süzüyor gibiydi. Duadan sonra Ras- kolnikov Sonya'ya yaklaştı.

Sonya hemen onun iki elini birden tutup, başını omuzuna yasladı. Bu dostça yakınlık Raskolni- kov'u müthiş şaşırttı, hatta tuhaf buldu, Sonya'nın bu davranışını- nu. Bu nasıl işti böyle. Sonya'da kendisine karşı en ufak bir nefret, tiksinti yoktu, elleri bile titremiyordu. Bir insanın kendini küçük görmekte ulaşabileceği en son noktaydı bu artık. En azından Raskolnikov bunu böyle almıştı. Sonya hiçbir şey söylemedi, Raskolnikov onun ellerini sıkıp, çıktı.

Dayanılmaz bir ağırlık duyuyordu içinde. Eğer şu anda, ömrü boyunca da olsa yap- yalnız kalabileceği bir yerlere gidebilmesi mümkün olsaydı,

kendini mutlu sayacaktı. Ama bir sorun vardı bu noktada: şu son

sıralar hemen hep yalnız olmasına rağmen, kendini bir türlü yalnız duyamamıştı.

Kent dışına, kent dışındaki anayola kadar

526

527

çaktığı olmuş, hatta bir seferinde tâ koruluğa kadar gitmişti, ama gittiği yerler ıssızlaştıkça, o da birinin rahatsız edici varlığını daha yakından daha güçlü duyuyordu: bu duygu onu korkutmamakla birlikte, canını sıkıyor, bunun üzerine hemen kente dönüp kalabalığa karışıyor, bir meyhaneye ya da birahaneye gidiyor, Tolkuçiy, sennaya gibi kalabalık yerlerde dolaşıyordu. Buralarda kendini daha rahat, hatta daha yalnız duyuyordu. Bir gün, akşama doğru uğradığı bir meyhanede şarkı söylüyorlardı: tam bir saat orada kalıp şarkı dinlemiş ve daha sonra hatırladığına göre de, bundan çok hoslanmıştı. Ama sonunda yine aynı tedirginliği duymuştu; bir tür vicdan azabıydı sanki bu. 'Oturmuş şarkı dinliyorum... Bu mu benim yapmam gereken şey!' diye düşünmüştü. Bununla

birlikte, kendisini rahatsız eden tek şeyin bu olmadığını, hemen çözümlenmesi gereken, anmanın da, sözcüklerle anlatmanın da olanaksız olduğu asıl bir başka sorunu bulunduğunu farkediyordu. Her şey birbiri üzerine yumaklanmış gibiydi. 'Hayır, savaşmak daha iyi!' diye düşündü. 'Porfiriy'yle, ya da Svidrigaylov'la dişe diş bir mücadeleye girişmek... Hemen birilerine meydan okumak... birilerinin saldırısına hedef olmak... Evet! Evet!' Meyhaneden kaçır gibi fırlayıp çıktı. Birden Dünya'yla annesini hatırladı ve nedense içinde paniğe varan bir korku duydu. O gece sabaha karşı Krestovskiy adasında, çalıkların arasında humma nöbetleri içinde tirtir titreyerek uyandı. Hemen evine gitti. Ancak sabaha doğru ulaşabilmişti eve. Birkaç saat uyuyunca nöbeti geçti; ama uyanması epey geç oldu, öğleden sonra saat ikiydi uyandığında. Katerina Ivanovna'nın cenaze töreninin bugün yapılacağını hatırladı ve törende bulunmadığına sevindi. Nastasya kendisine yemek getirdi, hiç doymayacakmış gibi bir iştahla yiyip içti. Dinlenmiş, sakinleşmişti; şu son üç gündür hiç bu kadar sakin duymamıştı kendini. Hatta, şu paniğe varan korkularına bile, bir an şaşmaktan kendini alamadı.

Kapı açıldı, Razumihin girdi içeri.

"A-a! Yemek yiyor, demek ki hasta değil!" dedi ve bir iskemle çekip, Raskolnikov'un karşısına oturdu. Heyecanlıydı ve heyecanını gizlemeye çalışmıyordu. Gözle görülür bir üzüntüyle,

528

ama hiç acele etmeden ve sesini yükseltmeden konuşuyordu. Gelişinin özel, hem de çok özel bir amacı var gibiydi. Kararlı bir sesle: "Dinle" diye başladı.

"Hepinizi şeytanlar alsın! Çünkü hiçbir şey anlamamış olduğumu apaçık görüyorum artık. Sakin seni sorguya çekmeye geldiğimi sanma. Umurumda değil! Hiç mi hiç istemiyorum böyle bir şeyi! Şu anda sen kendin bütün gizlerini açmaya bile kalksan, belki dinlemem ve bana ne, der giderim. Buraya bir şeyi kesin olarak öğrenmek için geldim: senin bir deli olduğun doğru mu, değil mi? Çünkü, senin bir deli ya da buna çok yakın durumda bir şey olduğunu düşünenler var (birileri böyle düşünüyor işte!). İtiraf ederim ki, birincisi, senin hiçbir şeyle açıklanamaz aptalca, iğrenç davranışlarına bakarak, ikincisi de, geçenlerde annenle kız kardeşine yaptıklarını düşünerek, bu düşünceye ben de katılmak eğilimindeydim. Çünkü, bir deli değilse, ancak bir aptal, canavar yapabilir. Senin annenle kız kardeşine yaptıklarını; dolayısıyla da sen bir delisin..."

"Ne zaman gördün onları?"

"Az önce. Ya sen ne zamandır görmedin? Nerelerde sürtüp duruyorsun söyler misin, tam üç kez uğradım buraya... Üçünde de yoktun. Annen dünden beri ağır hasta. İlle sana gelmek için tutturdu, Avdotya Romanovna kendisine engel olmak istedi, ama söz dinlemiyor ki... "Eğer hastaysa, eğer aklını falan kaçırıyor-yorsa, annesinden başka kim yardım edebilir ona?" diyor, başka bir şey demiyor. Kendisini yalnız bırakmayacağımıza göre, hep birlikte geldik buraya. Tâ şu kapıya kadar kendisini yatıştırmaya çalıştık. İçeri girdik ki, sen yoksun. Annen işte şuraya oturdu, on dakika kadar öylece durdu, biz de başında hiçbir şey söylemeden dikildik. Sonunda kalktı, "Dışarı çıkabildiğine göre, demek ki sağlığı yerinde. Demek ki, annesini unutmuş... Oğlunun kapısına gidip ondan sevgi dilenmek bir anne için utanç verici bir davranıştır" dedi. Eve döner dönmez de kendini yatağa attı. Şu anda ateşi epey yüksek: 'Bakıyorum, o kız için zaman buluyor' diyor. O kız dediği Sonya Semyonovna... Onu senin nişanlın ya da sevgilin falan sanıyor herhalde, bilmiyorum artık... Bunun üzerine doğruca Sonya Semyonovna'ya gittim. Neden dersen kardeş, durumu öğrenmek istiyordum... Gittim ki, ortada bir

529

cenaze, çocuklar ağlıyor, Sonya Semyonovna da onlara yas giysileri hazırlıyor. Sana gelince, yoksun... Sonya Semyonov-na'dan özür dileyip çıktım ve doğruca Avdotya Romanovna'ya gidip durumu bildirdim. Demek oluyor ki, o kız hikayesi falan saçmaymış ve yine demek oluyor ki sen bir deliymişsin, yani geriye kala kala bir bu kalıyor... Baksana, karşımda oturmuş, günlerdir bir şey yememiş gibi dana sövüş tıkmıp duruyorsun!.. Evet, gerçi deliler de yemek yer, ama ağzını açıp da bana tek kelime söylemiyorsun ki birader... ama sen... deli değilsin! Şerefsizim ki değilsin! Hayır, deli olamazsın! Eh, hepinizi şeytan alsın! Çünkü bu işte bir giz var ve ben sizin gizinizin ne olduğunu anlamak için kafa patlatmak niyetinde değilim!" Ayağa kalktı: "Buraya yalnızca sövüp rahatlamak için uğramıştım, şimdiyse ne yapacağımı çok iyi biliyorum!"

"Ne yapacaktıydın şimdi?"

"Sana ne bundan?"

"Bak sana söyleyeyim: kafayı çekeceksin!"

"Sen... sen bunu nerden biliyorsun?"

"Gördün mü!"

Razumihin bir an sustu, sonra heyecanla:

"Sen her zaman akli başında bir adamdın, azizim" dedi," hiçbir zaman da deli olmadın! Evet, doğru: kafayı çekeceğim! Hadi bana eyvallah!"

Razumihin kapıya doğru yürüdü.

"Dün değil önceki gündü sanırım, Dünya'ya senden sözettim, Razumihin!"

Razumihin birden durdu:

"Benden mi? Nerde gördün peki onu?" diye sordu, yüzü sararır gibi olmuştu.

Yüreğinin hızla çarpmaya başladığını anlamak hiç zor değildi.

"Buraya geldi, tek başına, işte şuraya oturdu ve benimle konuştu."

"O, öyle mi!"

"Evet, o!"

"Ne dedin peki ona... yani benim hakkımda?"

530

"Senin çok iyi, dürüst ve çalışkan bir adam olduğunu söyledim. Onu sevdiğini söylemedim, çünkü bunu kendisi de biliyor."

"Kendisi de mi biliyor?"

"Ne sandındı ya! Bak, ben nereye gidersem gideyim, başıma ne gelirse gelsin, onlardan ayrılmamalı, onlara göz kulak olmalısın, tamam mı? Kısacası, onları sana emanet ediyorum, Razumihin. Bunları söylüyorum, çünkü onu sevdiğini ve temiz yürekli bir insan olduğunu çok iyi biliyorum. Yine, onun da seni sevebileceğini, hatta, belki şimdi bile sevdiğini biliyorum. Şimdi artık içer misin, içmez misin, bu senin bileceğin iş."

"Rodya, canım kardeşim... Tuh, kör şeytan! Şu işe bak yahu..! Peki sen nereye gidiyorsun? Baak, eğer bu bir gizse, bırak söyleme! Ama... ama ben bu gizi öğrenirim... Bunun saçma sapan bir şey olduğuna ve senin kuruntundan başka bir şey olmadığına yüzde yüz eminim... Her neyse... Sen harika bir insansın, kardeşim! Harika bir insan!"

"Sana bir şey daha söyleyecektim, ama sözümü kestin... Demin bu gizi öğrenmesen daha iyi olacağını söylemiştin, doğru bu! Zamanı gelinceye dek bu işin üstüne düşme ve hiç kaygılanma. Günü geldiğinde, öğrenmen gerektiğinde, her şeyi öğrenirsin. Dün adamın biri bana, insana gerekli olan şeyin hava, hava, hava olduğunu söylemişti! Bununla ne demek istediğini öğrenmek için şimdi ona gitmek istiyorum."

, Razumihin dalmış, ayakta duruyor ve heyecanla bir şeyler düşünüyordu:

'Kesinlikle siyasi bir suikastçi bu! Hem de bugünlerde çok önemli bir adım atmaya hazırlanan bir suikastçi! Başka türlü olamaz... ve...Dünya da biliyor bu durumu...' Sonra her sözcüğü özel bir vurguyla söyleyerek:

"Demek Avdotya Romanovna sana geliyor, sen de, insana her şeyden çok hava gerektiğim söyleyen bir adamla görüşmeye gitmek istiyorsun, öyle mi? Demek ki o mektup da..." Kendi kendine mırıldanır gibiydi:" Demek o mektup da bu işle ilgili..."

"Hangi mektup?"

"Bir mektup aldı bugün Avdotya Romanovna. hem de kendisini, çok, ama çok telaşlandıran bir mektup... Senden söz

531

edince de, susmamı, hiçbir şey söylemememi rica etti. Sonra... sonra yakında belki de birbirimizden, ayrılacağımızı söyleyip, bir şeyler için bana uzun uzun teşekkür etti ve odasına kapandı."

Raşkolnikov dalgın dalgın:

"Demek bir mektup aldı, ha?" diye mırıldandı.

"Evet... mektup... Peki sen bunu bilmiyor muydun?"

İkisi de sustular.

"Hoşçakal, Rodya. Ben, kardeş... bir ara... neyse, hoşçakal, biliyor musun, bir ara... Boşver, hoşçakal... Benim de gitmem gerek. Kafayı da çekmeyeceğim. Artık gereği kalmadı... Sen... yalan söylüyorsun!"

Gitmekte acele eder gibiydi. Ama tam koridora çıkıp da kapıyı ardından kapamak üzereyken, birden durdu, geri döndü, Raşkolnikov'a değil, odanın içinde bir yerlere bakarak:

"Aklıma gelmişken!" dedi. "Şu cinayet işini hatırlıyorsun, değil mi? Hani canım şu Porfiriy... kocakarı, filan? Haberin olsun, katil bulundu, kendiliğinden itiraf etmiş her şeyi, bütün kanıtları sayıp dökmüş... Şu aşağı katta çalışan işçilerden... boyacılarından biri... O sıralar onları nasıl savunduğumu hatırlıyor musun? Kapıcı ve iki tanık yukarı çıkarken, arkadaşıyla merdi-venlerdeki o boğuşmalar, o gülüşmeler, düşünebiliyor musun, hep sahteymiş, kendisinden kuşku lanılmaması için mahsus yapmış... Şu köpoğlu köpekteki kurnazlığı, soğukkanlılığı görüyor musun! İnanılır şey değil! Ama her şeyi açıklamış, kendiliğinden itiraf etmiş! Ben de amma yanılmışım, ha!.. Bu adam ikiyüzlülüğün, kurnazlığın, adaleti yanlış yola saptırmanın dahiyane bir örneği!.. Ama şaşacak

ne var bunda!.. Böyleleri sanki çıkmıyor mu?.. Dayanamayıp itiraf etmesi ise her şeyden daha inandırıcı ve gerçeğe uygun! Ben bu yüzden ona daha da çok inanıyorum!.. Oysa o sıra onları nasıl da savunmuştum, suçsuzluklarını göstermek için bir düz duvara tırmanmadığım kalmıştı!"

Raskolnikov heyecanla:

"Söylesene" dedi, "bütün bunları nereden öğrendin ve yine bütün bunlar seni niçin bu kadar ilgilendiriyor?"

532

"Daha neler! Beni niçin ilgilendiriyormuş! Soruya bak! Daha pek çok şeyin yanı sıra Porfiriy'den öğrendim bunları. Aslında hemen her şeyi öğrendim Porfiriy'den."

"Porfiriy'den mi?"

"Evet, Porfiriy'den."

Raskolnikov korku içindeydi.

"Peki, ne dedi sana Porfiriy?"

"Her şeyi çok güzel açıkladı; kendi yöntemince, psikolojik olarak..."

"O, kendisi yaptı sana bu açıklamayı, ha?"

"Evet, kendisi, kendisi... Haydi hoşçakal! Sana sonra bir şeyler daha anlatacağım, ama şu anda işim var. Bir ara ben de sanmıştım ki... Her neyse, sonra!.. Ne diye gidip kafa çekeceğim ki şimdi! İçkisiz de sarhoş ettin sen beni. Sarhoş oldum. Rodyacı-ğım! İçmeden sarhoş oldum! Haydi hoşçakal, yakında yine uğrarım..."

Odadan çıktı.

"Evet, evet, siyasi bir suikastçi bu..." diye mırıldanıyordu merdivenlerden inerken; buna kesinlikle karar vermiş gibiydi. 'Bu böyle, bu herhalde böyle... Kız kardeşini de sokmuş işin içine... Avdotya Romanovna'nın karakterini göz önüne alacak olursak, bu hiç de olmayacak bir şey değil... Buraya gelmiş, görüşmüşler... Bana da dolaylı olarak sezdirmişti zaten bunu... Söylediği sözlerden, konuşma biçiminden, özellikle seçtiği bazı sözcüklerden açıkça anlaşılıyordu bu... Hem başka türlü nasıl açıklanabilir ki bu bilmece! Hımm! Oysa ben düşünmüştüm ki... Aman Tanrım! Evet, neler düşünmüştüm ben! Nasıl da aklım karışmıştı! Ona karşı suçluyum! O gün koridorda, lambanın altında kafam allak bullak olmuştu! Tuh! Ne alçakça, ne iğrenç şeyler düşünmüştüm! Aferim Mikolka, ne iyi ettin de her şeyi açıkladın! Simdi artık önceki olaylar da açıklığa kavuşuyor... O zamanlarki hastalığı... Tuhaf davranışları... hatta daha önceleri, tâ üniversitedeki halleri, tasayla somurtup durmaları... İyi ama şu mektup ne olacak? Nedir bu mektubun anlamı? Bak işte bunda bir is var... Kimden geliyor bu mektup? Yoksa..? Hımm... Hayır, ben bu işin içyüzünü öğreneceğim.'

533

Dunya'yla ilgili her şeyi bir kez daha hatırladı, düşündü. Yüreği buz gibi oldu birden. Koşmaya başladı.

Razumihin çıkar çıkmaz Raskolnikov masadan kalktı, pencereye doğru gitti, bir an hücresinin ne kadar dar olduğunu unutup volta atmaya kalktı, sonra dönüp yine divana oturdu. Bastan aşağı değişmiş, yenilenmişti sanki; yeniden savaş, bu-lunmustu-işte çıkış yolu...

Evet, demek ki bir çıkış yolu bulunmuştu! Gerçekten de ne zamandır iyice bunalmış, tıkanacak gibi olmuştu; boğulurcasına acı duymaya başlamıştı her şeyden! Bir uyuşturucunun etkisi altındaydı sanki. Porfiriy'nin odasında Mikolka'yla geçen su sahnedeki beri, bir çıkış yolu bulamamaktan, sığınacak kalmaktan boğulur gibi olmuştu. Mikolka olayından sonra, aynı gün, Son-ya'nın evinde de bir sahne geçmişti; bu sahne, onun daha önce tasarladığı gibi olmamış, çok daha başka biçimde gelişmiş ve öylece sona ermişti. Nasıl da zayıftı Sonya'yla konuşurken! Üstelik bir anda gerçekleşmiş, tam bir düşüştü bu! Vicdanında böyle bir ağırlıkla tek başına yaşayamayacağı Sonya'ya kendisi, evet, kendisi, hem de içtenlikle itiraf etmişti. Ya, Svidrigay-Ipv? Svidrigaylov bir bilmeceydi! Svidrigaylov kaygılandırıyordu onu, doğrusu bu, ama bir başka yönde... Svidrigaylov'la da savaşması gerekecekti belki. Svidrigaylov da başlıbaşına bir çıkış yoluydu belki... Ama Porfiriy başkaydı...

Demek, Porfiriy'nin kendisi açıklamış Razumihin'e, kendi, yöntemince, psikolojik olarak! Yine o lanet olasıca psikolojik yöntemlerini devreye soktu demek: Porfiriy, ha? Mikolka odaya girmezden önce Porfiriy'le arasında geçen ve yalnızca bir tek biçimde yorumlanabilecek olan o göz göze bakışma sahnesinden sonra, Porfiriy'nin bir an için olsun Mikolka'nın suçluluğuna inanabilmesi mümkün müydü? (Raskolnikov şu son sıralar, o gün Porfiriy'le aralarında geçen sahneyi birkaç kez gözünde parça parça canlandırmış, sahnenin tümünü hatırlamaya dayanmamıştı). O gün birbirlerine öyle sözler etmiş, öyle tavırlar takınmış bazı sözleri öyle jestlerle ve öyle tonlarla söylemişler, öyle anlamlı bakışlarla göz göze gelmişler ve konuşmalarında öyle bir sınıra ulaşmışlardı ki, bütün

bunlardan sonra, (daha ilk

534

sözünden ve ilk davranışından içini okuduğu Mikolka'nın) Por-firiy'nin temel inancını değiştirmesine, bu konuda onun içine bir kuşku salmasına olanak yoktu. "Şu işe bak! Demek Razumihin bile kuşkulanmaya başlamış! Demek o gün koridorda, lambanın altında geçen sahne boşa gitmemiş! Anlaşılan soluğu Porfiriy'de almış... İyi ama Porfiriy ona niçin gerçeği anlatmadı da, aldatmaya çalıştı? Razumihin'in dikkatim Mikolka'nın üzerine çekmekten amacı ne olabilir? Muhakkak bir şey düşünüyordu bunu yaparken, ama ne? Ne gibi bir amacı olabilir? O günden beri bunca zaman geçti, hem de epey uzunca bir zaman geçti, ama Porfiriy'de ne bir ses var, ne bir nefes... Bu, hiç kuşkusuz iyiye yorulabilecek bir şey değil... Raskolnikov kasketini aldı, bir an düşündükten sonra odasından çıktı. Nicedir kendini ilk kez -hiç değilse- sağduyulu hissediyordu. 'Önce Svidrigaylov'la olan işimi bitirmeliyim...' diye düşündü. 'Ne pahasına olursa olsun bitirmeliyim artık o işi... Hem de olabildiğince çabuk... Çünkü, sanırım o da benim kendisine gitmemi bekliyor...' Su anda yorgun yüreğinde öyle bir nefret kabarmıştı ki, Svidrigaylov ya da Porfiriy, bu ikisinden biri eline geçse öldürebilirdi. Şu anda değilse bile, ileride, en azından bunu yapabilecek bir duruma geleceğini hissediyordu. "Görürüz, görürüz!" diye mırıldandı içinden. Tam kapıyı açıp merdiven sahanlığına çıktığı sırada, Porfiriy le burun buruna geldi. O da ona geliyordu..Raskolnikov bir an için donakaldı; ama tuhaf şey, Porfiriy'nin gelişi onu ne şaşırtmış, ne de fazlıca korkutmuştu. Yalnızca irkilmiş ama hemen kendini toparlamıştı. 'Belki de dananın kuyruğu kopuyor!.. İyi ama nasıl böyle sessizce gelebildi? Bir kedi gibi? Hiçbir şey duymadım? Yoksa içeriyi dinledi mi?'

Porfiriy Petroviç gülererek:

"Galiba konuk beklemiyordunuz Rodion Romanoviç?" diye bağırdı. "Ne zamandır uğramak istiyordum... Bugün evinizin önünden geçerken, ne diye şimdi bir beş dakikalığına uğrama-yayım ki, dedim. Siz de çıkıyordunuz galiba? Merak etmeyin., zamanınızı almam. Yalnız, izin verirsiniz bir sigaracık içeyim?"

"Buyrun oturun, Porfiriy Petroviç, oturun!"

Raskolnikov öyle hoşnut, öyle dostça bir anlatımla yer göstermişti ki konuğuna, kendi halini görebilse, buna kendi de şaşardı. Kafasında koşturup duran deminki düşüncelerinden en küçük bir iz bile kalmamıştı. Hani, haydutların eline düşen biri yarım saat ölüm korkuları çeker de, sonunda bıçak kesin olarak gırtlığına dayanınca, bütün korkuları geçer gider ya, öyleydi . işte. Kendisi de geçip Porfiriy'e gösterdiği yerin tam karşısına oturdu ve gözünü kırpmadan ona bakmaya başladı. Porfiriy gözlerim süze süze sigarasını içmeye başlamıştı.

'Konuşsana be adam!' diye haykırmak ister gibiydi Raskolnikov. 'Konuşsana! Ne diye susup duruyorsun, karşıma geçmiş! Konuşsana! Konuşsana!'

II

Sigarasını içen ve dinlenen Porfiriy Petroviç sonunda:

"Ah su sigara!" diye söze başladı. "Biliyorum, zararlı, çok zararlı ama bir türlü bırakamıyorum iste! Öksürüyorum, boğazım gıcıklanıyor, tıkanıyorum, ama yine de içiyorum. Biliyor musunuz, ben biraz ödleğimdir... Geçenlerde doktor B'ye başvurdum, hastalarımı minimum yarım saat muayene eden bir hekimdir bu. Beni görünce önce bir alay etti: sırtımı, göğsümü dinledi, tık tık etti, sizin, dedi, tütünü bırakmanız gerek... Akciğerlerim büyümüş... İyi ama nasıl bırakacağım? Onun yerini alabilecek bir şey yok ki! Felakete bakın ki, içki de içmiyorum, hah-hah-ha! İçki içmemek de felaketmiş, görüyorsunuz ya! Her şey görelidir, azizim Rodion Romanoviç, herşey görelidir!"

Raskolnikov tiksintiyle, 'Gene eski numaralarına mı başlıyor?' diye düşündü. Son görüşmelerinde geçen sahneleri hatırladı ve birden, o zamanki, duyguları büyük bir dalga halinde yüreğine saldırdı.

Porfiriy Petroviç odaya bir gözatarak:

"Bilmem haberiniz var mı" diye sürdürdü sözlerini, "önceki gün yine uğramıştım size? Buraya, bu odaya girdim. Gene bugünkü gibi evinizin önünden geçiyordum, haydi suna bir ziya-retçik yapayım, diye düşündüm ve yukarı çıktım. Çıktım ki,

538

odanızın kapısı ardına kadar acık... Biraz bekledim, bakındım, sonra hizmetçinize adımı vermeden çıkıp gittim. Kapınızı hiç kilitlemez misiniz?" Raskolnikov'un yüzü gitgide kararıyordu. Porfiriy onun kafasından geçenleri tahmin ediyor gibiydi.

"Açıklama yapmaya geldim, canım kardeşim Rodion Romanoviç, açıklama yapmaya geldim! Size böyle bir açıklamada bulunmak zorundaydım" diye sürdürdü sözlerini. Yüzünde bir gülümseme vardı, hatta avucuyla Raskolnikov'un dizine hafifçe vurdu; ama aynı anda yüzü birden ciddileşti, kaygılı bir hal aldı; .hatta Raskolnikov'u şaşırtan, kedere benzer bir şeyler bile vardı yüzünde. Onu hiç böyle görmemişti

Raskolnikov, böyle görebileceğini de kırk yıl geçse düşünemezdi. "Son görüşmemizde aramızda tuhaf bir sahne geçmişti Rodion Romanoviç. Aslında, ilk görüşmemizde de tuhaf şeyler olmuştu; ama o zaman... Her neyse, onlar oldu bitti! Şimdi, sorun şu: sanırım size karşı çok suçluyum, bunu hissediyorum... O gün birbirimizden nasıl ayrıldığımızı hatırlıyor musunuz? Siz müthiş sinirlenmiştiniz, bacaklarınızı titriyordu; ben de müthiş sinirlenmiştim ve benim de bacaklarım titriyordu. Ve bildiğiniz gibi, o gün aramızda pek de kibarca şeyler geçmemiştii. Oysa biz, ne de olsa centilmen kişileriz. Yani ne olursa olsun, öncelikle centilmeniz; bunu hiç unutmamak gerek. Oysa o gün işi nerelere vardırırmıştık... Hiç de kibarca bir davranış değildi..." Başını kaldırıp bütün gözleriyle Porfiriy'e bakan Raskolnikov, 'Neler söylüyor bu adam, beni ne sanıyor?' diye düşündü.

"Şimdi açık davranmakla daha doğru hareket etmiş olacağımızı düşündüm" diye sürdürdü sözlerini. Porfiriy Petroviç, bakışlarıyla eski kurbanını daha çok rahatsız etmek istemiyormuş gibi gözlerini yere indirmişti; eskiden kullandığı yöntemleri, başvurduğu kurnazlıkları küçümsüyordu sanki. "O kuşklar, o sahneler uzayıp gidemezdi öyle. O gün eğer Mikolka araya girmeseydi, iş nereye varırdı, bilemiyorum. Düşünebiliyor musunuz, su esnaf kılıklı adam o gün benim odamda, bölmenin arkasında oturuyordu... Kuşkusuz, bunu şimdi biliyorsunuz, ben de sizin bildiğinizi biliyorum, çünkü onun daha sonra size uğ-

539

radığını öğrendim. Ama o gün sizin düşündüğünüz birtakım şeyler olmamıştı: yani adam gönderip kimseyi çağırılmamış ve hiç kimseye birtakım konularda emirler vermemiştim. Niçin emir vermediğimi mi soruyorsunuz? Bilmem ki bunu size nasıl anlatmalı? Olup bitenler sanki beni de serseme çevirmişti! Böylece, ancak kapıcıları çağırabilmişim. (Çıkarken herhalde gör-müşsünüzdür) Kafamda, şimşek gibi bir düşünce çakmıştı çünkü, o sıralar ben kesin bir inanç duyuyordum içimde Rodion Romanoviç. Bir şeyi bir süre için elimden kaçırırsam, bir başka şeyi kuyruğundan tutar ve bu kez de bunu benimserim. Benimserim ve sonuna kadar elimden kaçırmam. Yaratılıştan çok sinirlisiniz siz, Rodion Romanoviç; az çok öğrenmiş olmakla övünebileceğim karakterinizin ve yüreğinizin, başka pek çok özelliklerinin yanı sıra, çok sınırlı bir kişiliğiniz var. Hiç kimsenin, kalkıp da bütün gizlerini bir bir sayıp dökmeyeceğini, kuşkusuz ben de düşünebilirdim. Evet, gerçi karşınızdaki adamın sabrını iyice taşırdığınız zaman böyle şeyler olmuyor değil, ama doğrusu pek seyrek... Bunu ben de düşünebilirdim. Ama benim düşündüğüm şey, başkaydı: bir delil, diyordum ben, küçücük, minnacık bir delil olsa! Ama öyle bir delil ki, onu ellerimle tutabileyim: somut birşey olsun, psikolojik değil... Çünkü, diyordum, eğer bir adam suçluysa ne olursa olsun ciddi, elle tutulur-bir açık vermesi beklenebilir; hatta böylesi durumlarda hiç ummadığı sonuçlarla bile karşılaşabilir insan... Yani, o sıralar sizin karakterinize güveniyordum Rodion Romanoviç, her şeyden çok sizin karakterinize! O sıralar hemen bütün umudum sizdeydi."

Raskolnikov sorduğu soruyu bile doğru dürüst düşünmeden:

"İyi ama... siz şimdi niçin böyle konuşuyorsunuz?" diye mırıldandı. Sonra aklı iyice karışarak, "Bu adam neler söylüyor böyle?" diye düşündü. "Beni gerçekten de suçsuz sanıyor olabilir mi?"

"Bunları niçin söylüyorsunuz?'çünkü size açıklama yapmaya geldim ve bunu kendim için kutsal bir görev sayıyorum. Her şeyi, bütün bu hikâyenin, nasıl geliştiğini, o zamanki acı ve üzüntüleri bir bir anlatmak istiyorum. Benim yüzümden çok acı çektiniz Rodion Romanoviç! Ama ben bir canavar değilim. Bütün bu olup bitenlerin umutsuz, karamsar, ama gururlu, hükmetmek isteyen ve sabırsız, evet, özellikle de sabırsız bir insana ne kadar ağır geleceğini çok iyi anlıyorum! İnançlarınıza bütününüyle katılmamakla birlikte, sizi kesinlikle son derece iyi ve yüce gönüllü bir insan olarak görüyorum. Bunu bütün açık yürekliliğimle peşin peşin söylemeyi bir borç sayıyorum, çünkü 'her şeyden önce' hiç kimseyi aldatmak istemiyorum. Size karşı daha tanıdığım ilk andan beri bir muhabbet duyuyorum. Bu sözlerime belki de gülüyorsunuzdur. Haklısınız. Daha ilk gördüğünüz andan beri beni sevmediğinizi biliyorum: çünkü, gerçekten de, sevmeniz için ortada bir neden yoktu. Ama ben, siz nasıl sayarsanız sayın, her yola başvurarak sizde bıraktığım kötü izlenimi gidermek ve benim de yüreği, vicdanı olan bir insan olduğumu göstermek istiyorum. İçtenlikle söylüyorum bunları."

Pyotr Petroviç sustu, Raskolnikov yeni bir korku dalgasının yükselişini duydu içinde. Porfiriy'nin kendisini suçsuz saydığı düşüncesi, birden onu korkutmaya başlamıştı.

"Bütün bu hikâyenin nasıl başladığını anlatmak, gereksiz, hatta baş ağrıtmak türünden bir şey olacaktır sanırım," diye sürdürdü sözlerini Porfiriy Petroviç.

"Hem bunu becerebileceğimi de hiç sanmam. Çünkü bu durum nasıl açıklanabilir ki? Önce birtakım söylentiler dolaşmaya başladı. Bunların ne tür söylentiler olduğunu, kimden çıktığını, ne zaman başladığını... ve işin nasıl gelip size dayandığını konuşmayı da gereksiz buluyorum. Bana gelince... tümüyle ve gerçek anlamda bir rastlantı sonucu başladı bendeki kuşku. Bu rastlantı olabilirdi de, olmayabilirdi de... Evet, neydi bu rastlantı? Hımm, sanırım bu da üzerinde durmamız gereken bir konu değil. İşte bütün bu rastlantı ve söylentiler bende bir düşüncenin doğmasına neden oldu. Her-şeyi itiraf ettiğime göre, yine itiraf ederim ki, size ilk ben saldırmıştım. Rastlantılara örnek olarak, kocakarının kendisine rehin bırakılan eşyaların üzerine koyduğu işaretleri ve buna benzer başka birtakım saçma şeyleri söyleyebilirim. Yüzlercedir bunlar. Öte yandan yine bir rastlantı sonucu olarak karakolda geçen

540

541

sahneyi bütün ayrıntılarıyla, öğrendim; hem de öyle rastgele birinden değil, çok özel, çok önemli, kendisi de farkında olmadan bu sahneye tam hakkını veren birinden dinledim. Ve iste bütün bunlar gelip de birbirinin üstüne binince, sevgili Rodion Roma-noviç, siz olsanız belli bir yöne yönelmez miydiniz? Evet, gerçi bir İngiliz atasözü, 'yüz tavşandan bir at oluşturulamayacağı gibi, yüz kuşkudan da hiçbir zaman bir delil oluşturulamaz' diyor, ama bu aklın, sağduyunun sesidir, siz gelin de insanın tutkularına anlatın bunu, çünkü önünde sonunda sorgu yargıcu da bir insandır. Sonra bir dergide çıkan makalenizi de hatırladım, hani beni ilk ziyaretinizde üzerinde ayrıntılarıyla konuşmuştuk... Ben o zaman sizin düşüncelerinizi daha etraflıca öğrenebilmek için yazınızdaki fikre karşı çıkmış, hatta alay etmişim. Tekrar ediyorum, Rodion Romanoviç, siz hem çok sabırsız hem de hastasınız. Gözüpek, kibirli, ciddi ve... duygulu, çok duygulu bir adam olduğunuzu çoktandır biliyordum. Bütün bunlar benim yakından bildiğim duygulardır, bu bakımdan yazınızı bildik birinin yazısını okur gibi okudum. Yüreğinizin göğsünüzden fırlayacakmış gibi çarptığı ve sizin bu coşkunluğunuzu bastırmaya çalıştığınız uykusuz gecelerin esrikliği içinde doğmuş bir yazıydı bu. Ama gençliğin bu bastırılmış, gurur dolu coşkusu çok tehlikelidir! O gün alay etmişim yazınızla, şimdi söyleyin: böyle bir geçmiştense, yani genç bir amatörün bu ateşli kalem denemesini genel olarak çok beğendiğimi söylüyorum. Sis ve duman bulutları arasında inleyen bir tel!.. Saçma ve fantastik bir yazı, ama içinde öyle bir içtenlik, satın alınamayan öyle bir gençlik gururu, öyle sonsuzcasına bir gözüpeklik parıldıyor ki... Karamsar bir yazı, ama güzel... Makalenizi okuyup bir kenara koymuş 'Bu adam bu kadarla kalmayacak!' diye düşünmüştüm. Şimdi söyleyin: böyle bir geçmiştense sonra, bunu izleyen olaylara kendimi kaptırmamam mümkün müydü? Ah! Ben sanki şu anda bir şeyler söylüyor muyum? Herhangi bir düşünce ileri sürdüğüm var mı su anda? O sıra yalnızca bir gözlemde bulunmuştum. Düşünüyorum da, ne var sanki bunda? Hiçbir şey yok, hem de en yüksek düzeyde hiçbir şey!.. Hem bir sorgu yargıcu olarak benim bu işe kendimi böylesine kaptırmam hiç de yakışık alır bir

542

davranış olmasa gerek: elimde, üstelik de bütün delilleriyle birlikte bir Mikolka var; kim ne derse desin, ortadaki gerçek bu! Bu gerçek de kendi psikolojisini getiriyor, bununla uğraşmam gerek, çünkü bu benim için bir ölüm kalım sorunudur. Şimdi bütün bunları size niçin açıklıyorum? Her şeyi bilirsiniz ve o günlerdeki kırıcı davranışlarımdan dolayı aklınızla ve yüreğinizle beni suçlamayasınız diye. İçtenlikle söylüyorum, gerçekten kötü bir niyetim yoktu, hah-hah-ha! Sanıyor musunuz ki, o zaman gelip evinizi aramadım? Geldim, aradım, hah-hah-ha! Şurada, yatağınızda hasta yatıyordunuz. Tabii resmen, bir sorgu yargıcu olarak germedim, ama geldim ve aradım. Daha ilk belirtiler ortaya çıktığı anda eviniz en dip köşe bucağına varana kadar karış karış aranmıştır! Ama umsonst*! O zaman, bu adam kendiliğinden gelecektir, diye düşündüm. Madem ki suçlu, kesinlikle gelecektir, hem de çok yakında... Bir başkası olsa gelmezdi, ama bu gelecektir... Razumihin'in bir ara yaptığı gevezelikleri hatırlıyor musunuz? Bunu, sizi heyecanlandırmak için biz düzenlemiştik; ortaya bazı söylentiler attık, Razumihin öfkesini içinde gizleye-meyen bir adam olduğu için bunları gelip size iletcekti!.. Bay Zamyotov'un dikkatini ise o apaçık pervasızlığınız ve öfkeniz çekmişti: bir insan bir restoranda birdenbire 'Ben öldürdüm!' diye nasıl bağırabilir! Bunu yapan insanın son derece gözüpek, son derece küstah ve eğer suçluysa, son derece yılmaz, savaştan biri olması gerekir! İşte o sıralar ben böyle düşündüm ve beklemeye başladım! Bütün varlığımla sizi bekliyordum! O gün Zamyotov'u perişan etmiştiniz doğrusu!.. Aslında bütün iş hep su lanet olasıca iki başlı psikolojideydi! Neyse, ben sizi böyle gerilim içinde beklerken, bir de baktım ki, Tanrı sizi bana göndermiş, doğruca bana, evime geliyorsunuz! Yüreğim öyle çarpmaya başladı ki!.. Niçin gelmeniz

gerekmişti bana, niçin geliyordu-nuz? Ya o gülüşünüz! O kahkahalarınız! Hatırlıyor musunuz içeri girerkenki gülüşünüzü? Bir camın ardından izliyordum sanki her şeyi, bir anda sezmiştim durumu. Eğer sizi öylesine gerilimle, öylesine özel bir biçimde bekliyor olmasaydım, gülü-
Umsont: (Aslında da Almanca) Boşuna! (Çev.)

543

sunuz dikkatimi bile çekmeyebilirdi! İnsanın belli bir ruh hali içinde bulunması budur iste!.. Ya Razumihin'in hali neydi öyle!.. Hele su taş! Hele şu taş! Hani şu altına eşyaların gizlendiği taş, hatırlıyor musunuz? Evet, bir bostanın içinde görür gibi oluyorum o taşı... Bir bostanda demiştiniz, değil mi Zamyotov'a? Sonra, ikinci kez de bana..? Derken, makaleniz üzerinde konuşmaya başlamıştık; siz, bize açıklamalarda bulunuyordunuz, her sözünüz altında ikinci bir anlam daha vardı, her sözünüz, asıl anlamının dışında bir başka anlam daha taşıyordu sanki..! İşte, Rodion Romanoviç, son kilometre taşına ben bu şekilde ulaştım, ama alırım taşa çarpınca, kendime geldim. Hey, dedim kendi kendime, ne yapıyorum ben böyle? İnsan isterse bütün bunları en küçük ayrıntısına kadar tam ters yönde de açıklayabilir, üstelik böylesi daha da doğal olur... Elimde küçücük bir delilin bulunması çok daha iyi olurdu! Ama şu kapının çingırağı olayını duyunca, sevincimden nerdeyse yüreğim duracaktı, tir tir titri-yordum. İşte delil! diye düşündüm. İşte delil! O zaman bunun üzerinde fazla kafa yormadım, istememiştım bunu. Şu esnaf kılık adam, yüzünüze karşı "katil!" diye bağırdığı halde, kendisine hiçbir şey sormaya cesaret edemeden onunla nasıl yüz adam yolu birlikte yürüdüğünüzü kendi gözlerimle görebilmek için o anda çıkarıp bin ruble verebilirdim! Ya şu sırtınızdaki ürpertiler! Hastayken, yarı sayıklar durumdayken gidip de kapının çingırağını çalıştırıyorsunuz..? Bütün bunlardan sonra o sıralar size yaptığım şakalara şaşılabilir mi, Rodion Romanoviç? Hem sonra neden bana tam o anda geldiniz sanki? Tanrı bilir birileri iteklemişti sizi bana doğru ve eğer o sırada Mikolka gelip de bizi ayırmasaydı..: Mikolka'nın gelişini hatırlıyorsunuz, değil mi? İyi hatırlıyor musunuz? Bir yıldırım düşmüştü sanki aramıza! Bulutların, arasından, doğruca ortamıza düşmüştü! Ama ben nasıl karşıladım . bu yıldırımın? Kendiniz de gördünüz, şu kadarcık olsun inandım mı ona? Ne gezer! Siz çıktıktan sonra Mikolka bana hele bazı noktalarda öylesine düzgün, tutarlı cevaplar verdi ki, doğrusu şaşmaktan kendimi alamadım, ama yine de söylediklerinin hiçbirine inanmadım! Bir insanın doğru bildiği düşünceye sımsıkı

sarılması budur işte! Hayır, diye düşündüm, Morgen Früh!* Milkolka da kim oluyormuş!"

Raskolnikov:

"Ama Razumihin bana daha bugün, sizin şu anda da Niko-lay'ı suçlu gördüğünüzü söyledi" dedi. "hatta buna Razumihin! inandıran da siz olmuştunuz.."

Ama soluğu sözünü tamamlamasına yetmedi, tıkanıp kaldı. Onu çok iyi tanıyan Porfiriy'nin yine de kendi kendini inkâra benzeyen sözlerini soluk almamacasına bir heyecanla dinlemişti. Duyduklarına inanmaktan korkuyor ve inanmıyordu. Porfiriy' nin iki anlama gelebilecek sözlerinde daha açık, daha kesin bir şeyler yakalamaya çalışıyordu.

Porfiriy Petroviç, sürekli susan Raskolnikov'un bir soru sormasına sevinmiş gibiydi.

"Bay Razumihin!" diye bağırdı. "Hah-hah-ha! Onu bu isten dışlamak gerekiyordu: iki kişilik oyunda üçüncü kişinin işi yoktur! Bay Razumihin, bu işlerle hiç mi hiç ilgisi olmayan bir adam... Bana geldiğinde yüzünde renk diye bir şey kalmamıştı... Neyse, kendisine Allah selamet versin, onu bu işe hiç karıştırmayalım! Mikolka'ya gelince, onu benim nasıl gördüğümü bilmek ister misiniz? Daha ergin yasa gelmemiş bir çocuk bu Mikolka... Ödlek falan değil, ama... nasıl söyleyeyim, sanatçı gibi bir şey... Onu böyle anlatışıma gülmeyin! Temiz yürekli, kolay etki-lenebilen birisi. Üstelik hayalci. Çok güzel şarkı söylüyor, çok güzel dans ediyor ve dediklerine göre öyle güzel masal anlatıyormuş ki, başka yerlerden kalkıp kendisini dinlemeye geliyor-larmıs. Okula da gidiyormuş... Katılırcasına gülmesi için parmağınızın ucunu göstermeniz yetermiş... İçer, körkütük sarhoş olurmuş, ama bunu serkeşliğinden değil, öylesine, birileri içirdi-ği zaman, çocuksu denilebilecek bir şekilde yaparmış. O sırada bir şey çaldığının da farkında değil: 'Yerde bulup aldıysam bu da hırsızlık mı sayılır?' diyor. Bu çocuğun bir Raskolnik,** daha
Morgen früh: (Aslında da Almanca): Yarın sabah (Çev.) Raskolniklik: XVII. yy. ortalarında Rusya'da merkezi kilisenin güçlenmesine karşı çıkan ayrılıkçı bir din hareketi (Çev.)

544

545

doğrusu bir tarikat üyesi olduğunu bilmem biliyor muydunuz? Soyunda göçerler

varmış... Kendisi de su son iki yıldır köyünde bir din önderine müritlik etmiş. Bütün bunları Mikolka'nın kendisinden ve onun Zaraysklı hemşerilerinden öğrendim. Durun, daha bitmedi!, Bir ara çöllere kaçmak istemiş! Müthiş sofuymuş, gece gündüz dua eder, en eski, "gerçek" dua kitaplarımı okur, sevaba girermiş. Petersburg kendisini müthiş etkilemiş, özellikle de kadınlar ve şarap. Kolay etkilenebilen bir insan olduğu için, köyündeki diri önderini, dua kitaplarını falan unuttu. Yine öğrendiğime göre Petersburglu bir sanatçımızın dikkatini çekmiş, ders için ona gidip gelmeye başlamış... Derken işte başına bu iş geldi! Çok korktu: kendini asmaya kalkıştı. Sonra, kaçmak istedi! Elden ne gelir: halkımızda adalet sistemimiz üzerine yerleşmiş bir inancın sonucu bu! Yalnızca "yargılanma" sözü bile kimileri için baslıbasına ürkütücü bir kavram. Bu işin suçlusu kim? Dediklerine göre, yeni mahkemeler kurulacaktı... İnşallah!.. Neyse, hapishanede Mikolka'nın din önderini hatırlayacağı tuttu, yeniden sofuluğa başladı. Bir de baktık, elinde bir incil... Bu tür insanlardan kimileri için "çile çekmek" ne demektir bilir misiniz, Rodion Romanoviç? Herhangi biri adına ya da herhangi bir şey için değil, yalnızca "çile çekmek" ne demektir bilir misiniz, Rodion Romanoviç? Herhangi biri adına ya da herhangi bir şey için değil, yalnızca "çile çekmek gerektiği için" çile çekerler. Çile çekmek iyi bir şeydir onlar için, hele bu çile devletten kaynaklanıyorsa, büsbütün iyidir. Bir zamanlar bir mahkûm tanıdım, boyuna ocağın üzerinde yatar ve kutsal kitap okurdu. Tam bir yıl böyle uslu uslu yattı. Sonunda okuya okuya öyle bir hale geldi ki, birgün, ortada fol yok yumurta yokken., duvardan söktüğü bir tuğlayı hapishane müdürünün kafasına fırlatıverdi. Ama nasıl bir fırlatış: Adama bir şey olmaması için, tuğlayı başının bir metre üzerine atmıştı! Hapishanede görevlilerine silahla saldıran bir mahkûmun başına neler gelir, malum! O bir kez "çile çekmeye karar vermişti"! İşte ben Mikolka'nın da "çile çekmeye karar verdiğini" ya da aklından buna benzer bir şeyler geçirdiğini sanıyorum. Bunu kesinlikle, hatta birtakım gerçek verilere dayanarak bildiğimi söyleyebilirim. Yalnız o daha benim bunu

546

bildiğimi bilmiyor. Ne o, yoksa bizim halkımız gibi bir halkın içinden böyle birtakım fanatiklerin çıkabileceğine inanmıyor musunuz?.. Çıkar, hem de sık sık çıkar. Din önderi, özellikle de kendini asmaya kalkmasından sonra Mikolka üzerinde yeniden etkisini göstermeye başladı. Aslında kendisi gelip bütün bunları bana bir bir anlatacaktır. Gelmez, dayanır mı diyorsunuz? Bekleyelim, görürüz! Her an gelip eski ifadelerini inkâr etmesini bekliyorum ben. Doğrusunu isterseniz, sevdim ben bu oğlanı ve kendisini esaslı bir şekilde inceliyorum. Hah-hah-ha! Ne dersiniz, pek çok konuda bana öyle tutarlı cevaplar verdi ki, gerekli bilgileri edindiği, ustaca hazırlandığı besbelli! Ama öte yandan, pek çok konuda da öylesine saçmaladı ki, hiçbir şey bilmediğini açıkça ortaya koydu; üstelik hiçbir şey bilmediğinden en ufak bir kuşkuyla kapılmadan! Hayır, azizim Rodion Romanoviç, Mikolka değil bizim aradığımız adam! Çağımızın, içinde yaşadığımız zamanın fantastik, karanlık bir olayıyla karşı karşıyayız burada; çağımız ki, insanların yüreklerini bir şaşkınlıktır almış, kan "tazeleniyor" sözleri dillerden düşmez olmuş, bütün hayatın konfordan ibaret olduğu düşüncesi propaganda edilir olmuş!... Kitabı düşler ve teorilerle allak bullak olmuş bir kafadır burada söz konusu olan! İlk adımı atabilmenin kararlılığını görüyoruz burada; ama öylesine kendine özgü bir kararlılık ki bu, cinayeti işlemeye karar vermiş, ama cinayet işlemeye kendi ayaklarıyla değil de, sanki dağdan ya da can kulesinden düşer gibi gitmiş! Kapıyı arkasından kilitlemeyi unuttu, ama yine de öldürmüş, hem de iki kişiyi birden, sırf teorisi öyle gerektirdiği için. Öldürmüş, ama paraları almayı becerememiş, aldığı kadarını da götürüp bir taşın altına gizlemiş. Dışardan kapı sarsılır, çingirak durmamacasına çalarken kapının bu tarafında çektiği acılar yetmemiş, daha sonra bu çingırağı yine hatırlayarak, sırtında aynı soğuk ürpertileri bir kez daha duyabilmek için yarı sayıklar bir durumda kalkıp cinayet yerine, bos daireye gitmiş... Diyelim bu davranışı hastalık halinin bir sonucu, ama bu kez de bir başka durumla karşılaşılıyor: Bu adam bir cinayet işlemiş olmasına rağmen, kendisini dürüst, namuslu bir insan saymakta, herkesi küçümsemekte ve nerdeyse kanat takıp melekliğe soyunmakta-

547

dir..! Yok, Rodion Romanoviç, yok, iki gözüm, Mikolka'nın haddine mi düşmüş bütün bunlar! Mikolka değil bu adam!" Porfiriy Petroviç'in, daha önce söylediklerini inkâra benzeyen bu son sözleri öylesine beklenmedikti ki, Raskolnikov tepeden tırnağa titrediğini duydu, kendini tutamadı ve tıkanırcasına:

"Öyleyse.., kim... öldürdü?" dedi.

Öylesine beklenmedik bir soruydu ki bu Porfiriy Petroviç için, öylesine

şaşırtmıştı ki bu soru onu, kendini koltuğun arkasına bıraktıverdi:

"Nasıl kim öldürdü?" dedi; kulaklarına inanmıyor gibiydi. "Siz öldürdünüz. Rodion Romanoviç!" Fısıldayarak ve inanç dolu bir sesle ekledi: "Siz öldürdünüz!.."

Raskolnikov yerinden fırladı, birkaç saniye ayakta durdu, sonra hiçbir şey söylemeden yeniden oturdu! Bütün yüzü hafif hafif seğirmeye başlamıştı.

Porfiriy Petroviç özenli bir ilgiyle:

"Dudaklarınızı yine titremeye başladı" dedi. Bir süre sustu, sonra. "Sanırım beni yanlış anladınız, Rodion Romanoviç" dedi, "onun için bu kadar şaşırdınız. Ben buraya özellikle her şeyi söylemek ve işi artık açıklığa kavuşturmak için geldim."

"Ben öldürmedim" diye mırıldandı Raskolnikov; suçüstü yakalanmış çocuklar gibiydi.

Porfiriy Petroviç:

"Hayır, Rodion Romanoviç, siz öldürdünüz, başkası değil" dedi: sesi sert ve inançlıydı.

İkisi de sustular, şaşılacak kadar uzun süren bir suskunluk oldu: Tam ön dakika

ikisi de ağızını açmadı. Raskolnikov dirseklerini masaya dayamış, parmaklarını saçlarına daldırmıştı. Porfiriy Petroviç, sakin, oturuyor ve bekliyordu.

Raskolnikov birden Porfiriy Petroviç'i! aşağılayıcı bakışlarla süzerek:

"Yine şu eski numaralarınıza başladınız, değil mi Porfiriy Petroviç?" dedi.

"Yine su bilinen yöntemleriniz! Nasıl da bıkmıyorsunuz bunlardan!"

"Ne yönteminden söz ediyorsunuz siz kuzum! Yöntemlerden bana ne su anda!

Yanımızda tanıklar olsaydı, hadi neyse... Şurada başbasa vermiş söyleşiyoruz. Buraya sizi bir tavşan gibi ko-

548

valaya kovalaya gelmediğimi kendiniz de görüyorsunuz. İtiraf edip etmemeniz umurumda bile değil şu anda! Sizin itirafınız olmasa da ben bir inanca varmış bulunuyorum!"

Raskolnikov sinirli bir sesle:

"Madem öyle, buraya niçin geldiniz?" diye sordu. "Ve size eski bir sorumu tekrarlıyorum: Eğer suçlu olduğuma inanıyorsanız, niçin yakalayıp hapse atmıyorsunuz beni?"

"İşte soru diye buna derim! Madde madde cevap veriyorum ben de: Birincisi, sizi şıp diye alıp hapse atmak hiç işime gelmiyor."

"Nasıl işinize gelmiyor? Suçlu olduğuma inanıyorsanız, bunu yapmak zorundasınız..."

"Ben inanmamışım ne çıkar! Bütün bunlar şimdilik yalnızca benim kuruntularım! Hem ne diye hapse atayım ki sizi? Huzura kavuşmanız için mi? Hapsedilmeyi bu kadar istediğinize göre, bunun böyle olacağını siz de biliyorsunuz demektir! Diyelim, yalanınızı açığa çıkarmak için su esnaf kılıklı adamı getirdim, ya siz ona, 'Sarhoş musun, neşin? Beni seninle gören var mı? Hem ben seni sarhoşun, biri sanmıştım, ki gerçekten de sarhoştun sen o gün' dersiniz, ne yapacağım ben? Üstelik sizin sözleriniz onunkinden daha gerçeğe uygun olacak! Çünkü onun bütün sözleri bir psikolojiye dayanıyor olacak 'hem öyle bir psikoloji ki, herifin suratına bile uygun değil!' Sizin sözlerinizse, canıalıcı bir noktaya geçiyor olacak: çünkü, rezil herif, gece gündüz kafayı çekiyor ve bu durumunu da herkes biliyor. Hem size birkaç kez içtenlikle söylediğim gibi, şu iki uçlu psikolojinin, ikinci ucu gerçeğe daha çok yaslanıyor... Bu da bir yana, elimde size karşı en küçük bir delil yok... Gerçi ben sizi yine de hapse attıracağım, (hiç de insanca olmamakla birlikte) buraya size her şeyi önceden açıklamak için gelmemin nedeni de bu; ama buna rağmen size açıkça diyorum ki (bu da insanca değil), sizi hapse atmak hiç mi hiç işime gelmiyor. Buraya gelişimin ikinci nedeniyse..."

Raskolnikov tıkanırçasına:

"Evet, ikinci nedeni?" dedi, hâlâ soluk soluğaydı.

"Daha önce de söylediğim gibi kendimi size açıklamada bulunmak zorunda, duyuyorum. Beni bir canavar bilmenizi iste-

549

miyorum: Bu da bir yana, ister inanın, ister inanmayın, size karşı sempati duyuyorum. Buraya gelişimin üçüncü nedeni de bu son noktadan kaynaklanıyor:

Açık, dolambaçsız bir öneride bulunmak istiyorum size, suçunuzu itiraf etmenizi... Bu, sizin için sayısız yararlar sağlayacaktır, tabii benim için de... Çünkü omuzlarımdan bir yük kalkmış olacak... Ne dersiniz, kendi yönümden açıkça koyabildim mi durumu ortaya?"

Raskolnikov bir dakika kadar düşündü.

"Dinleyin. Porfiriy Petroviç, demin kendiniz ortada psikolojiden başka bir şeyin bulunmadığını söylüyordunuz, oysa şimdi işi getirip matematik kesinliğe dayadınız. Ya şu anda da yanlı-yorsanız?"

"Hayır, Rodion Romanovic, yanılmıyorum. Elimde küçük, minicik bir ipucu var, tâ o zaman bulmuştum bunu! Tanrının gönderdiği bir ipucu bu!"

"Neymiş bu ipucu?"

"Bunun ne olduğunu söylemeyeceğim, Rodion Romanovic. Hem artık işi daha fazla geciktirmeye de hakkım yok, sizi hapse atacağım. Artık iş size kalmış. Benim için şu anda hepsi bir. Dolayısıyla bütün bunları sizin iyiliğinizi istediğim için söyledim. Yemin ederim, böylesi daha iyi olacak, Rodion Romanovic!"

Raskolnikov öfkeyle gülümsedi:

"Bu iş artık gülünç olmaktan çıktı ve bayağılığa dönüşmeye başladı. Ben suçlu olsam bile (ki hiç de böyle bir şey söylediğim yok), ne diye gelip size itirafta bulunayım ki? Demin hapishanede huzura kavuşacağımı söyleyen sizdiniz?.."

"Eh, Rodion Romanovic, sözcüklere fazla inanmayın; belki de huzur falan bulmayacaksınız orada! Bu yalnızca bir teoridir, üstelik de benim bir teorim; ben kim, sizin için otorite olmak kim! Belki de şu anda sizden bir şeyler gizliyorumdur? Oturup size her şeyi söyleyecek değilim herhalde, hah-hah-ha! Bu bir, ikincisi, itiraf etmenizin size ne gibi yararlar sağlayacağını, böyle yaparsanız cezanızdan nasıl bir indirim yapılacağını biliyor musunuz? Yalnızca şunu düşünün yeter: Nasıl bir anda ortaya çıkıyorsunuz? Bir başkasının, cinyeti üzerine aldığı ve her şeyi

550

karmakarışık ettiği bir anda... Ben de, size yemin ederim, "orada" işleri öyle bir sarpasardıracağım, öyle bir sekle sokacağım ki, itirafınız iyice beklenmedik bir şey olacak. Su psikolojilerin falan hiç sözü edilmeyecek; sizden en ufak bir şekilde kuşulanılma-masını sağlayacağım; böylece siz cinyeti bir bilinç kararması sonucu işlemiş olacaksınız... ki işin doğrusu da budur. Ben namuslu bir insanım, Rodion Romanoviç, verdiğim sözü tutarım." Raskolnikov üzünçle başını önüne eğmiş, susuyordu; uzun süre böylece düşündükten sonra yeniden gülümsedi, sevecen, ama acılı bir gülümsemede bu:

"Yok, istemez!" dedi; artık Porfiriy'den hiçbir şey gizlemiyor gibiydi. "Değmez! Yapacağınız indirime de hiç mi hiç ihtiyacım yok!"

Porfiriy heyecanla:

"İşte ben de bundan korkuyordum!" dedi. "Yapacağımız indirimi kabul etmeyeceğinizden korkuyordum..." Raskolnikov'un acı dolu bakışları etkileyiciydi. Porfiriy sözlerini sürdürdü:

"Hayatı küçümsemeyin! Önünüzde daha upuzun bir hayat var. Nasıl ihtiyacınız olmazmış ceza indirimine, nasıl! Ne sabırsız adamsınız siz böyle!"

"Önümde daha upuzun ne var?"

"Hayat! Hayat! Yoksa kendinizi her şeyi bilen bir peygamber mi sanıyorsunuz? Belki de Tanrı bekliyordur sizi orada? Hem bu tutsaklık ömrünüz boyunca sürecek değil ya..." Raskolnikov:

"Öyle ya, indirim vardı..." dedi gülümseyerek. "Yoksa burjuva utancı duymaktan mı korkuyorsunuz? Kim-bilir, belki de korkuyorsunuz da, daha kendiniz bile bunun farkında değilsiniz? Çünkü, gençsiniz! Suçunu itiraf etmekten korkmak ya da utanmak hiç de size göre bir şey değil!"

Raskolnikov konuşmak bile istemiyormuş gibi bir küçümseme ve tiksintiyle:

"Tükürmüşüm!..." diye fıısladı; bir yerlere gitmek istiyormuş gibi doğrulup kalkacak oldu, vazgeçti, umutsuzlukla yeniden oturdu.

551

"Ne demek, tükürmüşüm! İnancınız kalmamış sizin... Size kabaca dalkavukluk ettiğimi sanıyorsunuz! Kendinizi çok mu görgülü, bilgili, her şeyi anlayan biri sanıyorsunuz? Bir teori uydurmuşsunuz, ama bunun hiçbir orijinal yanı olmadığı ortaya çıkınca da utanıyorsunuz! Evet, bunun alçakça bir teori olduğu ortaya çıktı, bu doğru ama siz umutsuz bir alçak değilsiniz! Hayır/hiç de böyle bir alçak değilsiniz siz! Hiç değilse kendinizi uzun boylu aldatmadınız ve, işi çabucak sonuca götürüp, bir çırpıda bitiriverdiniz. Sizi kimlere benzetiyorum biliyor musunuz? Etleri dilim dilim doğranırken, cellâtlarına gülümseyerek bakan insanlara!.. Yeter ki inanacakları bir şey, bir Tanrı bulmuş olsunlar, gıkları çıkmaz böylelerinin... Eh, siz de bulun Tanrınızı ve siz de yaşayın! Bir kez, hava değiştirmeye ihtiyacınız var, hem de tâ ne zamandır! Öte yandan, çile çekmek de iyi bir şeydir. Siz de çekin çilenizi. Çile çekmek isterken Mikolka belki de yerinde bir şey yapıyor. Tanrı'ya inanmadığınızı biliyorum, ama her şeyi kılı kırk yararcasına didiklemeden de vazgeçin! Hiçbir şey düşünmeden, kendinizi olduğu gibi yaşamın akışına bırakın; hiç kaygılanmayın, kendinizi kıyıda ve ayakta bulacaksınız. Hangi kıyıda? Bunu ben bilemem. Ben yalnız, sizin daha uzun zaman yaşayacağınıza inanıyorum. Biliyorum, siz şimdi benim için, vaaz veriyor, diye düşünüyorsunuz, ama ilerde bir gün belki bu sözlerimi hatırlar ve onlardan yararlanırsınız. Benim de bunları söylemekten amacım zaten bu. Yine iyi ki, yalnız şu kocakarıyı öldürdünüz! Ya başka bir teori geliştirmiş olsaydınız

.da, bundan yüz milyon kez daha çirkin bir iş yapmış olsaydınız..? Belki de bunun için Tanrı'ya şükretmemiz gerek! Hem ne biliyorsunuz; belki de Tanrı sizi bir şeyler için koruyup kollamaktadır? Kendinizi toparlayın ve biraz daha az korkun! Yoksa atacağınız yüce adım mı sizi korkutuyor? Hayır, bu işte korkmak ayıp olur. Madem ki bu yolda bir adım attınız, öyleyse, dayanmanız, metin olmanız gerek. Ortada bir de adalet olduğuna göre, adaletin gerektirdiği şeyi yerine getirin. Biliyorum, inançsızsınız, ama size yemin ederim, hayat buna katlanacaktır. Daha sonra kendiniz de bunu seveceksiniz! Şimdilik size yalnızca hava gerek, hava, hava!"

552

Raskolnikov ürperdiğini duydu. Bağırarak: "Kimsiniz siz?" dedi. "Kendinizi peygamber mi sanıyorsunuz? Böyle yükseklerden konuşuyor, peygamberlik taslayıp, bilgece öğütler veriyorsunuz?"
"Ben mi kimim? İş bitmiş bir adam, o kadar... Başkaca hiçbir şey değil. Belki duygulu ve acıması olan, belki biraz bir şeyler bilen, ama kesinlikle işi bitmiş bir adam. Size gelince, sizin durumunuz bambaşka: Tanrı size bir hayat hazırladı (kimbilir, belki bir gün bütün bunlar bir sis gibi dağılıp gidecek, hiç olmazmış şeylere dönecektir!). Bir başka sınıftan insanlar arasında bulunacağınız konusuna gelince... Ne var bunda? Siz bu yüreği-nizle konforsuzluktan mı yakınacaksınız? Uzun süre sizi kimsenin görmeyecek olmasının da önemi yok. İş zamanda değil, sizin kendinizdedir. Bir güneş olun, herkes sizi görsün! Güneşin her şeyden önce güneş olması gerekir. Yine niçin gülüyorsunuz? Benim bir Schiller oluşuma mı? Bahse girerim, size yaltaklandığımı düşünüyorsunuzdur! Kimbilir, belki de gerçekten yaltaklanıyorumdur, hah-hah-ha! Siz bana, yalnız söz üzerine inanmayın, Rodion Romanoviç, hatta hiç inanmayın, huyum bu benim, kabul ediyorum; yalnız bir şey ekliyeceğim: ne kadar alçak, ya da ne kadar dürüst bir insan olduğuma, sanırım kendiniz karar verebilirsiniz!"
"Beni ne zaman tutuklayacaksınız?"

"Size bir buçuk, hadi bilemediniz iki gün daha süre tanıyabilirim. İyice düşünün, canım kardeşim, Tanrıya dua edin. Sizin yararınıza olacak, yemin ederim sizin yararınıza olacak!" Raskolnikov dudaklarında garip bir gülümsemeyle: "Ya kaçarsam?" dedi.

"Hayır, kaçmazsınız. Bir mujik kaçır, yabancı bir ideolojinin uşağı olan son moda ihtilalci kaçır, ama siz kaçmazsınız. Çünkü böylelerinin herhangi bir şeye 'neye isterseniz' ömürleri boyunca inanmaları için parmağınızın ucunu göstermeniz yeter. Sizse kendi teorinize artık inanmıyorsunuz nereye kaçacaksınız, neye dayanacaksınız? Kaçaklık ne demektir, biliyor musunuz? İğrenç ve zor bir hayattır bu; sizinse her şeyden önce belirli bir düzene dayanan bir hayata ve buna uygun bir havaya gereksiniminiz

553

var. Bu havayı kaçaklıkta mı bulacaksınız? Kaçsanız bile kendiliğinizden döner gelirsiniz. Siz bizziz yapamazsınız. Oysa sizi içeri atacak olursam, bir bilemediniz iki, hadi diyelim üç ay sonra benim bu sözlerimi hatırlayacak ve kendiniz için de hiç beklen-, medikbir anda gelip itirafta bulunacaksınız. İtiraf ta bulunmanızı bir saat öncesine kadar kendiniz bile bilmeyeceksiniz!.. Hatta ben sizin çile çekmek isteyeceğinizden bile eminim. Siz şimdi benim bu sözlerime inanmıyorsunuz, ama dediğime geleceksiniz! Çünkü, Rodion Romanoviç, çile yüce bir şeydir! Siz benim şişman oluşuma bakmayın, hani hiç gerekmedi de... ama biliyorum ki, gülmeyin bu sözüme çile çekmenin de düşünsel bir özü vardır. Mikolka haklı. Hayır, Rodion Romanoviç, siz kaçmazsınız!"

Raskolnikov yerinden kalkıp kasketini aldı. Porfiriy Petroviç de kalktı:

"Dolaşmaya mı çıkıyorsunuz? Güzel bir akşam, tabii fırtına kopmazsa... Ama belki de fırtına iyi gelir, serinler hava..."

Porfiriy de şapkasını aldı.

Raskolnikov sertçe:

"Porfiriy Petroviç" dedi, "sakın bugün size itirafta bulunduğumu düşünmeyin. Çok tuhaf bir adamsınız ve sizi sırf merakımdan dinledim. Ve size hiçbir itirafta bulunmadım... Bunu unutmayın!"

"Biliyorum, biliyorum... Hiç unuttur muyum? Şuna bak hele, nasıl da titriyor! Hiç kaygılanmayın, çığerpem, buyurduğunuz gibi davranacağım. Dolaşın bakalım biraz, yalnız fazla uzakla-şayın demeyin." Sesini alçalttı: "Ne olur ne olmaz, sizden küçük bir ricada daha bulunacağım; fazlaca nazik, ama önemli bir rica: Eğer, hani ne olur ne olmaz, (gerçi ben buna inanmıyor ve sizi böyle bir şeye yatkın görmüyorum ama) şu kırk elli saat içinde, hani ne olur ne olmaz, işi bir başka türlü, yani şöyle fantastik bir biçimde bitirmek, demek istediğim (çirkin bir ihtimal, beni bağışlayın, ama), canınıza kıymak gibi bir isteğe kapılacak olursanız bana küçük bir pusula bırakmayı unutmayın! İki satırcıkla, 'yalnızca iki satırcık!' şu tasın yerini bildiriverin! Böylesi daha soyluca bir davranış

olur. Haydi, şimdilik hoşçakalın... İyi düşünceler, hayırlı girişimler!"
554

Porfiriy sanki sırtı kamburlanmış ve Raskolnikov'a bakmak-tan kaçınıyormuş gibi çıktı. Raskolnikov pencereye doğru gitti ve Porfiriy'nin sokağa çıkıp uzaklaşması için gerekli süreyi hesaplayarak sınırlı bir sabırsızlıkla bekledi; sonra kendisi de hızla odasından çıktı.

III

Svidrigaylov'a doğru koşturuyordu. Bu adamdan ne umabı-lirdi, bunu kendisi de bilmiyordu. Bu adamın gizemli bir baskısı vardı üzerinde, bunu bir kez anlamıştı ya, artık yatışamıyordu. Kaldı ki, onu görmenin zamanı da gelmişti. Svidrigaylov'un Porfiriy'e gidip gitmediği sorusu, yol bo-yunca kendisini kıvrandırdı durdu.

Onun düşüncesine göre -ki buna yemin edebilirdi- hayır, gitmemişti! Tekrar tekrar düşündü. Porfiriy'nin ziyaretini bütün ayrıntılarına varana dek hatırladı: Hayır, gitmemişti, buna hiç kuşku yoktu!

Peki su ana kadar gitmediyse bile, bundan sonra da gitmez miydi?

Şimdilik Raskolnikov'a gitmez gibi geliyordu. Niçin? Bunun nedenini açıklayamazdı, ama açıklayabilseydi bile, bu konu üzerinde özellikle durup kafa yoracak hali yoktu. Bütün bunlar ona acı veriyor, ama aynı zamanda sanki hiç ilgilendirmiyordu. Tuhaf şey! Hatta buna kimse inanmaz belki, ama Raskolnikov bu yakınlarda basına gelecek şeylere karşı kayıtsızlığa varan bir ilgisizlik içindeydi, pek önem vermiyordu bunlara. Onu bir başka şey, yine kendisi hakkında, ama çok daha önemli, çok daha başka bir şey ilgilendiriyordu. Öte yandan, bu sabah kafası bütün su son günlerde olduğundan çok daha iyi çalıştığı halde, sırsız bir ruhsal yorgunluk duyuyordu.

Her şey bir yana, bütün olup bitenlerin üzerine, karşısına çıkan şu önemsiz zorluklarla uğraşmaya değer miydi? Örneğin, Svidrigaylov'un, Porfiriy'e gitmemesi için birtakım dolaplar çevirmeye değer miydi? Ya da Svidrigaylov diye birini inceleyip anlamaya çalışarak zaman yitirmenin bir anlamı var mıydı?

555

Ah, nasıl da bıkmıştı bütün bunlardan!

Ama yine de Svidrigaylov'ü bir an önce görmek için acele ediyordu. Yoksa ondan yeni bir şey, bir yönerge, bir çıkış yolu mu bekliyordu? İnsan boğulmamak için nasıl bir saman çöpüne bile sarılabiliyor! Alinyazıları ya da herhangi bir içgüdü mü onları birbirine yaklaşıtıyordu yoksa? Belki de yalnızca yorgunluk ve umutsuzluğunun bir sonucu bu ve belki de ona gerekli olan Svidrigaylov değil de, bir başkasıydı ve Svidrigaylov burada öylesine, bir rastlantı sonucu karşısına çıkıvermişti? Yoksa Son-ya'ya mı gitmeliydi? Ama ne isi vardı şimdi Sonya'da? Gözyaşı dilenmeye mi gidecekti? Hem Sonya onu korkutuyordu. Aman bilmez bir yargı, temyizi olmayan bir karardı sanki Sonya. Onun yanında ya onun yolundan, ya kendi yolundan gitmek zorundaydı. Hayır, özellikle de su anda, onu görebilecek bir durumda değildi. Svidrigaylov'ü denemek daha iyiydi. Gerçekten de ne zamandır bu adama bir şeyler için gereksinim duyduğunu kabul etmemesi elinde değildi.

Ama yine de, ikisinin arasında ortak ne olabilirdi? Cinayetleri bile bir olamazdı. Öte yandan tatsız bir adamdı bu: Ahlaksız olduğu besbelliydi, kurnaz ve "sahtekâr olduğu da kesindi, hatta belki de çok kötü yürekli bir adamdı. Hakkında, pek çok söylenti vardı. Evet, Katerina Ivanovna'nın çocukları için az çaba göstermişti ama bundan da ne gibi amaçların peşinde olduğunu kim bilebilirdi? Bu adamın her zaman birtakım niyet ve tasarıları olurdu. Kafasından nice uzaklaştırmaya çalışırsa çalışsın, bugünlerde bir başka düşünce, daha Raskolnikov'u sürekli tedirgin ediyordu! Bu düşünce şuydu: Svidrigaylov sürekli çevresinde dolanıyordu, Svidrigaylov gizini öğrenmişti. ve Svidrigaylov'un Dun-ya'ya karşı gizliden gizliye bazı niyetleri vardı. Ya bu niyetlerinden hâlâ vazgeçmemişse? (Ki bu soruya kesinlikle evet diyebilirdi...) O zaman, gizini öğrenmekle üzerinde kurduğu baskıyı Dünya'ya karşı silah olarak kullanmak isteyebilirdi?

Bazan düşlerinde bile ona acı veren bu korkulu düşünce, hiçbir zaman, Svidrigaylov'ü görmeye gittiği şu andaki kadar acık ve aydınlık olmamıştı kafasında. Yalnız bu kez müthiş bir

556

öfke de yaratmıştı içinde. Kendi durumunda bile hemen her şey değişecekti. Gizini hemen Duneçka'ya açması, hatta onu ihtiyatsız bir adım atmaktan alıkoymak için kendini elevermesi gerekecekti. Ya su mektup? Dünya bu sabah bir mektup almıştı! Petersburg'da kimden mektup alabilirdi Dünya? (Lujin olmasın?). Evet, Razumihin vardı ve onu koruyordu. Ama Razumi-hin'in bir şeyden haberi yoktu. Belki Razumihin'e de açılması gerekecekti? Raskolnikov tiksintiyle düşündü bunu. . Kesin kararını vermişti: Ne olursa olsun hemen Svidrigaylov'ü görmesi

gerekliyordu. Çok şükür burada ayrıntılar, işin özü kadar önemli değildi. Ama eğer Svidrigaylov, Dünya üzerine birtakım dolaplar çeviriyorsa, o zaman... Raskolnikov bütün şu bir aylık süre içinde öylesine yorulmuştu ki, böylesi sorunlar için artık bir tek çözümü vardı: 'O zaman onu öldürürüm' diye düşündü umutsuzluk içinde. Ağır bir duygunun baskısı altındaydı yüreği. Caddenin ortasında durdu ve sağına soluna bakılmaya başladı: hangi yolda yürüyordu ve nereye gelmişti? Demin geçtiği Samanpazarı'ndan otuz kırk adım ötede, X-caddesinde bulunuyordu. Solundaki bir binanın bütün ikinci katı olduğu gibi meyhaneydi. Pencereleri ardına kadar açılmıştı. Pencerelerde görülen ve oraya buraya kıpırdayıp duran kalabalığına bakılırsa, meyhane tıklım tıklım-ı. İçerden şarkı, klarnet, keman, davul sesleri, geliyor, tiz kadın çığlıkları duyuluyordu. Tam X-caddesine niçin geldiğini anlamayarak dönmek üzereydi ki, birden dipteki açık pencerelerden birinin önünde, ağzında piposuyla bir çay masasının başında oturan Svidrigaylov'ü fark etti. Bu onu müthiş şaşırttı. Svidrigaylov da bulunduğu yerden onu izliyordu. Fark edilmeden : kalkıp gitmek ister gibiydi, hatta bunun için hafifçe yerinden bile doğrulmuştu, Raskolnikov'u bu da şaşırttı. O da hemen onu görmemiş gibi bir tavır takındı. Dalgın dalgın başka yana bakıyor gibiydi, ama gözucuyla onu gözetliyordu. Yüreği heyecanla çarpıyordu. Tam düşündüğü gibiydi: Svidrigaylov görülmeyi istemiyordu. Piposunu dişlerinin arasından almış, gizlemek istemişti; ama sandalyesini geriye itip yerinden doğrular doğrular . maz, birden Raskolnikov'un da kendini gördüğünü ve gözu-

557

cuyla izlediğini fark etmişti. Raskolnikov'un, odasında kendisini uyur gibi gösterdiği ilk görüşme sahnesine benzer bir sahne geldi aralarında. Svidrigaylov'un yüzünde şeytanca bir gülümseme belirdi ve bütün yüzüne yayıldı. Her ikisi de, karşısındakinin kendisini gördüğünü ve belli etmemeye çalışarak izlediğini fark etmişti. Sonunda Svidrigaylov gürültülü bir kahkaha atarak: "Hadi, hadi, istiyorsanız gelin; buradayım!" diye bağırıldı. Raskolnikov meyhaneye girdi. Svidrigaylov'u büyük salona bitişik, tek pencere, küçük arka odalardan birinde buldu; salonda yirmi kadar masa vardı; tüccar, memur ve her türden bir sürü insan, dayanılmaz şarkı gürültüsü içinde çay içiyordu. Bir yerlerden bilardo toplarının şıkırtısı geliyordu. Svidrigaylov'un masasında açılmış, bir sise şampanyayla, yarısına kadar dolu bir bardak vardı. Odada Svidrigaylov'dan başka, küçük bir el laternası çalan bir oğlanla, bitişik salonda koro halinde şarkı söylenmesine rağmen, kısık, kalın bir sesle laterna müziğine eşlik ederek adı bir meyhane şarkısı söyleyen, çizgili etekliğini sıvamış, başında kurdeleli bir Tirol şapkası bulunan, onsekiz yaşlarında, kırmızı yanaklı bir kız vardı.

Raskolnikov içeri girince, Svidrigaylov:

"Hadi bakalım, yeter artık!" diyerek kızını susturdu.

Kız şarkısını hemen kesti ciddi ve saygılı bir şekilde beklemeye başladı; şarkı söylerken de yüzünde aynı ciddi, saygılı anlatım vardı.

"Hey Flip," diye seslendi Svidrigaylov, "bir bardak!"

"Ben içmeyeceğim" dedi Raskolnikov.

"Nasıl isterseniz, ben zaten sizin için istetmemiştim bardağı. Al bakalım katya, iç şunu!" Bardağı ağzına kadar şampanyayla doldurdu. "Bugünkü bu kadar yeter, gidebilirsin!" Katya bardağı, kadınların hep yaptıkları gibi bir dikişte boşalttı, yani ağzından hiç ayırmadan yirmi yudumda içip bitirdi, Svidrigaylov'un uzattığı banknotu aldı, eğilip elini öptü (Svidrigaylov büyük bir ciddiyetle kızın elini öpmesine izin vermişti), sonra da kendisini izleyen laternacı çocukla birlikte odadan çıktı. Peters-

558

burg'a geleli bir hafta bile olmadığı halde burada kendi evindeymiş gibi davranan Svidrigaylov her ikisini de sokaktan çağırılmıştı. Meyhanenin garsonu Flip de "bildik" olmuştu. Svidrigaylov'un önünde bir yerlere kapanmadığı kalıyordu. Odanın salona açılan kapısı kilitleniyordu ve Svidrigaylov burada kendi evindeymiş-çesine, bazen bütün bir gün oturuyordu. Aslında ikinci sınıf bile denilemeyecek pis, berbat bir meyhaneydi burası:

"Ben de size gidiyordum" diye başladı Raskolnikov, "ama nasıl oldu da Samanpazarı'ndan X-caddesine saptım, bilmiyorum. Ben hiçbir zaman buradan geçmem. Samanpazarı'ndan sonra hep sağa saparım. Kaldı ki sizin eve de buradan gidilmez.. Köşeyi döner dönmez sizinle karşılaştım! Garip, doğrusu!"

"Ne diye mucize demiyorsunuz şuna!"

"Çünkü belki de yalnızca bir rastlantıdır da ondan."

Svidrigaylov bir kahkaha attı:

"Ne tuhaf oluyor şu insanlar! Kimse, içinden mucize olduğuna inansa bile itirafa

yanaşmaz! Siz bile 'belki de yalnızca bir rastlantıdır' diyorsunuz! Kendi düşüncelerine karşı öyle büyük korkuları oluyor ki insanların, Rodion Romanoviç, tahmin edemezsiniz! Sizden söz etmiyorum. Sizin kendinize özgü düşünceleriniz var ve böylesi düşünceleriniz olduğu için de hiç kork-madınız. Zaten benim ilgimi de bu yüzden çekiyorsunuz ya!"

"Başka hiçbir şeyden değil mi?"

"Bu kadarı da yetmez mi?"

Görünüşe bakılırsa Svidrigaylov biraz heyecanlı gibiydi, ama fazla değil; topu topu yarım bardak şampanya içmişti.

Raskolnikov:

"Yanılmıyorsam" dedi, "sizin deyiminizle, kendine özgü düşünceleri olabilecek bir insan olduğumu öğrenmezden önce gelmiştiniz bana?.."

"O zaman iş farklıydı. Herkesin bir bildiği var. Mucize konusuna gelince, şu son iki üç gününüzü galiba uykuda geçirdiniz... Çünkü bu meyhaneyi size ben söylemiştim ve' sizin doğruca buraya gelişinizde mucizelik hiçbir şey yok; meyhanenin yolunu, yerini, benim burada daha çok hangi saatlerde bulunduğumu... Hep ben anlattım size, hatırlamıyor musunuz?"

559

Raskolnikov şaşırılmıştı:

"Unutmuşum" dedi.

"İnanırım. Hem iki kez anlattım size. Adres belleğinizde mekanik olarak kalmış olacak. Buraya da yine mekanik olarak, hiç farkında olmadan, ama adrese harfi harfine uyarak geldiniz. Aslında o gün size bunları anlatırken beni anlamış olabileceğinizi hiç ummamıştım. Kendinizi çok belli ediyorsunuz, Rodion Romanoviç. Bakın ne var: Petersburg'da yolda yürürken kendi kendine konuşan pek çok insan olduğuna inanıyorum ben. Burası bir yarıdeliler kenti. Eğer bizde bilim olsaydı, hekimler, hukukçular, felsefeciler... Petersburg üzerine her biri kendi alanında son derece değerli incelemeler yapabilirlerdi. Petersburg kadar insan ruhu üzerine karanlık, şiddetli ve tuhaf etkiler yapan kente pek az rastlanır. Bir tek iklimin etkisini düşünün, yeter! Kaldı ki burası bütün Rusya'nın yönetim merkezidir ve buranın karakterinin herkese yansımış olması gerekir. Neyse, konumuz bu değil, ben sizi birkaç kez şöyle yandan gördüm. Evden çıktığınızda dimdik olan başınız, yirmi adım sonra önünüze düşüyor. Sonra kollarınızı arkanızda bağlıyorsunuz. Çevrenize bakı- 'nuyorsunuz, ama hiçbir şey görmediğiniz belli oluyor. Derken hafiften dudaklarınız kıpırdıyor ve kendinizle konuşmaya başlıyorsunuz; bu arada kollarınızı indirdiğiniz ve yüksek sesle konuştuğunuz da oluyor; sonunda yolun ortasında, hem de uzunca bir süre dikilip duruyorsunuz. Bunlar hiç güzel şeyler değil. Belki sizi benden başka görenler de oluyordur. Bu da sizin yararınıza birşey değil. Aslında bütün bunlar beni ilgilendirmez, sizi tedavi eden bir hekim değilim; herhalde ne demek istediğimi anlıyorsunuzdur?"

Raskolnikov ona dikkatle bakarak:

"Beni izlediklerini biliyor musunuz?" dedi.

"Oldu, sizi bir yana bırakalım."

"Siz en iyisi bana şunu söyleyin; madem burası gelip içtiğiniz bir yer ve madem bana iki kez sizi burada bulabileceğimi söylediniz, öyleyse neden demin ben yoldan buraya bakarken gizlenmeye ve kaçmaya çalıştınız? Gizlendiğinizi ve gitmeye davrandığınızı çok iyi gördüm."

560

"Hah-ha! Peki, ben o gün kapınızın eşiğinde dururken, siz neden yattığınızı yerde gözlerinizi kapayıp uyuyormuş gibi yaptınız? Ben de bunu çok iyi gördüm."

"Benim... nedenlerim vardı... Bunu siz de çok iyi biliyorsunuz."

"Her ne kadar siz bilmiyorsanız da, benim de nedenlerim vardı."

Raskolnikov sağ dirseğini masaya, sağ elinin parmaklarını çenesine dayayıp gözlerini Svidrigaylov'a dikti. Kendisini daha önce de şaşırtan bu yüzü bir dakika kadar inceledi. Maskeyi andıran tuhaf bir yüzdü bu; pembemsi beyaz bir cilt, kıpkırmızı dudaklar, açık kumral bir sakal ve hâlâ oldukça gür saçlar... Gözleri masmavi, bakışları son derece ağır ve hareketsizdi. Güzel ve yaşına göre çok genç kalmış bu yüzden sevimsizlik akıyordu. Üzerinde çok şık, hafif bir yazlık elbise vardı, hele gömleği çok güzeldi. Taşı değerli kocaman bir yüzük vardı parmağında.

Raskolnikov birden:

"Yoksa bir de sizinle mi uğraşmam gerekecek!" dedi; öfkeli bir sabırsızlıkla konuya doğrudan girmişti. "Kötülük etmek istediğinizde son derece tehlikeli olabilen birisiniz belki, ama ben de artık kendimi daha çok perişan etmek istemiyorum. Siz belki de benim kendime çok değer verdiğimi sanıyorsunuz, ama bunun hiç de böyle olmadığını göstereceğim size. Buraya şunu söylemeye geldim: Eğer kız kardeşime karşı eski niyetlerinizi beslemeye devam ediyorsanız ve son

günlerde öğrendiğiniz şeylerden bu uğurda yararlanmayı düşünüyorsanız, bilin ki sizi öldürürüm; siz beni hapse attırmadan, ben sizi öldürürüm. Dediğimi yapacak biri olduğumu bilirsiniz. İkincisi, eğer bana açıklayacağınız bir şey varsa -çünkü hep bir şeyler, söylemek istiyormussunuz gibi geliyor bana- bu açıklamayı hemen yapın, çünkü zamanımız çok değerli, iş işten geçmeden, ne diyecekseniz deyin!"

Svidrigaylov onu merakla süzerek:

"Nereye bu acele?" dedi.

"Herkesin bir bildiği var" dedi Raskolnikov sabırsızlıkla, yüzü asıktı.

561

Svidrigaylov gülümsedi:

"Beni açık olmaya çağırıyorsunuz, ama kendiniz daha ilk soruma cevap vermekten kaçınıyorsunuz.. Sanırım, birtakım amaçlarım olduğunu düşünüyör ve bana kuşkuyla bakıyorsunuz... Eh, sizin durumunuzdaki bir insan için tümüyle anlaşılır bir şey bu. Sizinle anlaşmayı ne denli istiyor olursam olayım, yine de sizi şu inandığınız şeyin tersine inandırmak zahmetine katlanamam. Böyle bir zahmete değer bir şey değil bu. Ayrıca sizinle özel bir şeyler konuşmak gibi bir niyetim de yok."

"Öyleyse bana duyduğunuz bu gereksinim nerden kaynaklanıyor? Çevremde dolanıp duruyorsunuz?"

"Gözlemlenmeye değer, ilginç bir insansınız de ondan... Durumunuzun fantastikliği hoşuma gidiyor, hepsi bu! Sonra, beni çok ilgilendirmiş olan bir hanımın kardeşisiniz. Son olarak da, bu hanımdan bir zamanlar sizin hakkınızda o kadar çok şey duydum ki, sonuçta, onun üzerinde büyük etkiniz olduğuna karar verdim. Az şey mi bütün bunlar? Hah-hah-ha! Öte yandan, itiraf etmeliyim ki, sorunuz bana cevap verilmesi güç, zor bir soru gibi göründü. Örneğin, siz şimdi bana iş görüşmek için değil, yeni bir şeyler öğrenebilmek için geldiniz, öyle değil mi? Öyle değil mi?" Svidrigaylov şeytanca bir gülümsemeye üsteliyordu. "Düşünebiliyor musunuz, ben de buraya gelirken trende, sizin bana yeni bir şeyler söyleyeceğinizi, sizden bir şeyler alabileceğimi düşünmüştüm! Görüyor musunuz, ikimiz de meğer ne zenginmişiz!"

"Benden ne alabileceğinizi düşünmüştünüz?"

"Bilmem ki bunu size nasıl anlatsam? Hem ben bunu biliyor muyum sanki? Ne berbat bir meyhanede oturduğumu görüyorsunuz... Doya doya oturuyorum burada... doya doyadan amacım, zevk alarak değil, insanın bir yerlerde oturması gerekiyor... Şu zavallı Katya'yı alalım... gördünüz değil mi kendisini?.. Hani bari obur, damak düşkününü biri olsaydım... Ne gezer! İste bütün yiyebildiğim şu! (Masanın üzerinde, kösede, madeni bir tabak içinde duran korkunç bir biftek kalıntısıyla patatesi gösterdi). Yeri gelmişken sorayım, siz yemek yemiş miydiniz? Ben bir şeyler atıştırdım, artık canım istemiyor... Örneğin şarap hiç iç-

562

mem. Şampanyadan, başka bir şey içmem. Şampanya da, hani, koca bir gecede bir tek bardak, o bile başımı ağrıtıyor ya... Aslında su şişeyi de biraz yatışmak ve cesaret bulmak için getirttim, çünkü birazdan bir yere gitmek zorundayım, beni böyle olağanüstü bir ruh hali içinde görmenizin nedeni budur; demin sizden bir ilkokul öğrencisi gibi gizlenmemin nedeni de budur. Bana engel olabileceğinizi düşünmüştüm. Ama sanırım (saatini çıkardı), sizinle bir saat daha birlikte olabilirim. Şimdi saat, dört buçuk... İnanır mısınız, bazan öyle üzülüyorum ki! Hani, diyorum, bir toprak sahibi, bir baba, bir süvari, ya da ne bileyim, bir fotoğrafçı, bir gazeteci olsaydım... Hiçbir şey değilim, hiçbir mesleğim yok! Öyle canımı sıkıyor ki bu bazen! Doğrusu, bana yeni birşeyler söyleyeceğinizi sanmıştım."

"Peki, siz kimsiniz ve buraya niçin geldiniz?"

"Ben mi kimim? Biliyorsunuz; bir soyluyum, iki yıl süvari alayında hizmet ettim, sonra burada, Petersburg'da aylıklık ettim. Daha sonra da Marfa Petrovna'yla evlenerek çiftlikte yaşadım. İşte benim yaşam öyküm!"

"Sanırım kumarbazsınız?"

"Ne kumarbazı! Kumarbaz değil, hilebazım ben."

"Gerçekten de kumarda hile yaptınız mı?"

"Evet."

"Dayak yemediniz mi?"

"Yedim. Ne var bunda?"

"Demek ki, sizi düelloya çağırabilirlerdi... bu, genellikle insanı canlandırır da..."

"Tersini savunamayacağım. Hem ben böylesi felsefi tartışmalarda usta da değilimdir. İtiraf etmeliyim ki, buraya daha çok kadınlar için geldim ben."

"Marfa Petrovna'yı toprağa verir vermez mi?"

Svidrigaylov gülümseyerek ve şaşılacak bir açık sözlülükle.

"Evet" dedi. "Ne var bunda? Sanırım, kadınlardan sözedis biçimimi çirkin buldunuz?"

"Zevk ve eğlence düşkünlüğünüzü çirkin bulup bulmadığımı mı soruyorsunuz?"
563

"Zevk ve eğlence düşkünlüğü mü! Sözü nereye görürdünüz! Yine de, kadın konusundan başlayarak sırayla cevap veriyorum; bilirsiniz, gevezelikten hoşlanan bir adamım ben. Söylesenize, neden kendimi tutmam gerekiyor? Madem kadınlara düşkünüm, onlardan neden uzak durayım? En azından bir uğraş oluyor bu benim için."

"Ö zaman sizin bu kentten tek beklediğiniz şey, zevk ve eğlence?"

"Evet, zevk ve eğlence, ne var bunda! Bir zevk ve eğlence tutturmuş gidiyorsunuz! Ama, sorunuz içten bir soru olduğu için, doğrusu hoşuma da gitti. Zevk ve eğlencede, en azından, ham hayallere, kuruntulara boyun eğmeyen, kanımızdaki bir korla sürekli tutuşan ve sonsuzcasına yanan, yolların ve yaşın uzun süre söndüremeyeceği, doğaya dayalı, sürekli bir şeyler var. kabul edin ki, bu da kendine özgü bir uğraştır..."

"Bence bu bir hastalıktır, hem de tehlikeli bir hastalık ve sevinilecek hiçbir yanı yok."

"Gene sözü nerelere götürdünüz! Ölçüyü aşan her şey gibi bunun da bir hastalık olduğunu kabul ediyorum, ama bu işte ölçünün kesinlikle aşılması gerekiyor; çünkü, birincisi ölçü herkese göre değişir; ikincisi, her şeyde ölçülü olursak, bize ne yapmak kalır? Belki çirkin bir tahmin, ama o zaman beynimize bir kurşun sıkmamız gerekecektir. Namuslu, dürüst bir insan için ölçülere bağlı kalarak sıkılmanın bir zorunluluk olduğunu kabul ediyorum, ama yine de..."

"Siz de beyninize bir kurşun sıkabilir miydiniz?"

"Laf mı yani bu şimdi!" Svidrigaylov soruyu tiksiniç bulmuştu. "Rica ederim bana bundan söz etmeyin." Baştan beri böbürlenene, cakalı konuşmasını bir yana bırakmıştı, hatta yüzü bile değişmişti. "Doğrusunu söylemek gerekirse, bu benim bağışlanmaz zayıflığımdır. Ama ne yaparsınız: ölümden korkarım ve yanımda ölümden söz edilmesinden hiç hoşlanmam. Benim biraz mistik bir yanımda olduğunu bilmem biliyor muydunuz?"

"Al Marfa Petrovna'nın hayaleti! Ziyaretlerine devam ediyor mu?"

Svidrigaylov sinirli sinirli:

564

"Bana onu hatırlatmayın!" diye bağırdı. "Petersburg'da daha hiç gelmedi. Yüzünü şeytan görsün! Hayır, biz en iyisi şeyden... aslında... hımm! Zamanımız pek az kalmış. Ne yazık, uzun süre kalamayacağım sizinle! Bari söyleyecek bir şeyiniz olsaydı!"

"Aceleniz... yine bir kadınla mı ilgili?"

"Evet, bir kadınla ilgili... Ama tümüyle rastlantısal bir olay... Hayır, benim söylemek istediğim bu değildi..."

"Peki çirkeflik... içinde bulunduğunuz durumun iğrençliği, sizi hiç etkilemiyor mu? Yoksa durma gücünüzü mü yitirdi-niz?"

"Siz mi güçten söz ediyorsunuz? Hah-hah-ha! Gerçi bunun böyle olacağını önceden de biliyordum ama, yine de beni şaşırtıyorsunuz, Rodion Romanoviç. Zevk ve eğlence içinde geçen bayağı bir yaşam ve estetik... Bana siz söz ediyorsunuz bunlardan ha! Öyle ya, siz bir Sebillersiniz, bir idealistsiniz! Bütün bunların elbette böyle olması gerek, zaten başka türlü şaşılacak okurdu; ama yine de bunları gerçeklikte görmek insanın tuhafına gidiyor. Ah, ne yazık ki zamanım çok az; oysa .siz ne ilginç bir insansınız! Aklıma gelmişken sorayım, Schiller! sever misiniz? Ben bayılırım."

Raskolnikov tiksiniyormuşçasına:

"Amm böbürleniyorsunuz!" dedi.

Svidrigaylov gülererek:

"Hayır, yemin ederim böbürlenme değil!" dedi. "Ama sizinle tartışmayacağım, peki, böbürleniyorum... Ama söyler misiniz, kimseyi incitmedikten sonra, böbürlenmenin ne zararı var? Marfa Petrovna'nın çiftliğinde tam yedi yıl köy hayatı yaşadım, şimdi sizin gibi akıllı ve aşırı derecede ilginç bir insanla karşılaşınca, oturup gevezelik etmek çok hoşuma gidiyor, kaldı ki hafiften başımı döndürmeye başlayan yarım kadeh de şampanya içmişliğim var. En önemlisi de, beni müthiş heyecanlandıran bir durum var ortada, ama ondan söz etmeyeceğim..." Svidrigaylov birden korkuyla sordu: "Nereye gidiyorsunuz?" Raskolnikov masadan kalkmak üzereydi. Birden buraya gel-. mis olmaktan dolayı bir sıkıntı duymuş, boğulur, bunalır gibi

565

olmuştu. Svidrigaylov'un dünyanın en alçak, en aşağılık adamı olduğuna inanmıştı.

"Oturun, Allah aşkına" dedi Svidrigaylov, "emredin, hiç değilse, bir çay

getirsinler. Oturun, artık gevezelik etmeyeceğim, yani kendimden söz etmeyeceğim. Size bir şeyler anlatacağım. Beni bir kadının nasıl "sizin sözlerinizle" "kurtardığını" anlatsam, dinler misiniz? Hem bu sizin ilk sorunuza da bir cevap olacak, çünkü bu hanım., sizin kızkardesinizdir. İzin verir misiniz, anlatayım? Hani, zaman öldürmüş olmak için."

"Anlatın, ama dilerim..."

"O! Hiç kaygılanmayın! Avdotya Romanovna, benim gibi ciğeri beş para etmez adamlarda bile derin bir saygıdan başka bir şey uyandırmamıştır."

IV

"Size söylemiştim" diye başladı svidrigaylov, "bu yüzden biliyorsunuzdur; ödeyecek beş param olmadığı için, burada uzunca bir süre borçlular hapisanesinde yatmıştım. Marfa Pet-rovna'mın borçlarımı ödeyerek beni hapisten nasıl kurtardığının ayrıntılarına girmeyeceğim. Bilmem bilir misiniz? Kadınlar sev--dikleri zaman afyonlanmışa dönerler, hem de öylesi ne ki... Neyse, Marfa Petrovna namuslu, dürüst bir kadındı ve "hiçbir öğrenimi olmamasına rağmen" aptal değildi. Düşünün bu son derece kıskanç ve dürüst kadın, pek çok öfkelenmeler, serzenişlerden sonra, benimle evliliğimizin sonuna kadar geçerli olan bir sözleşme yapmak küçüklüğünü gösterdi. Bunun nedeni, sanırım, benden epey yaşlı olması ve hep karanfil çiğnemesiydi. Kendisine tümüyle bağlı kalamayacağımı ona açıkça söyleyecek kadar domuzdum ve kendimce bir namusluluk anlayışım vardı. Bu itiraf onu çileden çıkardı, ama biraz kabaca da olsa, açıksöz-lülüğüm hoşuna gitmişti. 'Önceden açıkladığına göre, demek ki aldatmak istemiyor' diye düşünmüş olsa gerek. Kıskanç bir kadın için bu son kertede önemli bir noktadır. Uzun gözyaşların-dan sonra, sözlü olarak şöyle bir anlaşmaya vardık: Bir, ben Marfa Petrovna'yı hiçbir zaman bırakmayacak, hep kocası kala-

566

çaktım, iki, onun izni olmadan hiçbir yere gitmeyecektim; üç, sevgililerim hiçbir zaman sürekli olmayacaktı; dört, çiftlikteki hizmetçi kızlarla arada bir kırıltırmama izin vardı, ama bu Marfa Petrovna'nın gizli bilgisi altında olacaktı; beş, kendi sınıfımızdan "soylu" bir kadına âşık olmaktan beni Tanrı korusun-du, bundan kesinlikle kaçınacaktım ve altı, yine Tanrı korusun! büyük ve gerçek bir aşka tutulacak olursam, bunu Marfa Pet-rovna'ya açıkça söyleyecektim. Bu, sonuncu maddeden yana içi hemen hep rahat olmuştu; çünkü akıllı bir kadındı ve benim ciddi bir aşka tutulmayacak kadar uçarı, zevk ve eğlence düşkünü bir kısan olduğumu görüyordu. Ama akıllı ve kıskanç kadın iki ayrı şeydir ve felaket de buradadır. Kimi insanlar üzerinde yansız bir yargıda bulunabilmek için, herşeyden önce, önyargılarımızdan ve bizi çevreleyen insanlara ve nesnelere karşı edindiğimiz gündelik alışkanlıklarımızdan kurtulmamız gerek. Başka hiç kimsenin yargısına güvenemeyeceğim kadar güvenirim sizin yargınıza. Marfa Petrovna'ya ilişkin pek çok gülünç ve saçma şey duymuş olabilirsiniz. Gerçekten de gülünç denebilecek bazı alışkanlıkları vardı; ama size içtenlikle söylüyorum, ona bitmez tükenmez bir şekilde acı çektirdiğim için gerçekten çok pişmanım. Neyse, tatlı bir kocanın, tatlı karısı üzerine yaktığı bu çok nazik oraison funebre* yeter sanırım. Tartışmalarımızda ben genellikle susar, alttan alırdım; bu centilmence davranışım hemen her zaman karımı etkilemiş, onun hoşuna gitmiş ve amacına ulaşmıştır. Böylece, karımın benimle övündüğü zamanlar bile olmuştur. Ama yine de kız kardeşinize bir türlü katlanamadı. Böyle çok güzel bir kızı eve mürebbiye olarak sokmak cesaretini nasıl göstermişti? Ben bunu, Marfa Petrovna'nın ateşli, çabuk etkilenebilir bir kadın olarak kız kardeşinize âşık olmasıyla evet, düpedüz âşık olmasıyla açıklıyorum. Avdotya Romanovna bu! Kendisini daha ilk görüşümde işin sonunun hiç de iyi olmadığını anladım ve ne dersiniz? Gözucuyla bile ona bakmamaya karar verdim. İnanır mısınız, ilk adımı atan Avdotya Romanovna oldu. Yine inanır mısınız, kız kardeşiniz üzerine hiçbir şey

Oraison funebre: (Aslında da Fransızca): Ağıt (Çev.)

567

söylememden ve kendisinin onun hakkındaki bitmez tükenmez sevgi dolu sözlerini kayıtsızlıkla dinlememden dolayı. Marfa Petrovna bana başlangıçta kızmıştır bile. Ne istiyordu karım, doğrusu anlamış değilim! Tabii bu arada bana ilişkin her şeyi ayrıntılarıyla Avdotya Romanovna'ya anlatmıştı. Karımın aile gizlerimizi herkese anlatmak ve önüne gelene benden yakınmak gibi kötü bir huyu vardı; bu konuda yeni arkadaşını, bu çok güzel arkadaşını hiç ihmal edebilir miydi? Bütün konuşmalarının benimle ilgili olduğu ve Avdotya Romanovna'nın, bana male-dilen birtakım karanlık ve gizemli olayları bütünüyle öğrendiği kuşkusuzdu... Bu türden birtakım şeyleri sizin de duyduğunuza bahse girerim?"

"Duydum. Hatta Lujin sizi bir çocuğun ölümüne sebep olmakla suçluyor. Doğru mu bu?"

Svidrigaylov yüzünü buruşturdu, öğrenircesine:

"Rica ederim" dedi, "bu bayağılıklardan söz etmeyin bana! Eğer bu saçma dedikoduların aslını ille de öğrenmek istiyorsanız, size bir gün ayrıca anlatırım, ama şimdi..."

"Yine çiftliğinizdeki bir uşağın başına gelenlere de siz sebep olmuşsunuz..?"

Svidrigaylov gözle görülür bir sabırsızlıkla Raskolnikov'un sözünü kesti:

"Rica ederim, yeter!"

Raskolnikov da gitgide öfkeleniyordu:

"Öldükten sonra piponuzu doldurmaya gelen uşak olmanın sakın bu?" dedi. "Hani, kendiniz anlatmıştınız..?"

Svidrigaylov gözlerini dikip Raskolnikov'u dikkatle süzdü. Raskolnikov bu bakışlarda bir an için haince bir gülümsemenin çakar gibi olduğunu gördü. Ama Svidrigaylov kendini tuttu ve son derece nazik:

"Evet" dedi, "tâ kendisi. Bakıyorum bütün bunlar sizi de çok ilgilendiriyor. İlk uygun fırsatta merakınızı tümüyle gidermeyi bir borç biliyorum. Hay Allah kahretsin! Kimilerine gerçekten bir roman kişisi gibi görünebiliyorum anlaşılın! Hakkımda kız-' kardeşinize bunca ilginç ve gizemli hikâyeler anlattığı için rahmetli Marfa Petrovna'ya nasıl teşekkür borçlu olduğuma varın

568

siz karar verin... Bu hikâyelerin nasıl bir etkisi oldu, bilemiyorum; ama sonuç benim yararlanmadı. Bana karşı duyması son derece doğal nefretine ve benim her zamanki suratsızlığıma ve iticiliğime rağmen, Avdotya Romanovna sonunda düşmüş, mahvolmuş insanlara karşı duyulan bir duygu ile bana acımaya başladı. Bir genç kızın yüreği acımaya başladığı zaman, kendisi için son derece tehlikeli bir durumda başlamış demektir. Çünkü genç kız söz konusu mahvolmuş kişiyi "kurtarmak", akıllandırmak, diriltmek, daha soylu birtakım amaçlara yöneltmek, ve yeni bir hayatın, eylemin içine sokmak isteyecektir; böyle bir durumda bu türden daha nelerin düşlenebileceği, bilinen birşey. Kuşun kendiliğinden kafese girmekte olduğunu görünce, ben de kendime göre önlemlerimi aldım. Bakıyorum, kaslarınızı çatıyorsunuz. Rodion Romanoviç. Korkmayın, sonuç, bildiğiniz gibi bir hiçtir. (Hay Allah kahretsin! Amma çok içmeye başladım!) Biliyor musunuz, kızkardeşinizle ikinci ya da üçüncü yüzyıllarda, güçlü bir prensin, bir hükümdarın ya da küçük Asya hanlarından birinin kızı olarak dünyaya gelmemiş olmasına, hep ya-zıklanmışımdır. Kader ona bunu nasip etmiş olsaydı, göğsü kızgın şişlerle dağlanırken bile gülümseyebilen büyük çilekeşlerden biri olurdu; buna hiç kuşum yok. Hem o böyle bir işkenceye bilerek ve isteyerek giderdi. Eğer dördüncü ve beşinci yüzyıllarda yaşamış olsaydı, kendini mısır çölleri vurur ve orada otuz yıl kök yiyerek, heyecan ve hayallerle yaşardı. Bir an önce ve ne yapıp edip birileri için acı çekmek isteyen, acı çekmeye susamış bir insan, kızkardeşiniz; bu acı ondan esirgenirse kendini tutup örneğin pencereden aşağı atabilir. Razumihin diye birinden söz edildiğini duydum; akıllı bir çocukmuş dediklerine göre (soyadı da bunu gösteriyor*, papaz okulu öğrencisi herhalde). Kızkardeşinizi varsın o korusun. Kısacası, sanıyorum Avdotya Romanovna'yı anladım ve bundan da onur duyuyorum. Ama, siz de bilirsiniz, insan biriyle yeni tanıştığında, nedense hoppaca davranır, birtakım aptallıklar eder, yanlışlar yapar, doğru değerlendirmede bulunamaz. Ama... Allah kahretsin! O Razumihin adı (razum-akıl) kökünden türemektedir. (Çev.)

569

da niye bu kadar güzel sanki! Bunda benim hiçbir suçum yok! Tek kelimeyle bu iş bende önlenemez bir şehvet duygusuyla başladı. Avdotya Romanovna bugüne dek görülmemiş, duyulmamış ölçüde namuslu bir kız (Bu sözüme dikkat edin, kızkardeşinizle ilgili bir gerçek olarak belirtiyorum bunu. Bütün parlak zekâsına rağmen, namus konusunda nerdeyse hastalıklı bir duyarlılığı var. Bu kadar namusluluk kendisine zarar verir). Paraşa adında bir kız vardı çiftlikte, başka bir köyden, hizmetçi olarak getirmişlerdi. Kara gözlü Paraşa!.. Kendisini daha önce hiç görmemiştim. Çok güzel, ama inanılmayacak derecede aptaldı: çığlık çığlığa bağırıp ağlayıverdi bir gün ve bütün çiftliği ayağa kaldırdı. Tabii, bu bir skandaldı! Birgün, öğle yemeğinden sonra bahçede dolaşırken, Avdotya Romanovna özellikle yalnız olduğum bir anı kollayarak yanıma geldi ve gözleri alev alev, benden Paraşa'ya ilişmememi istedi. Bu sanırım onunla ilk başbaşa konuşmamızdı. Ben tabii onun isteğini yerine getirmeyi şeref saydım; şaşırmış, utanmış göründüm; kısacası rolümü pek de fena oynamadım. Böylece aramızda bir ilişki başladı: gizemli konuşmalar, ahlak dersleri, öğütler, ricalar, yalvarmalar, hatta inanır mısınız? gözyaşları!.. Bazı kızlarda propaganda tutkusu nerelere kadar varıyor, görüyor musunuz! Ben tabii bütün suçü kaderime yüklüyor, kendimi işığa, doğru yolu bulmaya susamış bir insan gibi gösteriyordum, sonunda, hiç tartışmasız herkes üzerinde kesin etkisi olan, insanı hiç yanılmayan, kadının kalbini yola getirmede en güçlü, en şaşmaz yola

başvurdum. Bu yol, herkesçe bilindiği gibi, övmedir. Dünyada açıkyürekli-likten zor ve övmeden kolay bir şey yoktur. Açıkyüreklilikte yüzde bir değerinde bile olsa bir nota falsolu oldu mu, uyumsuzluk hemen farkedilir; övmeye ise baştan sona bütün notalar falsolu bile olsa, yine de kulağa hoş gelir, zevkle dinlenir. Övgü ne kadar kaba olursa olsun, yine de, en azından yarısı, övülene gerçek gibi gelir ve bu toplumun her katmanında böyledir. Namus tanrıçası olan rak nitelendirilen bir kıızı bile övme ile baştan çıkarmak mümkündür. Sıradan insanların sözünü etmeye bile değmez. Kocasına, çocuklarına son derece bağlı, erdemlilik timsali bir hanımefendiyi nasıl bastan çıkardığımı hatırladıkça gülmekten ken-

dimi alamam. Öyle eğlenceli ve öyle zahmetsizce olmuştu ki bu iş! Kadın, gerçekten erdemliydi, en azından kendine göre böyleydi bu. Ona karşı uyguladığım bütün taktik ise, erdemliliği karşısında şaşkına dönmüş, hayran olmuş görünmekten ibaretti. Öyle ölçüsüzce övüyordum ki kendisini, diyelim elini sıkamak ya da bir bakışını elde etmek fırsatını buldum, bunu zorla elde ettiğimi, aslında onun çok direndiğini, hatta böylesine aşağılık bir adam olmasaydım bunu hiçbir zaman elde edemeyeceğimi, saflığından benim ne denli sinsi ve kahpe biri olduğumu anlayamadığını ve tuzağa düştüğünü, aslında böyle bir şeyi hiç istemediğini... ve daha bunlara benzer neler söyleyerek kendimi azarlayıp duruyordum. Tek kelimeyle, ben amacıma ulaşmıştım, hanımefendi ise bütün görev ve sorumluluklarını yerine getirmiş, namuslu, son derece erdemli bir kadın olarak kaldığına inanmıştı. Gerçekteyse hayatı kaymıştı. En son, ayrılırken, kendisi hakkındaki asıl düşüncemi, onun da benim gibi zevk peşinde koşan biri olduğunu söylediğimde nasıl kızıp köpürdüğünü anlatamam! Zavalı Marfa Petrovna da övgüye karşı çok duyarlıydı; isteseydim daha sağlığında varını yoğunu üzerime geçirtebilirdim (Ama ben çok içiyor ve gevezelikte biraz ileri gidiyorum galiba?). Aynı sonucu Avdotya Romanovna üzerinde de elde etmeye başladığımı söylersem bana güvenmezsiniz sanırım. Ama işte aptallığımdan ve sabırsızlığımdan her şeyi berbat ettim. Bilmem inanır mısınız. Avdotya Romanovna daha önce de birkaç kez (hele birinde!..) bakışlarımı hiç beğenmemişti. Tek kelimeyle bakışlarımda onu önce korkutan, sonra da benden tiksindiren ve pervasızlığı gitgide artan birtakım kırılımlar görmüştü. Ayrıntılara girmenin anlamı yok, sonunda bozuştuk. Ben yine bir aptallık ettim ve onun propagandalarıyla, bana anlattığı şeylerle alay etmeye başladım.. Faraşa yeniden sahneye çıktı, üstelik bu kez tek başına da değil... Tek kelimeyle, rezil bir curcunadır başladı. Ah, Rodion Romanoviç, hayatta hiç değilse bir kez, kız kardeşinizin gözlerinin bazen nasıl alev yandığını görebiliydiniz! Simdi koca bir bardak şampanya içtim de sarhoşum diye söylemiyorum bunları, hepsi doğrudur anlattıklarımın. İnanın bana bakışları düşlerime girmeye başlamıştı. So-

570

571

nunda artık etek hisırıtılarına bile dayanamaz oldum. Doğrusu, acaba sara illetine mi tutuluyorum diye düşündüğüm bile oldu, böylesine kendimden geçebileceğimi hiç, ama hiç düşünemedim. Tek kelimeyle, barışmamız gerekti, ama bu artık olanaksızdı. Bunun üzerine, ne yaptım, biliyor musunuz? (Gözü dönmeye görsün, insan nasıl da alıktasıyor, hayret doğrusu! Siz siz olun, aşırı kızgınken herhangi bir girişimde bulunmayın Rodion Romanovic). Avdotya Romanovna'nın yoksul bir kız olduğunu (ah, bağışlayın, bunu demek istememiştim... ama aynı kavramı dile getirecek olduktan sonra ne fark eder sanki?), tek kelimeyle, emeğiyle geçindiğini, annesine ve size baktığını (hay aksi, bakın yine yüzünüzü buruşturuyorsunuz...) düşünerek, benimle birlikte hiç değilse buraya, Petersburg'a gelmesi için, kendisine bütün paramı vermeyi önermeye karar verdim, (ben o sıralar otuz bin ruble kadar para çıkartabilirdim). Tabi bu arada ölümsüz aşk ve mutluluk yeminleri edecek ve bu türden daha bir sürü şeyler söyleyecektim. İnanır mısınız, o sıralar ona öylesine kapılmıştım ki, eğer bana Marfa Petrovna'yı boğazla ya da zehirle, sonra da benimle evlen, deseydi, hemen o an dediğini yerine getirirdim! Ama, sizin de bildiğiniz gibi, bütün bunların sonucu bir felaket oldu. Marfa Petrovna'nın, Lujin denilen kâhya bozuntusu aşağılık herifi bulup da Avdotya Romanovna'yla evlendirmeye çalıştığını öğrendiğimde nasıl kudurmuşu döndüğümü, tahmin edebilirsiniz. Böyle bir evliliğin benim önerimden en küçük bir farkı olacak mıydı, ha, sorarım size, olacak mıydı? Bakıyorum beni büyük bir dikkatle dinlemeye başladınız... il-ginç delikanlı?.."

Svidrigaylov kendinden geçip masaya bir yumruk indirdi. Yüzü kıpkırmızı olmuştu, farkına varmadan yudum yudum içtiği bir, birbuçuk bardak şampanyanın onu epey vurduğunu gören Raskolnikov bundan yararlanmaya karar verdi. Svidri-gaylov'u çok kuşku verici buluyordu.

Onu daha da kışkırtmak istediğini gizlemeye çalışmadan: "Bütün bu

anlattıklarınızdan sonra" dedi, "ben artık buraya özel olarak kız kardeşim için geldiğimize iyice inanmış bulunuyorum."

572

Svidrigaylov birden aydın gibi oldu:

"Ama ben bütün... hem ben size söylemiştim... kaldı ki, kız kardeşiniz benim adımı bile duymak istemez."

"Bundan eminim. Ama benim demek istediğim bu değildi."

"Demek eminsiniz? (Svidrigaylov göz kırptı, alayla gülümsedi). Haklısınız, beni sevmeyiz. Ama karı koca ya da iki sevgili arasında geçen şeylerden hiçbir zaman emin olmayız. Bu ikili ilişkide, söz konusu iki kişiden başka dünyada hiçkimsenin bilmediği gizli bir yan hep olagelmıştır. Avdotya Romanovna'nın benden nefret ettiğine senet verebilir misiniz?"

"Bazı sözlerinizden, hele kullandığınız bazı sözcüklerden kız kardeşime karşı alçakça bazı niyetler taşıdığınızı, üstelik bunların uygulamasına hemen girişeceğinizi anlıyorum."

Svidrigaylov niyetleri için kullanılan sıfata aldırış etmeden, saf bir korkuyla sordu:

"Nasıl! Bu anlama gelebilecek sözler söyledim mi ben?"

"Şu anda bile söylemektесiniz. Örneğin, niye bu kadar korktunuz? Şu andaki bu anı korkunuzun nedeni ne?"

"Ben mi korkuyorum? Sizden mi? Asıl sizin benden korkmanız gerek, cher ami*. Ancak bu saçma konuşma... Ama ben kafayı buldum galiba, yine ağzımdan bir şeyler kaçıracaktım... Allah kahretsin bu içkiyi! Hey, su getirin!" Şampanya şişesini kaptığı gibi büyük bir aldırılmazlıkla pencereden dışarı fırlatıverdi. Flip su getirdi.

"Bunların hepsi saçma!" Svidrigaylov bir peçeteyi ıslatıp başına koydu. "Sizi bir tek kelimeyle yerinize oturtabilir ve bütün kuşkularınızı bir anda yok edebilirim. Örneğin, evleneceğimi biliyor muydunuz?"

"Bunu daha önce de söylemiştiniz."

"Söylemiş miydim? Unutmuşum. Ama o zaman şimdiki kesinlikle konuşamazdım, çünkü gelini bile görmemişim daha; yalnızca bir tasarıydı... Şimdiyse, artık bir nişanlım var, gerekenler yapıldı. Eğer ertelenemez birtakım işlerim olmasaydı, sizi alır şimdi doğruca ona götürürdüm. Çünkü sizin görüşünüzü

Cher ami: (Aslında da Fransızca): Sevgili dostum.

573

de almak isterdim. Allah kahretsin! Yalnızca on dakikam kalmış. Bakın isterseniz saate... Neyse, sonra anlatırım artık bunu size, çünkü bu benim evlenme işi, kendine göre oldukça enterasan-dır... Nereye? Yine mi gidiyorsunuz?"

"Hayır, artık gitmiyorum."

"Hiç mi gitmeyeceksiniz? Görürüz. Size nişanlımı göstereceğim. Ama şimdi değil... Çünkü birazdan sizin kalkıp gitmeniz gerekiyor. Siz sağa, ben sola... Resslerich'i tanıyor musunuz? Şu anda evinde oturduğum Resslerich'i? Bildiniz mi? Yok canım, o değil... hani şu, bir kız çocuğu sözde onun yüzünden kendini kışın suya atmış ya, işte o Resslerich, bildiniz mi? işte benim bu evlenme işini kotaran odur. Tek başına canın sıkılıyordur, biraz oyalanırsın, gözün gönlün açılır' dedi. Gerçekten de yüzü gülmez bir adamımdır ben. Neşeli biri olduğumu mu düşünüyorsunuz? Hayır, azizim, asık suratlılığın tekiyimdir. Kimseye zararım dokunmadan, köşemde oturur dururum, bazan üç gün kimselerle konuşmadığım olur. Ama ben o Resslerich denen anasının gözü üçkâğıtçının aklından neler geçirdiğini çok iyi biliyorum; benim sıkı sıkıya birgün karımı bırakacağımı, böylece kızın kendisine kalacağını hesaplayarak onu sermaye olarak kullanmayı, yani bizim tabakayla daha yüksek tabakaya satmayı kuruyor. Dedisine göre kızın üç yıldır bacakları tutmayan, koltuğa bağlı bir babası varmış, emekli memurmuş adam. Annesine gelince, akıllı bir kadınımış. Taşrada bir yerlerde çalışan ve bunlara hiç yardım etmeyen bir oğullarıyla, evli ve yine bunlara hiç gelip gitmeyen bir kızları varmış. İki küçük yeğenlerini de yanlarına almışlar (kendilerinininki yetmemiş anlaşılabilir...). Bir ay sonra onaltısını bitirecek olan en küçük kızlarını da lisenin son sınıfındayken okuldan almışlar. Bu hesaba göre kızın bir ay sonra kocaya vermek, yani benimle evlendirmek mümkün olabilecek... Birgün onlara gittik; bunun onlar için ne denli gülünç ol-. düğünü gözümde canlandırabiliyorum; tanınmış bir aileden, söyle birtakım ilişkileri olan, büyük çiftlik sahibi, zengin bir dul olarak tanıttım kendimi. Ben ellime varmışım, o tazeyse daha onaltısına bile basmamışsa bundan ne çıkar? Buna aldırış eden kim? Cazip bir aday, öyle değil mi? Ah, hem de nasıl, hah-hah-ha!

574

Önemli olan bu! Ana babayla konuşmamı görmeliydiniz! Gerçekten, para ödenip görülmeye değer bir hali vardı! Kız da içeri girdi, dizlerini kırıp selam verdi. Düşünebiliyor musunuz azizim, daha kısa etekli elbise giyiyor! Açılmamış gonca

gül! Yüzüne ateş basıyor, utanıyor, kıpkırmızı kesiliyordu (besbelli söylemişler kendisine). Kadın yüzleri konusunda sizin nasıl bir düşünceniz var, bilmiyorum, ama bana sorarsanız bu onaltı yaş, bu çocuksu gözler, bu ürkeklik, utançtan kaynaklanan bu gözyaşları, bence güzellikten de öte şeyler. Kaldı ki bu kız bir tablo gibi de güzel; Açık sarı, lüle lüle saçlar, küçücük ama etli ve kıpkırmızı dudaklar, ufacık, olağanüstü güzel ayaklar... Neyse, biz böylece tanıştık. Birtakım işlerim dolayısıyla acelem olduğunu söyledim, bunun üzerine de ertesi gün, yani dün değil önceki gün nişanlandık. O zamandan beri onlara her gidişimde kızı kucağıma alıyorum, bir daha da bırakmıyorum... Nasıl utanıyor, nasıl kıpkırmızı kesiliyor, bilemezsiniz. Bense kendisini aralıksız öpüyorum. Annesi de kendisine, artık kocası sayıldığını, bunun böyle olması gerektiğini anlatmaya çalışıyor. Yeme de yanında yat! Vallahi bu nişanlılık yok mu, yani şimdiki durumumuz, belki evlilikten daha iyi. Hani şu la nature et la verite* dedikleri durum var nişanlılıkta. Hah-hah-ha! Kendisiyle iki kez konuştum, vallahi hiç de aptal bir kız değil! Hatta bazan söyle çaktırmadan bana öyle bir bakıyor ki, zangır zangır titriyorum! Yüzü, tıpkı Rafael'in Madonna'sının yüzü! Aslında, bilmem hiç dikkat ettiniz mi, Sikstin Madonnası'nın yüzü gerçek değil, hayalidir, kederli bir divanenin yüzünü kondurmuştur Rafael, Madonnasına. Neyse, nişanlandığımızın ertesi günü, gümüş bir kutu içinde pırlantalar, inciler ve bin beş yüz ruble değerinde başka bir sürü ıvır zıvır götürdüm. Kocaman, nah söyle bir kutuydu bu. Bizim Madonna'nın yüzünün nasıl ışığıydunu bir görmeliydiniz! Dün kendisini kucağıma aldım, ancak bunu biraz fazla ileri giderek yapmış olmalıyım ki, belli etmemeye çalışmakla birlikte, yüzü kıpkırmızı oldu, bütün vücudunu ateş bastı. Gözlerinden yaş bile geldi. Tabii bir anda herkes odadan çıktı, La nature et la verite: (Aslında Fransızca): Doğa ve gerçek (Çev.)

575

kendisiyle yalnız kaldık. O zaman birden boynuma atıldı (ilk kez yapıyordu bunu), küçücük kollarıyla sarıldı ve beni öpmeye başladı; bana hep bağlı kalacağına, söz dinleyeceğine, hayatının her anını bana adayacağına dair yeminler ediyor, bütün bunlara karşılık benden yalnız ve yalnız saygı beklediğini, başkaca 'hiç, ama hiçbir hediye istemediğini' söylüyordu! Genç kızlık utancıyla yüzü kıpkırmızı kesilmiş, heyecandan gözleri yaşarmış onaltı yaşındaki bir melekten böylesi itiraflar duymak, siz de kabul edersiniz ki, son derece ayartıcı bir şey. Öyle değil mi? Siz de ayartıcı bulmuyor musunuz bunu? Herhalde bir şeylere değer böyle bir sahne, ha? Değer, öyle değil mi? Dinleyin... Birgün birlikte gidelim nişanlığımıza, ha? Yalnız, şimdi değil!" "Tek kelimeyle sizin şehvetinizi kamçılayan da aradaki yaş ve seviye farkı olsa gerek..! Gerçekten evlenecek misiniz onunla?" "Ya ne sandınız? Kesinlikle evleneceğim. Herkes kendisi hakkında kendisi karar verir ve kendini en iyi aldatabilen, herkesten daha neşeli yaşar. Hah-hah-ha! Bakıyorum, birden paçalarınızdaki erdemlilik akmaya başladı! Ah, acıyı bana efendim, ben günahkâr bir insanım! Hah-hah-ha!.." "Oysa siz Katerina İvanovna'nın çocuklarına yardım etmişsiniz... Ama anlıyorum, bunda da birtakım amaçlarınız vardı... Evet, şimdi anlıyorum..." Svidrigaylov bir kahkaha attı.

"Ben genel olarak çocukları severim, hem de çok severim... Bu konuda size, su anda bile sürüp giden bir ilişkinin nasıl başladığını anlatabilirim. Buraya geldiğim ilk günü, yedi yıllık ayrılığın biriktirdiği özlemle hernen batakhanelere saldırdım. Eski dostlarımı bulmak konusunda hiç acele etmediğim farkındasınızdır. Bu bir yana, olabildiğince onlardan uzak kalmaya çalışıyorum. Biliyor musunuz, köyde, Marfa Petrovna'nın yanın-dayken, bütün bu gizemli yerlerin anıları beni öylesine eziyordu ki, anlatamam. Bilenler çok şeyler bulabilirler bu yuvalarda. Allah kahretsin! Halk ayılmamacasına kafayı çekiyor, aydın gençlik dersiniz, işsizlikten birtakım teorilere kendini kaptırılmış, düşler dünyasında yaşıyor; ülke bir baştan bir başa Yahudi akı-

576

nına uğramış sanki, adamlar ortada para diye bir şey bırakmıyorlar, geri kalanlarsa kendilerini zevk ve eğlenceye vermişler, rezil bir hayat sürüyorlar. Bu kente daha adımı attığım anda burnum hemen o bildik kokuyu aldı. Sözüm ona danslı programlardan birini izlemek için bir batakhaneye gittim, rezil bir yerdî (ama ben batakhaneleri özellikle pislikleriyle severim). Tabii kankan dansı vardı, ama eşi benzeri görülmemiş bir kankandı bu; bizim zamanımızda bile böylesi yoktu. Doğrusu iyi ilerleme sağlanmış bu alanda. Birden, onüç yaşlarında, çok zarif giyimli bir kızın bu işlerin ustası bir herifle dans ettiğini gördüm; karşı karşıya duruyorlardı adamlarla. Kızın annesi de, duvarın dibinde, bir sandalyede oturuyordu. Bunun nasıl bir kankan olduğunu gözünüzde canlandırabilirsiniz! Kız kıpkırmızı kesilmişti, utanıyordu, sonunda bunu bir hakaret kabul ederek ağlamaya başladı. Adam kızı yakaladığı gibi döndürmeye ve

gösteri yapmaya başladı. Salonda herkes gülüyordu. Ben halkımızı, hatta kankana halkımızı bile, böyle anlarda pek severim: 'Oh olsun! Böylesi gerekti! Ne diye çoluk çocuğu getirirler böyle yerlere!' diye bağıyorlardı. Söyledikleri mantıklı mıydı, yoksa kendi kendilerini mi avutuyorlardı, bu benim umurumda bile değildi! Hemen ne yapmam gerektiğini tasarlayıp doğruca kızın annesinin yanına gittim. Benim de taşralı olduğumu, buraların insanların çok görgüsüz ve kaba olduğunu, gerçek değerleri ayırdedip onlara gerekli saygıyı göstermesini bilmediklerini söyleyerek, paralı biri olduğumu sezdirmeye çalıştım, kendilerini arabama davet ettim, evlerine götürdüm (bir oda kiralamışlardı kendilerine, Petersburg'a daha yeni, gelmişler), böylece tanışmış olduk. Kadın, benimle tanışmanın kendisi için de, kız için de bir şeref olduğunu söyledi. Bu arada beş parasız olduklarını ve Petersburg'a da bilmem hangi dairede bilmem nasıl bir işi izlemek için geldiklerini öğrendim. Kendilerine hem para olarak hem de hizmet olarak yardımda bulunabileceğimi söyledim; bu arada da, o batakhaneye, orada dans dersleri veriliyor sanarak düştüklerini öğrendim. Genç kızın Fransızca dil dersleriyle, dans dersleri konusunda kendilerine yardımda bulunmayı önerdim. Önerimi heyecanla karşıladılar, bunun kendilerine

577

yalnızca şeref vereceğini söylediler... İşte böylece başlayan tanışıklığımız hâlâ sürüyor. İster misiniz, onlara da gidelim, ama şimdi değil..!"

"Kes artık şu bayağı hikâyelerini aşağılık herif! Alçak, şehvet düşkün!"

"Schiller! Bu da bizim Schiller işte! Oü va-t-elle la vertu se nic-her*! Biliyor musunuz, bağırışlarınızı duymak için size özellikle böyle şeyler anlatacağım. Büyük bir zevk bu doğrusu!"

"Ona ne şüphe!" diye homurdandı Raskolnikov. "Şu anda ben kendi gözümde de gülünç bir duruma düşmüş bulunuyorum!"

Svidrigaylov katılırcasına gülmeye başladı, Filip'eseslenip hesabı ödedi, masadan kalkarken:

"Bayağı sarhoş oldum, assez cause**" dedi, "büyük bir zevk bu doğrusu!"

Raskolnikov da ayağa kalktı.

"Evet, büyük bir zevk! Sizin gibi gözünü şehvet bürümüş bir zevk ve eğlence düşkünü, hele anlattıklarına benzer korkunç birtakım niyetleri de varsa ve hele hele bunları şu içinde bulunduğumuz koşullar altında ve benim gibi bir adama anlatıyorsa nasıl olur da zevk almaz! Ölesiye zevk duyar!"

Raskolnikov'u bir an süzen Svidrigaylov oldukça şaşırılmış:

"Eğer bu böyleyse" dedi, "o zaman sizde utanmak arlanmak diye bir şey yok! En azından esaslı malzemelere sahipsiniz bu konuda. Pek çok şey düşünebilmeye... hatta, ne düşünmesi, yapabilmeye yeteneklisiniz demektir bu konuda... Neyse, yeter artık! Sizinle konuşmamızın böylesine kısa sürmüş olmasından gerçekten çok üzgünüm. Ama nasılsa ayrıldığımız yok, hele biraz daha bekleyin..."

Svidrigaylov meyhaneden çıktı, Raskolnikov da onun arkasından yürüdü. Ancak Svidrigaylov'un fazlaca sarhoş olduğu söylenemezdi, içki bir an için basına vurur gibi olmuştı, ama şimdi geçen her dakikayla biraz daha kendine geliyordu. Kafa^ rının bir şeylere, hem de son derece önemli bir şeylere takıldığı

Oü va-t-elle la vertu se nicher?: (Aslında da Fransızca): Şu erdem de nerelere yuvalanmıyor? (Çev.) Assez cause: (Aslında da Fransızca): Gevezelik yeter!

(Çev.)

578

belliydi: yüzü asılmıştı. Kaygı verici bir bekleyiş heyecanı içinde olduğu anlaşılıyordu. Demin Raskolnikov'la konuşurken de, birden ona karşı değişivermiş, hatta konuşmasının sonlarına doğru bayağı kabalaşmış, alaycı bir tavır takınmıştı. Raskolnikov da farkındaydı bunun ve bu onu epey kaygılandırmıştı. Svidrigaylov'u son derece kuşku verici buluyordu, bu yüzden peşinden gitmeye karar vermişti.

Birlikte yaya kaldırımına indiler.

"Siz sağa, ben sola... ya da, belki, tersine, yalnız, adivcu, mon platsir, yeniden sevinçli bir buluşma dileğiyle!"

Svidrigaylov bunları söyledikten sonra sağa, Samanpazarı'na doğru yürüdü.

Raskolnikov da onun ardından yürümeye başladı.

Svidrigaylov arkasına dönerek:

"Bu da ne demektir!" diye bağırdı. "Ben size ne demiştim..!"

"Bu su demektir ki, ben artık sizin peşinizi bırakmayacağım."

"Nee?"

İkisi de durmuştu. Birbirlerini tartar gibi bir dakika kadar bakıştılar, sonra Raskolnikov sertçe:

"Deminki sarhoşluk gevezeliklerinizden kesin olarak şunu anladım ki, kız kardeşim konusundaki alçakça tasarılarınızdan vazgeçmek şöyle dursun, bunlarla her zamankinden çok daha ilgilisiniz! Kız kardeşimin bu sabah bir mektup

aldığından da haberim var. Demin bir türlü yerinizde duramıyordunuz. Buraya gelirken yolda kendinize bir kadın bulup buluştuğunuzu kabul etsek bile, bunun hiçbir anlamı olamaz; ben kendi gözlerimle görüp emin olmak istiyorum..." Şu anda kendi gözleriyle neyi görmek istediğini, neyden emin olmak istediğini Raskolnikov'un kendisinin de bildiği kuşkuluydu.

"Demek böyle! İster misiniz şimdi bir polis çağırayım?"

"Çağır!"

Yeniden bir dakika kadar karşı karşıya durup birbirlerini süzdüler. Sonunda Svidrigaylov'un yüzü değişti. Raskolni-

579

kov'un tehdidine aldırmadığını görünce, birden çok neşeli ve dostça bir tavırla: "Amma adamsınız!" dedi. "Meraktan içim içimi yediği halde işleriniz hakkında sizinle birşey konuşmamış ve bu görüşmeyi bir başka buluşmamıza bırakmıştım, ama doğrusu siz bir ölüyü bile sınırlendirebilirsiniz... Madem öyle, gidelim. Yalnız peşin peşin söyleyeyim: hemen şimdi para almak için bir dakikalığına eve uğrayacağım, sonra kapımı kilitleyeceğim ve geceyi geçirmek için bir arabaya atlayıp adalara gideceğim. Bu durumda, arkamdan gelmenizin ne anlamı var?"

"Ben de şimdilik sizin apartmana geleceğim, yalnız size değil, Sonya Semyonovna'ya... Cenaze töreninde bulunamadığım için özür dileyceğim."

"Yine siz bilirsiniz, ama Sonya Semyonovna şu anda evde değil. Benim eski tanıdıklarımın, bir öksüzler yurdunun kurucusu soylu bir hanımla beraber şu anda, çocukları götürdü. Katerina İvanovna'nın öksüzleri için verdiğim parayla bu kadını adeta büyüledim, ayrıca kadının yurduna da bağışta bulundum, son olarak da, ona Sonya Semyonovna'nın bütün hikâyesini olduğu gibi anlattım. Müthiş etkilendi kadın. Sonya Semyonovna'mın, bizim soylu hanımefendinin yazlıktan döndükten sonra geçici olarak karmakta olduğu X- oteline çağırılmış olmasının nedeni budur."

"Olsun, ben yine de uğrayacağım."

"Siz bilirsiniz. Yalnız ben size arkadaşlık edemeyeceğim. Hem bana ne! İşte eve geldik! Birtakım sorularla sizi rahatsız etmeyecek kadar kibar olmamdan dolayı bana böyle kuşku gözlerle bakıyorsunuz herhalde? Evet, bunun böyle olduğundan eminim. Ne demek istediğimi sanıyorsunuz anlıyorsunuz? Bahse girerim bu durumu tuhaf da buluyorsunuzdur! Gelin de kibar olun artık!"

"Ve kapıları dinleyin!"

Svidrigaylov gülümsedi:

"Şu meseleden söz ediyorsunuz! Bütün bu olup bitenlerin, üzerine bu konuyu açmasaydınız şaşardım doğrusu! Hah-hah-

580

ha! Aslında o gün muzipliğiniz üzerinizdeydi ve ben gerçi Sonya Semyonovna'ya söylediklerinizden bir şeyler anlamadım değil... Ama yine de nedir bunlar? Ben belki de geri kafalı bir adamım ve hiçbir şey anlamıyorum. Allahaşkına bana da açıklayın bunları iki gözüm! Yeni düşünceler konusunda aydınlatın beni!"

"Hiçbir şey duymuş olamazsınız, yalan söylüyorsunuz!"

"Ondan değil, ondan söz etmiyorum ben (aslında bir şeyler duydum, ama sözünü etmek istediğim o değil). Benim sözünü etmek istediğim, sizin su ardı arkası kesilmeyen ahlaklarınız! İçinizdeki Schiller her an, her şeyden kuşkuluyor. Ve tutup bana kapıları dinleme diyorsunuz. Eğer böyleyse, hemen karakola koşun ve basımdan söyle bir olay geçti, teorimde küçük bir yanlışlık ortaya çıktı diyerek her şeyi anlatın. Eğer size göre kapıları dinlemek doğru değil ve fakat elinize geçen herhangi bir şeyle bir kocakarının işini bitirmek doğruysa, durmayın hemen bir yerlere, Amerika'ya falan gidin! Hem de hiç zaman, yitirmeden, delikanlı!.. Belki hâlâ zamanınız vardır. İçtenlikle söylüyorum. Yol paranız mı yok? Ben veririm..."

Raskolnikov onun sözünü keserek tiksintiyle:

"Böyle bir şeye hiç niyetim yok!" dedi.

"Anlıyorum! Hem kendinize eziyet etmeyin. İsterseniz, fazla konuşmayın?

Sorunlarınızı biliyorum: ahlak sorunları bunlar, değil mi? Yurttaş olmanın, ve insan olmanın getirdiği birtakım sorunlar... Hepsini bir yana bırakın bunların! Size ne bunlardan! Hah-hah-ha! İnsan ve yurttaş olmanın sorunları, ha? Madem öyle, bu ise burnunuzu hiç sokmasaydınız!.. Bari kafanıza bir kursun sıkın olsun bitsin. Yoksa canınız istemez mi böyle bir şeyi?"

"Hemen. Şu anda peşinizi bırakayım diye beni mahsus sınırlendirmeye çalışıyorsunuz galiba?"

"Çok tuhafsınız doğrusu: işte geldik bile, buyrun merdivenlere... Sonya Semyonovna'nın kapısı işte şurası; bakın, kimse yok! İnanmıyor musunuz? Kapernaumovlar'a sorun; anahtarını hep onlara bırakır Sonya Semyonovna.-. İşte Madame de Kaper-naumov'un kendisi... Efendim? Nasıl? (Biraz sağırdır bayan Ka-pernaumov), Gitti mi? Nereye? Nasıl, kendiniz de duydunuz değil mi? Evde

değilmiş, akşam da belki gecikecekmış... Haydi

581

şimdi bana gidelim. Bana gelmek istiyordunuz ya? İşte geldik bile. Madame Ressler evde değil. Hep birtakım telaşları vardır kendisinin, ama çok iyi bir kadındır, inanın... Eğer bir parça daha akıllı olabilseydiniz sizin de işinize yarardı... Buyrun, siz de görün: çalışma masamdan yüzde beşlik şu hisse senedini alıyorum. (görüyor musunuz, daha ne çok var bende bu senetlerden!) Bugün bozduracağım bu senedi. Gördünüz mü? Daha fazla zaman yitiremem. Masamı kilitliyorum, oda kapımı da kilitliyorum, işte yemden merdivenlerdeyiz. Bir araba tutalım, ister misiniz. Ben adalara gideceğim. Siz de şöyle bir tur atmak istemez miydiniz? İşte su arabayı beni Elagin'e götürmesi için tutuyorum. İstemiyor musunuz? Artık dayanamıyor musunuz? Gelin canım, bir tur atın! Yağmur yağacak sanırım, ama hiç önemli değil, körüğü var arabanın..." Svidrigaylov arabaya binmişti bile... Raskolnikov kuşklarının, en azından şu anda, yersiz olduğunu düşündü. Cevap vermeden arkasını dönüp Samanpazarı'na doğru yürümeye başladı. Eğer bir kez olsun başını çevirip baksaydı, Svidrigaylov'un daha yüz adım kadar bile uzaklaşmadan nasıl arabacıya parasını vererek arabadan indiğini ve kaldırımında yürümeye başladığını görecekti. Ama artık bir şey göremezdi, köşeyi dönmüştü bile. İçinde duyduğu büyük bir nefret onu Svidrigaylov'dan uzak-laştırıyordu. "Bu aşağılık, bu alçak heriften, bu şehvet düşkünü, namussuzdan bir an için bir şeyler bekleyebildim, ha?" diye söylendi. Doğrusu, düşüncesizce ve acele verilmiş bir karardı bu. Çünkü Svidrigaylov'un genel görünüşünde ona 'hadi gi-zemlilik demiyelim ama' orjinallik veren bir şeyler vardı. Bütün bunların kız kardeşiyle ilgisine gelince, Raskolnikov, Svidrigaylov'un Dünya'yı rahat bırakmayacağından emindi. Ama bunları tekrar tekrar düşünmek ona dayanılmayacak kadar ağır geliyordu! Yalnız kalır kalmaz, daha yirmi adım bile yürümeden, her zamanki alışkanlığıyla derin birtakım düşüncelere daldı. Köprüye varınca korkuluklara dayanarak sulara bakmaya başladı. Oysa bu sırada Avdotya Romanovna hemen yanı başında duruyordu.

582

Aslında köprünün girişinde karşılaşmıştı kız kardeşiyle, ama görmeden geçip gitmişti. Onu sokakta bu şekilde hiç görmemiş olan Duneçka müthiş şaşırmış ve korkmuştu. Seslenip seslen-memekte kararsız öylece dururken, birden Samanpazarı yönünden hızlı hızlı gelmekte olan Svidrigaylov'u görmüştü. Svidrigaylov görünmemeye çalışarak, sakına sakına yürüyor gibiydi. Tam köprüye gelince, Raskolnikov'un kendisini görmemesi için büyük çaba harcayarak biraz açıkta bir yerde durdu. Dünya'yı onun işaretlerinden, kardeşine seslenmemesini, onu rahat bırakmasını, kendisine doğru gelmesini rica ettiğini çıkardı. Öyle de yaptı. Kardeşinin yanından sessizce geçip Svidrigaylov'un yanına vardı. "Hemen gidelim" diye fısıldadı Svidrigaylov. "Rodion Ro-manoviç'in bulunduğu bilmesini istemiyorum. Bu arada sizi uyarım: kardeşinizle demin surda bir meyhanede oturuyorduk, kendisi gelip buldu beni orada; elinden güç bela kurtulabildim. Nerden öğrenmişse, size mektup yazdığımdan da haberi var ve bir şeylerden kuşulanıyor. Herhalde bunu ona siz söylemişsinizdir? Peki ama, siz söylemediğinize göre, kim söylemiş olabilir?"

Dünya onun sözünü keserek:

"İşte köşeyi döndük" dedi, "artık kardeşim bizi göremez. Size şu kadarını söyleyeyim ki, burdan daha ileri gidemem sizinle, söyleyeceklerinizi burada söyleyin; sokakta da konuşmamız pekâlâ mümkün."

"Birincisi bunlar sokakta konuşulacak şeyler değil, ikincisi Sonya Semyonovna'yı da dinlemeniz gerek, üçüncüsü de size bazı belgeler göstermem gerekiyor... Sonuç olarak, eğer evime gelmeyi kabul etmezseniz, size sözünü ettiğim açıklamaları yapmam ve çeker giderim. Bu arada sevgili kardeşinizle ilgili son derece ilginç bir gizi de tümüyle bilmekte olduğumu unutmamanızı rica ederim."

Dünya kararsızlıkla duraladı ve ok gibi delici bakışlarla Svidrigaylov'u süzdü.

583

"Korkacak ne var!" dedi. Svidrigaylov sakin bir tavırla. "Burası köy değil, kent. Kaldı ki köyde bile siz bana benim size ettiğimden daha çok kötülük ettiniz, buradaysa..."

"Sonya Semyonovna'nın haberi var mı?"

"Hayır, ona hiçbir şey söylemedim, hatta evde olup olmadığını bile kesin olarak bilmiyorum. Ama sanırım evdedir. Bugün bir yakınına toprağa verdi, herhalde böyle bir günde konukluğa gidilmez. Zamanı gelmeden bunu kimselere açmak istemiyorum, hatta size söylediğime bile biraz yazıklanıyorum. Böylesi durumlarda küçücük bir ihmal ihbar yerine geçer. Ben işte şurada oturuyorum, şu evde, işte geldik bile. İşte şu adam bizim kapıcıdır, beni çok iyi tanır, bakın selam veriyor; eve bir kadınla birlikte girdiğimi gördü, hiç kuşkusuz sizin yüzünüzü de fark etmiştir, eğer hâlâ benden kuşulanıyor ve korkuyorsanız bu

durum işinize yarayabilir. Böyle kaba konuştuğum için bağışlayın. Ben burada kiracı olarak oturuyorum. Sonya Semyonovna da kiracı, aramızda bir duvar var. Bütün bu kat kiracılarla doludur. Çocuk gibi korkacak ne var? Yoksa ben bu kadar korkunç bir adam mıyım?"

Svidrigaylov hoşgörür bir gülümsemeyle Dünya'ya baktı, ama hiç de gülümseyecek durumda değildi. Yüreği hızla çarpıyor, soluğu kesilecek gibi oluyordu. Gitgide artan heyecanını gizleyebilmek için oldukça yüksek sesle konuşuyordu. Ama Dünya ondaki bu özel heyecanı fark edememişti. Svidrigaylov' un, onun çocuk gibi korktuğuna ve onun için kendisinin korkunç bir adam olduğuna ilişkin sözlerine müthiş sinirlenmişti.

"Gerçi... sizin şerefsiz bir insan olduğunuzu biliyorum, ama sizden hiç mi hiç korktuğum yok" dedi. Sakin görünmeye çalışıyordu, ama yüzü bembeyazdı. "Önden yürüyün..."

Svidrigaylov Sonya'nın kapısı önünde durdu.

"İzininizle bir bakalım, evde mi, değil mi? Hayır, yok. Ne şanssızlık! Ama çabuk döneceğinden eminim. Sokağa çıktıysa bile, bu olsa olsa öksüzlerle ilgili olarak bir bayanla görüşmek içindir. Anneleri öldü ya... Ben de yerleştirilmeleri işiyle biraz ilgilenmişim. Eğer Sonya Semyonovna on dakikaya kadar dönmezse, eğer isterseniz, onu hemen bugün size gönderebilirim.

584

İşte benim, daire... İşte benim iki odam... Şu kapının ardında da bayan Ressler oturur. Şimdi şuraya bir göz atın, size en önemli delillerimi göstereceğim: yatak odamdaki şu kapı, yanda kiraya verilmekte olan iki boş odaya açılır. İşte, su iki boş odaya... Biraz dikkatlice bakmalısınız buraya."

Svidrigaylov oldukça geniş, mobilyalı iki odada oturuyordu. Dünya kuşkuyla gözlerle çevresine bakındı; gerçi Svidrigaylov'un dairesinin boş iki daire arasında bulunması gibi dikkat çekici bazı özellikler yok değildi, ama o ne odaların genel konumunda, ne de döşenmesinde önemli sayılabilecek herhangi birşey fark etmemişti. Svidrigaylov'un dairesine doğrudan koridordan değil, ev sahibi kadının hemen hemen boş olan iki odasından geçilerek giriliyordu. Yatak odasındaki kilitli kapıyı açan Svidrigaylov, Dünya'ya yine boş olan ve kiraya verilen yandaki daireyi gösterdi. Dünya burayı görmesinin niçin istendiğini anlamayarak eşikte duralar gibi oldu, ama Svidrigaylov hemen açıklamaya girişti: "Şuraya, şu ikinci ve daha büyük olan odaya bakın. Dikkat edin, bu kapı kilitlidir. Kapının önünde bir sandalye var. Şu iki odanın tek eşyası. Bunu ben daha rahat dinleyebilmek için kendi dairemden getirdim. Öbür tarafta, kapının hemen arkasında Sonya Semyonovna'nın masası var. Sonya Semyonovna ve Rodion Romanoviç işte bu masada konuştular. Bense şu sandalyeye oturup, her seferinde iki saat olmak üzere iki gece üst üste onları dinledim. Herhalde bir şeyler öğrenebilmişimdir, öyle değil mi?"

"Demek kapı arkasında dinlediniz ha?"

"Evet, kapı arkasında dinledim. Hadi içeri, benim daireme gidelim, burada oturacak bir şey bile yok."

Svidrigaylov Avdotya Romanovna'yı, salon görevi gören birinci odaya götürdü, oturması için bir iskemle gösterdi. Kendisi de masanın öbür ucuna, ondan en aşağı iki metre uzakta bir yere oturdu. Ama gözlerinde, Dünya'yı bir zamanlar korkutan aynı alev vardı. Dünya'ya titredi ve bir kez daha çevresine kuşkuyla bakındı. İster istemez gösterdiği bir davranış olmuştu bu. Anlaşılan kuşkusunu belli etmek istemiyordu. Ama Svidrigaylov'un

587

Örneğin, amaçlanan şey iyi ise, islenecek bir cinayet uygun görülebilir. Yani bir kötülüğe karşı, yüzlerce güzel şey! Yüksek birtakım yeteneklere sahip ve aşırı özsaygısı olan bir genç, diyelim topu topu ruble ile mesleki yükselişinin ve geleceğinin bambaşka bir biçim alacağını bilse ve elinde de bu para olmasa, kuskusuz böyle bir durumu son derece incitici bulur. Buna bir de açlığın, daracık bir odada oturmanın, eski püskü elbiselerin, toplumsal durumunu algılamış olmanın ve son olarak da annesiyle kızkardeşinin durumlarının yarattığı sinir bozukluğunu ekleyin... Hepsinin üstünde de, kibir, gurur ve kimbilir belki de iyi birtakım duyguların payı vardır. Ben onu suçlamıyorum, lütfen böyle bir şey düşünmeyin, hem zaten bu benim işim değil. Kendine özgü bir teoriciği 'şöyle böyle bir teori işte! var. Buna göre insanlar ikiye ayrılıyor. Bir, malzeme olanlar, iki, özel insanlar. Özel insanlar, yüksek durumlarından dolayı hiçbir yasaya bağlı değiller, hatta tam tersine, malzemeler için, yani şu süprütüler için kendileri yasa yaparlar. Kendi halinde bir teorici işte; une theoretic comme ime autre*. Napolyon onu almış götürmüş; daha doğrusu, pek çok dahinin tek tek birtakım kötülöklere hiç aldırmadıkları, bunların üzerinden düşünmeksizin atlayıp geçtikleri gerçeği onu çok

ilgilendirmiş. Sanırım kendisinin de bir dahi olduğunu düşünüyordu, daha doğrusu buna bir süre inandı. Bir teori yarattığı, ama duraksamadan daha ilerisine gidemediği, dolayısıyla da dahi olmadığını anladığı için çok acı çekti, hâlâ da çekiyor. Böylesi bir durum özsaygısı olan bir genç için, hele de çağımızda, son derece aşağılatıcı bir şeydir..."

"Ya vicdan azabı? Yoksa, onda ahlak duygusu bulunmadığını mı söylemek istiyorsunuz? Böyle bir insan mı o?"

"Ah, Avdotya Romanovna, bugün her şey bir bulanıklık içinde, aslında tam bir düzenlilik hiçbir zaman söz konusu olmamıştır... Rus insanının, ruhu, tıpkı ülkesi gibi, engindir; fanteziye ve düzensizliğe karşı aşırı eğilimli insanlarız biz. Ama engin ruhluluk dehadan yoksunsa, bir felakettir. Hatırlıyor musunuz, (Aslında da Fransızca): Benzerleri gibi bir teori. (Çev.)

590

her akşam yemekten sonra terasta oturup bu konuları konuşurduk sizinle? Siz bana özellikle bu ruh enginliğinden dolayı serzenişte bulunurdunuz. Kimbilir, tam o burada yatıp teorisini kurarken konuşuyorduk biz orada? Ülkemizin kültürlü çevrelerinde, kutsal denebilecek birtakım gelenekler yoktur, Avdotya Romanovna, biz o gelenekleri ya kitaplar okuyarak, ya da eski vakayinamelerden ediniriz. Ama bunu yapanlar daha çok bilginlerdir ve onlar da öyle derbeder adamlardır ki, bir sosyete adamı için onlar gibi olmak hiç de kibarca birşey sayılmaz. Aslında siz benim düşüncelerimi bilirsiniz; ben kimseyi kesin olarak suçlamam. Emek, çalışma nedir bilmediğim için böyle bir şeyden çekinirim. Hem biz bu konuları pek çok kez konuşmuştuk ve ben görüşlerimle sizi ilgilendirmek şerefine bile kavuşmuştum... Yüzünüz bembeyaz oldu Avdotya Romanovna!"

"Ben onun bu teorisini biliyorum. Bir dergide, her şeyi yapmaları uygun olan insanlar üzerine yazdığı bir makaleyi okumuştum... Razumihin getirmişti dergiyi..."

"Bay Razumihin mi? Kardeşinizin bir makelesi ha? Bir dergide demek? Demek böyle bir makalesi de var? Bakın bunu bilmiyordum. Çok, çok ilginç doğrusu! Ama siz nereye gidiyorsunuz, Avdotya Romanovna?"

Düneğe duyulur, duyulmaz bir sesle:

"Sonya Semyonovna'yı görmek istiyorum.," dedi. "Nerden geçiliyor onun odasına? Herhalde artık gelmiştir... Ne olursa olsun hemen şimdi görmek istiyorum onu... Varsın o..."

Avdotya Romanovna sözlerini tamamlayamadı. Soluğu tünden kesilmişti.

"Sonya Semyonovna gecedен önce dönmez. Öyle tahmin ediyorum. Hemen dönmesi gerekiyordu, dönmediğine göre, geçicecek demektir..."

Dünya kendini kaybetmişcesine müthiş bir öfkeyle bağırmağa başladı."

"Demek öyle! Yalan söylüyorsun! Görüyorum... yalan söyledin... Hep yalan söyledin sen! Sana inanmıyorum! İnanmıyorum! İnanmıyorum!"

591

Svidrigaylov'un yetiştirdiği bir sandalyeye yarı baygın bir halde yığıldı.

"Avdotya Romanovna, neyiniz var, kendinize gelin! Alın su suyu, bir yudumcuk için!"

Svidrigaylov yüzüne biraz su serpince, Dünya titreyerek kendine geldi.

"Esaslı etkilendi!", diye söylendi Svidrigaylov kaşlarını çatarak. "Avdotya Romanovna, sakın olun! Bilmelisiniz ki, onun dostları var. Biz onu kurtarıyoruz, çekip çıkarıyoruz bu işin içinden. İster misiniz onu yurtdışına göndereyim? Benim param var, üç günde pasaport çıkartabilirim. İsteddiği cinayetlere gelince, bundan sonra yapacağı hayırlı işlerle, bu da düzeler. Sakın olun siz! Belki büyük bir adam bile olabilir!. Nasıl oldunuz? Nasıl hissediyorsunuz kendinizi?"

"Zalim adam! Bir de alay ediyor! Bırakın beni!.."

"Nereye? Nereye gidiyorsunuz?"

"Ona... kardeşime... Nerde o? Siz biliyor musunuz? Bu kapı niye kilitli? Bu kapıdan girmiştik biz buraya, şimdiyse kilitli. Ne zaman fırsat bulup kilitlediniz?"

"Burada konuştuklarımızı ille de bütün odalara duyurmanız gerekmiyor. Şaka etmiyorum; yalnız bu dille konuşmaktan bıktım artık. Bu halde nereye gideceksiniz? Yoksa onu ele vermek mi istiyorsunuz? Böyle yaparsanız, onun cinlerini tepesine çıkarıp kendi kendini elevermesine sebep olursunuz. Bilmelisiniz ki, onu artık izliyorlar, peşine düştüler. Böyle yaparsanız yalnızca ele vermiş olursunuz onu. Bekleyin biraz. Ben daha demin onu gördüm ve kendisiyle konuştum. Hâlâ kurtarabiliriz onu. Durun, oturun şöyle, birlikte bir çare düşünelim. Sizi de zaten bu konuyu basbaşa konuşalım, iyi bir çözüm bulalım diye çağırmaştım. Otursanız!"

"Nasıl kurtarabilirmişsiniz onu? Kurtarılabilir mi o artık?"

Dünya oturdu, Svidrigaylov da onun yanına oturdu.

Svidrigaylov gözleri ışıl ışıl:

"Her şey size bağlı, yalnız size..." diye fırlıladı; heyecandan şaşırıyor, konuşmıyordu.

Dünya korku içinde ondan uzaklaştı. Svidrigaylov'un bütün bedenini bir titreme almıştı.

"Siz... bir tek şey söyleyeceksiniz ve... o kurtulacak! Ben... ben onu kurtarıyorum. Benim param ve dostlarım var. Hemen yurtdışına gönderebilirim onu, pasaportları kendim çıkartıyorum... İki pasaport. Biri ona, öteki bana. Dostlarım var benim, işadamlarından tanıdıklarım var... İster misiniz. Size de pasaport çıkartayım? Size ve annenize... Razumihin'i ne yapacaksınız? Sizi ben de seviyorum... Sizi sonsuz seviyorum. Verin, eteğinizin ucunu öpeyim, verin, verin! Artık eteğinizin hışırtısına bile dayanıyorum. Şunu yapın, deyin, yapayım! Ne isterseniz yaparım. En olmayacak şeyleri bile yaparım. Siz neye inanıyorsanız/ ben de ona inanırım. Her şeyi, her şeyi yaparım! Bana böyle bakmayın, bakmayın! Beni öldürdüğünüzü biliyor musunuz..."

Sayıklar gibiydi, sanki birden başına vurmuşlar da bir şeyler olmuştu.

Dünya yerinden fırlayıp kapıya atıldı; bir yandan kapıyı yumruklarken, bir yandan da kapının ötesinden yardım istercesine:

"Açın! Açın!" diye bağırmağa başladı.

Svidrigaylov da ayağa kalktı; kendine gelmişti. Hâlâ titreyen dudaklarına hain ve alaycı bir gülümseme yerleşmişti. Alçak sesle ve kesik kesik konuşarak:

"Evde kimse yok" dedi. "Evsahibi kadın sokağa çıktı... Böyle bağırarak boş yere kendinizi heyecanlandırıyorsunuz..."

"Anahtar nerede? Çabuk aç şu kapıyı, hemen, şimdi, aşağılık herif!"

"Anahtarını yitirdim, bulamıyorum."

"Öyle mi? Ama bu zorbalık!"

Dünya, yüzü ölü gibi, kendini karşı köşeye attı ve orada eline geçen küçük bir masayı siper edindi. Bağırılmıyordu; ama gözlerini celladına dikmiş, bakışlarını bir an bile ayırmadan onun her hareketini izliyordu. Svidrigaylov da odanın öteki ucunda, onun tam karşısında kıpırdamadan öylece duruyordu. Kendine hakim gibiydi, en azından görünüşte böyleydi bu. Ama yüzü deminki gibi bembeyazdı. Dudaklarındaki alaycı gülümseme de kaybolmamıştı.

592

593

"Demin 'zorbalık'tan söz ettiniz. Avdotya Romanovna; eğer zorbalık söz konusuysa, gerekli önlemleri almış olacağımı siz de kestirebilirsiniz. Sonya Semyonovna evde yok: Kapernaumov-lar'la aramızda ise tam beş tane kilitli oda var. Son olarak da, sizden en az iki kat daha güçlüyüm. Bu da bir yana, ortada korkacağım hiçbir şey yok; çünkü herhangi bir şikâyetinde de bulanamazsınız; kardeşinizi elevermeniz demektir bu... Kaldı ki, şikâyet etseniz bile, size kimse inanmaz bir genç kızın bekâr bir adamın evinde ne işi var? Kardeşinizi gözden çıkarsanız bile elde edeceğiniz bir şey yok; zorbalığı kanıtlayabilmek çok güç, Avdotya Romanovna"

Dünya, nefret dolu:

"Alçak!" diye fırlıladı.

"Nasıl isterseniz öyle olsun. Yalnız, dikkat edin: Ben demin varsayımlar üzerine konuştum. Benim kişisel düşünceme göre, siz tümüyle haklısınız; zorbalık alçaklıktır. Ben bunları yalnızca... hatta kardeşinizi size önerdiğim biçimde gönül rızasıyla kurtarmayı kabul etseniz bile... yalnızca vicdanen rahat olmanız için söyledim. Demek oluyor ki, siz şu anda içinde bulunduğunuz koşullara, 'ya da bu sözcüğü kullanmadan olmuyorsa eğer', zora boyun eğmiş oluyorsunuz. Düşünün biraz: kardeşinizin ve annenizin yazgıları sizin ellerinizde. Bana gelince, sizin köleniz olacağım... Ömrüm boyunca... İşte, şurada bekliyorum..."

Svidrigaylov Dünya'dan sekiz adım kadar ötede bir divanın üzerine oturdu. Ne denli sarsılmaz bir kararlılık içinde bulunduğu apaçıktı, iyi tanırdı onu

Dünya...

Genç kız birden cebinden bir revolver çıkardı, horozunu kaldırdı, tabanca elini masaya dayadı. Svidrigaylov yerinden fırladı.

"Demek öyle ha!" diye bağırıldı, şaşkınlık içindeydi, ama dudaklarında aynı hain gülümseme vardı. "Bu durum işlerin gidisini tümüyle değiştirecek! Kendi ellerinizle işimi kolaylaştırı-yorsuntuz, Avdotya Romanovna! Nerden buldunuz bu revolveri? Sakın bay Razumihin vermiş olmasın? Dur hele! Bu revolver benim yahu! Hey gidi eski dost! O zaman nasıl da aramıştım onu!.. Çiftlikte size vermekle şeref duyduğum atış dersleri, anlaşılan boşa gitmemiş!"

594

"Bu tabanca senin değil, öldürdüğün Marfa Petrovna'nın, alçak herif! O evde senin hiçbir şeyin yoktu! Senin neler yapabilecek bir adam olduğunu anladığımda almıştım onu. Bir adım daha atacak olursan, yemin ederim öldürürüm seni."

Dünya çalgın gibiydi. Tabancayı ateşlemeye hazır durumda tutuyordu.

"Ya kardeşin?" diye sordu Svidrigaylov, hâlâ yerinde duruyordu. "Merak ettiğim için soruyorum..."

"İnbar et istersen! Kımıldama! Bir adım atayım deme! Ateş ederim! Karını zehirledin! Biliyorum! Bir katilsin sen!"

"Marfa Petrovna'yı benim zehirlediğimden emin misiniz?" "Eminim! Sezdirmiştin bunu bana! Bir zehirden söz etmiştin... Biliyorum... Hatta kente gitmiştin bunun için... Hazırlanmıştın... Kesinlikle sensin! Alçak!"

"Söylediklerin doğru olsa bile, bunu senin yüzünden yapmı-şımdır... Yani sebep yine sensindir..."

"Yalan söylüyorsun! Ben senden hep, hep nefret ettim..." "Öyle demeyin, Avdotya Romanovna! Kapıldığınız propaganda ateşi içinde nasıl kendinizden geçip bana yakınlık duyduğunuzu unutmusunuz anlaşılana... Gözlerinizden okumuştum bunu; hatırlıyor musunuz, geceleri, ay ışığı altında... bülbüller şakırken... hani?" "Yalan!" Dünya'nın gözlerinde çalgın pırıltılar vardı. "Yalan söylüyorsun, iftiracı!"

"Yalan mı? Peki, öyle olsun, yalan söylüyorum! Öyle yâ, kadınlara böyle şeyler hatırlatılmamalı." Gülümsedi. "Ateş edebileceğini biliyorum, güzel canavar. Ne yapalım, edersen et!"

Dünya tabancayı kaldırdı. Yüzü ölü gibiydi. Beyazlaşmış alt dudağı titriyor, iri, siyah gözleri alev alev yanıyordu. Kararlıydı. Svidrigaylov'un yapacağı ilk hareketi bekliyor, onu kolluyordu. Svidrigaylov onu hiçbir zaman böyle güzel görmemişti. Tabancayı doğrulttuğu anda gözlerinde tutuşan ateş, onu yakmıştı sanki, yüreği sıkışır gibi olmuştu. Dünya'ya doğru bir adım attı, aynı anda bir patlama duyuldu. Saçlarını yalayıp geçen kursun, arkasındaki duvara saplandı. Svidrigaylov durdu, sessizce gülümseyerek:

595

"Arı soktu!" dedi. "Şuna bak, doğruca basıma nişan alıyor... Bu da ne? Kan!" Sağ sakağından ince ince akan kanı silmek için mendilini çıkardı; kurşun, anlaşılana kafa derisini hafifçe sıyırmıştı. Dünya tabancayı indirdi. Korkudan çok, tuhaf bir şaşkınlıkla bakıyordu Svidrigaylov'a. Ne yaptığını, neler olup bittiğini kendisi de anlamıyor gibiydi!

Svidrigaylov hâlâ gülümseyerek, "ama bu kez buruk bir gülümsemedir bu" ve yavaşça:

"Karavana!" dedi. "Bir daha ateş edin, ben bekliyorum... Yalnız, dikkat edin, horozu kaldırmadan yakalayabilirim sizi!"

Düneğe titredi, hızla horozu kaldırdı, tabancayı doğrulttu.

"Bırakın beni!" dedi umutsuzca. "Yemin ederim, yine ateş edeceğim... Öldürecekim sizi!"

"Ne yapalım, üç adımdan da öldüremeyecek değilsiniz ya... Ama öldüremezseniz... o zaman..."

Gözleri parladı, Dünya'ya doğru iki adım daha attı.

Dünya tetiği çekti, ama tabanca ateş almadı!

"İyi dolduramamışsınız! Neyse, zararı yok! Bir kapsül daha olacak tabancada, düzeltin, ben bekliyorum..."

Vahşi bir kararlılık okunan tutku dolu gözlerini üzerine dikmiş, Dünyanın iki adım ötesinde duruyordu. Dünya onun kendisini bırakmaktansa ölmeyi yeğleyeceğini anlamıştı. "Ve... ve hiç kuşku yok, şu anda kendisinden iki adım ötede duran bu adamı öldürecek!"

Birden tabancayı fırlatıp attı.

Svidrigaylov şaşırarak:

"Tabancasını attı!" diye bağırdı, derin bir soluk aldı. Birden yüreğinden bir ağırlık kalkmış gibi oldu. Ancak bu, ölüm korkusunun yarattığı bir ağırlık değildi, zaten onun şu anda ölüm korkusu duyduğu söylenemezdi. Bu, bütünüyle kendisinin de belirleyemediği daha başka, acı verici, karanlık bir duygudan kurtuluştu.

Dünya'ya yaklaştı, kolunu yavaşça beline doladı. Dünya karşı koymadı, ama yaprak gibi titriyor, yalvaran gözlerle ona

596

bakıyordu. Svidrigaylov bir şeyler söylemek istedi, dudakları kıvrıldı, ama konuşmıyordu.

Dünya yalvarırcasına:

"Bırak beni!" dedi.

Svidrigaylov titredi, bu senli seslenişte deminkilere benzemeyen bir şeyler vardı.

"Sevmiyor musun beni?" diye sordu Svidrigaylov usulca.

Dünya başını olumsuz anlamda salladı.

Svidrigaylov umutsuzluk içinde fısıldadı:

"Ve... sevemezsin de? Hiçbir zaman?"

"Hiçbir zaman..." diye fıslıladı Dünya.

Svidrigaylov'un ruhunda bir an süren sessiz ama korkunç bir çatışma oldu. Anlatılması zor bir bakışla bakıyordu Dünya'ya. Birden elini belinden çekti, döndü, hızla pencereye doğru yürüdü, arkası Dünya'ya dönük orda durmaya başladı. Bir an ikisi de öylece durdular.

"İşte anahtar" dedi Svidrigaylov. Elini paltosunun sol cebine sokup çıkardığı anahtarı, dönüp geriye bakmadan arkasındaki masaya bıraktı. "Alın ve hemen gidin!..."

İsrarla pencereden bakıyordu.

Dünya anahtarı almak için masaya yaklaştı.

"Çabuk! çabuk!" diye tekrarlardı Svidrigaylov, hâlâ arkası dönüktü. Yalnız, "çabuk" sözcüğünde korkunç bir şeyler tınılıyordu.

Dünya bunu anlamıştı, anahtarı kaptığı gibi kapıya atıldı, kendini dışarı attı. Bir dakika sonra kanal boyundaydı; çalınan gibi X- köprüsüne doğru koşmaya başladı.

Svidrigaylov üç dakika kadar daha pencerenin önünde durdu, sonra ağır ağır döndü, çevresine bakındı ve yavaşça elini alınına götürdü. Yüzü tuhaf bir gülümsemeyle çarpılmıştı, zavallı, hüzün dolu, cılız bir gülümsemeydi bu; umutsuzluğun gülümsemesi...

Alınına götürdüğü eline yavaş yavaş pıhtılaşmaya başlayan kan bulaşmıştı. Eline bulaşan kana öfkeyle baktı, sonra havluyu islatıp şakağını temizledi. Birden Dünya'nın fırlatıp attığı ve tâ kapının oraya yuvarlanmış olan revolver iliştirdi gözüne. Gidip al-

597

di. Üçlü, eski model, küçük bir cep tabancasıydı bu. İçinde iki kurşunla bir kapsül kalmıştı. Bir kez daha ateşlenebilirdi. Biraz düşündü, revolveri cebine soktu, şapkasını alarak dışarı çıktı.

VI

Bütün geceyi, saat ona kadar, bir meyhaneden ötekine, bir batakhaneden bir başka batakhaneye dolaşarak geçirdi. Katya da bir yerlerde aranıp bulundu. Kız hemen: "Katya'yı öpmeye başladı"

diye yine bir sokak şarkısı tutturdu. "Alçak ve zalim" bir insandı Katya'yı öpen. Svidrigaylov Katya'ya, laternacı oğlana, meyhanedeki öteki şarkıcılara, garsonlara ve orada kafayı çekmekte olan iki yazıcıya... içki ismarladı. Bu iki yazıcıyla ilgilenmesinin tek nedeni, her ikisinin de burunlarının çarpık olmasıydı; birinin burnu sağa, ötekinin sola doğru çarpıktı. Svidrigaylov'u çok şaşırtmıştı bu. Sonunda yazıcılar önüne düşüp onu bir eğlence bahçesine götürdüler, giriş paralarını tabii Svidrigaylov ödedi. Bu "bahçe"de, üç yaşında, cılız bir çam ağacıyla üç çalından başka bir şey yoktu. Bir de, aslında meyhaneden başka bir şey olmayan, ama yeşil sandalyeleri ve masaları bulunan ve çay servisi de yapılan "dans salonu" vardı. Beş para etmez şarkıcılardan oluşan bir koroyla palyaço rolü oynayan, ama nedense yüzü çok hüzünlü, Münihli bir sarhoş Alman, halkı eğlendiriyordu. Bu arada Svidrigaylov'la gelen yazıcılar, burada başka birtakım yazıcılarla tartışmaya başladılar, is nerdeyse kavgaya varacaktı. Svidrigaylov'u yargıç seçtiler. Ama öylesine bağırıyorlardı ki, Svidrigaylov onları bir çeyrek saat dinlediği halde, sorunun ne olduğunu anlayamadı. Aslında bütün hikâye, aralarından birinin bir şey çalmış olması ve bunu da hemen yanı başında bitiveren bir Yahudiye satmak fırsatını bulmasına rağmen, parayı arkadaşlarıyla bölüşmeye razı olmamasıydı. Sonunda söz konusu çalıntı eşyanın, dans salonuna ait bir çay yakaşığı olduğu anlaşılmıştı. Dans salonunda durumun farkına varmışlar, kaşığıın peşine

598

düşmüşlerdi; iş bayağı büyümek üzereydi ki, Svidrigaylov kaşığıın parasını ödedi ve bahçeden çıktı.

Saat ona gelmek üzereydi. Bütün bu süre içinde ağzına bir damla içki koymamıştı; yalnız, o da adet yerini bulsun diye, dans salonunda bir bardak çay istemişti. Boğucu, karanlık bir geceydi. Saat on sularında bütün gökyüzünü dört yandan saldıran bulutlar kapladı, gök gurledi, bardaktan boşanırcasına bir yağmur başladı. Sanki yağmur yağmıyor, sicimlerle yer kamçılanıyordu. Ardarda şimşekler çakıyor, her çakiş beş sayacak kadar sürüyordu. Svidrigaylov evine vardığında iliklerine kadar ıslanmıştı, hemen odasına kapanıp kapıyı üzerinden kilitledi, çalışma masasından bütün parasını çıkardı, birtakım kâğıtları yırttı, paraları cebine soktu. Elbiselerini değiştirmek istedi, ama pencereden bakıp da aynı şiddette yağın yağmuru görünce, elini sallayıp vazgeçti. Şapkasını aldı, kapısını kapamadan çıktı, doğruca Sonya'nın odasına gitti.

Sonya odasındaydı, ancak yalnız değildi. Kapernaumovlar'ın dört küçüğünü dizinin dibine oturtmuş, onlara çay içiriyordu. Svidrigaylov'u sessiz, saygılı

karşılıklı, üzerindeki sırsıklam olmuş elbiselere şaşkınlıkla baktı, ama hiçbir şey söylemedi: Çocukların dördü de anlatılmaz bir korkuyla hemen kaçıştılar. Svidrigaylov geçip masaya oturdu, Sonya'ya da yanına oturmasını rica etti. Sonya ürkek ürkek onu dinlemeye hazırlandı.

"Sonya Semyonovna, ben belki de Amerika'ya gideceğim" dedi Svidrigaylov. "Böylece, sizinle belki de son kez görüşüyor olduğumuz için, size bazı yönergelerimi iletmeye geldim. Bugün o kadını gördünüz mü? Onun size neler söylemiş olabileceğini tahmin ediyorum, anlatmanıza gerek yok. (Sonya bir şey söylemek için davranmıştı, kızardı). Onun gibilerin belli bir kafa yapıları vardır. Öksüzlere gelince, hepsi yerlerine yerleştirilmiş, adlarına ayrılan para da, herbiri için ayrı ayrı, imza karşılığı olarak gereken yerlere, güvenilir ellere teslim edilmiştir. Ama siz bu makbuzları yine de alın. Buyrun! Evet, böylece bu iş bitmiş oluyor! Üç bin ruble tutarındaki yüzde beşlik su üç tahvili de alın. Bunlar sizindir. Ve bu iş aramızda kalacak, hiç kimse hiçbir şey bilmeyecek. Bu para size gerekecek, Sonya Semyonovna,

599

çünkü eskisi gibi yaşamınız çok kötü bir şey, zaten öyle yaşamınıza da gerek yok artık."

"Öksüzlere, rahmetliye yaptıklarınız için size öyle borçluyum ki; eğer bugüne kadar bu gönül borcumu size yeterince belirte-mediysem, sanmayın ki..."

"Bırakın bu lafları, Sonya Semyonovna..."

"Bu verdiğiniz paralara gelince, Arkadiy İvanoviç, size çok, çok teşekkür ederim, ama benim bu paralara ihtiyacım yok. Ben bir başıma nasıl olsa kendime bakabilirim, nankörlük olarak nitelemeyin, ama bu kadar iyiliksever olduğunuza göre, bu paraları..."

"Size, bu paralar Sonya Semyonovna, size... Ve artık bu konuyu kapatalım, çünkü zamanım çok az. Hem, bu paralar size gerekecek. Rodion Romanoviç'in önünde iki yol var; ya beynine bir kurşun sıkacak, ya Sibiryaya yollarını tutacak! (Sonya ona gözlerinde vahşi bir pırıltilıyla baktı ve titredi). İçiniz rahat olsun, her şeyi biliyorum, kendisinden duydum, ama geveze bir adam değilimdir, kimseye bir şey söylemeyeceğim. O gün, gidip kendisinin itiraf etmesi gerektiğini söylemekle çok iyi ettiniz. Böylesi kendisi için çok daha iyi olur. Sibiryaya gönderildiğinde, siz de onun ardından gideceksiniz, öyle değil mi? Öyle değil mi? Böyle olduğuna göre, demek ki bu para size gerekecek. Onun için gerekecek, anlıyor musunuz? Bu parayı size vermekle, ona vermiş oluyorum. Kaldı ki, Amaliya İvanovna'ya da borçlarınızı ödemeye söz verdiniz, kendim, kulaklarımla duydum. Neden böyle gereksiz sorumlulukları üzerinize alıyorsunuz Sonya Semyonovna? O Alman karıya borçlu olan Katerina İvanovna'ydı, siz değil! Tükürün gitsin o dangalak Alman'a! Size ne! İhsan böyle yaşayamaz ki! Yarın bir gün gelip birileri size benimle ilgili birşeyler sorarsa ki soracaklardır, size geldiğimi, bu paraları verdiğimi kesinlikle söylemeyin! Eh, şimdilik Allahısmarladık." Svidrigaylov iskemlesinden kalktı, "Rodion Romanoviç'e selamlarımı söyleyin. Aklıma gelmişken; paraları geçici olarak Bay Razumihin'e verebilirsiniz. Bay Razumihin'i tanıyor musunuz? Herhalde tanıyor su-nuzdur... Aklıbaşındabir çocuk. Yarın..; ya da sizce uygun olacak birgün paraları ona götürün. O zamana kadar da iyi saklayın!"

600

Sonya da iskemlesinden kalktı. Svidrigaylov'a korkuyla bakıyordu. Bir şeyler söylemek, bir şeyler sormak için müthiş bir istek duyuyordu, ama buna başlangıçta cesaret edememişti, şu andaysahasıl başlayacağını bilemiyordu.

"İyi ama... siz şimdi... siz şimdi bu yağmurda nasıl gideceksiniz?"

"Adam hem Amerika'ya gitmeye niyetlenecek, hem de yağmurdan korkacak, ha! Hah-hah-ha! Allahısmarladık Sonya Semyonovna, canım benim, yaşayın, çok yaşayın, çünkü siz başkalarına gereklisiniz... Aklıma gelmişken: bay Razumihin'e selam söyleyin. Muhakkak söyleyin ama: Arkadiy İvanoviç Svidrigaylov'un selamı var, deyin..."

Sonya'yı şaşkınlık, korku ve kuşkuya benzer ağır bir duygu içinde bırakarak çıkıp gitti.

Sonradan anlaşıldığına göre Svidrigaylov o gece, saat onbire doğru çok tuhaf ve beklenmedik bir ziyarette daha bulundu. Yağmur hâlâ yağıyordu. Svidrigaylov onbiri yirmi geçe Vasil-yevski adasında, nişanlıının ana babasının üçüncü hattaki Malaya caddesinde bulunan evlerine yağmurdan sırsıklam islanmış olarak girdi. Kapıyı ısrarlı bir çalıştan sonra açtırabilirdi, gelişi büyük bir şaşkınlık yarattı, ama Arkadiy İvanoviç istediği zaman öylesine kibar davranabilen bir insandı ki, nişanlıının sağduyulu, akli başında ana babasının, onun buraya gelmeden önce bir yerlerde kendini bilmeyecek kadar kafayı çektiğine dair ilk tahminleri (son derece zekice olmakla birlikte) kendiliğinden suya düştü. Nişanlıının yufka yürekli ve akıllı annesi kötürüm aile reisini koltuğu üzerinde Arkadiy İvanoviç'in önüne sürdü ve her zamanki gibi dolaylı birtakım

sorulara başladı. (Bu kadın hiçbir şeyi doğrudan sormazdı; önce gülümser, ellerini oğuşturur, sonra bir şeyi, diyelim Arkadiy İvanoviç'in düğünü ne zaman yapmayı düşündüğünü öğrenmek istiyorsa; Paris'e, Paris'in saray yaşantısı üzerine sanki bunlar onun için yaşamsal şeyler-mişçesine büyük bir merak ve doymazlıkla sorular sorar, ancak ondan sonra dolaşa dolaşa Petersburg'a, Vasilyevski adasının üçüncü hattına gelirdi). Başka bir zaman olsa Arkadiy İvanoviç bunları büyük bir saygıyla dinlerdi, ama bu kez nedense fazlaca

601

sabırsızdı, geldiğinde nişanlısının uyumakta olduğunu söylemelerine rağmen onu görmekte direndi. Tabii nişanlısı geldi, Arkadiy İvanovic de lafı gevelemeden, nişanlısına çok önemli bir durum dolayısıyla bir süre için Petersburg'dan ayrılmak zorunda olduğunu, bu nedenle de, düğünden önce ona armağan etmeyi zaten tasarladığı on beş bin gümüş ruble tutarındaki şu tahvilleri, kendisinin değersiz bir armağanı olarak kabul etmesini rica etti. Bu armağanla, Petersburg'dan bu acele ayrılış arasında ne gibi bir ilişki bulunduğu, hele de, geceyarısı ve yağmurda bu armağanları vermek için tâ buralara kadar gelmeyi gerektiren ne gibi ertelenemez zorunluluklar bulunduğu bu açıklamayla hiç de aydınlanmış olmuyordu, ama her şey son derece yolunda gitti. Hatta böylesi durumlarda kaçınılmaz olan birtakım ahlak, oflar, şaşkımlar, sorular, cevaplar olağanüstü bir ölçülülük ve olgunluk havası içinde geçiştirildi. Buna karşılık minnet duyguları en ateşli sözlerle dile getirildi, hatta akıllı annenin gözyaşlarıyla perçinlendi. Arkadiy İvanovic kalktı, gülümsedi, nişanlısını öptü, yanaklarını okşayarak yakında döneceğini söyledi; kızın gözlerinde çocukça bir merakın yanı sıra çok ciddi ve sessiz bir soru vardı; Arkadiy İvanovic bunu fark edince, biraz düşündü, kızı yeniden öptü, bu arada da verdiği armağanın korunmak üzere hemen akıllı annenin çekmecesine kilitleneceğini düşünerek bayağı canı sıkıldı. Sonunda ev halkını büyük bir heyecan içinde bırakarak çıkıp gitti. O çıkar çıkmaz yufka yürekli anne fıslıtlıya ve çabuk çabuk konuşarak kuşkulu görünen bazı önemli noktaları açıklamaya koyuldu: Arkadiy İvanoviç büyük bir adamdı, önemli işleri ve ilişkileri vardı, zengindi; kafasında ne olduğunu Allah bilirdi, gideceği tutmuş, gitmişti, nişanlısına para vereceği tutmuş, vermişti, demek ki bunlarda şaşılacak bir şey yoktu. Tabii böyle iliklerine kadar ıslanmış olması biraz tuhaftı, ama mesala İngilizler daha da tuhaf insanlardı; hem zaten bu yüksek sosyete insanları kendileri için neler söylendiğine aldırmaz etmezler, resmîyetten hoşlanmazlardı. Belki de hiç kimseyi takmadığını göstermek için özellikle böyle dolaşıyordu. En önemlisi de bundan hiç kimseye söz etmemeliydiler, çünkü bu işin altından ne çıkacağını Allah bilirdi; para-

602

lara gelince hemen bir yere kilitlemeliydiler; bütün bu süre içinde Feodosya'nın mutfakta bulunması da çok, ama çok iyi olmuştu; en önemlisi de, ne şu Ressler denilen sahtekâr kadına, ne de başka birisine, kimseye, hiç, ama hiç kimseye hiçbir şey söylememeliydiler... Sabahın ikisine kadar böylece fıslıldaştılar. Ama nişanlı kız, biraz şaşkın, biraz üzgün, çok daha erken gidip yattı. Burada Svidrigaylov tam geceyarısı, X-köprüsünü geçmiş, Petersburg yakasına doğru gidiyordu. Yağmur dinmişti, ama rüzgâr uğuldamaya devam ediyordu. Titremeye başladı. Bir dakika kadar özel bir ilgi, hatta kafasında bir soruyla küçük Ne-va'nın karanlık sularına baktı; ama böyle durup suya bakınca üşüdüğünü duydu, dönerek X- caddesine doğru yürümeye başladı. Bitmez tükenmez X- caddesi boyunca uzun süre, neydeyse yarım saat kadar yürüdü; tahta kaldırımlarda pek çok kez tökezlemesine rağmen, caddenin sağ yanında bulunması gereken bir yeri büyük bir ilgi ve dikkatle aramaya devam ediyordu. Birkaç gün önce buradan geçerken, caddenin sonlarına doğru bir yerde, tahtadan ama büyükçe bir otel bulunduğunu fark etmişti: Otelin adı da Adrianopol gibi bir şey olacaktı. Evet, ya-ılmıyordu: Otel, bu ıssız yerde öylesine göze çarpacak bir noktada bulunuyordu ki, karanlıkta bile bulunamaması imkânsızdı. Bu, dış yüzü kararmış, uzun, tahta bir yapıydı: saat geceyarısını geçmiş olmasına rağmen lambaları yanıyor, içerde bir canlılık seziliyordu. İçeri girip koridorda rastladığı partial kılıklı bir adamdan oda istedi. Adam onu şöyle bir süzdükten sonra canlandı, koridorun sonunda, merdiven altına gelen yerde daracık, havasız bir oda gösterdi. Bundan başka boş oda yoktu, ötekilerin hepsi doluydu. Partial kılıklı adam soran gözlerle bakıyordu.

"Çay var mı?" diye sordu Svidrigaylov.

"Kolay, yaparız."

"Başka ne var?"

"Dana eti, votka, meze."

"Dana etiyle çay getir."

Adam, bu işe pek akıllı ermemiş gibi:

"Başka bir şey istemiyor musunuz?" diye sordu.

"Hayır, başka hiçbir şey istemez!"

603

Adam tam bir hayal kırıklığı içinde uzaklaştı.

"Güzel bir yer olmalı", diye düşündü Svidrigaylov. "Nasıl oldu da ben bunu bilemedim... Benim de geçmiş gibi bir görünüşüm var... Doğrusu çok ilginç, bu otelde kimler kalıyor acaba?"

Mumu yaktı ye odayı gözden geçirmeye başladı. Burası, onun gibi birinin güçlkle ayakta durabileceği, küçük, kafes gibi bir odaydı; bir pencere, çok pis bir yatak, basit, boyalı bir masa ve bir sandalye bütün odayı kaplıyordu. Duvarlar uyduruk birkaç tahtayla çırpırtırlıvermiş gibiydi ve çok eski bir duvar kağıdıyla kaplıydı; duvar kâğıdı öylesine kirli, öylesine delik deşikti ki, rengi (sarı) hâla seçilebilmekle birlikte, üzerindeki desenleri ayırtedebilmek imkânsızdı. Duvarla tavanın bir bölümü, tavanarası odalarında olduğu gibi eğimliydi. Yalnız burada yukarıdan merdiven geçiyordu. Svidrigaylov mumu bırakıp yatağa oturdu ve düşünceye daldı. Ama bitişik odadan gelen ve arada bir bağırma dönüşen sürekli bir fısıltı sonunda dikkatini çekti. Odaya girdiğinden beri vardı bu fısıltı. Kulak kabarttı; biri sövüyor, ağlamaklı bir sesle birine serzenişte bulunuyordu, ama yalnız bir ses duyuluyordu. Svidrigaylov yerinden kalkıp, eliyle mumun, ışığını kapattı. Duvarda hemen bir yarık aydınlandı, gözünü dayayıp bakmaya başladı. Kendisinininkinden biraz daha büyük bir odaydı burası ve içerde iki kişi vardı. Bunlardan biri ceketsiz, son derece kırık saçlı, kırık yüzlü bir adamdı, yüzünü ateş basmış gibiydi; söylev verir gibi ayakta duruyor, dengesini yitirmemek için bacaklarını ayırmış, göğsünü yumruklayarak karşısındakine heyecanlı bir söylev çekiyordu, o bir dilenciydi, bir rütbesi bile yoktu, onu içinde bulunduğu çamurdan kendisi çekip çıkarmıştı, canı ne zaman isterse onu kovabilirdi ve bütün bunları bir tek Allah görüyordu. Kendisine serzenişte bulunan adamsa bir iskemlede oturuyordu. Duruşunda, hapşırarak isteyen ama bir türlü hapşırılmayan bir insan hali vardı. Arada bir bulanık, koyunsu gözlerle söylev veren arkadaşına bir göz atıyordu, ama onun neden sözettiğini bile anlamadığı apaçıktı, hatta onu duyup duymadığı bile kuşkuluydu. Masanın üzerinde bitmek üzere olan bir mum, hemen hemen boşalmış bir

604

votka sürahisi, kadehler, ekme, bardaklar, hıyar turşusu ve bir çay takımı duruyordu; çay çoktan içilmişti. Svidrigaylov bitişik odayı bir süre dikkatle izledikten sonra, duvardan ilgisizce uzaklaştı ve yeniden yatağının üzerine oturdu.

Bu sırada dana eti ve çayla gelen partal kılıklı adam, bir kez daha "başka bir şey isteyip istemediğini" sordu, yine olumsuz cevap alınca büsbütün çekilip gitti. Svidrigaylov ısınmak için hemen çaya sarıldı, doldurup bir bardak içti, hiç iştahı olmadığı için yemeğe el sürmedi. Görünüşe bakılırsa bir nöbet başlıyordu onda. Paltosunu, ceketini çıkardı, yatağa yatıp yorgana sarındı. Canı sıkılmıyordu, 'Şu anda sağlıklı olmam, başka her zamankinden çok daha iyi olurdu' diye düşündü, gülümsedi. Odanın boğucu bir havası vardı, mum donuk bir ışık veriyor, dışarda rüzgâr uğulduyor, köşede bir fare bir şeyler kemiriyordu, zaten bütün odada fare ve deri kokusuna benzer bir koku vardı. Yatıyor ve kafasında birbirini kovalayan düşünceler, hayal kuruyordu. Bu düşüncelerden yalnız birine saplanıp kalmayı istiyordu. Tencerenin altında bir bahçe olmalı' diye düşündü, 'ağaçlar uğulduyor; fırtınada, hele de geceleri, karanlıkta/ağaç uğultusunu hiç sevmem! Çok kötü bir duygudur bu!' Demin Petrovski Parkı'nın ordan geçerken içinde nasıl tiksintiye benzer bir şeyler duyduğunu hatırladı. Derken X-köprüsünü, oradan Küçük Neva'ya bakışını hatırladı, köprüden suya bakarken duyduğu soğuk ürpertiye yemden duyar gibi oldu. 'Ben suyu hiç sevmemişimdir, manzara resimlerinde bile...' diye düşündü ve birden aklına gelen tuhaf bir düşünceye gülümsedi: Oysa şu anda konfor, estetik gibi şeyler benim için önemli olmamalı... Böylesi durumlarda ne yapıp edip kendine bir yer seçen vahşi bir hayvan gibi, daha güç beğenir, daha titiz olmak da nerden çıktı şimdi?.. Şu anda özellikle Petrovski'de bulunmalıydım, ama anlaşılan crayı karanlık ve soğuk bulmuş olacağım!.. Hah-hah-ha! İnsan iyi durumlar istiyor nedense!.. Su mumu ne diye söndürmüyorum sanki? (Üfleyip mumu söndürdü). Komşularım yatmışlar duvardaki yarıktan ışık görmüyordu. 'Ah be Marfa Petrovna, işte şimdi gelmeliydiniz, ortalık karanlık, yer uygun, yaşanan an çok or-jinal. Ama asıl şimdi gelmezsiniz!..'

605

Birden, Duneçka için tasarladıklarını uygulamaya geçmeden bir saat önce, Raskolnikov'a, kız kardeşini Razumihin'e emanet ermesini öğütleyişini hatırladı. 'Aslında ben bunu galiba kendimi kıskırtmak için söyledim. Raskolnikov da çok iyi anladı bunu... Az hergele değil su Raskolnikov! İyi uğraştı doğrusu! Ama insan ancak zamanla büyük hergele olabilir, hiçbir şeyi iplemeyerek... Oysa o

nasıl da yaşamak istiyor! Bu noktada insanlar doğrusu çok alçak oluyorlar! Neyse, bana ne! Hepsinin Allah belasını versin!

Bir türlü gözünü uyku tutmuyordu. Gözünde deminki haliyle Duneçka canlanmaya başladı ve birden bütün vücudu bir titremeyle sarsıldı. Kendine gelerek, 'Hayır' diye düşündü, bu hayali bir yana bırakmalı, başka şeyler düşünmeliyim. Hem tuhaf, hem de gülünç, ben hiç kimseden ölesiye nefret etmedim, hatta hiç kimseden öç almak için yanıp tutuşmadım... Bu kötü bir belirti! Tartışmayı, kızıp köpürmeyi de sevmezdim... Bu da kötü bir belirti! Vay anasına!.. Demin, amma sözler verdim!.. Ama kim bilir, bir başka şekil verebilirdi belki bana..' Dişlerim sıktı. Yeniden Duneçka'nın hayali belirdi gözlerinin önünde: İlk kez ateş ettikten sonraki o büyük korkusuyla, tabancayı indirmiş, yüzü -ölü gibi sarı, ona bakıyordu. Svidrigaylov isteseydi o sırada, onu iki kez yakalayabilir ve eğer kendisi hatırlatmasaydı, kız korunmak için elini bile kaldıramazdı. O anda Dünya'ya nasıl acıdığın, yüreğinin nasıl sıkışır gibi olduğunu hatırladı. 'Allah kahretsin! Yine aynı düşünceler! Kurtulmalıyım bunlardan, kurtulmalıyım!' Artık uykuya dalmak üzereydi; nöbet titremeleri yavaş yavaş dinliyordu. Birden, yorganın altında, kollarının, bacaklarının üzerinde bir şeyin dolaştığını duyar gibi oldu. Titredi: 'Allah kahretsin! Fare olacak ha!' diye düşündü. 'Dana etini masanın üzerinde bırakmıştım...' Yataktan kalkmayı, sıvacık sarındığı yorgandan çıkıp üşümeyi canı istemiyordu, ama birden bacağına ürktü bir sürtünme duydu; yorganı üzerinden attı, mumu yaktı. Sıtma titremeleri iciride eğilip yatağa bakmaya başladı: Hiçbir şey yoktu. Yorganı silkeledi, birden çarşafın üzerine bir fare düştü. Hemen yakalamak için üzerine atıldı, ama

606

fare şimşek hızıyla zikzaklar çizerek, parmakları arasından kayıyor, elinden kaçıp kurtuluyordu. Yine de yataktan kaçmamıştı. Sonunda yastığın altına gizlendi. Svidrigaylov yastığı kaldırıp attı, ama birden koynuna bir şeyin sıçradığını, gömleğinin altında, sırtında, bütün vücudunda gezindiğini duydu. Sınırdan titreyerek uyandı. Oda karanlıktı. Yatakta, deminki gibi yorganına sıkıca sarınmış olarak yatıyordu. Pencerenin altında rüzgâr uğuldamaya devam ediyordu. Can sıkıntısı içinde, "kötü!" diye düşündü. Kalktı, arkası pencereye dönük olarak yatağın kenarına oturdu. 'En iyisi hiç uyumamak' diye geçirdi içinden. Ama pencereden ıslak bir soğuk geliyordu. Yerinden kalkmadan yorgana uzandı, üzerine çekip iyice sarındı. Mumu yakmadı. Hiçbir şey düşünmüyor, düşünmek de istemiyordu, ama kafasının içinde birtakım hayaller, başsız ve sonsuz birtakım düşünce kırıntıları parlayıp sönüyordu. Sanki yarı uykuda gibiydi. Soğuk, karanlık ve ıslaklıktan mı, yoksa pencerenin altında ağaçları sallayan rüzgârdan mı, nedense hep fantastik birtakım istekler duyuyordu içinde. Ama en çok çiçekler geliyordu gözlerinin önüne. Göz kamaştırıcı bir manzara vardı karşısında: Aydınlık, pırıl pırıl bir gün; ılık, hatta sıcak denebilecek bir Paskalya günü... Dört bir yanı çiçek tarhlarıyla çevrili İngiliz üslubunda güzel, gösterişli bir villa... Merdivenlerine sarmaşık gülleri sarılmış... Üzerinde gözalıcı bir halı serili bulunan aydınlık, serin merdivenlerin iki yanına, içlerinde nadir çiçeklerle çin saksıları sıralanmış... Pencere kenarlarındaki içleri su dolu saksılarda, çevreyi nefis kokulara boğan, uzun saplı, beyaz, nazenin nergisler özellikle dikkatini çekiyor... Canı bunlardan hiç ayrılmak istemiyor, ama yine de merdivenlerden çıkarak yüksek tavanlı, geniş bir salona giriyor... Burada da, pencerelerde, terasa açılan kapının yanında, terasta, her yerde, her köşede çiçekler var... Yere, yeni biçilmiş, taze, kokulu çimler serpilmiş... Pencereler açık... Tatlı, serin bir rüzgâr esiyor... Pencerelerin altından kuş cıvıltıları duyuluyor... Salonun ortasında, beyaz atlasla örtülü bir masanın üzerinde bir tabut var... Tabut, kenarlarına beyaz ve çok sık saçaklar dikilmiş Napoli ipeklisiyle kaplı... Her yanına çiçekler serpilmiş... Tabu-

607

tun içinde, çiçekler arasında, beyaz tüller giyinmiş bir kız çocuğu var... Mermerden yapılmışa benzeyen kollarını göğsünde kavuşturmuş... Açık sarı, dağınık saçları ıslak... Başını güllerden örülmüş bir taç süslüyor... Adeta sertleşmiş, ciddi yüzü de mermerden yontulmuş gibi... Ama solgun dudaklarında hiç de çocuksu olmayan ve sınırsız bir acıyı, sonsuz bir yakınmayı dile getiren bir gülümseme var... Svidrigaylov bu çocuğu tanıyor... Tabutun çevresinde ne kutsal tasvirler, ne de yanan mumlar var... Dua da duyulmuyor... Kendini suya atarak intihar etmiş bir kız bu... Ondört yaşında daha... Meleklerinki kadar temiz ruhunda layık olmadığı bir utancı duymuş, çocuk bilincini dehşete boğan bir aşağılanmayı yaşamış, yüreği parça parça olmuş... ve ondan yükselen son umutsuz çığlığı kimseler duymamış; rüzgârlı, karanlık, soğuk, ıslak bir gecede, kendini sulara bırakı-vermiş...

Svidrigaylov kendine geldi, yataktan kalkıp, pencereye gitti. El yordamıyla

bulduğu sürgüyü çekip pencereyi açtı. Rüzgâr bir anda küçücük odasını doldurdu, buzdan iğnecikler halinde yüzüne, bir tek gömlekle örtülü göğsüne saldırdı. Pencerenin altında gerçekten de bahçeye, hem de eğlence bahçesine benzer bir yer vardı. Gündüzleri birtakım şarkıcılar şarkı söylüyor, küçük masalarda çay içiliyor olsa gerekti. Şimdiyse ağaçlardan ve çalılardan pencereye su damlacıkları uçuşuyordu. Her yer öylesine karanlıktı ki, eşyalar bile ancak belli belirsiz lekeler halinde se-çilebiliyordu. Svidrigaylov dirsekleri pervaza dayalı, hafif eğilmiş, beş dakikadan beri dışarısını seyrediyor, kendini bu koyu karanlıktan koparamıyordu. Birden gecenin içinden bir top sesi gürledi, bunu bir ikincisi izledi.

'İşaret veriliyor! Sular yükseliyor anlaşılıyor' diye düşündü. 'Sabah alçak semtleri, yolları, mahzenleri, bodrumları sular basacak, bodrum fareleri kaçışacak, birtakım insanlar, sulardan sıyrılsınlar, yağmur ve rüzgâr altında söve saya eşyalarını üst katlara taşıyacaklar... Saat kaç oldu acaba? Tam saatin kaç olduğunu düşündüğü sırada, yakında bir yerden bir duvar saati, sanki çok acelesi varmış gibi telaş telaşa, olanca gücüyle üçü vurdu. 'Demek üç! Bir saat sonra hava aydınlanacak! Ne diye

608

bekliyorum ki! Hemen şimdi çıkıp doğruca Petrovski'ye gideyim, yağmurla yüklü koca bir çalı bulayım orada... Oyle bir çalı ki, omuzumla şöyle hafifçe dokunuverince, başıma milyonlarca su damlacığı dökülsün!.. Pencereyi kapadı, mumu yaktı, yeleşini, paltosunu giydi, şapkasını alıp elinde mumla koridora çıktı; odalardan birinde, bir sürü döküntünün ve mum artıklarının arasında uyumakta olan partial kılık adamı bulup odanın parasını vererek otelden ayrılmak istiyordu. 'En uygun zaman, bundan daha iyisi olamaz!' Uzun ve dar koridor boyunca epeyce bir süre dolaşmasına rağmen hiç kimseye rastlamadı; tam bağırarak adamı çağırılmaya niyetlenmişti ki, birden eski bir dolapla kapının arasında kalan karanlık bir köşede tuhaf bir şey gördü. Bir canlıya benziyordu bu. Mumu yaklaştırarak baktı; sıyrılsınlar olmuş entarisi içinde titreyerek ağlamakta olan beş yaşında bir kız çocuğu gördü. Kız Svidrigaylov'dan korkmamış gibiydi, ama iri, kara gözlerinde şaşkınlık vardı; uzun süre ağlamış, ama artık susmuş, hatta yatışmaya başlamış, ama yine de hemen ağlamaya hazır çocuklar gibi, arada bir kesik kesik hıçkırıyordu. Sapsarı ve bitkin bir yüzü vardı. Soğuktan donmuştu. 'İyi ama nasıl gelmiş bu buraya? Anlaşılıyor gelip gizlenmiş ve bütün gece de uyumamış..' Soru sorunca kız canlandı çocuk dilinde cevaplar vermeye başladı: "anne onu dövecek"ti, çünkü bir "fimcan" (fincan) "kıymıştı" Dur-mamacasına anlatıyordu; söylediklerinden anlaşılacağına göre, evde sevilmiyordu, annesi durmadan, kafayı çeken ve herhalde bu otelde aşçılık eden bir kadındı, onu dövüyor ve korkutuyordu; kızcağız annesinin fincanını kırdığı için o kadar korkmuştu ki, akşam evden kaçmış, dışarda, yağmur altında kalmış, en sonra da bir yolunu bulup buraya girerek, karanlıktan, üşümekten ve yiyeceği dayanın korkusundan ağlayarak, bütün geceyi bu dolabın arkasında geçirmişti. Svidrigaylov kızı kollarına alarak odasına götürdü, yatağının üzerine oturttu ve soymaya başladı. Çıplak ayaklarındaki delik pabuçlar bütün gece suyun içinde kalmışçasına ıslanmıştı. Svidrigaylov kızı soyduktan sonra yatağına yatırdı, yorganla sımsıkı sardı; yavrucak hemen uyudu. Svidrigaylov da, yüzü bir karış, yeniden düşünceye daldı.

609

'Gene başıma iş aldım!' diye düşündü öfkeyle. 'Ne saçma bir durum!' Partial kılık adamı ne olursa olsun bulup otelden çıkmak için yeniden mumu aldı, tam kapıyı açıp çıkacağı sırada bir küfür savurup, 'Eh, be kızcağız!' diye düşündü; uyuyup uyumadığını anlamak için geri döndü. Yorganı dikkatle kaldırıp baktı: kızcağız derin, rahat, bir uykundaydı. Yorgan onu sırtmış, solgun yanaklarını bir kızılı kaplamıştı. Ama tuhaf şey çocuk yanaklarında genel olarak görülene pek benzemeyen, daha parlak, daha güçlü bir kızılıktı bu. "Nöbet kızılığı" diye düşündü Svidrigaylov. Şarap kızılığı gibi bir şeydi bu; sanki koca bir bardak şarap içirmişlerdi ona. Kıpkırmızı dudakları sanki alev alev yanıyordu... Ama bu da nesi? Birden kızın uzun, kara kirpiklerinin kıvrımlar gibi olduğunu, gözkapaklarının hafifçe kalkarak kurnaz, çapkın ve hiç de çocuksu olmayan bir çift gözün kırkır gibi olduğunu farketti, kız uyumuyor da, uyur gibi yapıyordu sanki. Gerçekten de böyleydi bu; dudaklarına bir gülümseme yayılıyor, gülmek için kendini tutuyormuşçasına dudak uçları titriyordu. Ama işte kendini tutmayı falan bıraktı: açıkça gülüyordu artık; çocuklukla hiç ilgisi olmayan bu yüzde, kışkırtıcı, küstah bir ışık tutuşuyordu. Bu bir fahişe yüzüydü. Fransız fahişe Kamelya'nın küstah yüzü... İşte, gizlenmeye iyice boşverdi ve iki gözünü birden açtı: yakıcı, utanmaz bakışları onu kendine çağırıyor, gülüyordu... Bu gülüşte, bu gözlerde, çocuğun yüzündeki bütün bu iğrençliklerde sınırsız bir çirkinlik vardı. Svidrigaylov gerçek bir dehşet duygusuyla. "Bu... ama bu nasıl olur?"

diye mırıldandı. "Daha beş yaşında bu çocuk!.." Bu arada kız alev alev yanan yüzünü ona çevirmiş, kollarını açmıştı... Svidrigaylov dehşet içinde, "Seni lanet!" diye bağırarak elini kıza doğru kaldırmıştı ki... uyandı. Yatağında, yorganına sımsıkı sarılmış, yatıyordu. Mum yanmıyordu, ama pencereler artık gün ışığıyla aydınlıktı. Gece değil, bir karabasandı! diye düşündü. Bütün vücudu kırılmış gibiydi; öfkeyle yatağından doğruldu; kemikleri sızlıyordu. Dışarda yoğun bir sis vardı, hiçbir şey seçilmiyordu. Beşe gelmek üzereydi saat. Uyuyakalmıştı! Kalkıp, hâlâ ıslak yeleşini, paltosunu giydi. Cebindeki tabancayı yokladı, çıkarıp kapsülü-

610
nü düzeltti, sonra oturdu, not defterini çıkarıp, ilk sayfasına koca koca harflerle bir şeyler karaladı. Yazdıklarını okuduktan sonra, dirseğini masaya dayayarak düşünceye daldı. Tabanca ve not defteri masanın üzerinde, dirseğinin dibinde duruyordu. Uyanan sinekler, masada el sürülmeden duran dana etine konmaya başlamışlardı. Uzun uzun baktı sineklere, sonra serbest olan sağ eliyle sinek avlamaya başladı. Epeyce uğraşmasına rağmen bir tane bile sinek yakalayamadı. Sonunda nasıl bir işle uğraştığını fark ederek kendine geldi, titredi, yerinden kalkarak kararlı adımlarla odasından çıktı. Bir dakika sonra sokaktaydı.

Kentin üzerine yoğun, süt gibi beyaz bir sis çökmüştü. Svidrigaylov, çamurlu, kaygan tahta kaldırımlar, üzerinden küçük Neva'ya doğru yürüdü. Bir an küçük Neva'nın gece yükselen suları, Petrovski adası, ıslak yollar, ıslak ağaçlar ve çalılar, son olarak da, o çalı canlandı gözünün önünde. Başka bir şeyler düşünebilmek için cansıkıntısıyla evlere bakmaya başladı. Ne gelip geçen birisi, ne bir arabacı, kimseler yoktu yollarda. Pancurları kapalı, açık sarı ahşap evlerin kirli ve sıkıntılı bir görünüşü vardı. Soğuk ve rutubetten titremeye başlamıştı. Arada bir rastladığı bakkal ve manav tabelalarını büyük bir dikkatle okuyordu. İşte tahta kaldırımlı yol bitmişti. Kocaman, taş bir yapının önündeydi. Soğuktan tir tir titreyen pis bir köpek, kuyruğunu bacakları arasına sıkıştırmış, koşarak yanından geçti. Leş gibi sarhoş bir adam, kaputuna sarılmış, yüzükoyun kaldırımın üzerinde yatıyordu. Svidrigaylov ona şöylece bir bakıp yoluna devam etti. Birden solunda yangın kulesini gördü. İşte burası çok iyi! diye düşündü. Ne diye Petrovski'ye gideceğim ki? Hiç değilse resmi bir tanık önünde olur... Nerdeyse gülecekti bu düşüncesine... X-caddesine saptı. Yangın kulesi buradaydı. İtfaiye binasının kocaman kapısı önünde, üzerinde gri bir asker kaputu, başında Achilles miğferi, sırtını kapıya dayamış ufak tefek bir adam duruyordu. Uykulu gözlerle yan yan kendine doğru gelen Svidrigaylov'a baktı. Yüzünde, bütün Yahudi ırkında buruk bir iz bırakan yüz yollu kırılınca bir keder vardı. Svidrigaylov ve Achilles, konuşmadan, bir süre birbirlerini süzdüler. Sarhoş da olmadığı: halde, bir adamın kendinden üç adım ötede

611
durup hiç konuşmadan yüzüne bakıp durması, sonunda Achilles'e aykırı geldi. Yerinden kıpırdamadan:

"Hey, siz" diye seslendi, "ne arıyor burada?"*

"Bir şey aramıyorum, kardeş! Merhaba!"

"Burada olmaz."

"Ben, kardeş, yabancı bir diyara gidiyorum."

"Yabancı diyar?"

"Yabancı diyar ya... Amerika."

"Amerika?"

Svidrigaylov cebinden revolveri çıkardı, horozunu kaldırdı.

Achilles kaşlarını kaldırarak:

"Ama bu saka (şaka) burda olmas!"

"Neden olmaz?"

"Olmas da ondan."

"Hiç farketmez be kardeş! İyi bir yer burası. Sorarlarsa, Amerika'ya gitti dersin."

Namluyu sağ şakağına dayadı.

Gözbebekleri gitgide büyüyen Achilles yerinden kımıldadı.

"Burda olmaz! Burda olmaz!"

Svidrigaylov tetiği çekti.

VII

Aynı gün, akşam saat yediye doğru Raskolnikov, annesiyle kız kardeşinin oturduğu Bakaleyev apartmanına doğru yürüyordu: Razumihin yerleştirmişti onları buraya.

Oturdukları dairenin, merdivenleri sokağa açılıyordu. Raskolnikov eve yaklaştıkça, girip girmemekte kararsızlık geçiriyormuşçasına adımlarını yavaşlatıyordu. Ama artık dönemezdi, kararını vermişti. 'Ne fark eder ki?..' diye düşündü. 'Onların hem hiçbir şeyden haberleri yok, hem de benim tuhaf

davranışlarına alıştılar...' Elbiseleri berbat durumdaydı. Bütün geceyi yağmur altında geçirdiği için üzerindeki çamurlanmış, buruş buruş olmuştu. Yirmi dört saattir kendi kendine verdiği savaştan, fizik yorgunluk-Achilles bozuk bir Rusçayla konuşmaktadır (Çev.)

612

tan, kötü havadan yüzü tanınmayacak hale gelmişti. Geceyi Tanrı bilir nerelerde geçirmişti. Ama işte hiç olmazsa bir karara varmıştı.

Kapıyı çaldı; annesi açtı, Duneçka evde değildi. Hizmetçi de bulunmuyordu bu saatte evde. Pulheriya Aleksandrovna sevinç şaşkınlığından önce hiçbir şey söyleyemedi, sonra onun koluna girip içeri götürdü.

"Geldin ha!" diye başladı, sevinçten kékeliyordu. "Seni böyle aptal gibi gözyaşlarıyla karşıladığım için kızma bana Rodya, aslında gülüyorum ben, ağlamıyorum. Yoksa sen ağladığımı mı sanmıştın? Hayır, canım, sevinç içindeyim! Kötü bir alışkanlık bu bende, nedense hep gözlerim sulanır. Babanın ölümünden beri böyle, bu. Otur, canım, yorgunsundur... Ah, nasıl da çamur içinde üstün başın!"

Raskolnikov:

"Dün yağmurda biraz ıslandım, anneciğim..." diyecek oldu.

Pulheriya Aleksandrovna hemen onun sözünü kesti:

"Hayır, hayır! Eski alışkanlığımla, şu kadınca alışkanlığımla seni sorguya çekeceğimi sandın galiba? Telaşlanma!.. Ben artık anlıyorum, her şeyi anlıyorum... Buranın göreneklerini de öğrendim, doğrusu, daha akıllı buralılar. Düşünüp taşındım ve anladım ki, ben senin ne düşüncelerini anlayabilirim, ne de sana hesap sormaya hakkım var. Kafanda, kimbilir, ne gibi düşüncelerin, tasarıların var ve kimbilir neler düşünüyorsun? Oysa ben seni dürtüyor ve söyle bakalım, diyorum, ne düşünüyorsun? Ben işte... Ah, Tanrım! Ne diye böyle ipe sapa gelmez, şeyler düşünüyorum sanki! İşte Rodyacığım, Dmitriy Prokofiç'in getirdiği su dergideki yazını üçüncü kezdir okuyorum. Görür görmez bir ah çektim, 'Behey aptal kadın,' dedim içimden, "gördün mü nelerle uğraşmış oğlun? İşte bütün bilmeden çözüm! Onun rafasında yeni birtakım düşünceler var, onlar üzerinde düşünüyor, sense onu rahatsız ediyor, canını sıkıyor-sun..." Yazını okuyorum canım, kuskusuz pek çok yerini anlamıyorum, eh, böyle de olması gerek zaten, nerde bende bunları anlayacak kafa?"

"Gösterir misiniz bana o dergiyi anneciğim?"

613

Raskolnikov dergiyi aldı, makalesine şöyle bir göz attı. Su andaki durumuyla ne kadar çelişirse çelişsin, bir yazısını ilk kez basılmış gören her yazarın duyduğu o tuhaf, buruk tatlılığı duydu içinde; kuşkusuz, yirmüç yaşın etkisi de vardı bunda. Ama bu bir an sürdü. Birkaç satır okuduktan sonra, kaşları çatıldı; yüreğinde dayanılmaz bir keder duyuyordu. Birden, şu son birkaç aydır kendi kendine karşı verdiği savaşı hatırladı. Can sıkıntısı ve tiksintiyle fırlattı dergiyi masanın üzerine.

"Yalnız, Rodyacığım, ne kadar aptal olursam olayım, yine de senin çok yakında, bilim dünyamızın, en önde geleni değilse bile, önde gelenlerinden biri olacağını anlayabiliyorum. Tutup senin gibi birinin deli olabileceğini düşünmek cesaretini gösterdiler! Hah-hah-ha! Sen bilmiyorsun, bunu gerçekten düşündüler! Şu işe bak, az kalsın dünya bile inanacaktı! Rahmetli baban da iki kez dergilere yazı göndermişti; ilkinde şiirlerini (bunları defterimde saklıyorum, bir gün sana gösteririm), daha sonra da koca bir öyküsünü (defterime çekmem için vermesini rica etmiştim); basılmaları için ikimiz de nasıl dua etmiştik! Ama basmamışlardı! Altı yedi gün önce, Rodyacığım, senin giydiklerini, yiyip içtiklerini, yaşayışını görünce dehşet içinde kalmıştım. Şimdiyse, yine bir aptal olduğumu anlıyorum; çünkü, eğer istersen, aklın ve yeteneğinle bunların hepsine bir anda sahip olabilirsin sen... Demek ki, şimdilik böyle şeyler istemiyorsun, çok daha önemli işlerin var..."

"Dünya evde değil mi, anneciğim?"

"Hayır, Rodya. Onu pek evde gördüğüm yok, beni sık sık yalnız bırakıyor.

Sağolsun, Dmitriy Prokofiç sık sık ziyaretime geliyor, bana senden söz ediyor. Canım benim, seni öyle seviyor, sayıyor ki... Beni yalnız bırakmakla, kız kardeşinin bana karşı saygısız olduğunu söylemek istemiyorum. Yakınlığımı sanmamalıdır. Onun huyu kendine göre, benimki kendime göre, benden gizlediği bir şeyler var. Benimse sizden gizli saklı hiçbir şeyim yok. Dünya'nın çok akıllı bir kız olduğuna ve hem seni, hem beni sevdiğine inancım tam... Ama yine de... bütün bunların sonu nereye varacak, bilemiyorum... İşte, ziyaretime geldin ve beni mutlu ettin, Rodya; kız kardeşinse dışarda... Gelince kendisine,

614

sen yokken ağabeyin geldi, nerelerde dolaşıyordun bakalım? diyeceğim. Sen de, Rodyacığım beni fazla şımartma: uğrayabilecek gibi oldun muydu, gel,

uğrayamazsan, ne yapalım, beklerim... Ben nasılsa senin beni sevdiğini bileceğim, eh, bu da bana yeter... Senin eserlerini okuyacağım, herkesin senden övgüyle sözettğini duyacağım, arada bir de sen beni görmeye geleceksin, daha ne isterim! İşte şimdi de geldin, anneciğini avutmak istiyorsun, görüyorum..." Pulheriya Aleksandrovna birden ağlamaya başladı.

"Yine ağlıyorum! Sen budala annene aldırma, yavrucuğum!" Birden yerinden sıçrayarak bağırды. "Ah, Tanrım! Durmuş oturuyorum böyle! Oysa evde kahve var... Dur sana bir kahve yapayım! Gördün mü yaşlılık bencilliği neymiş! Şimdi, şimdi yaparım!"

"Bırakın anneciğim! Gidiyorum ben. Kahve içmeye gelmedim buraya. Lütfen söyleyeceklerimi dinleyin."

Pulheriya Aleksandrovna ürkerek yaklaştı.

"Anneciğim, ne olursa olsun, hakkımda ne duyarsanız duyun, benim için ne söylerse söyleyinler, beni şimdiki gibi sevmeye devam edecek misiniz?"

Raskolnikov hiç düşünmeden, sözlerini tartmadan, yüreğinden taşan bir coşkuyla sormuştu bunu:

"Rodya, Rodyacığım! Neyin var? Nasıl böyle bir şey sorabilirsin bana? Bana kim senin hakkında kötü bir şeyler söyleyebilirmiş? Kimseye inanmam ben, kim gelirse kovarım."

Raskolnikov:

"Sizi her zaman sevdiğimi söylemeye geldim" dedi, aynı coşkunluk içindeydi. "Ve şu anda yalnız olmamızdan, hatta Dun-yacığımın bile evde bulunmamasından çok sevinçliyim. Mutsuz bile olsanız bilin ki, oğlunuz sizi kendinden çok seviyor... Ve yine bilin ki, hakkımda düşündükleriniz, benim katı, acımasız bir insan olduğum, sizi sevmediğim, bütün bunlar doğru değil. Sizi hep seveceğim.. Bunları söylemek için geldim size... Evet, yeter artık! Böyle yapmak, böyle başlamak gerektiğini sanıyorum..."

Pulheriya Aleksandrovna hiçbir şey söylemeden onu kucakladı, başına bastı, sessiz sessiz ağlamaya başladı. Sonunda:

615

"Sana ne oldu, Rodya, bilmiyorum" dedi. "Bütün bu süre içinde hep seni bıktırdığımı sanıyordum. Şimdiyse, olup bitenleri düşününce, seni büyük bir acının beklediğini, bunca üzülmeyi nedeninin bu olduğunu anlıyorum. Bunu tâ ne zamandır biliyorum ben, Rodya. Bu konuyu açtığım için başıyla beni; gece gündüz bunları düşünüyorum, gözüme uyku girmiyor. Dün gece de kardeşin hep seninle ilgili bir şeyler sayıkladı durdu. Duyduğum bazı şeyler oldu, ama hiçbir şey anlamadım. Bu sabah tam bir idam mahkûmu gibiydim, hep bir şeyler olacak diye bekliyordum, hissediyordum, ve işte olanlar oldu! Rodya, Rodyacığım, nereye gidiyorsun? Gidiyorsun, değil mi?" "Gidiyorum."

"Biliyordum... Bana gerek duyarsan eğer, ben de gelebilirim seninle. Dünya da gelebilir... Seni sever Dünya, çok sever... Hatta, eğer istersen, Sonya Semyonovna da bizimle gelebilir... Görüyor musun, onu kızım gibi başıma basmaya hazırım... Toparlanmamıza Dmitriy Prokofiç yardım eder... Ama... sen... nereye gidiyorsun?"

"Elveda, anneciğim."

"Ne! Hemen bugün mü?!" diye bağırды Pulheriya Aleksandrovna, sanki sonsuzcasına kaybediyordu onu.

"Duramam artık, gitme zamanı geldi, gitmem gerek..." "Ben de seninle gelemez miyim?"

"Hayır, siz diz çöküp benim için dua edin. Belki sizin dualarınız Tanrıya ulaşır."

"Gel haç çıkarıp seni kutsayayım! İşte böyle, işte böyle! Ah, Tanrım, ne yapıyoruz biz böyle!"

Raskolnikov evde kimsenin bulunmamasından ve annesiyle yalnız görüşebilmiş olmasından sevinçliydi. Bütün şu dehşet verici dakikalar içinde yüreği sanki yumuşayıvermişti. Annesi-nirüönünde yere kapandı, ayaklarını öptü, ana oğul kucaklaştılar, ağlaştılar. Pulheriya Aleksandrovna bu kez ne şaşırmış, ne de bir şey sormuştu. Ne zamandır oğlunun bir felaketle karşı karşıya olduğunu anlıyordu, şimdi o korkunç an gelip çatmıştı işte.

"Rodya, canım benim" dedi hiçkırarak, "sen benim ilk göz ağrımın. Su anda da tıpkı küçüklüğünde olduğun gibisin. O

616

zamanlar da bana böyle sokulur, kucaklar, öperdin. Babanın sağlığında, yoksulluk çektiğimiz günlerde, senin bir tek varlığın bile bizim için avuntu olurdu. Babanı toprağa verdiğimiz gün de, onun mezarı başında, tıpkı böyle kaç kez kucaklaşıp ağlaştık. Benim ne zamandır ağlayıp durmama gelince, bunun nedeni, ana yüreğimin felaketi önceden sezmiş olmasıdır. Daha . buraya geldiğimiz ilk günden, hani akşama doğruydun, seni görür görmez bakışlarından her şeyi

anlamıştım, yüreğim parçalanır gibi olmuştu; ve nihayet bugün, demin sana kapıyı açıp da yüzünü görür görmez, o uğursuz anın gelip çattığını anladım. Rodya, yavrum, hemen şimdi gitmiyorsun, değil mi?"

"Hayır."

"Yine gelecek misin?"

"Geleceğim."

"Rodyacığım, sakın kızma, sormaya bile cesaret edemiyorum, cesaret edemeyeceğimi de biliyorum, ama sen bana bir iki kelimeyle söyleyiver, ne olur; uzağa mı gidiyorsun?"

"Çok uzağa."

"Bu gidişin bir görevle ya da ilerdeki mesleki yükselişinle mi ilgili?"

"Tanrı ne için gönderiyorsa... Tek ki siz benden duanızı eksik etmeyin..."

Raskolnikov kapıya yürüdü, ama annesi ona sarılarak umutsuzluk dolu gözlerini gözlerinin içine dikti. Yüzü duyduğu dehşetten çarpılmış gibiydi.

Raskolnikov geldiğine pişman olmuştu.

"Yeter, anneciğim!" dedi.

"Tümünden gitmiyorsun, değil mi? Daha ayrılmıyoruz, yarın gene geleceksin, değil mi?"

"Geleceğim... Elveda!"

Sonunda annesinden kopabilmişti.

Ilık, rırlı rırlı, diri bir akşam vardı dışardı. Hava daha sabahtan açmıştı. Raskolnikov hızla evine doğru gidiyordu. Güneş batmadan her şeyi bitirmek niyetindeydi. O zamana kadar da kimseyle karşılaşmak istemiyordu. Odasına çıkarken, uğraş-

617

makta olduğu semaverini bırakan Nastasya'nın gözleriyle kendisini izlediğini farketti. "Yoksa odamda biri mi var?" diye düşündü. Yüzünü buruşturdu: Porfiriy gelmişti aklına. Ama odasının kapısını açınca içerde Dünya'yı gördü. Tek başına oturmuş, derin düşünceler içinde onu bekliyordu: Epeydir beklediği anlaşılıyordu. Raskolnikov duraladı. Dünya onu görünce oturmakta olduğu divandan korka korka kalktı, gelip onun tam karşısında durdu. Kımıldatılmaz bakışları dehşet ve acıyla doluydu, Raskolnikov onun yalnızca bakışlarından herseyi bildiğini anladı.

Kuşku içinde:

"Yanına yaklaşabilir miyim, yoksa gideyim mi?" diye sordu.

"Bütün gün Sonya Semyonovna'da oturdum, birlikte seni bekledik. Oraya ne yapıp edip uğrayacağımızı düşünüyorduk."

Raskolnikov içeri girdi, kendini bir sandalyeye attı.

"Bitkinim, Dünya. Çok yoruldu. Oysa hiç değilse şu anda kendime tümüyle hâkim olabilmeyi isterdim." Kuşkuyla gözlerle kız kardeşine baktı.

"Bütün gece neredeydin?"

"Tam hatırlayamıyorum... Biliyor musun, kardeşim, ben bütün bu işler kesin olarak hallolsun istedim ve kaç kez Neva'nın kıyısına gidip gidip geldim. Bunu çok iyi hatırlıyorum... Orada her şeye bir son vermek istedim, ama... olmadı..." Yeniden kuşkuyla baktı Dünya'nın yüzüne.

"Tanrıya şükür! Biz de bundan korkmuştuk... Sonya Semyonovna'yla ben..."

Öyleyse hâlâ hayata inanıyorsun! Şükürler olsun! Şükürler olsun!"

Raskolnikov acı gülümseyerek:

"Hayır, inanmıyordum" dedi. "Demin annemle kucaklaşıp ağlaştık. Ben Tanrı'ya inanmam, ama ondan benim için dua etmesini istedim. Nasıl olur artık, bilmem, Dunecka... Zaten bütün bu olup bitenlerden hiçbir şey anlamıyorum..."

Dünya korkuyla:

"Anneme mi gittin sen?" diye bağırdı. "Söyledin mi ona herseyi? Söyleyebildin mi?"

"Hayır, söylemedim... yani, sözcüklerle... ama o pek çok şeyi anladı. Gece senin sayıklamalarını duymuş. Olup bitenlerin ya-

618

ısından haberi olduğuna eminim. Belki de çok aptalca bir şey yaptım uğramakla... Niçin uğradığımı da bilmiyorum... Alçağın biriyim ben, Dünya."

"Acı çekmeye hazır bir alçak!... Gidiyorsun, değil mi?"

"Gidiyorum. Hemen şimdi. Bu utançtan kurtulmak için kendimi sulara atmak istedim, ama köprüde, suyun üstünde dururken, kendimi şu ana kadar güçlü gördüğüme göre, şimdi de utanca dayanmam gerektiğini düşündüm. Bu, gurur değil mi, Dünya?"

"Gurur, Rodya."

Öğün gözleri alevlenir gibi oldu; hâlâ gururlu olduğu için sevinmişti sanki. Dudaklarında çarpık bir gülümseme, kız kardeşinin yüzüne bakarak:

"Sakın sudan korkmuş olmayayım, Dünya?" dedi.

Dünya acı acı:

"Yeter, Rodya!" diye bağırdı.

İki dakika kadar süren bir suskunluk oldu. Raskolnikov başını yere eğmişti. Dunecka maşanın öbür ucunda ayakta duruyor, ona acıyla bakıyordu. Raskolnikov birden ayağa kalktı:

"Geç oldu. Artık vakit tamam. Teslim olmaya gidiyorum. Yalnız, niçin teslim olacağımı bilmiyorum."

Dünya'nın yanaklarından iri damlalar yuvarlandı.

"Ağlıyorsun, kardeşim, peki, bana da elini uzatabilir misin?"

"Kuşkun mu vardı?"

Dünya ona sınımsıkı sarıldı, öpmeye başladı.

"Acıyı üstlenmekle, suçunu yarı yarıya temizlemiş olmuyor musun?"

"Suç mu?" diye bağırdı Raskolnikov, bir anda öfkeden deliye dönmüştü. "Ne suç? Öldürenin kırk günahından arınacağı aşağılık bir tefeciye, hiç kimseye hiçbir yararı olmayan, yoksulların kanını emen zararlı bir biti öldürmek mi suç! Bu suç benim umurumda bile değil ve onu temizlemeyi de düşürtmüyorum. Nedir bu böyle? Dört yandan herkes "cinayet! cinayet!" diye bağıyor duruyor! Korkaklığımın ne kadar saçma olduğunu bütün açıklığıyla ancak şimdi, böylesine gereksiz bir utancı çekmeye

619

karar verdiğim su anda anlayabiliyorum! Teslim olmam düpedüz alçaklığımdan ve yeteneksizliğimden... bir de, belki şu... Porfiriy'nin önerdiği indirimden..."

"Neler söylüyorsun sen, ağabey!" diye bağırdı Dünya, sesi umutsuzluk doluydu.

"Kan döktün sen!"

"Herkesin döktüğü kanı!.." diye bağırdı Raskolnikov, büyük bir öfke içindeydi. "Geçmişte ve günümüzde bir sel gibi akıtılan, kanı!.. Şampanya gibi kan dökenler Capitol'de taç giyip insanlığın kurtarıcıları olarak kutsanmışlardı! Çevrene dana bir dikkatli bak bakalım! Ben de iyilik etmek istemiştım insanlara! Hem yaptığım bu bir tek aptalca şeye karşı yüzlerce, binlerce iyi ve güzel şey yapabiliirdim... Aptallık da denmez benim bu yaptığıma... Doğrudan doğruya, beceriksizlik... Çünkü, başarısızlığa uğramazdan önce hiç de su anda görüdüğü gibi aptalca görünmüyordu yaptığım iş (Başarısızlığa uğradı mı, herşey aptal-cadır!) Ben yaptığım bu aptallıkla kendime bağımsızlık kazandırmak, ilk adımımı atmak, gerekli araçları edinmek istemiştım... Sonuçta sağlanacak yarar, bütün bu aptallıkları silip süpürecekti!.. Ama daha ilk adımda tökezledim, çünkü ben bir alçağım! Bütün sorun burada! Ama yine de sizin görüşlerinize katılmıyorum: basarabilseydim, bana da taç giydireceklerdi! Şimdiyse, kapana sıkıştım!"

"Sen neler söylüyorsun, kardeşim? Bu farklı birşey... Bu, o değil!"

"Demek bu o değil! Biçim olarak, estetik bakımdan, demek istiyorsun herhalde?

Anlamıyorum doğrusu kuşatılmış bir halk üzerine, yolunca, yordamınca bombalar yağdırmak biçim bakımından kimseyi rahatsız etmiyor ve saygıdeğer birşey sayılıyor. Estetik kaygısı, güçsüzlüğün ilk belirtisidir! Hiçbir zaman, şu anda olduğunca apaçık duymamıştım bunu; suçumun anlamını ve buna niçin cinayet denildiğini şu anda olduğunca hiçbir zaman anlamamıştım ve kendimi hiçbir zaman şu anda olduğunca güçlü ve inançlı duymamıştım!.."

Solgun yüzü al al olmuştu. Son cümlesini söylerken gözleri bir ara Dünya'nın bakışlarıyla karşılaştı ve bu bakışlarda kendisi için duyulan öyle büyük bir acıyı yakaladı ki, bir anda kendine

620

geldi. Annesiyle kız kardeşinin mutsuzluklarını ve bu mutsuzluğun nedeninin kendisi olduğunu düşündü...

"Dünya, canım! Suçum varsa, başıyla beni (Suçluysam başımlanmam mümkün değil ya, neyse...) Elveda! Tartışmayalım artık! Zaman geldi, geldi de geçiyor bile!

Yalvarırım sana, arkamdan gelme, daha uğrayacak yerim var... Şimdi hemen annemizin yanına git ve ondan hiç ayrılma... Yalvarırım sana... Bu senden son ve en büyük isteğimdir. Hiç ayrılma ondan. Onu öyle kaygılı bir durumda bıraktım ki, bu acıya dayanabileceğini hiç sanmam! Ya ölür, ya çıldırır! Onunla ol! Razumihin de sizinle olacak, kendisiyle konuştum... Benim için ağlama. Katil de olsam, ömrüm boyunca yürekli ve dürüst olmaya çalışacağım. Belki birgün benden söz edildiğini duyarsın. Sizi utandırmayacağım, göreceksin... Kanıtlayacağım size nasıl bir..." Bu son sözleri üzerine Dünya'nın gözlerinde yeniden tuhaf bir anlatımla karşılaşıncaya, kestirip attı: "Haydi, allahısmarladık! Niçin ağlıyorsun? Ağlama, ağlama! Sonsuza dek ayrılmıyoruz ya! Ah, az kalsın unuttuyordum!.."

Masanın üzerinden üstü bir parmak toz, kalın bir kitap aldı, yaprakları arasından fildişi üzerine yapılmış küçük bir suluboya portre çıkardı. Bu, manastıra kapanmak isteyen eski nişanlısının, evsahibi kadının kızının resmiydi.

Resimdeki sayrılı, anlamlı yüzü bir dakika kadar seyretti, öptü, sonra resmi Dünya'ya uzatarak, dalgın dalgın:

"Bir tek onunla konuşmuştum bu konuyu," dedi. "Sonradan bu durumu alan, böylesine çirkinleşen tasarılarımı yalnız ona açmıştım. Merak etme: senin gibi o da doğru bulmamıştı düşüncelerimi... İyi ki yaşamıyor..." Birden içindeki o büyük acıya döndü, kendi kendine konuşur gibi: "En önemlisi de", dedi, "en önemlisi de şimdi her şey yeni bir biçim alacak, her şey ikiye bölünecek... Her şey, her şey! Ama acaba ben buna hazır mıyım? Bunu istiyor muyum? Bunun benim sınanmam için gerekli olduğunu söylüyorlar! İyi ama bütün bu anlamsız sınavların ne gereği var? Yirmi yıllık bir kürek cezasından sonra yaslanmış, aptallaşmış, güçten düşmüş, acılarla ezilmiş bir insan olarak çıktığımda şimdi olduğumdan daha mı iyi düşüneceğim? Ne

621

yapayım ben öyle yaşamayı? Ve beni bekleyen bu yaşama ben şu anda niçin rıza gösteriyorum? Ah, bu sabah durup Neva'ya bakarken bir alçak olduğumu, aşağılık bir yaratık olduğumu anlamıştım!"

Sonunda ikisi de çıktılar. Çok zor bir şeydi bu Dünya için, ama onu yine de seviyordu! Ayrılmışlardı, ama elli adım kadar yürüdükten sonra Dünya onu bir kez daha görmek için dönüp baktı. Raskolnikov daha gözden kaybolmamıştı. Sokağın köşesine gelince o da dönüp baktı. Son kez karşılaştı bakışları. Ama kız kardeşinin de durup kendisine baktığını görünce Raskolnikov sabırsız, hatta öfkeli bir işaretle gitmesini istedi, kendisi de sert ve hızlı bir dönüşle yan sokağa saptı.

"Kötü bir insanım, bu apaçık bir şey" diye düşündü, kız kardeşine yaptığı öfkeli el işaretinden utanmıştı. "Ama onlar da, sevgilerinin korumasına bile değmediğim halde beni niçin bu kadar çok seviyorlar? Ah, tek başıma olsaydım, kimseler sevme-seydi beni, ben de kimseleri sevmezdim! Bütün bunlar da olmazdı! Çok ilginç, önümdeki onbeş, yirmi yıllık sürgün yaşamışım sırasında, her kelimedede kendime haydut diyerek ağlama gösterilerinde bulunacak kadar alçalacak mıyım? Evet evet, tam da böyle! Özellikle bunun için gönderecekler sürgüne beni, onlara gerekli olan bu!.. İşte, yollarda nasıl da kımıl olurlar, nasıl da bir aşağı bir yukarı gidip geliyorlar! Oysa hepsi haydut yaradılışlı, hepsi alçak! Hatta bundan da beter, budala, hepsi! Ama benim sürgüne gönderilmeyeceğimi söyle bakalım, soylu bir öfkeyle nasıl kudurmuşa dönerler!.. Ah, nefret ediyorum, hepsinden nefret ediyorum!"

Aklına esaslı bir şekilde takılan bir konu vardı: "Onlara nasıl, nasıl boyun eğebilirim! Hem de inanç duyarak... Ama neden olmasın? Üstelik de tam böyle olması gerekir. Yirmi yıl sürecek bir zulüm bunu onlara hem de kesin olarak sağlar. Su taşı aşındırır... İyi ama, bütün bunlardan sonra yaşamayı da ne olacak? Bunun özellikle böyle bir sonuç vereceğini bile bile niçin gidiyorum?" Dün aksamdan beri belki yüzüncü kez soruyordu bu soruyu kendine, ama yine de gidiyordu.

622

VIII

Raskolnikov Sonya'nın odasına girdiğinde hava artık kararmaya başlamıştı. Gün boyunca Sonya onu dayanılmaz bir heyecanla bekleyip durmuştu. Dünya'yla birlikte beklemişlerdi. Dünya, Svidrigaylov'un, "Bu işi Sonya da biliyor" şeklindeki dükkün sözleri üzerine, daha sabahtan germişti. İkinin konuşmalarını, gözyaşlarını, birbirleriyle nasıl anlaştıklarını anlatmayacağız. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, Dünya bu görüşmeden hiç değilse bir avuntu elde etmişti: Ağabeyi yalnız kalmayacaktı. Çünkü ilk kez Sonya'ya açılmış, en büyük gizini ona söylemişti; kendisine insan gerektiğinde Sonya'ya koşmuştu. Yazgısı onu nereye atarsa, Sonya da peşinden gidecekti. Dünya bunu Sonya'ya sormuş değildi, ama böyle olacağını biliyordu. Sonya'ya büyük bir saygıyla bakıyordu; onun bu saygınlığı Sonya'yı başlangıçta utandırmıştı, nerdeyse ağlayacaktı, çünkü, o kendisini saygı duyulmak surda dursun, Dünya'nın yüzüne bakabilecek değerde bile görmüyordu. Raskolnikov'un odasındaki o ilk görüşmelerinde, kendisine dikkatle ve saygıyla selam veren Dünya'nın o güzel yüzü, onda hayatı boyunca erişilebilecek en güzel hayal olarak kalmıştı. Dünya sonunda dayanamamış ve ağabeyini gidip odasında beklemek için Sonya'yı yalnız bırakmıştı; nedense Rodya önce kendi evine uğrar gibi geliyordu. Sonya yalnız kalınca Raskolnikov'un gerçekten de intihar etmiş olabileceği düşüncesiyle kıvrınmaya başladı. Dünya da korkuyordu bundan. Ama ikisi birlikteyken birbirlerini yatıştırmışlar, binbir gerekçe sıralayarak bunun mümkün olmadığını birbirlerini inandırmışlardı. Şimdiyse, birbirlerinden ayrılarak ayrılmaz, her ikisi de yalnızca bunu düşünmeye başlamıştı. Öte yandan Sonya, Svidrigaylov'un, Raskolnikov'un önünde iki yol bulunduğuna ilişkin sözlerini hatırlıyordu: Ya Sibiryaya, ya da... Raskolnikov'un nasıl kibirli, özsaygılı

olduğunu ve Tanrı'ya inanmadığını da biliyordu... Sonunda, umutsuzluk içinde: "Yalnızca ölümden korktuğu için yasayabilir mi bir insan? Onu şu anda hayata bağlayan tek şey bu korku" diye düşündü. Güneş artık batıyordu. Sonya pence-

623
renin önünde durmuş, üzgün üzgün dışarıyı seyrediyordu. Ama penceresinden bitişik evin badanasız duvarından başka bir şey görünmüyordu. Tam mutsuz delikanlıların intihar ettiğine kesinlikle inanç getirdiği sırada, kapı açıldı ve içeri Raskolnikov girdi.

Sonya'nın göğsünden sevinçli bir çığlık koptu. Ama Raskolnikov'un yüzüne dikkatle bakınca birden sapsarı kesildi.

"İşte böyle" dedi Raskolnikov gülümseyerek, "haçlar için geldim. Sonya! Kendin söylemiştin bir dört yol ağzına gitmemi, ne oldu, şimdi iş ciddiye binince korktun mu?"

Sonya ona şaşkınlıkla bakıyordu. Raskolnikov'un sözleri, sesinin tonu ona bir tuhaf gelmişti. Bütün vücudundan soğuk bir ürperme geçer gibi oldu. Ama az sonra sözlerinin de, sesinin tonunun da yapmacık olduğunu anladı. Raskolnikov doğrudan onun gözlerine bakmaktan kaçınıyor gibi, karşıda, köşede bir yerlere bakarak konuşuyordu:

"Düşünüp taşındım, Sonya, ve böylesinin daha uygun olacağına karar verdim. Yalnız bir durum var burada... Ama neyse, anlatması uzun sürer, zaten önemli de değil.' Biliyor musun, canımı sıkan ne: Bütün bir ahmaklar sürüsü, aşağılık birtakım insanlar, gözlerini devire devire bana birtakım sorular soracaklar ve ben de bu sorulara cevap vermek zorunda kalacağım... Beni parmaklarıyla gösterecekler... Tuh! Biliyor musun, Porfiry'e girmeyeceğim, baktım ondan. En iyisi dostum Poroh'a gitmek... Kimbilir nasıl şaşıracaklar, ne büyük bir etki bırakacağım üzerlerinde! Ama soğukkanlı olmam gerek; şu son sıralar aşırı sinirli oldum. İnanır mısın, az önce kızkardeşime, beni son bir kez görmek için dönüp baktı diye, nerdeyse yumruk salladım. Nasıl hayvanlaştığımı anla artık! Nerden nereye geldim! Neyse, haçlar nerde?"

Kendinde değil gibiydi. Durduğu yerde duramıyor, dikkatini bir şey üzerinde toplayamıyordu. Sözleri birbirini tutmuyor, or-dan oraya atlıyordu. Elleri de hafifçe titriyordu.

Sonya sessizce bir kutudan haçları çıkardı: Biri serviden, biri bakırdandı haçların, kendi üzerinde ve Raskolnikov üzerinde sessizce haç çıkardı, servi ağacından olan haç Raskolnikov'un boynuna taktı.

624

"Benim için de çarmıha gerilişin simgesi olacak bu haç, hah-hah-ha! Şimdiye dek çektiğim acılar azdı sanki! Servi ağacından olanı halk için, bakırdan olanıysa Lizavetagibiler için... Demek kendine onu alıyorsun? Göster bakayım! Demek... o sırada da bu vardı üzerinde... Buna benzer iki şey daha görmüştüm sanırım, gümüş bir haçla bir tasvir... Kocakarının göğsüne fırlatıp atmıştım. Oysa şimdi... oysa şimdi benim asıl onları, taşımam gerek... Neler söyleyip duruyorum ben böyle? Asıl isimi unutuyorum... Nedense çok dalgınım!.. Buraya gelmemin nedeni, Sonya, sana haber vermek için... bilesin diye... Eh, hepsi bu kadar... Yalnız bunun için gelmiştim. (Hımm! Hay Allah, ben daha fazla bir-şeyler söyleyeceğimi sanıyordum.) Gitmemi sen istemiştin. İşte ben de gidiyorum... Ben hapiste yatacağım, senin de isteğin yerine gelecek... Ne ağlıyorsun? Sen de mi? Yeter artık. Sonya, kes! Ah, nasıl da ağır geliyor bütün bunlar bana!"

Ama yine de içinde bir şeyler kımıldadığını duydu: Sonya'ya baktıkça yüreği sızlıyordu. "Ne bu?" diye düşündü kendi kendine. "Ne oluyor bu kıza? Ben nesi oluyorum ki onun? Ne diye ağlıyor? Annem mi, Dünya mı ki, bana kol kanat geriyor?"

Sonya ürkek ürkek:

"Haç çıkar, hiç olmazsa bir kez dua et!" diye yalvardı, sesi titriyordu.

"O, tabii, hem de ne kadar istersen, Sonya! Yüreğimin derinlerinden koparak üstelik!.."

Oysa bambaşka bir şey söylemek niyetindeydi.

Üstüste birkaç kez haç çıkardı. Sonya şalını alıp basını örttü. Bu, besbelli, Marmeladov'un "aile yedigarı" diye sözünü ettiği şu yeşil drap saldı.

Raskolnikov'un aklından bunlar geçti, ama bir şey sormadı. Gerçekten de çok dalgın ve oldukça telaşlı olduğunu kendisi de fark etmeye başlamıştı. Bu durum onu korkuttu. Sonya'nın da kendisiyle birlikte gelmeye hazırlandığını görünce ise iyice şaşırdı.

"Ne oluyorsun?" diye bağırды öfkeyle. "Nereye böyle? Sen burada kalacaksın! Ben tek başıma gideceğim!" Ürkek adımlarla kapıya doğru yürüdü, tam çıkarken:

"Maiyetiyle birlikte gelmiş mi dedirteceksin?" diye homurdandı.

625

Sonya odanın ortasında kalakaldı. Bir tek ayrılık sözü bile söylemeden çıkıp

gitti Raskolnikov, sanki Sonya'yı unutmuydu; yakıcı bir kuşku kabarıyordu ruhunda.

"Bütün bunlar böyle mi olacaktı?" diye düşündü merdivenlerden inerken. "Her şeyi değiştirmek... düzeltmek ve... gitmemek mümkün değil mi?"

Ama yine de gidiyordu. Birden, kendi kendisine sorular sorup durmasının artık hiçbir önemi olmadığını hissetmişti. Sokağa çıkınca Sonya'yla vedalaşmadığını, bağırışından kızcağzın kıymıldamaya bile cesaret edemeyerek, odanın ortasında yeşil salıyla kalakaldığını hatırladı, ve bir an duraladı. Tam bu sırada, sanki onu kesin olarak yıkmak için bu anı bekliyormuşcasına kafasına bir düşüncenin saldırdığını hissetti.

"Şimdi niçin, niçin uğradım ben bu kıza? Kendisine, iş için, dedim. İyi ama, ne işi için? İş falan yok ki ortada! Gidiyorum demek için mi geldim yoksa? Pek gerekiyordu sanki! Yoksa seviyor muyum onu? Hayır! Hayır, değil mi? Daha demin bir köpek gibi kovmadım mı kendisini? Yoksa onun saçları mı gerekti bana? Ah, nasıl alçalmışım ben! Ama, hayır! Onun gözyaşları' gerekti bana, nasıl korktuğunu, yüreğinin nasıl parça parça olduğunu görmem gerekti! Bir şeylere tutunmam, gidişimi biraz olsun geciktirmem, bir insana bakmam gerekti! Kendi üzerime bunca umutlar beslemeye, bunca hayaller kurmaya cesaret ettim bir de! Oysa sefil, beş para etmez, aşağılık, aşağılık bir adamım ben!" Kanal boyunca yürüyordu ve gideceği yer buradan uzak değildi. Ama köprüye varınca durakladı... ve birden köprüye sapıp Samanpazarı'na doğru yürümeye başladı.

Gözlerini dört bir yana çeviriyor, tutkuyla, doymamacasına bakmıyordu çevresine; ama her şey sanki gözleri önünden kayıp gidiyordu, dikkatini bir şey üzerinde toplayamıyordu. "Bir hafta sonra, bir ay sonra beni bir hapishane, arabası içinde bu köprüden geçirip götürecekler" diye düşündü. "Acaba bu kanala nasıl bakacağım o zaman? Şimdi böyle düşündüğümü hatırlayacak mıyım? Örneğin şu tabelayı... o zaman nasıl okuyacağım?" "Or-

626

taklık" yazıyor burada... Şu a'yı, a harfini unutmamalı... bir ay sonra yine bakmalıyım bu a'ya... Acaba o zaman, da şimdi gördüğüm gibi mi göreceğim? Ve neler düşüneceğim, neler duyacağım?.. Aman Tanrım, şu düşündüğüm, kaygılandığım şeye bak: Ne bayağı şeyler düşünüyorum böyle! Ama bunların da kendine özgü .ilginç bir yanı yok değil doğrusu!.. (Hah-hah-ha! Neler düşünüyorum!) Çocuklaşıyorum... Kendi kendime yalancı pehlivanlık yapıyorum! İyi ama kendimden utanacak ne var sanki! Tuh! Nasıl da itişip kakışıyorlar! İşte, şu şişko beni iten... Herhalde bir Alman? Kimi ittiğini biliyor mu acaba? Şu kadın da kucağında çocukla dileniyor... Beni kendisinden daha mutlu . sayması çok ilginç doğrusu... Sırf komiklik olsun diye bir sadaka vermeli şuna... Aa, bir beş kapıklık!.. Nerden girmiş bu cebime? Al, al bakalım analık!.."

Dilenci kadının ağlamaklı bir sesle:

"Tanrı seni korusun!" dedi.

Artık Samanpazarı'ndaydı. Kalabalık, itişip kakışma hiç hoşuna gitmediği halde, özellikle en kalabalık yerlere doğru yürüyordu. Yalnız kalabilmek için varını yoğunu verebilirdi, ama bir dakika bile yalnız kalamayacağını hissediyordu. Kalabalık içinde bir sarhoş gördü: Adam boyuna dansetmeye çalışıyor, ama bir türlü ayakta duramıyor ve ayağa her kalkışında yeniden yere yığılıyordu. Etrafını sarmışlardı. Raskolnikov kalabalığı yararak halkanın önüne geçti, sarhoş birkaç dakika seyretti, sonra kısa, kesik kahkahalarla gülmeye başladı. Bir dakika sonra sarhoşu unutmuydu bile: bakıyor, ama görmüyordu. Sonunda oradan ayrıldı. Az önce nerede bulunduğunu sorsalar, söyleyemezdi. Ama tam Samanpazarı alanının ortasına geldiğinde birden içinde bir şeyler duydu: Ruhuyla, bedeniyle tüm varlığını bir duygu sarmıştı.

Birden Sonya'nın sözlerini hatırladı: "Bir dört yol ağzına git, insanları selamla, yere kapan, toprağı öp, çünkü sen ona karşı da suç işledin... ve bütün dünyaya karşı 'Ben kabilim!' diye bağır". Birden bütün vücudunun tir tir titrediğini duydu. Şu son günlerde, özellikle de son birkaç saattir öylesine umarsızdı, öylesine

627

derin acılarla sarsılmıştı ki, içinde duyduğu bu yepyeni, katıksız, dolu dolu duyguya dört elle sarıldı. Bir nöbet gelir gibi birdenbire duymuştu içinde bu duyguyu. Önce ruhunda bir kıvılcım gibi çıkmış, sonra bütün varlığını sarmıştı. Birden içinde bir yumuşama, bir hafifleme duydu... Gözlerinden yaşlar boşanı-yordu... Olduğu yere çöktü. Alanın tam ortasındaydı. Yere kapanıp çamurlu toprağı büyük bir tadla, mutlulukla öptü. Doğruldu, ikinci kez yere kapandı. "Of, amma kafayı çekmiş, ha!" diye söylendi hemen yanı başında duran bir delikanlı.

Gülüşmeler oldu. Çakırkeyf bir adam:

"Kudüs'e gidiyor bu, kardeşler" dedi, "çoluk çocuğuyla, yurduyla vedalaşıyor, bütün dünyayı selamlıyor, başkent Sen Pe-tersburg'un topraklarını öpüyor!"

"Çok da gençmiş!"

"Ve soylu bir aileden!"

"Bu zamanda kim soylu, kim değil, belli mi ki!"

Bütün bu sesler, konuşmalar Raskolnikov'u söylemeye hazırlandığı sözleri söylemekten alıkoymuyordu; "Ben öldürdüm!" sözleri dönüp kalmış gibiydi dudakları arasında. Ama yine de bütün bu çığlıklara sessizce katlandı, hiçbir yere bakmaksızın doğruca karakola giden yola saptı. Yolda bir ara hayal gibi bir şeyin gözünün önünden kayar gibi olduğunu gördü, ama buna şaşmadı: o da bunun böyle olması gerektiğini seziyordu. Sa-manpazarı'nda, yere ikinci kapanışı sırasında, sol yanında, kendisinden' elli adım kadar ötede Sonya'yı görmüştü. Tahta barakalardan birinin ardına gizlenmiş, ona bakıyordu. Demek ki, acılı yürüyüşü boyunca hep peşinden gelmişti! Raskolnikov birden, yazgısı kendisini nereye sürüklerse sülüklesin, Sonya'nın hiç ayrılmamacasına peşinden, geleceğini anladı. Dünyanın öteki ucuna da gitse, ardından gelecekti! İçi bir tuhaf oldu... Ama işte o uğursuz yere gelmişti artık.

Oldukça kararlı, kendine güvenen adımlarla girdi avluya. Üçüncü kata çıkması gerekiyordu. "Hele bir çıkalım bakalım"

628

diye düşündü. O uğursuz anın henüz gelmediğini, buna daha çok zaman olduğunu, bu arada pek çok şeyi yeniden düşünebileceğini sanıyordu.

Merdivenlerde yine aynı yumurta kabukları, aynı çöpler vardı, evlerin kapıları yine ardına kadar açıktı ve mutfaklardan yine kömür kokusuna karışmış pis birtakım kokular geliyordu. Raskolnikov o zamandan beri hiç gelmemişti buraya; bacakları uyuşmuş gibiydi, bükülü bükülüveriyordu; ama o yine de çıkmaya devam ediyordu. Bir ara soluk almak, kendine bir çeki düzen vermek ve içeri insan gibi girmek için durdu. Sonra bu davranışına bir anlam veremeyerek. "Ama niçin?" diye düşündü. "Neden? Madem ki bu acı ilacı içmem gerekiyor, öyleyse ne fark eder? Ne kadar iğrenç olursa, o kadar iyi! "Bu sırada İlya Petroviç Poroh'un yüzü canlanmıştı gözünün önünde, "iyi ama neden ille de ona gitmeliyim? Bir başkası olmaz mı? Nikodim, Fomiç, örneğin? Dönsem ve doğruca Nikodim Fomiç'in evine gitsem? Hiç değilse bir ev havası içinde teslim olmuş olurum? Ama, hayır, hayır! Poroh'a Poroh'a! Madem içeceğim bu acı ilacı, bari bir dikişte içip bitireyim!"

Büronun kapısını acarken kendinde değil gibiydi, bütün vücudu buz gibi olmuştu. Bu kez kalabalık değildi içerisi, halktan bir adamla, bir kapıcıdan başka kimseler yoktu. Orada, bir bölmenin ardında duran nöbetçi gözlerini kaldırıp kendisine bakmamıştı bile... Raskolnikov bitişik odaya geçti. "Belki de... hâlâ konuşmayabilirim" diye bir düşünce parlayıp söndü kafasında. Üzerinde sivil bir çekel bulunan yazıcılardan biri masa başında bir şeyler yazmaya hazırlanıyordu. Köselede bir başka yazıcı daha vardı. Zamyotov görünürlerde yoktu. Tabi Nikodim Fomiç de yoktu.

Raskolnikov masa başındaki yazıcıya dönerek:

"Kimse yok mu?" diye sordu.

"Kimi istemiştiniz?"

Raskolnikov birden bildik bir sesle irkildi:

629

"Vay, vay, vay! Hani su masalda denildiği gibi: Ne duydum, ne de gördüm, ama onu Rus ruhundan bildim... Nasıldı, unutmuşum! Saygılar sunarım, efendim!"

Raskolnikov titredi. Karsısında Poroh duruyordu. Birden yandaki, üçüncü odadan çıkıvermişti. "Kaderin tâ kendisi!" diye düşündü Raskolnikov. "Neden burada bu?"

"Bize mi geldiniz? Nasıl bir iş için?" diye sordu İlya Petroviç. Son derece

keyifli, hatta hafifçe de heyecanlı gibiydi: "Eğer iş için geldiyseniz, erken

teşrif etmişsiniz. Ben de bir rastlantı sonucu burdayım... Ama yine de yardım

edebileceğim bir şey varsa... İtiraf ederim ki, size... Bağışlayın, adınız

nasıldı?"

"Raskolnikov."

"Ha, evet Raskolnikov! Sakın unutmuş olduğumu sanmayın! Beni o tür kişilerden bilmenizi istemem... Rodion Ro... Rö... Rö-dioniç... Böyleydi galiba?"

"Rodion Romanoviç:

"Ah, evet, evet! Rodion Romanoviç! Ben de aslında böyle diyecektim, ağzımdan

yanlış çıktı. Hatta sizi kaç kez sordum... İtiraf ederim ki, size o gün öyle

davrandığım için... davrandığımız için çok, çok üzgünüm... Daha sonra

söylediler, öğrendim ki, bir edebiyatçı, hatta bir bilginmişsiniz... Yani, bu

alanda ilk adımlarınızı atıyormusunuz... Tanrım!.. Meslek hayatının ilk

adımlarını atarken orjinal birşeyler yapmayan edebiyatçı ve bilgin olur mu hiç!

Ben de, karım da edebiyata bayılırız. Hele karım!.. Bir tutkudur onda edebiyat!

Edebiyat ve sanat! İnsan soylu olmaya görsün, gerisi yetenekle, bilgiyle, akılla, dehayla kendiliğinden geliyor! Şapka, örneğin... Ne demektir şapka? Ben gidip şapkayı Zimmerman'dan satın alabilirim, değil mi? Ama, ya şapkanın altında duran şeyi? İşte onu hiçbir yerden satın alamam! Ne yalan söyleyeyim, gelip size açıklamada bulunmak bile istemiştım, ama sonra düşündüm ki, siz belki de... Hay Allah, hâlâ ziyaretinizin nedenini sormuş değilim: gerçekten, bir yardımımı dokunursa, söyleyin! Duyduğuma göre, yakınlarınız gelmiş?"

"Evet, annemle kızkardesim."

630

"Kızkardeşinizi görmek şeref ve mutluluğuna erdim: Güzel, kültürlü bir hanımefendi. Doğrusu, sizinle o gün sınırlı konuştuğumuza çok yazıklandım. Tuhaf bir olaydı! O gün bayıldığınız için sizden kuşkulandık, ama daha sonra olay çok parlak bir biçimde çözümlendi! Yobazlık ve fanatizm! Öfkenizi anlıyorum... Yoksa, ailenizin gelişle ilgili olarak evinizi mi değiştirdiyorsunuz?"

"Hayır, ben öylece... şey için... Zamyotov'u burada bulacağımı sanıyordum."

"Ah evet! Öyle ya, onunla dost olduğunuzu söylemişlerdi... Yok, Zamyotov... Geç kaldınız... Aleksandr Grigoryeviç bizi kendisinden yoksun bıraktı: Dünden beri kadromuzda değil, başka bir yere geçti... Hatta giderken de herkesle -hem de pek kaba bir biçimde- kavga etti. Akıllı havada bir çocuk, oysa bir ara epey umut vermişti! Hadi bakalım, şimdi siz gelin de bizim parlak bir gençliğimiz olduğundan söz edin! Sözde bir sınav verecekmiş, ama sanıyorum bize hava atmak için söylüyor bunu, sınav falan vereceği yok! Size ya da arkadaşınız Razumihin'e benzeyen birisi değil o!.. Sizin işiniz bilim, hiçbir başarısızlık sizi yıldırılmaz! Sizin için hayatın bütün güzellikleri bir nihil est*dir. Siz bir çilekeş hayatı yaşıyorsunuz, tıpkı bir keşiş gibi... kabuğunuza çekilmişsiniz! Elinizde kitap, kulağınızın arkasında kalem, bilimsel araştırmalar yapıyorsunuz; sizin ruhunuza dinginlik veren şey bu! Ben de bir parça sizin gibiyimdir... Livingston'un** kitabını okudunuz mu?"

"Hayır."

"Ben okudum. Bu sıralar nihilistler iyice çoğaldı; ama bunda anlaşılabilir bir yan yok! Hangi zamanda yaşıyoruz! Öte yandan, size sormak isterdim... herhalde bir nihilist değilsiniz? Açık, apaçık söyleyin bana!"

Nihil est (Aslında da Latince) : Hiç (Çev.)

David Livingston (1813-1873): İngiliz gezgin, Afrika araştırmacısı, misyoner, Afrika üzerine yazdığı bir kitap 1867 yılında Rusçaya çevrilmiş ve geniş yankı uyandırmıştı.

631

"Hayır."

"Biliyor musunuz, benimle açıkça, hiç sıkılmadan, sanki kendi kendinizymişçesine konuşabilirsiniz. İş başka... dostluk başka diyeceğim sandınız, değil mi? Ama, bilemediniz! Dostluk değil, yurttaşlık ve insanlık duygusu, insan ve Tanrı sevgisi başka... Ben görevi başında, resmi bir insan olabiliyim, ama kendimi her zaman bir insan, bir yurttaş olarak duymak ve bu konuda kendime hesap vermek zorundayım... Demin Zamyotov'dan söz etmiştiniz, değil mi?.. Uygunsuz yerlerde bir kadeh şampanya ya da Don şarabı içip Fransız usulü skandallar çıkaran bir adamdır o, böyle bir adamdır işte sizin Zamyotov'unuz! Bana gelince, ne bileyim, yurduna bağlılık ve yüce birtakım duygularla yanıp tutuşan bir insan olabiliyim, üstelik bir önemim, yüksek bir mevkim, toplum içinde bir yerim var! Evliyim, çocuklarım var. Bir insanın, bir yurttaşın yapmak zorunda olduğu şeyleri yapıyorum! Sormama izin verin, ya Zamyotov kimdir? Sizi eğitimin soylulaştırdığı bir insan olarak görüyor ve öyle davranıyorum. Bilmem farkında mısınız, şu ebanımlar* da iyice çoğalmaya başladılar..."

Raşkolnikov sorar gibi kaşlarını kaldırdı. Az önce yemek masasından kalktığı anlaşılabilir İlya Petroviç'in sözleri, kulağına anlamsız, bomboş sesler olarak geliyordu. Ama yine de adamın söylediklerinden bir kısmını az da olsa anlamıştı, soran gözlerle Poroh'a bakıyor ve bütün bunların nasıl sona ereceğini merak ediyordu.

İlya Petroviç konuşmayı çok seviyordu.

"Şu kesik saçlı kızlar var ya, onlardan söz ediyorum" diye sürdürdü sözlerini.

"Ben ebanım adını taktım onlara ve bu ya-

Poroh'un sözlerinde, 1860'lerde kızların da yüksek öğrenim yapabilme hakları için mücadele eden ilerici kızları küçümseme var. "Ebanımlar" diyerek onlarla alay ediyor Poroh, 60'lı yıllarda Rusya'da kızlar için yüksek öğrenim, ebelik ve öğretmenlikle sınırlıydı. Kızlar mücadeleleri sonucu ilk kez Petersburg Tıp Fakültesi'ne de girme hakkını elde etmişlerdi (Çev.)

632

kıstırmamı da, doğrusu, çok uygun buluyorum. Hah-hah-ha! Tıp fakültesine gidiyor

ve anatomi öğreniyorlar! Söyleyin Allah aşkına; hastalanacak olsam hiç bu kızları çağırır mıyım kendime baktırmak için? Hah-ha!"

Esprisi çok hoşuna giden İlya Petroviç kahkahalarla gülmeye başladı.

"Hadi diyelim bu durum bilgiye olan sonsuz susuzluklarından kaynaklanıyor... Bilgilendin, dursana orada! Niçin bu bilgiyi kötüye kullanıyorsun? Niçin soylu kişileri aşağılıyorsun? Tıpkı su alçak Zamyotov'un yaptığı gibi... Sorarım, size: Niçin, niçin hakaret etti bu adam bana?.. Bu sıralarda da kendini öldüren öldürene... Öyle yaygınlaştı ki intiharlar, aklınız durur! Paralarını son kuruşlarına kadar yiyip bitiriyorlar, sonra da kendi işlerini bitiriyorlar! Genç kızlar, çocuklar, yaşlılar... Bu sabah da yeni bir olay bildirdiler: Petersburg'a yeni gelmiş bir beyefendi... Nil Pavliç! Hey, Nil Pavliç! Az önce bildirdikleri, hanı şu Pe-tersburgskaya'da kafasına bir kursun sıkın centilmenin adı neydi?"

Öteki odadan kışık, ilgisiz bir ses duyuldu:

"Svidrigaylov!,"

Raskolnikov titredi.

"Svidrigaylov mu!" diye bağırdı. "Svidrigaylov kendini mi vurmuş!"

"Tanıyor musunuz yoksa onu?"

"Evet... tanırım... Yeni gelmişti Petersburg'a..."

"Evet, yeni gelmiş, karısını kaybetmiş, dolu dizgin eğlence hayatı yaşayan, uçarı bir adammış... Ve iste, beynine bir kursun sıkıvermiş... Üstelik bunu öyle rezilce yapmış ki, akimiz durur! Bu işi akli basında olarak yaptığını, ölümünden kimsenin sorumlu olmadığını bildiren kısa bir de not bırakmış. Dediklerine göre para pul da varmış adamda... Siz nerden tanırdınız kendisini?"

"Benim tanımam... kız kardeşim evlerinde mürebbiye olarak çalışmıştı..."

633

"Demeyin! O zaman onun hakkında bize bir şeyler söyleyebilir misiniz? Böyle bir şey yapacağından kuşkullanmış mıydınız?"

"Kendisini dün gördüm... şampanya içiyordu... Böyle bir şey yapacak gibi değildi."

Ağır bir şeyin altında ezilmiş gibiydi Raskolnikov.

"Yine sararır gibi oldunuz. Çok ağır bir havası var buranın."

"Evet..." diye kekeleydi Raskolnikov. Gitmem gerek benim... Özür dilerim, rahatsız ettim..."

"O, rica ederim, nasıl isterseniz! Çok sevindirdiniz bizi..."

İlya Petroviç bunları söylerken Raskolnikov'a elini de uzattı.

"Ben yalnızca... Zamyotov'u görmek..."

"Anlıyorum, anlıyorum... Bizi çok sevindirdiniz."

Raskolnikov gülümsedi:

"Ben de çok sevindim... Hoşçakalın..."

Dışarı çıktı. Sallanıyordu. Ayakta ölüp olmadığını bile farkında değildi; başı dönüyordu. Sağ eliyle duvara dayanarak merdivenlerden inmeye başladı. Elinde dosya, yukarı çıkmakta olan bir kapıcının kendisini ittiğini; aşağı katta bir köpeğin ağlar gibi havladığını, kadının birinin bağırarak köpeğe bir oklava fırlattığını belli belirsiz fark etti. Aşağı indi. Avluda, kapıya yakın bir yerde Sonya duruyordu; ölü gibiydi, yüzü bembeyaz, yabancı bakışlarla onu süzüyordu. Raskolnikov gidip tam onun önünde durdu. Kızın yüzünde hastalıklı, umutsuz, acılı bir şeyler belirdi. Elllerini çırptı. Raskolnikov'un dudakları şaşkın, umutsuz bir gülümsemeyle kıvrıldı. Bir an öylece durdu, gülümsedi, sonra dönüp yeniden büroya çıkan merdivenleri tırmanmaya başladı.

İlya Petroviç oturmuş, birtakım kâğıtları karıştırıyordu. Karşısında, az önce merdivenlerde Raskolnikov'a çarpan adam vardı,

"Aa ! Siz misiniz! Ne oldu, bir şey mi unuttunuz? Ama, neyiniz var sizin?"

634

Raskolnikov dudakları bembeyaz, bakışları hareketsiz, donuk, hiçbir şey söylemeden ona yaklaştı, masanın önüne gelince, bir eliyle masaya dayandı, bir şeyler söylemek istiyor, ama söyleyemiyordu; anlaşılmaz, kopuk kopuk birtakım sesler çıkıyordu ağzından.

"İyi değilsiniz siz... Bir sandalye getirin!.. Oturun, oturun şu sandalyeye! Su getirin!"

Raskolnikov kendini sandalyeye bıraktı, ama gözlerini müthiş bir şaşkınlık içinde olan İlya Petroviç'ten ayırmıyordu. İkisi de bir dakika kadar birbirine bakıp öylece durdular.

Su getirdiler. "

"Ben..." diye başladı Raskolnikov.

"Suyunuzu için."

Raskolnikov eliyle bardağı itti ve ağır ağır, dura dura, ama açık ve anlaşılır bir sesle:

"Kocakarıyla kızkardeşi Lizaveta'yı baltayla öldüren ve soyan benim" dedi. İlya Petroviç ağzını açtı ve öylece kaldı. Dört yandan koşuşup geldiler. Raskolnikov sözlerini tekrarladı.

Sibirya, geniş ve ıssız bir ırmağın kıyısında, Rusya'nın il merkezlerinden bir kent. Kentte bir kale, kalede bir zindan var. Rodion Raskolnikov, ikinci dereceden kürek mahkumu olarak dokuz aydır bu zindanda. Cinayetinin üzerinden bir buçuk yılı yakın bir zaman geçti.

Yargılanması sırasında fazla güçlük çıkmadı. Suçlu, olayları karıştırmadan, bunları kendi yararına değiştirmeye kalkışmadan, gerçekleri çarpıtmadan ve en küçük bir ayrıntıyı bile unutmadan, kararlı bir tutumla ve açık, anlaşılır bir şekilde tek tek anlattı. Cinayeti nasıl işlediğini en küçük noktasına varana dek

635 açıkladı. Cinayetten sonra kocakarının elinde bulunan rehinin (üzerinde madeni bir levha bulunan kâğıda sarı tahta parçası) gizini açıkladı; maktulden anahtarları nasıl aldığı anlattı, anahtarları tarif etti, çekmeceyi, hatta çekmecenin içinde nelerin bulunduğunu anlattı: Lizaveta'nın öldürülmesi bilmesini açıkladı: Koh'un onun ardından da üniversite öğrencisinin gelip nasıl kapıyı çaldıklarını, hatta bunların aralarındaki konuşmaları anlattı. Cinayetten sonra merdivenlerden inişini, bu sırada Mikolka'yla Mitka'nın bağrıışmalarını duyarak boş daireye gizlenişini, evine dönüşünü anlattı, en sonra da Voznesenski Cad-desi'nde bir avluda, hemen kapıya yakın bir yerde bulunan taşı gösterdi. Çaldığı şeylerle para çantası gerçekten de taşın altında bulundu. Kısacası, olay tümüyle aydınlandı. Yalnız, savcıyla yargıçlar, katilin çaldığı şeyleri bir taşın altına gizleyip bunlardan yararlanmayışına, bundan da önemlisi çaldıklarını ayrıntılı olarak hatırlayamaması bir yana, bunların sayısında bile yanılmasına çok şaşırıyorlar. Özellikle de, para çantasını bir kez olsun açmamış olması, içinde kaç para bulunduğunu bilmemesi onlara pek inandırıcı görünmedi (çantadan üçyüz onyediyüze gümüş rubleyle, üç tane yirmi kapiklik çıktı; en üstteki birkaç banknot, uzun süre toprak altında kalmaktan bozulmuştu). Sanığın bütün öteki konularda, hem de kendiliğinden, gerçeği olduğu gibi açıklamasına karşılık, bu konuda neden ısrarla yalan söylediğini anlayabilmek için çok uğraşılar. Sonunda yargıçlardan bazıları (özellikle de ruhbilimci olanlar) sanığın çantayı açmadan, dolayısıyla da içinde ne bulunduğunu bilmeden taşın altına gizlenmesinin mümkün, olabileceğini kabul ettiler. Buradan yola çıkarak da, cinayetin geçici bir delilik nöbetiyle, yani, başkaca hiçbir amaç taşımaksızın, hiçbir yarar gözetmeksizin, yalnızca öldürme ve soyma monomaniyle işlendiği sonucuna vardılar. Günümüzde kimi suçlar için sık sık uygulananına çalışılan yeni moda "geçici delilik nöbeti teorisi" tam zamanında yetişmişti. Öte yandan, Raskolnikov'un cinayetten önce de hipokondrik bir durum gösterdiği, doktor Zosimov, eski arkadaşları, ev sahibesi

636 ve hizmetçi kız gibi pek çok tanıkça doğrulandı. Bütün bunların, Raskolnikov'un sıradan bir katil, bir haydut, bir soyguncu değil, daha değişik bir şey olduğu sonucuna varılmasında büyük payı oldu. Bu görüşü savunanlar, katilin kendini hemen hemen hiç savunmaya çalışmadığını üzülererek izlediler; onu cinayete ve soyguna yönelten şeyin ne olduğu şeklindeki sorulara, açıkça ve gerçeğe kaba bir bağlılıkla, bütün bunların nedeninin, içinde bulunduğu, iğrenç koşullar, yoksulluk, umarsızlık, maktulden almayı umduğu üç bin rubleyle hayat yolunda hiç değilse ilk adımlarını atabilmek arzusu olduğunu söyledi. Korkak ve alçak bir insan olması ve içinde bulunduğu yoksullukla, uğradığı başarısızlıkların da bu durumunu kışkırtmasıyla karar vermişti cinayete. Gelip suçunu itiraf etmesinin özellikle hangi etkilerle olduğu sorusuna da, duyduğu içten pişmanlık, olarak cevap verdi. Ne~deyse kaba denebilecek cevaplardı bütün bunlar.,.

Ancak işlenen suçta göre, verilen ceza, beklenenden çok hafif oldu. Katilin kendini haklı çıkarmaya çalışmaması bir yana, adeta kendini suçlamak isteğinde olmasının bir payı olabilirdi bunda. Olayın bütün özel yanları, cinayetin işlenişindeki tuhaflık, dikkatlerden uzak tutulmamıştı. Katilin cinayetten önceki hastalıklı durumu, içinde bulunduğu yoksulluk, en küçük bir kuşkuyla yer bırakmaksızın ortadaydı. Çaldığı şeylerden yararlanmamış olması, kısmen içinde uyanan pişmanlık duygusuna, kısmen de, cinayet sırasında akli dengesinin yerinde olmayışına verildi. Talihsiz Lizaveta'nın öldürülüşü, bu son varsayımı güçlendiren bir olguydu, iki kişiyi öldürürken kapıyı açık unutan bir adam vardı ortada! Son olarak da, ruhsal bir çöküntü içinde bulunan bir fanatiğin (Nikolay) suçu üzerine alarak olayı tam anlamıyla Arap saçına döndürdüğü bir sırada, üstelik ortada kendisi aleyhinde hiçbir delil, en ufak bir şüphe yokken (Porfiriy Petroviç sözünü tümüyle tutmuştu) kendiliğinden gelip itirafta bulunması cezanın hafifletilmesinde belirleyici etkenler oldu.

Ayrıca, sanığın durumunu hafifletici hiç beklenmedik başka bazı açıklamalar daha

yapıldı. Eski üniversite öğrencilerinden

637

Razumihin, sanık Raskolnikov'un, üniversitede öğrencilik ettiği yıllarda, cebinde kalmış son parayla yoksul ve veremli bir arkadaşına yardım ettiğine ve bu yardımın altı ay sürdüğüne ilişkin bir yerlerden topladığı bilgileri mahkemeye kanıt olarak sundu. Sanık, veremli arkadaşının ölmesinden sonra, arkadaşının güçlüğ içindeki sakat ve yaşlı babasıyla ilgilenmiş (çünkü onun yaşından beri çalışarak arkadaşını bakmaktaymış sakat babasına), adamcağızı hastaheneye yatırmış, sonunda oğlunun ardından o da ölünce, kendi parasıyla gömmüştü. Bütün bu bilgilerin, Raskolnikov'un yazgısının belirlenmesinde olumlu etkileri oldu. Sanığın eski ev sahibesi (ölen nişanlısının annesi) dul Zarnitsına da Pyati Uglov'da, eski evlerindeyken, sanığın geceleyin çıkan bir yangında, alevler içindeki bir daireden iki küçük çocuğu kurtardığına, bu sırada kendisinin yanarak yaralandığına ilişkin tanıklık etti. Bu olay titizlikle araştırıldı ve pek çok tanık tarafından daha doğrulandı. Kısacası, kendiliğinden gelip itirafta bulunması ve başka birtakım hafifletici nedenler dikkate alınarak, suçlu topu topu ikinci dereceden sekiz yıl kürek cezasına çarptırıldı. Davanın başladığı sıralarda hastalanan Pulheriya Aleksandrovna'yı, Razumihin hem davayla ilgili bütün gelişmeleri düzenli olarak izleyebilmek, hem de Avdotya Romanovna'yla sıkça görüşebilmek için, demiryolu üzerinde ve Petersburg'a yakın bir ilçede bir ev tutmuştu. Pulheriya Aleksandrovna'nın hastalığı oldukça tuhaf, sinirsel bir hastalıktı; belki tümüyle bir çıldırma -değildi, ama buna benzer bir şeydi. Dünya kardeşiyle son görüşmesinden dönüşünde annesini ateşler içinde ve sayıklar durumda bulmuştu. Hemen o akşam Razumihin'le oturup, annesinin kardeşiyle ilgili sorularına nasıl cevap vereceklerini düşünmüşler ve Raskolnikov'un, sonunda kendisine para ve ün sağlayacak bir görevle, sırada, uzak bir yerlere gönderileceği hikâyesini uydurmuşlardı. Ama Pulheriya Aleksandrovna'nın ne o akşam, ne de daha sonra bu konuda hiçbir şey sormaması, tam tersine, oğlunun ani gidişiyle ilgili olarak onun da kendince

638

bir hikâyesinin bulunması onları çok şaşırtmıştı. Oğlunun nasıl gelip kendisiyle vedalaştığını gözyaşları içinde anlatıyor, bu arada son derece önemli ve gizemli birtakım noktaları yalnızca kendisinin bildiğini ima ediyor, Rodya'nın çok güçlü düşmanları olduğunu, bu yüzden hatta gizlenmesi bile gerektiğini söylüyordu. Ortadaki bazı engeller kalkınca oğlunun son derece parlak bir geleceği olacağından hiç kuşkusuz yoktu. Onun zamanla bir devlet adamı bile olacağına, yazdığı makalenin ve edebiyat alanındaki parlak yeteneğinin bunun kanıtı olduğuna .Razumihin! inandırmaya çalışıyordu. Bu makaleyi elinden hiç düşürmüyor, bazan yüksek sesle okuyor, bir onunla uyumadığı kalıyordu. Ama, berikilerin de bundan ısrarla kaçınmalarına ve yalnızca bu durumun bile onu kuşkulandırmaya yetecek bir şey olmasına rağmen, Rodya'nın şu anda nerede bulunduğunu hemen hiç sormuyordu. Sonunda onun bazı noktalardaki tuhaf susuşundan korkmaya başladılar. Örneğin, eskiden, Petersburg'a gelmezden önce, yalnızca sevgili Rodyası'ndan gelecek mektupların umuduyla yaşarken, şimdi ondan birtek bile mektup gelmesinden nerdeyse hiç yakınmıyordu. Dünya için anlaşılabilir bir şeydi bu durum ve onu son derece kaygılandırıyor. Annesinin, Rodya'nın yazgısıyla ilgili olarak korkunç bir «şeyler sezindiğinden ve çok daha korkunç bir şeyler duyma korkusuyla soru sormaktan kaçındığından kuşkulandıyordu. Öyle ya da böyle, Dünya annesinin tam anlamıyla akli başında denebilecek bir durumda olmadığını açıkça, görüyordu. Bununla birlikte Pulheriya Aleksandrovna iki kez konuşmayı öyle bir noktaya getirip dayandırdı ki, Rodya'nın şu anda bulunduğu yeri anmadan kendisine bir cevap verebilmek olanaksızdı. Sorusuna, doyurucu olmaktan uzak, kuşkululu birtakım cevaplar alınca, yüzü asıldı, uzun süre üzüntülü bir sessizliğe gömüldü. Sonunda Dünya durmadan yalan söylemenin ve bir şeyler uydurmak zorunda kalmanın güçlüğünü görerek, belli noktalarda hiç konuşmamaya karar verdi. Ancak zavallı annenin korkunç bir şeylerden kuşkulandırmakta olduğu her geçen gün

639

biraz daha belirginleşiyordu. Kuskusu neredeyse güzle görülür bir hal almaya başlamıştı. Bu arada Dünya, Svidrigaylov'la aralarında geçen sahneden sonra, yani şu son, uğursuz günden .bir gün önce, geceki sayıklamalarını annesinin duymuş olduğuna ilişkin kardeşinin söylediklerini hatırladı, gerçekten de o gece sakın bir şeyler duymuş elmasındı? Günlerce, hatta bazan haftalarca süren üzüntülü bir suskunluktan, sessiz gözyaşlarından sonra, kadıncağız histeriye tutulmuşçasına canlanıyor, oğlundan, ona ilişkin umutlarından, gelecekten söz etmeye başlıyor, susmak bilmiyordu... Hayalleri çok tuhaf oluyordu... Ne derse evet diyorlar, kendisini avutuyorlardı, sözlerini evetleyip durmalarının kendisini avutmak için olduğunu belki o da fark ediyordu, ama yine de

konusmaktan geri durmuyordu.

Suçlunun, teslim olup suçunu itiraf etmesinden beş ay sonra mahkeme sonuçlandı. Razumihin, görüşme imkânı doğar doğmaz gidip hapisyanede Raskolnikov'u gördü. Sonya da öyle. Sonunda ayrılık saati gelip çattı: Dünya kardeşine bu ayrılığın çok uzun sürmeyeceğine yemin etti. Razumihin de öyle. Genç ve ateşli Razumihin coşkun hayalgücüyü gelecek üzerine planlarını yapmıştı bile; ilerdeki üç dört yıl içinde, olanaklar elverdiği ölçüde, gelecekteki zenginliklerinin hiç değilse temelini atacaklardı, biraz para biriktirip, her bakımdan, toprağı zengin, işçisi, insanı ve sermayesi az Sibiryaya göçecekler, Rodya'nın bulunduğu kente yerleşecekler ve... hep birlikte yepyeni bir hayata başlayacaklardı. Ayrılırken hepsi ağladılar. Raskolnikov son birkaç gündür çok düşünceliydi, durmadan annesini soruyor, onun için kaygılanıyordu. Kaygısı düpedüz bir üzüntü halini alınca, Dünya telaşlanmaya başladı. Annesinin hastalığını ayrıntılarıyla öğrendince, Raskolnikov'un yüzü iyice karardı. Bütün bu süre içinde Sonyaya karşı nedense hiç konuşkan değildi. Sonya, Svidrigaylov'un kendisine bıraktığı parayla, Raskolnikov'un da içinde bulunacağı mahkûm kafilesini izlemek üzere çoktan hazırlıklarını tamamlamıştı. Bu konuda aralarında hiçbir konuşma geçmemişti, ama ikisi de bunun böyle olacağını bili-

640

yordu. Son vedalaşmalarında, Dünya'yla Razumihin'in, onun cezasının bitmesinden sonra hepsini bekleyen mutlu hayat üzerine verdikleri tutkulu güvenceyi dudaklarının ucunda tuhaf bir gülümsemeyle dinledi; içinden bir ses ona annesinin hastalığının çok yakında bir felaketle sona ereceğini fısıldıyordu. Sonunda o ve Sonya yola koyuldular.

İki ay sonra Duneçka Razumihin'le evlendi. Buruk, sessiz bir düğün oldu. Çağrılılar arasında Porfiry Petroviç'le Zosimov da vardı. Son zamanlarda Razumihin'in yüzüne bir ciddiyet, bir kesin kararlılık anlatımı gelip yerleşmişti. Dünya onun bütün tasarılarını gerçekleştireceğine körü körüne inanıyordu. Nasıl inanması? Razumihin'in her davranışı çelikten bir iradenin yansıması gibiydi. Bu arada fakülteyi bitirmek için yeniden derslere devam etmeye başlamıştı. Durmadan geleceğe ilişkin planlar yapıyorlardı; ikisinin de beş yıl içinde Sibiryaya yerleşeceklerine inançları tamdı. O zamana kadar da Sonyaya güveniyorlardı.

Pülheriya Aleksandrovna, kızının Razumihin'le evlenmesini sevinçle karşıladı; ancak nikâhtan sonra daha bir tasalı, daha bir kaygılı olduğu görüldü. Razumihin ona güzel anlar yaşatabilmek çabasıyla üniversiteli gençle hasta babasını, Rodya'nın geçen yıl iki çocuğu nasıl ölümden kurtardığını, bu arada kendisinin yanarak yaralandığını anlattı. Bu iki haber, akli dengesi zaten yerinde olmayan Pülheriya Aleksandrovna'yı iyice coşturdu. Her yerde bunlardan söz ediyor, gerçi Dünya onu hiç yalnız bırakmıyordu ama, sokakta bile bunları konuşuyordu. İçinde başkalarının da bulunduğu arabalarda, dükkânlarda, kendini dinleyecek birini buldu mu, hemen sözü oğluna, oğlunun makalesine getiriyor, üniversiteden bir arkadaşına nasıl yardım ettiğini, iki küçüğü yangından kurtarıırken nasıl yaralandığını anlatıyordu. Duneçka onu nasıl susturacağını bilemiyordu. Hasta haliyle böylesine heyecanlanmasının sakıncası bir yana bu yakınlarda görülen dava dolayısıyla Raskolnikov'un soyadını hatırlayan birinin ona cinayetten söz etmesi tehlikesi de vardı. Pülheriya Aleksandrovna oğlunun yangından kurtardığı iki çocuğun an-

641

nesinin adresini de öğrenmiş, ısrarla gidip onu görmeyi de istiyordu. Sonunda tedirginliği, kaygıları son kertesini buldu. Durup dururken ağlamaya başlıyor, sık sık hastalanıyor, ateşler içinde sayıklıyordu. Birgün, yaptığı hesaplara göre Rodya'nın yakında gelmesi gerektiğini bildirdi. Çünkü oğlu kendisiyle vedalaşırken, dokuz ay sonra döneceğini söylemişti, bunu çok iyi hatırlıyordu. Evi düzenlemeye, oğlunu karşılamak için hazırlıklar yapmaya başladı. Ona bir oda ayırmıştı (kendi odasını), mobilyaları, temizliyor, perdeleri yıkıyor, yeni perdeler asıyordu. Dünya onun bu durumundan kaygılanmakla birlikte, hiçbir şey söylemiyor, hatta odanın düzenlenmesinde, kardeşinin karşılanması işlerinde ona yardım ediyordu. Sevinçli düşler, gözyaşları, delice kuruntular içinde geçen o gerilimli hazırlık gününün geçesi hastalandı, sabahleyin ateşi yükseldi, sayıklamaya başladı. Humma olduğu anlaşıldı. İki hafta sonra da öldü. Sayıklamaları sırasında oğlunun korkunç yazgısı üzerine sandıklarından çok daha fazla kuşku vardı olduğu sonucu çıkarılabilecek sözler kaçırılmıştı ağzından. Raskolnikov'un daha Sibiryaya varır varmaz Petersburg'la düzenli bir mektuplaşma sağlamış olmasına rağmen, annesinin ölümünden uzunca bir süre haberi olmadı. Mektuplaşma, her ay Petersburg'a, Razumihin'in adına düzenli olarak bir mektup yollayan ve yine her ay Petersburg'tan bir mektup alan Son-ya'nın aracılığıyla sağlanıyordu. Dünya ile Razumihin, Son-ya'nın mektuplarını

başlangıçta kuru ve doyurucu olmaktan uzak buluyorlardı; ama daha sonra her ikisi de bunların daha iyi yazılmayacağını kabul ettiler; çünkü sonuç olarak, mutsuz kardeşlerinin yazgısı üzerine en doğru, en geniş bilgiyi bu mektuplardan ediniyorlardı. Sonya'nın mektupları gündelik yaşayışla ilgili gerçeklerle doluydu; Raskolnikov'un kürek yaşayışını en yalın, en açık sözlerle dile getiren mektuplardı bunlar. Bu mektuplarda Sonya ne kişisel umutlarından, duygularından söz ediyor, ne de geleceğe ilişkin birtakım öngörülerde bulunuyordu. Raskolnikov'un ruhsal durumunu açıklamaya çalışan satırlar da yer almıyordu mektuplarında, bunun yerine Sonya yal-

642

nızca gerçekleri, yani onun kendi sözlerini aktarıyor, sağlığıyla ilgili ayrıntılı bilgiler veriyor, falan günkü görüşlerinde kendisinden neler istediğini, ne gibi ricaları olduğunu, neler sipariş ettiğini yazıyordu. Sonya bütün bu bilgileri son derece zengin bir ayrıntıyla yüklü olarak verdiği için, sonuçta Sibirya'daki mutsuz kardeşin hayali alabildiğine açık ve net bir tablo olarak kendiliğinden ortaya çıkıyordu. Hem bunda bir yanlışlık da olamazdı, çünkü gerçek olaylardı söz konusu olan. Ancak Dünya ve kocası bu haberlerde, özellikle de başlangıçta, gönüllerine su serpici bir yan bulamıyorlardı. Çünkü Sonya'nın onlara yazdığı aşığı yukarı hep söyle şeyler oluyordu. Raskolnikov'un yüzü hep asıktı, konuşmuyordu, hatta Sonya'nın Petersburg'dan aldığı mektuplardan iletildiği haberlerle bile hiç ilgilenmiyordu; zaman zaman annesini soruyordu; onun gerçeği tahmin etmeye başladığını görerek Sonya sonunda annesinin öldüğünü söylemiş, ama büyük bir şaşkınlıkla bu haberin bile onu fazlaca etkilemediğini görmüştü, en azından, dış görünüşünden bu izlenimi edinmişti. Sonya bu arada, kendi içine kapanmış görünmesine rağmen, yeni hayatını sakince kabul ettiğini, durumunu çok iyi anladığını, yakında her şeyin yoluna gireceği gibi onun durumundakilere özgü boş birtakım umutlara kapılmadığını, daha önceki hayatıyla pek az benzer yanı olmasına rağmen yeni çevresinde hemen hiçbir şeyi yadırgamadığını yazıyor, sağlığını çok iyi olduğunu bildiriyordu. Kaytarmadan, gönderildiği her işe gidiyordu. Yemek konusunda kayıtsızdı, ama pazar ve bayram günleri verilenler dışında bu yemekler o kadar kötüydü ki, sonunda kendisine her gün çay yapabilmek için, onun, Sonya'nın teklif ettiği bir miktar parayı seve seve kabul etmişti. Geri kalan şeyler için ise hiç üzülmemesini, çünkü onun vara yoğa koşuşturup durmasının kendisini yalnızca rahatsız ettiğini söylemişti. Sonya daha sonra, onun hapisanede herkesle birlikte genel bir koşuşta kaldığını, bu koşuşun içini görmemiş olmakla birlikte, dar, pis ve sağlığa aykırı bir yer olduğunu tahmin ettiğini yazıyordu. Yine Sonya'nın yazdığına göre Raskolnikov tahta bir ranzada, bir keçe parçası-

643

nın üzerinde yatıyordu ve başkaca hiçbir şey istemiyordu. Onun böyle kaba ve yoksul yaşaması, önceden verilmiş bir karar uyarınca değildi, hayatının maddi yanına duyduğu kayıtsızlıktan aldırılmazlıktan ileri geliyordu bu. Sonya Raskolnikov'un, onun. ziyaretleriyle hiç ilgilenmediğini de açıkça yazmıştı; özellikle de ilk zamanlarda Raskolnikov onun gelişlerine ilgi duymak surda dursun, hatta onunla konuşmuyor, ona kızıyor, kaba davranıyordu. Ama gitgide bu ziyaretler onun için bir alışkanlık, dahası bir gereksinim halini almıştı. Hatta bir seferinde Sonya hastalanıp da birkaç gün ziyaretine gidemeyince, çok üzülürdü. Bayram günleri, Raskolnikov'un birkaç dakikalığına çağırıldığı hapisane kapısında ya da hapisane içindeki karakolda görüşüyorlardı; diğer günlerdeyse, Sonya onun çalıştığı yerlere gidiyordu: Burası ya bir işlik, ya tuğla harmanı, ya da İrtis ırmağı kıyısındaki odun depolan olabiliyordu. Sonya kendisiyle ilgili olarak verdiği haberlerdeyse, kent halkından tanıdıklar edindiğim, hatta kendisini gözetip koruyanların bile bulunduğunu, terziliğe başladığını, kentte kendisinden başka hemen hemen hiç kadın terzisi bulunmadığı için pek çok evce aranan bir insan haline geldiğini bildiriyordu. (Bu sayede Raskolnikov da hapisane yöneticilerince korunup kollanmaya başlanmış, kendisine daha hafif işler gördürülür olmuştu, ama Sonya onlara bundan söz etmemişti). Derken Sonya'nın Raskolnikov'un herkesten kaçtığından, hapisanedeki öteki mahkûmları onu sevmediklerinden, söz eden bir mektubu geldi, bazen günlerce konuşmuyordu ve rengi iyice solmuştu (Dünya zaten Sonya'nın son mektuplarında özel bir heyecan, bir telaş sezmekeydi). Ve son mektubunda Sonya, onun ağır hastalandığını, hastahanenin mahkûmlar koşusunda yatmakta olduğunu bildirdi.

II

Uzunca bir süredir hastaydı Raskolnikov; ama onu yıkan ne kürek hayatının korkunçluğu, ne ağır işlerdi. Yediği kötü yemekler, saçlarının usturayla kazınması, üstündeki paçav-

644

ralar da değildi bunun nedeni. Bunlar onun umurunda bile değildi! Tam tersine çalışmak onun hoşuna gidiyordu; böylece bedensel olarak yoruluyor ve hiç değilse birkaç saat rahat bir uyku uyuyabiliyordu. Üzerinde hamam böcekleri yüzüyor diye, sade suya lahana çorbası diye, yemek mi sorun olacaktı onun için! Üniversite öğrenciliği yıllarında bunu bile bulamadığı çok günler olmuştu. Üzerindeki giysiler, hem kendisini sıcak tutuyor, hem de yaşayış biçimine çok uyuyordu. Taşındığı prangalara gelince... bunları hiç duymuyordu bile. Yoksa... usturayla kazınmış başından, üzerindeki mahkûm üniformasından mı utanacaktı. Hem kimden utanacaktı, kimden? Sonya'dan mı? Sonya kendisinden korkup duruyordu, hiç utanılır mıydı ondan? Öyleyse?..

Ama o Sonya'dan bile utanıyor, utandığı için de kaba davranıyor, kızcağıza acı çektiriyordu. Usturalı başından taşındığı prangalardan hiç utandığı yoktu. Gururu onulmaz bir yara almıştı, bu yarayı onu yere seren. Ah bir kendini suçlayabilse, nasıl, nasıl mutlu olurdu! O zaman dünyanın bütün utançlarına katlanabilirdi. Ama kendini son derece katı ölçütlerle yargıladığı halde, acımasız vicdanı, herkes için söz konusu olabilecek basit bir ıskalamadan başka korkunç bir suç bulamadı geçmişinde. Özellikle utanç duyduğu şey, kör talihin salakça bir hükmüyle, böylesine umutsuzca, böylesine sağır, böylesine budala, böylesine pisipisine mahvolup gitmesi, eğer bir parçacık huzura kavuşmak istiyorsa, böylesine "saçma", "anlamsız" bir karara boyun eğmesi, onunla uzlaşması gerektiği idi.

Bugün, hiçbir temeli olmayan, soyut, amaçsız bir tedirginlik, yarın, sonucunda hiçbir şey elde edilmeyecek bitmez tükenmez özverileri. Hayatta onu bekleyen şey buydu! Sekiz yıl sonra ancak otuziki yaşında olacağı, demek ki önde koskoca bir hayat bulunduğu... önemli miydi? Hem ne diye yaşayacaktı? Erişmek istediği şey ne olacak, neye doğru koşacaktı? Yalnızca var olmuş olmak için yaşamak!? Ama o eskiden de bir düşünce, bir umut hatta bir hayal uğruna bütün varlığını binlerce kez feda etmeye

645

hazır bir insan değil miydi? Yalnızca var olmak ona her zaman az gelmiş, o hep daha fazlasını istemişti. Kendisini, başkaları için söz konusu olmayacak birtakım haklara sahip bir insan gibi görmesinin nedeni de, belki yalnızca isteklerindeki bu güçlülüktü.

Hiç değilse... hiç değilse pişmanlık duyabilseydi! Öyle bir pişmanlık ki, yüreğini yakıp kavursun, uykularını kaçırırsın, öyle bir pişmanlık ki, düşlerini darağaçları, suda boğulmalar doldursun! Ah! Böyle bir pişmanlık nasıl, nasıl sevindirirdi onu! Acı ve gözyaşı da bir hayattır! Ama o islediği cinayetten dolayı en küçük bir pişmanlık duymuyordu.

Daha önce olduğu gibi aptallıklarına kızabilseydi bari! Kendisini bu hallere düşüren, zindanlara sürükleyen budalalıklarına..! Zindanda, özgürlükte bütün olup bitenleri yeniden düşünmüş, davranışlarını tek tek gözden geçirmiş, ama bunlar o uğursuz, o gerilimli günlerde olduğu gibi kendisine hiç de aptalca ve saçma şeyler olarak görünmemişti.

"Benim düşüncem", diye düşünüyordu, "dünya kuruldu kurulalı birbiriyle çarpışmakta olan öteki düşünce ve teorilerden hangi bakımdan, hangi bakımdan daha aptalca, daha budalaca? Olaya gündelik hayat açısından değil, özgürce ve geniş bir açıdan bakılacak olursa, benim düşüncelerimin hiç de o kadar... tuhaf olmadığı görülecektir. Ey inkarcılar, ey beş paralık bilgiler, ne diye yarı yolda duruyorsunuz!

"Ve benim davranışım hangi bakımdan onlara böylesine çirkin görünüyor? Bir cinayet olduğu için mi? Ne demek cinayet? Benim vicdanım rahat. Hiç kuşkusuz ortada ağır bir suç var ve yine hiç kuşkusuz yasalar çiğnenmiş ve kan dökülmüştür... Madem öyle, çiğnenen yasalarınıza karşılık siz de benim başımı alın, olsun bitsin! Ama o zaman, saltanat yoluyla değil de, iktidarı zorla ele geçirerek insanlığa iyilikte bulunanların da, hem de daha ilk adımlarında, kafalarını kesmek gerekmez miydi?"

Onun kendini suçlu bulduğu biricik nokta buydu: Sonuna kadar dayanamamış ve gidip teslim olmuştu.

646

Kendim niçin öldürmediği sorusu da ona acı veriyordu. Aşağıda akan sulara bakarak köprünün üzerinde durmuş, .durmuş ve gidip teslim olmayı yeğlemişti! Yaşama isteğinin çok güçlü, bu isteği bastırmanansa çok güç olması mıydı bunun nedeni? Ölümünden önce korkan Svidrigaylov bu güçlünün üstesinden gelmişti ama? Raskolnikov kendisine bu acı verici soruyu sorarken daha köprünün üzerinde durup da aşağıda akan sulara baktığı sırada hem kendinde, hem de inançlarında derin bir sahtelik sezmiş olabileceğini bir türlü anlayamıyordu. Bu sezginin, hayatının gelecekteki parçalanışının, kendisinin dirilişinin, hayata yeni ve

değişik bir açıdan bakışın bir habercisi olduğunu anlayamıyordu. O bu işte bir tek şey görüyordu: Zayıf olması, bir hiç olması nedeniyle asmak gücünü gösteremediği, kendini kurtaramadığı kör bir içgüdüye kapılıp, gitmiş olması... Hapishane arkadaşlarına baktıkça şaşırıyordu; hayatı nasıl da seviyorlar, ona nasıl da değer veriyorlardı! Hapishanedeyken, dışarda olduklarından çok daha fazla seviyorlardı sanki hayatı, ona büyük değer veriyorlar, üzerine titriyorlardı! İçlerinden pek çoğu, örneğin serseriler, öyle büyük acılara, işkencelere katlanıyorlardı ki! Ama yine de küçük bir güneş ışığı, uyuklayan bir orman parçası, ormanın en sık olduğu bir yerde üç yıl önce yeri belirlenmiş soğuk bir pınar, onlar için nasıl, nasıl da büyük bir değer taşıyordu! Bu pınarı, çevresindeki yeşil otlar, çalılar arasında ötüşen kuşları, düşlerinde olsun görebilmeyi, sevgilileriyle buluşmayı bekler gibi umutla bekliyorlardı. Çevresini dikkatle gözledikçe, Ras-kolnikov açıklanması daha da zor olan başka örnekler de görüyordu. Kendisini çevreleyen bu yeni ortamda, hiç kuşkusuz pek çok şeyin farkında değildi, aslında hiçbir şey fark etmek istediği de yoktu. Sanki gözleri yerde yasıyordu, iğrenç buluyordu, çevresini ve bakmaya dayanamıyordu. Ama sonunda pek çok şeye şaşırma, daha önce hiç kuşku duymadığı pek çok şeyi ister is-

647

temez görmeye başladı. İlk, kendisiyle öteki mahkûmlar arasındaki o korkunç ve aşılmaz uçurum şaşırttı onu, sanki ayrı ulusların insanlarıydılar. Birbirlerine kuşkuyla, hatta düşmanca bakıyorlardı. O, bu farklılığın böylesine güçlü ve derin olabileceğini doğrusu hiç düşünmemişti. Hapishanede siyasal suçlardan sürgün Polonyalılar da vardı. Bunlar, bütün bu insanları cahil, aşağılık yaratıklar olarak görüyorlar, küçümsüyorlar ve onlara tepeden bakıyorlardı. Ama Raskolnikov onlar gibi görmüyordu bu insanları: Bu cahillerin, pek çok konuda, onları beğenmeyen şu Polonyalılardan çok daha akıllı oldukları apaçıktı. Ruslardan da küçümseyenler vardı bu insanları: Eski bir subayla, iki papaz okulu öğrencisi örneğin... Ama Raskolnikov onların da yanıldığını görüyordu. Hiçbiri onu sevmiyor ve hepsi ondan kaçıyor. Hatta sonunda ondan nefret etmeye başladılar. Raskolnikov bunun ne-denini bilmiyordu. Ondan daha ağır suçlular onu küçümsüyorlar, kendisiyle, işlediği cinayete alay ediyorlardı:

"Sen beyefendisin!" diyorlardı. "Hiç de beyefendilere yakışmayan bir iş yapmışsın: Baltayla adam öldürmek kim, sen kim!" Paskalya'nın ikinci haftasında kiliseye gitme sırası onların koğuşuna gelmişti. O da herkesle birlikte gidip dua etmişti. Bir-gün, neden olduğunu kendisi de anlamamıştı, aralarında bir kavga çıkmış ve hepsi birden kudurmuşçasına üzerine saldırmışlardı. "Sen dinsizsin! Sen Tanrıya inanmıyorsun!" diye bağırıyorlardı." Gebertmek gerek seni!"

Oysa onlarla din, Tanrı üzerine hiçbir şey konuşmamıştı Raskolnikov, yine de dinsiz diyerek öldürmek istemişlerdi onu. Susmuş, karşı koymamıştı onlara. Mahkûmlardan biri iyice kendinden geçerek müthiş bir öfkeyle üzerine atılmıştı. Raskolnikov durmuş ve beklemişti onu, ne kaşı kapırdamış, ne yüzünün bir çizgisi oynamıştı. Gardiyan tam zamanında yetişip aralarına girmeseydi kan dökülmesi isten bile değildi!

648

Bir türlü cevabını bulamadığı bir soru da suydü: Nasıl oluyor da mahkûmlar Sonya'yı böylesine sevebiliyorlardı? Sevgilerini kazanabilmek için Sonya'nın onlara gülmesi, yaklaşması gibi bir durum söz konusu değildi. Mahkûmlar onu pek seyrek olarak görüyorlardı, o da, çalışma yerlerinde, Raskolnikov'u bir dakikalığına görmek için geldiği sıralarda. Ama yine de hepsi onu tanıyor, buralara Raskolnikov'un ardına düşüp geldiğini biliyorlardı; nasıl yaşadığını, nerede yaşadığını da öğrenmişlerdi. Sonya'nın onlara para yardımı yapması, birtakım özel işlerini görmesi gibi bir durum da yoktu. Yalnız bir kez, Noel yortusunda bir hayır olarak bütün mahkûmlara pasta ve çörek getirmişti. Ama mahkûmlarla Sonya arasında gitgide daha da sıkılaştıran bir ilişki kuruldu. Sonya onların mektuplarını yazıyor, postaya veriyordu. Mahkûmların kente gelen yakınları, onlar için getirdikleri eşyaları, hatta paraları yine onların tavsiyeleriyle Sonya'ya bırakıyorlardı. Mahkûmların karıları, sevgilileri onu tanıyorlar, ziyaretine gidiyorlardı. Sonya, Raskolnikov'u görmek için işyerlerine geldiğinde ya da işe giden bir mahkûm kafile-siyle karşılaştığında, bu kaba saba adamlar, bu damgalı, kürek mahkûmları şapkalarını çıkarıp onu saygıyla selamlar. "Matüška Sonya Semyonovna, sen bizim sevimli anacığımızısın!" derlerdi; bu küçük, bu çelimsiz kızı böylesine severlerdi. Sonya da onlara gülümser, selam verirdi. Gülümsemesine bayılıyorlardı. Yürüyüşünü bile severler, dönüp dönüp arkalarına bakarlardı. Hepsi onu överdi, ufak tefek olusunu bile överler, artık nesini öveceklerini bilemezlerdi. Ona tedavi için gidenler bile olurdu.

Raskolnikov büyük perhizin son günleriyle paskalya süresince hastahane yattı. İyileşmeye başlayınca hastayken gördüğü düşleri hatırladı. Ateşler içinde yatarken, sayıklamalar arasında korkunç düşler görmüştü. Asya'nın derinlerinden Avrupa'ya doğru bugüne dek görülüp duyulmamış bir kıran geliyordu. Dünyanın sonuydu bu. Seçkin birkaç kişi dışında herkes ölüyordu. İnsanların bedenlerinde yeni birtakım kurtçuklar, gözle görülmeyen yaratıklar türüyordu. Ama akıl ve iradesi olan

649

yaratıkları bunlar. Bunları bedenlerine alanlar cin tutmuşa dönüyor, deliriyordu. Öte yandan, insanlar kendilerini hiç, ama hiçbir zaman, bu yaratıkların pençesine düşenler denli akıllı, gerçeği bulduklarından emin hissetmemişlerdi. Verdikleri kararları, yaptıkları bilimsel araştırmaların sonuçlarını, ahlaki ve dini inançlarını hiçbir zaman böylesine şaşmaz doğrulukta bulmamışlardı. Bütün köyler, bütün kentler, tüm dünya, tüm insanlar bu hastalığın pençesindeydi, herkes deliriyordu. Kimse kimseyi anlamıyor, herkes telaş içinde koşturuyordu. Herkes gerçeği kendisinin bildiğini düşünüyor, karşısındakilerin bunu anlamıyor olmasından acı çekiyor, göğsünü yumrukluyor, ağlıyor, kıvrıyor, ellerini oğuşturuyordu. Kimi yargılayacaklarını, nasıl yargılayacaklarını bilmiyorlardı. Neyin iyi, neyin kötü olduğunda anlamıyorlardı. Kim suçlanacak, kim aklanacak, kimsenin bildiği yoktu, insanlar anlamsız bir hınç ve öfkeyle birbirlerini öldürüyorlardı. Birbirlerine karşı koca koca ordular topluyorlar, ama bu ordular daha yoldayken birdenbire kendi kendilerini kırmaya başlıyordu; saflar dağılıyor, savaşçılar birbirlerinin üzerine atılıyor, birbirlerini kesiyor, doğruyor, ısırıyor, yiyordu. Kentlerde bütün gün tehlike çanları çalıyordu. Herkesi çağırıyorlardı, ama kim çağırıyor, niçin çağırıyor, bilen yoktu, herkes telaş içinde koşturuyordu. En sıradan işler bile bırakılmıştı; çünkü işlerin düzeltilmesiyle ilgili herkesin bir görüşü vardı ve herkes kendi görüşünün şaşmazlığında ısrarlıydı, bir türlü anlaşamıyorlardı. Tarımsal işler durmuştu. Surda bur-da öbek öbek toplaşan insanlar, bir konuda karar alıyor, ayrılmayacaklarına ant içiyorlar, ama hemen ardından, daha demin önerdiklerinden bambaşka şeyler yapmaya koyuluyorlar, birbirlerini suçlamaya, boğuşmaya başlıyorlardı. Sonra yangınlar ve açlık başlıyordu. Herkes her şey mahvoluyor, mikrop gitgide derinlere işliyor, çoğalıyor, büyüyordu. Dünyada ancak birkaç kişi kurtulabilmişti, yeni bir insan soyu ve yeni bir hayat başlatmak, dünyayı temizlemek ve yenilemekle görevli temiz ve seçkin insanlardı bunlar; ama hiç kimse hiç bir yerde bu insanları görmemiş, hiç kimse bunlardan bir ses çıktığını, bunların bir söz söylediğini duymamıştı.

Bu anlamsız, sayıklamanın belleğinde böylesine acılı yeret-mesi, bu korkunç, bu ateşli düşün izlerinin böylesine uzun süre silinmeden kalmış olması Raskolnikov'a acı veriyordu. Paskalyanın üzerinden iki hafta geçmişti. Havalar ılımlı, ılık, ılık bir ilkbahar gelmişti. Hastanedeki mahkûmlar koğuşunun (bu koğuş demir parmaklıydı ve altında nöbetçiler dolaşır) pencereleri açılmıştı. Sonya, hastalığı süresince onu koğuşunda yalnızca iki kez ziyaret edebilmişti; her ziyaret için ayrı ayrı izin almak gerekiyordu ve bu iş oldukça zordu. Ama özellikle de akşam üzerleri, onun penceresi altında bir dakikacık olsun durabilmek, uzaktan olsun koğuşun pencerelerini seyredebilmek için sık sık hastane avlusuna gidiyordu Raskolnikov, artık tümüyle iyileşmiş gibiydi. Bir gün uykudan kalkıp da, bir rastlantıyla pencere kenarına gidince, uzakta, hastane kapısının orda Sonya'yı gördü. Bir şey bekler gibi öylece duruyordu Sonya. Raskolnikov birden yüreğine bir şeylerin saplanır gibi olduğunu duydu; titredi ve hemen pencereden çekildi. Sonya ertesi gün ve daha ertesi gün görünmedi. Raskolnikov onu sabırsızlıkla beklediğini fark etti. Sonunda kendisini taburcu ettiler. Cezaevine dönünce mahkûmlardan Sonya Semyonovna'nın hasta olduğunu, evinde yattığını ve bir yere çıkmadığını öğrendi. İyice meraklanmıştı. Ondan bir haber alabilmek için evine birisini gönderdi. Kısa bir süre sonra hastalığının tehlikeli olmadığını öğrendi. Raskolnikov'un kendisini merak ettiğini üzüldüğünü öğrenen Sonya da, ona kurşun kalemle yazılmış bir pusula göndererek, eskiye göre daha iyi olduğunu, hastalığının basit bir soğuk algınlığı olduğunu, yakında, hem de çok yakında kendisini çalışma yerlerinde görmeye geleceğini bildirdi. Pusulayı okuyunca Raskolnikov'un yüreği kendisine acı verecek kadar hızla çarpmaya başladı. Yine ılık, ılık bir bahar günüydü. Raskolnikov, sabah erkenden, saat altıda ise çıktı. Irmağın kıyısında kaymak taşı pi-

650

651

şirmek için fırın haline dönüştürülmüş bir barakada çalışmaya ayrılmıştı. Üç kişi birlikte kaleye bir alet almaya gitmişti. Öteki, mahkûm odun taşıyor ve

fırına istif ediyordu. Raskolnikov barakadan çıkıp doğruca iniyor, burada istif edilmiş kütüklerin üstüne oturdu, geniş ve ıssız ırmağı seyre daldı. Bu yüksek kıydan, göz alabildiğine uzanan, bozkır görölüyordu. Irmağın karşı kıyısından belli belirsiz bir şarkı duyuluyordu. Orada, güneşle yıkanan uçsuz bucaksız bozkırda, küçük kara noktalar halinde göçebe çadırları seçiliyordu. Orada özgürlük vardı. Orada, buradakilere hiç benzemeyen, bambaşka insanlar yaşıyordu. Orada zaman sanki durmuştu. Orada sanki İbrahim'le sürüsünün çağı hâlâ geçmemişti, Raskolnikov oturuyor, gözlerini ayırmadan kıvılcıksız bakıyordu. Bir düşün dünyasıyla, kendi iç dünyası arasında gidip geliyordu. Hiçbir şey • düşündüğü yoktu. Ama bir sıkıntının heyecanını, acısını duyuyordu içinde. Birden yanında Sonya belirdi, usulca yaklaşmış ve yanına oturmuştu. Henüz çok erkendi, sabah serinliği hâlâ kırılmamıştı. Sonya'nın üzerinde eski yoksul paltosu ve yeşil şal vardı. Solgun, süzölmüş yüzünde geçirdiği hastalığın izleri görünüyordu. Yüzü aydınlık bir gülümsemeyle ışıldı ve her zamanki gibi ürkek ürkek elini uzattı.

Sonya ona elini hep böyle ürkek ürkek uzatırdı, hatta bazen onun iteceğinden korkarak hiç uzatmazdı. Raskolnikov kızcağızın elini öğreniyormuş gibi tutar, ziyaretlerinde onu yüzü bir karış karşılar, bazen ziyaret boyunca ağzını açıp tek kelime konuşmazdı. Kızcağız böyle zamanlarda onun karşısında titrer ve yanından içinde derin bir acı duyarak ayrılırdı. Ama bu kez elleri birbirinden ayrılmamıştı, Raskolnikov Sonya'ya hızla bir göz attı, hiçbir şey söylemedi ve gözlerini yere indirdi. Yalnızdılar, onları kimsecikler görmüyordu. Nöbetçi arkasını dönmüştü.

Nasıl olduğunu kendisi de anlamadan Raskolnikov birden kendisini Sonya'nın ayakları dibinde buldu; ağılıyor, kızın dizlerine, sarılıyordu. Sonya önce çok korktu, yüzü bembeyaz, yerinden fırladı ve titreyerek ona baktı. Ama bir anda her şeyi anladı

652

ve gözleri sonsuz bir mutlulukla parladı. Onun da kendisini sevdiğini, hem de sonsuz bir aşkla sevdiğini anlamıştı, hiç kuşkusu yoktu bundan... Demek o mutlu an gelmişti...

Konuşmak istediler ama konuşamadılar. Gözlerinde yaşlar birikmişti. İkisi de solgun, ikisi de zayıftı, ama bu solgun, bu süzölmüş yüzler yepyeni bir geleceğin, yepyeni bir hayata dirilisin şafak ışıklarıyla tutuşuyordu. Aşk onları diriltmiş, birinin yüreği, ötekinin yüreği için sonsuz bir hayat kaynağı-olmuştu.

Beklemeye ve dayanmaya karar verdiler. Önlerinde daha yedi yıl vardı, o zamana kadar ne dayanılmaz acılar çekecekler, ne sonsuz mutlulukları yaşayacaklardı kimbilir! Ama Raskolnikov dirilmişti, bunu biliyordu, yenilenen varlığıyla bunu çok iyi hissediyordu; Sonya'ya gelince, o zaten yalnızca onun varlığıyla yaşıyordu!

O günün akşamı, zindanın kapıları üzerine kapanınca Raskolnikov ranzasına uzandı ve Sonya'yi düşündü. Hatta o gün, eski düşmanları olan öteki mahkûmlar bile kendisine bir başka gözle bakıyorlarmış gibi geldi. Kendisi onlarla konuştu, mahkûmlar da ona gülyüzle, sevecenlikle karşılık verdiler. Zaten böyle olması gerekmez miydi? Her şeyin değişmesi gerekmiyor muydu artık?

Sonya'yi düşündü. Onu nasıl sürekli üzdüğünü, ona acı verdiğini hatırladı. Onun solgun, süzölmüş, küçük yüzünü hatırladı. Ama bu anılar artık onu üzmüyordu; ona bütün çektidiklerini sonsuz bir sevgiyle nasıl ödeyeceğini biliyordu. Hem geçmişe gömülü bütün bu acılar da ne demekti! İşlediği cinayet, mahkûmiyeti, sürgüne gönderilişi, her şey, her şey ona şu ilk coşkunluk anında kendisiyle hiçbir ilgisi olmayan, kendisinin dışında ve ötesinde tuhaf gerçekler gibi görünüyordu. Aslında bu akşam hiçbir şey üzerinde durup uzun uzun düşünecek, zihnini belli bir noktada yoğunlaştıracak halde değildi. Şu anda bilinçli olarak herhangi bir şeyi çözebilmesi de olanaksızdı. Su anda o yalnızca duyuyordu, yalnızca duygular vardı onun

653

için. Diyalektiğin yerini hayatın kendisi almıştı, öyleyse bilinç düzeyinde de bambaşka şeyler edinmesi gerekti.

Yastığının altında bir incil vardı. Kendisi de farkında olmadan eli kitaba uzandı. Sonya'nındı bu incil, "Lazar'ın Dirilişi"ni Sonya bu kitaptan okumuştı ona. Kürek hayatının ilk günlerinde Sonya'nın kendisine durmadan Tanrı'dan, dinden söz edeceğini, onu incil okumaya zorlayacağını sanmıştı. Ama şaşılacak şey! Sonya ona bir kez olsun bunlardan söz etmediği gibi, incil okumasını da istememişti. Geçenlerde, hastalanmazdan hemen önce, kendisi istemişti Sonya'dan bu incil'i. Sonya da hiçbir şey söylemeden getirip vermişti. Şu ana kadar açıp bakmamıştı bile kitaba.

Şu anda da açıp bakmadı, ama birden şimşek gibi bir şey geçti kafasından: "Artık

onun inançları benim de inançlarım olamaz mı? Hiç değilse onun duyguları, hevesleri, gönülakışları?.."

O günü Sonya da heyecan içinde geçirdi, hatta gece yeniden hastalandı. Ama öylesine mutluydu ki, nerdeyse korkuyordu mutluluğundan. Yedi yıl, yalnızca yedi yıl! Mutluluklarının ilk anında, her ikisine de bu yedi yıl bazen yedi gün gibi geliyordu. Hatta Raskolnikov bir yeni hayatın kendisine karşılıksız verilmediğini, buna, gelecekte kendisini bekleyen büyük özveriler karşılığı, çok pahalıya sahip olabileceğini de bilmiyordu.

Ama burada yeni bir öykü başlıyor: Bir insanın yavaş yavaş yenilenmesinin, yeni bir hayat bulmasının, bir dünyadan başka bir dünyaya geçmesinin, hiç bilmediği yepyeni bir gerçekle tanışmasının öyküsü... ve bu öykü yeni bir kitabın konusu olabilir. Bizim şimdiki öykümüzse burada bitiyor.